
Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

Bosna i Hercegovina – Босна и Херцеговина – Bosnia and Herzegovina
Federacija Bosne i Hercegovine – Федерација Босне и Херцеговине –
Federation of Bosnia and Herzegovina

Javna ustanova centar za edukaciju sudija i tužilaca u F BiH
Javna ustanova centar za edukaciju sudaca i tužitelja u F BiH
Јавна установа центар за едукацију судија и тужилаца у Ф БиХ

Јавна установа центар за едукацију судија и јавних тужилаца у РС
Javna ustanova centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca u RS

MODUL 2

GRAĐANSKA OBLAST

GLAVNA RASPRAVA I

SUDSKE ODLUKE

Vodeći ekspert:

Mladen Srdić, sudija Kantonalnog suda u Sarajevu

Konsultanti:

Predrag Krsmanović, sudija Kantonalnog suda u Tuzli

Nevenka Mitrić, sudija Osnovnog suda Banja Luka

Mirza Jusufović, sudija Suda BiH

Staka Gojković, Vrhovni sud RS

Violanda Šubarić, Okružni sud Banja Luka

Asja Razić, sudija Kantonalnog suda u Tuzli

Enisa Halilović, sudija Kantonalnog suda u Tuzli

Jovanka Jovanović, predsjednik Osnovnog suda u Doboju

Uvod

Ovaj edukativni Modul je plod zajedničkog rada grupe eksperata i konsultanata iz različitih dijelova Bosne i Hercegovine, koji su pokušali da korisnicima osiguraju praktični instrument koji bi im, kao pravnim stručnjacima, mogao pomoći u njihovom svakodnevnom radu. Modul koji imate ispred sebe predstavlja dio prve serije Modula koji su elaborirani zahvaljujući velikodušnom financiranju od strane EUROPSKE KOMISIJE (CARDS 2004) i koordinacijskom trudu Centara za edukaciju sudaca i tužitelja Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine i Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine. U okviru ovog Projekta, 13 eksperata, uz pomoć približno istog broja konsultanata, obradili su 13 edukativnih Modula i time pokrili ključne teme građanskog i krivičnog, materijalnog i procesnog prava, s naglaskom na procesno pravo. Ove teme su izabrane od strane Upravnih odbora Centara za edukaciju sudaca i tužitelja kao najvažnije, obzirom na probleme implementacije koji su se pojavili nedavnim pravnim reformama na ovim poljima.

Uz finansijsku pomoć od strane Europske Komisije, Centri za edukaciju sudaca i tužitelja ovim su reagirali na rastuće zahtjeve od strane članova pravosuđa (ali i drugih pravnika) za praktičnim edukativnim instrumentima koji će pomoći već imenovanim, ali i novoimenovanim praktičarima da shvate i primijene zakon u sudskom i pravnom sistemu Bosne i Hercegovine koji se stalno razvija.

Postupak izrade ovog a i drugih Modula je odličan primjer sposobnosti i volje članova pravosuđa u Bosni i Hercegovini – predstavljenih kroz eksperte i konsultante uključene u Projekat – da surađuju, razmjenjuju svoja pravna mišljenja i prevaziđu još postojeće prepreke u formiranju harmonizovanog pravosuđa u zemlji.

Korisnici se pozvaju da doprinesu unapređenju ovog Modula kroz konstruktivnu kritičku povratnu informaciju, obzirom da nam je namjera da se ovaj edukativni materijal neprekidno ažurira i unapređuje. Molimo da svoje komentare dostave Centrima za edukaciju sudaca i tužitelja.

Centri za edukaciju sudaca i tužitelja i Visoko sudačko i tužiteljsko vijeća zahvaljuju se svim ekspertima, konsultantima i asistentima koji su doprinijeli izradi ovih Modula za njihov trud i predanost, kao i Europskoj Komisiji na velikodušnoj podršci prvom projektu ovakve vrste u Bosni i Hercegovini..

Branko Perić
Predsjednik

Visokog sudskog i tužilačkog vijeća
Bosne i Hercegovine

Biljana Marić
Direktorica

Centar za edukaciju sudija i tužilaca
u Republici Srpskoj

Sanela Paripović
Direktorica

Centar za edukaciju sudija i tužilaca
u Federaciji Bosne i Hercegovine

SADRŽAJ

UVOD U MODUL	6
PODMODUL I - GLAVNA RASPRAVA	9
OPIS PODMODULA	9
1. OPĆE NAPOMENE.....	10
2. ZAKAZIVANJE GLAVNE RASPRAVE	12
3. TOK GLAVNE RASPRAVE	15
3.1. <i>Opće napomene.....</i>	<i>15</i>
3.2. <i>Otvaranje glavne rasprave.....</i>	<i>17</i>
3.3. <i>Odvijanje glavne rasprave .....</i>	<i>20</i>
3.4. <i>Zaključenje glavne rasprave .....</i>	<i>23</i>
4. ODGODA, ODLAGANJE I NASTAVAK GLAVNE RASPRAVE	29
4.1. <i>Opće napomene.....</i>	<i>29</i>
4.2. <i>Odgoda ročišta .....</i>	<i>30</i>
4.3. <i>Odlaganje ročišta .....</i>	<i>30</i>
4.4. <i>Nastavak ročišta.....</i>	<i>31</i>
5. JAVNOST GLAVNE RASPRAVE.....	35
PODMODUL II – DOKAZIVANJE.....	39
1. DOKAZI I IZVIĐENJE DOKAZA -OPĆE NAPOMENE	40
2. UVIĐAJ	48
3. ISPRAVE.....	50
4. SVJEDOCI.....	55
5. VJEŠTAČENJE.....	61
6. SASLUŠANJE PARNIČNIH STRANAKA	71
7. OSIGURANJE DOKAZA	76
PODMODUL III - SUDSKE ODLUKE	80
UVODNE NAPOMENE	80
1. OPĆE NAPOMENE.....	81
2. PRESUDE	82
3. PRESUDA NA OSNOVU PRIZNANJA	98
4. PRESUDA NA OSNOVU ODRICANJA	105
5. PRESUDA ZBOG PROPUŠTANJA	107
6. DONOŠENJE PRESUDA	110
7. PISMENA IZRADA PRESUDA	111
8. DOSTAVA PRESUDE	119
10. ISPRAVLJANJE PRESUDE	123
11. PRAVOMOĆNOST PRESUDE.....	126
12. RJEŠENJA	137
ANEX I OKVIRNA ŠEMA ODRŽAVANJA GLAVNE RASPRAVE	145
1. <i>Zakazivanje glavne rasprave .....</i>	<i>145</i>
2. <i>Do zaključenja glavne rasprave stranke su ovlaštene da: .....</i>	<i>145</i>
ANEX II	146
1. <i>Šema toka glavne rasprave .....</i>	<i>146</i>

<i>2. Odgađanje rasprave</i>	149
<i>3. Odlaganje već započete glavne rasprave</i>	149
<i>4. Nastavak glavne rasprave</i>	149
<i>ANEX III</i>	150
<i>Primjeri i obrasci iz sudske prakse za oblast glavne rasprave</i>	150
<i>ANEX IV</i>	164
<i>Javnost glavne rasprave u vezi sa medijskim praćenjem sudskih postupaka</i>	164
<i>ANEX V</i>	166
<i>Osvrt na zakon o vještacima u federaciji BiH</i>	166
<i>ANEX VI</i>	168
<i>Dileme u pogledu saslušanja stranaka kao dokaza u parničnom postupku</i>	168
<i>ANEX VII</i>	170
<i>Primjeri i obrasci iz sudske prakse za oblast dokazivanja</i>	170
Z A P I S N I K	171
R J E Š E N J E	173
<i>ANEX VIII</i>	180
<i>Problemi vezani za pravo žalbe protiv rješenja po prijedlogu za povrat u prijašnje stanje</i>	180
<i>ANEX IX</i>	182
<i>Dileme u pogledu pravomoćnosti presude i roka za izvršenje činidbe</i>	182
<i>ANEX X</i>	184
<i>Primjeri i obrasci iz sudske prakse u pogledu sudskih odluka</i>	184
<i>ANEX XI</i>	203
<i>Šema načina izrade presude i sadržaj obrazloženja</i>	203

UVODNE NAPOMENE

Kategorije

- Zakon o parničnom postupku pred Sudom BiH („Sl. Glasnik BiH“ br. 36/04)

- Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine F BiH“ br. 53/03)

- Zakon o parničnom postupku Republike Srpske („Sl. Glasnik RS“ br. 58/03 i 85/03)

- Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta BiH („Sl. Glasnik BDBiH“, br. 5/00, 1/00 i 602)

Materiju ovog modula u Bosni i Hercegovini regulišu četiri Zakona i to Zakon o parničnom postupku pred Sudom BiH, u daljem tekstu ZPP BiH, u članovima od 64 do 169, Zakon o parničnom postupku Federacije BiH, u daljem tekstu ZPP F BiH, u članovima od 97 do 202, Zakon o parničnom postupku Republike Srpske, u daljem tekstu ZPP RS, u članovima od 97 do 202 i Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta BiH, u daljem tekstu ZPP BD BiH, u članovima od 226 do 272 i 156 do 207.

Pitanja koja će se obraditi u ovom modulu odnose se na odredbe gore navedenih Zakona o parničnom postupku kojima se reguliše materija zakazivanja glavne rasprave, tok glavne rasprave, odgoda, odlaganje i nastavak glavne rasprave, javnost glavne rasprave, dokazi i izvođenje dokaza (opće napomene), isprave, svjedoci, vještačenje, saslušanje stranaka, osiguranje dokaza, presude (opće napomene), presude na osnovu priznanja, presude na osnovu odricanja, presude zbog propuštanja, donošenje, pismena izrada i dostava presuda, dopunske presude, ispravljanje presuda, pravomoćnost presuda i rješenja.

Trajanje

Kontinuirana edukacija bez određenog roka trajanja

Oblik

Priručnik, kompletan materijal objavljen na web stranici radi interaktivnog pristupa, seminari, radionice sa hipotetičkim slučajevima i panel diskusije

Ciljevi edukacije

- Unaprijeđenje teoretskih znanja iz ove oblasti za učesnike u edukaciji
- Utvrđivanje razlike u primjeni ranijeg i novog zakonodavstva kada je u pitanju materija koju obuhvata modul

- Identifikacija problema i dilema u primjeni novih zakona u toku glavne rasprave i prilikom donošenja odluka te pronalaženje mogućnosti za rješavanje istih,
- Ujednačavanje sudske prakse u rješavanju identificiranih problema.
- Konačno, unaprijeđenje praktične sposobnosti učesnika u edukaciji da vode glavnu raspravu i donose potrebne procesne odluke, te da donose odluke kojim se meritorno rješava određena građansko-pravna stvar

Opis

Odredbama novih parničnih zakona kojima se regulišu glavna rasprava, dokazivanje i sudske odluke u velikoj mjeri su promijenjene odredbe koje su regulisale ovu materiju u prijašnjim zakonima. Do ovih promjena je došlo uglavnom zbog izražene težnje da se raspravljavanje i donošenje odluke u parničnom postupku obavi što brže i efikasnije. Činjenica je da su odredbe prijašnjih procesnih zakona u velikoj mjeri omogućavale da se parnični postupak neopravdano odugovlači. Zbog težnje za ubrzanjem i pojednostavljenjem postupka, odredbama novih zakona kojima se reguliše glavna rasprava je ukinuta mogućnost iznošenja novih činjenica i dokaza tokom cijele glavne rasprave, već se isti mogu predlagati samo na pripremnom ročištu. Izmijenjene su odredbe o odgodi i odlaganju ročišta, a također je potpuno isključena mogućnost odlaganja ročišta na neodređeno vrijeme, te mogućnost ponovnog otvaranja već zaključene glavne rasprave, zbog toga što su te mogućnosti u praksi vrlo često zloupotrebjavane u svrhu odugovlačenja parničnog postupka. Uslijed promjena kojima se strankama daje znatno aktivnija uloga u postupku, došlo je do izmjene i u odredbama o rukovođenju glavnom raspravom od strane sudije.

Suštinski je uloga sudije promijenjena, i to u smislu da se on sada samo obavezuje da vodi računa da se glavna rasprava vodi pravilno i da se ne odlaže bespotrebno, dok više nije obavezan da brine da se o predmetu spora svestrano raspravlja, te da se stara da se u toku rasprave iznesu odlučujuće činjenice i razjasne nepotpuni navodi.

Time je naravno data mnogo aktivnija uloga samim parničnim strankama. Što se tiče materije dokazivanja, prema novim Zakonima o parničnom postupku stranke su dužne da dokažu činjenice na kojima zasnivaju svoj zahtjev. Ovim se posebno daje značaj raspravnom načelu koje ima sasvim drugačiji značaj u odnosu na stare odredbe. Odredbe o sudskim odlukama su također pretrpjele izmjene u odnosu na prijašnje

zakone. Tako novi zakoni više ne predviđaju mogućnost donošenja djelomične presude i međupresude, a ovo vjerovatno zbog toga što se prilikom izrade zakona težilo izbjegavanju mogućnosti da se parnični postupak odlugovlači ulaganjem žalbi i na ovakve presude.

Budući da je donošenjem novih Zakona o parničnom postupku u entitetima došlo do radikalnih izmjena u toku postupka i donošenju sudskih odluka, to se ukazuje neophodnim raspravljati o primjeni novih zakona, te identificirati dileme i probleme sa kojima se sudije susreću u neposrednom radu, što je osnovni cilj cjelokupnog modula.

Materija modula je obrađena kroz tri podmodula i to glavna rasprava, dokazivanje i sudske odluke, a svaki podmodul je nadalje podijeljen u pojedine teme, koje se poklapaju sa poglavljima novih Zakona o parničnom postupku, a u kojima su regulisane određene oblasti. Na kraju svake teme dat je kraći prikaz raspoložive sudske prakse, te eventualna pitanja i dileme iz te oblasti.

**Mogući
predavači/edukatori**

Vodeći ekspert, konsultanti i ostali predavači/edukatori Centra.

Dnevni red modula

Dnevni red modula se nalazi kao dio modula ili će biti kreiran od strane Centra na bazi potreba za pojedinačni modul.

Vodeći ekspert

Mladen Srđić, sudija Kantonalnog suda u Sarajevu

UVOD U MODUL

Materija vezana za oblast glavne rasprave u parničnom postupku je u velikoj mjeri izmjenjena donošenjem novih zakona o parničnom postupku u Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i pred Sudom Bosne i Hercegovine, uzimajući u obzir i ranije doneseni zakon u Distriktu Brčko. Razlozi za to su mnogostruki. Naime, kao jedna od najvećih zamjerki sudovima u parničnim postupcima prije donošenja novih zakona je isticana neefikasnost u vođenju glavne rasprave, bespotrebno i često odlaganje ročišta za glavnu raspravu, nedostatak koncentracije dokaza u postupku, a zbog čega se parnični postupak u praksi odugovlačio, čime su bile povrijeđene i odredbe člana 6 Evropske Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Zbog toga je u novim procesnim zakonima dat poseban značaj odredbama o glavnoj raspravi, kojima su u velikoj mjeri izmjenjene odredbe prethodnih zakona, a u cilju veće efikasnosti u postupku, te bržem završavanju građanskih predmeta. Ovo bi trebalo da doprinese efikasnijem radu sudova i smanjenju zaostataka u broju predmeta u radu, što je jedan od ciljeva pravosudne reforme. Također su odredbe o provođenju glavne rasprave u novim zakonima o parničnom postupku izazvale dosta kontraverzi i dilema među sudijama u Bosni i Hercegovini među kojima postoje različita mišljenja o načinu na koji je glavna rasprava regulisana. Zbog toga se ukazuje velika potreba da u ovoj oblasti dođe do razmjene stavova i mišljenja, te dalje edukacije sudija, kako bi bili postignuti ciljevi zbog kojih su odredbe kojima se reguliše glavna rasprava u tolikoj mjeri izmjenjeni u odnosu na stare zakone o parničnom postupku. Smatramo da u materiji koja će biti obrađena u ovom modulu treba da bude sadržana i oblast dokaza i provodjenja dokaza, mada se ta oblast u svim novim Zakonima o parničnom postupku nalazi u posebnom poglavlju, u odnosu na glavnu raspravu. Ovo posebno zbog toga što je najvažniji segment glavne rasprave upravo dokazni postupak, budući da je jedna od pretpostavki za ubrzavanje prvostepenog postupka koncentracija dokaza na jednom ročištu za glavnu raspravu. Također je već u praksi primijećeno da među sudijama postoje velike dileme u pogledu načina provođenja dokaza na glavnoj raspravi, prema odredbama novih zakona. U ovom modulu smo obuhvatili i oblast zakazivanja ročišta za glavnu raspravu, mada formalno ta oblast spada u pripremno ročište, o čemu postoji poseban modul. Ovo smo učinili u dogovoru sa voditeljem modula broj 1, pošto smo zajednički smatrali da je neophodno baš u ovom modulu posvetiti pažnju zakazivanju ročišta za glavnu raspravu, budući da se u tim odredbama regulišu neka pitanja koja su posebno značajna i za sam tok glavne rasprave.

U pogledu dijela modula koji se odnosi na sudske odluke, također je donošenjem novih zakona o parničnom postupku došlo do značajnih izmjena, mada ne onako drastičnih kao što je slučaj sa materijom glavne rasprave. Ove promjene se posebno odnose na donošenje presude zbog propuštanja, a također je posebna pažnja poklonjena pismenoj izradi i njenom dostavljanju. I ove izmjene su očigledno imale za cilj ubrzanje parničnog postupka i povećanje efikasnosti rada suda, pri čemu se i strankama u postupku daje puno aktivnija uloga, tj. pasivno ponašanje stranaka u postupku se manje tolerira. Ovo su pitanja kojima će se posvetiti najveća pažnja prilikom edukacije sudija u ovoj oblasti.

Materiju ovog modula u Bosni i Hercegovini regulišu četiri Zakona i to Zakon o parničnom postupku pred Sudom BiH, u daljem tekstu ZPP BiH, u članovima od 64 do 169, Zakon o parničnom postupku Federacije BiH, u daljem tekstu ZPP F BiH, u članovima od 97 do 202, Zakon o parničnom postupku Republike Srpske, u daljem

tekstu ZPP RS, u članovima od 97 do 202 i Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta BiH, u daljem tekstu ZPP BD BiH, u članovima od 226 do 272 i 156 do 207. Odredbe kojima se reguliše materija ovog modula su gotovo identične u državnom i entitetskim zakonima, dok se ZPP BD BiH donekle razlikuje, mada te razlike nisu suštinske, niti su od većeg značaja. Stoga će se metodološki materija tretirati kao da je riječ o jednom zakonu, bez insistiranja na broju člana koji regulise pojedinu situaciju, s tim da će se u slučaju potrebe naglasiti eventualna razlika u odredbama pojedinih zakona.

Odmah se mora napomenuti da su pojedine odredbe novih zakona, pogotovo one koje regulišu tok glavne rasprave, teško primjenjive u praksi i dovode do mnogih nedoumica, što je primjećeno već nakon godinu i pol dana od početka primjene novih zakona. Naime, vidljivo je da različiti sudovi i sudije potpuno drugačije postupaju u istim ili sličnim procesnim situacijama. Zbog toga će biti posebno zanimljivo uzeti u obzir različita mišljenja i metode rada, te pokušati izvršiti usaglašavanje sudske prakse iz ove oblasti.

Materijali koji su uzeti u obzir prilikom izrade modula su u prvom redu biti komentari novih zakona o parničnom postupku. Pri tome treba imati u vidu da se novi zakoni primjenjuju relativno kratko vrijeme, a da je za pisanje relevantnih komentara iz neke procesne oblasti potrebno da prođe dosta vremena u primjeni nekih odredbi, kako bi se u praksi došlo do najoptimalnijih rješenja. Uz komentare zakona koristila se i druga dostupna literatura, a posebno sudska praksa Vrhovnih sudova entiteta, sudova Brčko Distrikta, te kantonalnih sudova u Federaciji Bosne i Hercegovine i okružnih sudova u Republici Srpskoj. Posto je u edukaciji prioritet iznalaženje praktičnih rješenja za pojedina konkretna pitanja, manje se koristila literatura čisto teoretske naravi.

Što se tiče strukture modula, on se sastoji od 3 podmodula, i to jednog koji obrađuje materiju glavne rasprave, drugog podmodula za dokaze i provodjenje dokaza, a treći podmodul obrađuje sudske odluke u prvostepenom postupku. Svaki od podmodula je nadalje podijeljen na teme, koje su uglavnom identične sa poglavljima iz Zakona o parničnom postupku pred Sudom BiH, entiteta i Distrikta Brčko.

Materija svih podmodula je u formi priručnika u kome su prvo relativno kratko izložene osnovne teoretske postavke oblasti, t.j. teme, a zatim navedeni primjeri iz sudske prakse za pojedine teme. Također se za pojedine teme postavljaju neka konkretna pitanja koja su proistekle iz dosadašnje prakse sudova u postupanju po novim zakonima, te se pokušavaju dati moguće varijante odgovora na ta pitanja i iznijeti eventualna različita mišljenja u vezi nekih dilema. U toku izrade ovog priručnika održan je i jedan pripremni test seminar, na kojem su neke postavke modula provjerene u diskusiji sa kolegama iz cijele Bosne i Hercegovine, te je naglasak dat na praktičnu obuku i razmjenu mišljenja a ne na predavanja ex katedra. Sam priručnik će većinom biti zasnovan na rješavanju pojedinih praktičnih pitanja iz prakse i davanja mogućih varijanti rješenja, a ne bi trebao da ima konačnu verziju, već bi bio otvoren za daljnja dograđivanja i eventualne ispravke, u neprekidnoj interakciji sa svim kolegama koje su zainteresovan za bilo koji vid saradnje. Prema tome, osnovna ideja modula je da on ne bude nepromjenjiv, već da se dograđuje i ispravlja aktuelnom sudskom praksom i doprinosima kolega koji će iznositi svoja mišljenja i dileme, kako putem dopisivanja, tako i na seminarima i drugim vidovima edukacije.

U kontekstu obrađivanja pojedinih pitanja i tema, modulom je obuhvaćena i postojeća sudska praksa. Budući da je sudska praksa u pogledu primjene novih zakona veoma oskudna, u modulu smo obuhvatili i sudsku praksu sudova iz zemalja regije (bivša SFRJ), te sudsku praksu nastalu prije 1991 godine. Iako smo svjesni smo da sudska praksa drugih država, te praksa koja je nastala u vrijeme važenja drugog Zakona o parničnom postupku, ne može dati definitivne odgovore na brojne dileme koje proističu iz primjene novih zakona, ipak smo mišljenja smo da u pojedinim slučajevima i ova sudska praksa može znatno olakšati rješenje nastalih problema u primjeni novih Zakona o parničnom postupku

Prilikom izrade materijala za priručnik, pojavila se potreba da se neka pitanja i dileme malo šire obrade, te da se navedu neki primjeri i obrasci koji bi mogli pomoći kolegama koji su na početku sudačke karijere. Stoga smo se odlučili da dio pripremljenog materijala odvojimo u anexe, koji su sastavni dio modula. Ujedno pozivamo sve kolege koji su zainteresovani da nam pomognu u izradi ovog materijala za edukaciju, da nam pošalju svoje primjere iz sudske prakse, te nas upoznaju sa dilemama sa kojima se susreću u radu, kako bi mogli u najvećoj mogućoj mjeri odgovoriti zadatku koji je pred nama.

PODMODUL I - GLAVNA RASPRAVA

OPIS PODMODULA

Kategorije

U ovom podmodulu obrađuje se dio Zakona o parničnom postupku koji obuhvata održavanje glavne rasprave pred prvostepenim sudom, sa posebnim osvrtom na dosadašnja iskustva sudova u Bosni i Hercegovini i na eventualne dileme kod tumačenja odredbi Zakona u radu sudija, u cilju da se iste ovim podmodulom u najvećoj mogućoj mjeri razriješe, kako bi sudije što brže i efikasnije vodili glavne rasprave u parničnom postupku, što je i jedan od osnovnih ciljeva ZPP-a.

Trajanje

Za završetak ovog podmodula na seminaru potrebno je najmanje šest radnih sati.

Oblik

U okviru tog vremena podmodul će se predstaviti u obliku kraćeg uvodnog predavanja, gdje će se naznačiti osnovni problemi i dileme, a zatim je predviđeno interaktivno učešće edukacione jedinice ili grupe te stručnjaka na podmodulu i to putem diskusije predvođene od strane moderatora i panel diskusije.

Ciljevi edukacije

Na korisnike podmodula, koji nemaju dovoljno iskustva želi se prenijeti znanje o tome koje su pretpostavke za pravilno rukovođenje glavnom raspravom, te prepoznavanje problema u svakom konkretnom slučaju, a ciljevi edukacije korisnika sa većim iskustvom su da se putem konferencijskih aktivnosti razmjenom mišljenja doprinosi usaglašavanju sudske prakse o ovom pitanju.

1. OPĆE NAPOMENE

Tumačenje norme, kao proces njenog saznanja, pretpostavka je njene pravilne primjene i ostvarivanje osnovnog cilja donošenja iste norme. U procesu reforme donošenja novih procesnih zakona na nivou Bosne i Hercegovine i njenim entitetima, te u Distriktu Brčko, osnovni cilj je bio brz i efikasan postupak pred redovnim sudovima u svim instancama.

Odredbama novih parničnih zakona kojima se reguliše glavna rasprava u velikoj mjeri su promijenjene odredbe koje su regulisale ovu materiju u prijašnjim zakonima. Do ovih promjena je došlo zbog težnje da se raspravljanje obavi što brže i efikasnije. Činjenica je da su odredbe prijašnjih zakona omogućavale da se postupak neopravdano odugovlači, pošto su stranke imale mogućnost iznošenja novih činjenica i dokaza u svim fazama glavne rasprave, a također se često događalo da se ročišta odlažu bez stvarne potrebe. Također je postojala mogućnost i odlaganja ročišta na neodređeno vrijeme, što se često koristilo od strane suda radi izbjegavanja donošenja odluke. Zbog težnje za ubrzanjem i pojednostavljenjem postupka, odredbama novih zakona kojima se reguliše glavna rasprava je ukinuta mogućnost iznošenja novih činjenica i dokaza tokom cijele glavne rasprave, već se isti mogu predlagati samo na pripremnom ročištu (ovde postoji jedan izuzetak o kome će kasnije biti više govora). Također su izmijenjene odredbe o odgodi ročišta, te je potpuno isključena mogućnost ponovnog otvaranja već zaključene glavne rasprave. Mora se priznati da je u prošlosti ovaj institut u praksi često zloupotreblijan, radi prolongiranja donošenja odluke. Uslijed promjena kojima se strankama daje znatno aktivnija uloga u postupku, došlo je do izmjene i u odredbama o rukovođenju glavnom raspravom od strane sudije. Suštinski je uloga sudije promijenjena, i to u smislu da se on sada samo obavezuje da vodi računa da se glavna rasprava vodi pravilno i da se ne odlaže bespotrebno, dok više nije obavezan da brine da se o predmetu spora svestrano raspravlja, te da se stara da se u toku rasprave iznesu odlučujuće činjenice i razjasne nepotpuni navodi. Naime, novi zakoni su uglavnom usvojili raspravno načelo, na uštrb načela materijalne istine. Time je naravno data mnogo aktivnija uloga samim parničnim strankama. Ovim bi trebalo da se spriječavaju mogućnosti korištenja nekih načina za odugovlačenje postupka od strane suda i stranaka, ali u praksi također iz toga proizlaze i neki potpuno novi problemi. Naime, uslijed neuporedivo aktivnije uloge parničnih stranaka u toku postupka često dolazi do situacija u kojima stranke i njihovi punomoćnici, čak i advokati, nisu u mogućnosti da u potpunosti odgovore zahtjevima koje pred njih postavljaju odredbe novih zakona. Stranke i njihovi punomoćnici nepravilnim i neadekvatnim postupanjem otežavaju tok glavne rasprave i cjelokupni parnični postupak. Stoga je naše mišljenje da je u pogledu procesnih mogućnosti koje pružaju novi zakoni potrebno educirati, pored sudija, i advokate koji zastupaju stranke.

Što se tiče ranijih odredbi o spajanju i razdvajanju parnica, iste su po novim zakonskim rješenjima premještena u oblast pripremnog ročišta. U novim zakonima se predviđaju i znatno ozbiljnije posljedice izostanka stranaka sa glavne rasprave, što je u skladu sa konceptom koji su zakoni usvojili. Također je, u skladu s napuštanjem načela pomoći neukoj stranci, došlo do izostavljanja odredbi koje su predviđale da je sud dužan stranku ili njenog zakonskog zastupnika upozoriti na potrebu da uzme punomoćnika, a time i mogućnost da se iz tog razloga glavna rasprava odgodi. U novim zakonima, iz

poglavlja o glavnoj raspravi izostavljene su odredbe koje su propisivale da izvođenje dokaza određuje sud, pošto sud takve odluku sada donosi na pripremnom ročištu. Također su izostale i odredbe koje su propisivale obavezu suda da se stara da se u toku rasprave iznesu odlučne činjenice, dopune nepotpuni navodi, dopune ili označe dokazna sredstva, te razjasne navodi stranaka. Ovakvo je rješenje u skladu i s novim mjestom koje pripremno ročište zauzima u parničnom postupku, jer se u pravilu sva procesna građa iznosi, odnosno predlaže, na pripremnom ročištu, a ne više na glavnoj raspravi, što važi i za dokazna sredstva. Sud će odluku o tome koji će se dokazi izvoditi donositi na ročištu za glavnu raspravu samo u slučaju kada je jedna od stranaka predložila izvođenje novih dokaza koji nisu bili predloženi na pripremnom ročištu, ukoliko stranka učini vjerovatnim da bez svoje krivice nije bila u mogućnosti predložiti taj dokaz na pripremnom ročištu. U tom će slučaju, nakon izjašnjenja protivne stranke, sud najprije odlučiti jesu li ispunjeni gore navedeni uslovi, te ako dozvoli izvođenje predloženih dokaza, o tome donijeti posebno rješenje. Također će sud na glavnoj raspravi, ako je tužilac izjavio da preinačava tužbu, ili tuženi istakao protivtužbeni zahtjev, odlučiti posebnim rješenjem da li su ove radnje stranaka dozvoljene.

Novim odredbama je decidno predviđen i redoslijed izvođenja dokaza. Ova materija do sada nije bila uređena zakonom, već je o tome odlučivao sud prema svojoj diskreciji. Naše je mišljenje da ove odredbe neće mnogo promijeniti praksu sudova, prema kojoj su se dokazi izvodili onako kako je bilo jednostavnije i zgodnije sudu i strankama. Pri tome su se često dokazi uvidom u dokumentaciju i razne isprave provodili na kraju glavne rasprave, što je, koliko je nama poznato i sada praksa u većini sudova. Mislimo da redoslijed provođenja dokaza u najvećem broju slučajeva ne može biti od uticaja na donošenje pravilne odluke suda kojom se rješava tužbeni zahtjev, te striktno propisivanje reda provođenja pojedinih dokaza nije svrsishodno, niti neophodno. Uostalom, sud u procesnopravnom smislu rukovodi izvođenjem dokaza na glavnoj raspravi, te u tom smislu i određuje redoslijed izvođenja dokaza, odnosno odlučuje da li je potrebno odstupiti od redoslijeda utvrđenog zakonom.

U ovom podmodulu će dakle biti govora o uslovima za održavanje glavne rasprave i toku glavne rasprave, sa osvrtom na dileme koje se pojavljuju u radu prvostepenih sudova, posebno sa aspekta poštivanja raspravnog načela, ali ne i potpunim zanemarivanjem načela materijalne istine, u cilju potpunog utvrđivanja činjeničnog stanja i pravilne primjene materijalnog prava.

2. ZAKAZIVANJE GLAVNE RASPRAVE

Zakazivanje ročišta za glavnu raspravu regulisano je odredbama članova 94 do 96 ZPP RS i ZPP FBiH, članom 225 ZPP BD BiH i članovima 61 do 63 ZPP BiH. U odnosu na ranija pravila o zakazivanju, nova rješenja idu za tim da se omogući priprema glavne rasprave tako da se u pravilu ista okonča na jednom ročištu. Prema tome, tok glavne rasprave u velikoj mjeri će zavistiti i od rješenja o zakazivanju glavne rasprave koje se donosi na pripremnom ročištu. Sud nakon okončanja pripremnog ročišta rješenjem određuje održavanje ročišta za glavnu raspravu. (napomena: vidi Anex I)

Ovdje je posebno značajno razjasniti kako će se formulirati pitanja o kojima će se raspravljati na glavnoj raspravi. U praksi se često događa da se ova formulacija ograničava na uopštenu konstataciju tipa: "raspravljati će se o navodima iz tužbe i odgovora na tužbu". Ovo svakako ne bi bilo pravilno, posebno imajući u vidu da će tok glavne rasprave, pa i ishod cijelog postupka, u mnogome zavistiti upravo od identifikovanja pitanja o kojima će se na ročištu za glavnu raspravu raspravljati. Mišljenja smo da bi bilo neophodno da se u samom rješenju po mogućnosti navedu konkretne činjenice koje će se utvrđivati na glavnoj raspravi. Ukoliko se tako učini, razjasnit će se i mnoge dileme koje se pojavljuju na samoj glavnoj raspravi (npr. mogućnost postavljanja pojedinih pitanja svjedoku od strane sudije i dr.) (napomena: vidi Anex III-primjer 1)

Također je iz odredbi koje regulišu zakazivanje glavne rasprave očigledna želja zakonodavca da se postupak učini kraćim i ekonomičnijim, što je posebno izraženo u odredbi da će se glavna rasprava u pravilu održati najkasnije u roku od 30 dana od dana održavanja pripremnog ročišta, te da će se ročište zakazati za onoliko dana uzastopno koliko je neophodno da se rasprava održi u kontinuitetu. Pravilo bi bilo predvidjeti mogućnost da se glavna rasprava ne može završiti isti dan kada je zakazana, te da će se nastaviti slijedeći dan. Očito je težnja zakonodavca bila da se postupak završi na jednoj glavnoj raspravi, bez odlaganja i nastavljanja.

Činjenica je da sa primjenom ovih odredbi u praksi ima dosta problema, iz različitih razloga. Moguće je i da je jedan od razloga okolnost da su sudije u prošlim vremenima stekle naviku da se glavna rasprava odlaže više puta i provodi više ročišta, te ne žele odstupati od stare prakse. Međutim, po našem mišljenju, najveći problem je u tome što su sudije na građanskim odjeljenjima skoro svih sudova u Bosni i Hercegovini preko svake mjere opterećene brojem predmeta u svojim referatima. Ukoliko jedan sudija u svom referatu ima više od hiljadu parničnih predmeta, očito je da nije u mogućnosti da zakazuje rasprave u roku od 30 dana, niti da vodi računa da se rasprava vodi u kontinuitetu više dana. Zbog toga dolazi do nedostatka slobodnih termina suda, te se najčešće glavna rasprava ne može nastaviti drugi dan, pa se nastavak određuje za mjesec ili više dana, čime se na izvjestan način gubi svrha ovakvih odredbi. Također će u nekim slučajevima već u fazi pripremnog ročišta biti očigledno da se rasprava ne može provesti u roku od 30 dana, naprimjer u slučajevima kad neki od dokaza nije moguće pribaviti u tom roku ili kad je za vršenje vještačenja potrebno više vremena.

Ukoliko na pripremnom ročištu nije odlučeno o određenim procesnim smetnjama, potrebno je i da se u rješenju o određivanju ročišta za glavnu raspravu navede da će se o tim pitanjima raspravljati.

Zakonom je predviđena mogućnost da se glavna rasprava održi i u nastavku pripremnog ročišta, ali nisu pobliže predviđeni uvjeti za to. I ovdje je očigledna težnja da se postupak učini efikasnijim i ekonomičnijim, s tim da bi ovu mogućnost trebalo koristiti u slučajevima kada je moguće odmah provesti potrebne dokaze. Naravno strankama bi moralo biti omogućeno raspravljanje o svim relevantnim pitanjima. Također je predviđeno da sud procijeni potencijalnu dužinu trajanja glavne rasprave te unaprijed odredi potreban broj dana za glavnu raspravu kako bi se ista mogla održati u kontinuitetu. U praksi se ova odredba rijetko primjenjuje, vjerovatno dijelom zbog starih navika sudija, ali i zbog velike opterećenosti sudija predmetima, zbog kojeg je teško odvojiti više radnih dana za vođenje jedne glavne rasprave.

Rješenje kojim se određuje provođenje glavne rasprave se ne dostavlja strankama, budući da je isto uneseno u zapisnik sa pripremnog ročišta. Naravno, ukoliko jedna od stranaka nije bila prisutna na pripremnom ročištu, uz poziv na glavnu raspravu će joj se dostaviti prepis zapisnika. Na ročište za glavnu raspravu pozivaju se stranke koje nisu bile prisutne na pripremnom ročištu, te svjedoci i vještaci koje je sud odlučio pozvati. Ukoliko je određeno provođenje dokaza vještačenjem, vještak se poziva na glavnu raspravu a uz poziv mu se dostavlja i rješenje kojim se određuje vještačenje. Rok za dostavljanje nalaza i mišljenja vještaka trebao bi biti tako određen da se taj nalaz i mišljenje mogu dostaviti strankama najmanje 8 dana prije ročišta za glavnu raspravu. Naravno da je očigledno da su ovi rokovi postavljeni nerealno i da je gotovo nemoguće da u periodu od 30 dana vještak bude obaviješten o predmetu vještačenja, izradi nalaz i mišljenje, te da se taj nalaz i mišljenje dostave strankama 8 dana prije održavanja rasprave. Ovo pogotovo važi u slučajevima kada se radi o složenijim vještačenjima. U praksi se ovi rokovi probijaju u velikoj mjeri, što se u jednom broju slučajeva ne može izbjeći, te je po našem mišljenju tada to potpuno opravdano.

Moguće dileme i pitanja:

1. Šta je najpravičnije učiniti ukoliko ne postoji objektivna mogućnost zakazivanja ročišta u roku od 30 dana?
2. Šta treba uzeti u obzir prilikom procjene koliko je dana neophodno da se rasprava održi u kontinuitetu?
3. Kad su ispunjeni uslovi da se glavna rasprava održi odmah nakon pripremnog ročišta?
4. Da li je u rješenju o određivanju glavne rasprave, prilikom identifikovanja pitanja o kojima će se raspravljati, potrebno istaknuti samo činjenice koje su sporne između parničnih stranaka?
5. Da li se glavna rasprava može provesti odmah nakon pripremnog ročišta ukoliko jedna od stranaka nije sa tim saglasna ili nije prisutna na pripremnom ročištu?
6. Da li u pozivu za pripremono ročište mora stajati upozorenje da postoji mogućnost održavanja glavne rasprave odmah nakon pripremnog ročišta?

7. Ukoliko je određen dokaz saslušanjem parničnih stranaka, a stranka ima punomoćnika koji je zastupa u tom postupku, da li stranku treba lično pozivati na ročište za glavnu raspravu?

Varijante mogućih odgovora:

1. Naravno da sudije koje u svom referatu imaju više od hiljadu parničnih predmeta nisu u mogućnosti da u svim svojim predmetima zakazuju ročišta u roku od 30 dana od dana održavanja pripremnog ročišta. Sudije se snalaze na razne načine kako bi riješili ovaj problem, a najčešće u zakonskom roku zakazuju ročišta u postupcima koji su predviđeni kao hitni postupci i u predmetima u kojima ocjene da mogu za njih nastupiti problemi ukoliko prekorače rok. Zbog toga se predmeti u sporovima male vrijednosti i drugi predmeti za koje sudije ocijene da su manje značajni zakazuju u puno dužim vremenskim rokovima. Ovome se ne može ništa prigovoriti, budući da sudije objektivno nisu u mogućnosti da postupaju striktno po zakonu, te se moraju snalaziti kako znaju i umiju. Mišljenja smo da je ovaj rok, kao i neki drugi rokovi predviđeni zakonima, nerealan u uslovima sadašnje opterećenosti sudova građanskim predmetima.

2. Budući da sud na pripremnom ročištu odlučuje o predmetu raspravljanja i dokazima koji će se provoditi, imajući u vidu kompleksnost predmeta, te broj dokaza čije provođenje je određeno (naročito broj svjedoka), sud može i procjeniti dužinu trajanja glavne rasprave. Naravno da ova procjena zavisi i od iskustva sudije. Međutim sve okolnosti se ne mogu predvidjeti, te sudije u praksi često griješe u ovim procjenama. Mišljenja smo da je gotovo nemoguće uvijek predvidjeti dužinu trajanja glavne rasprave, te je u praksi jako teško realizovati odredbu kojom se propisuje da sud zakazuje raspravu za onoliko dana uzastopno koliko je neophodno da se ista održi u kontinuitetu.

U zavisnosti od složenosti predmeta i dokaza koji su određeni za izvođenje na ročištu za glavnu raspravu (saslušanja stranaka, većeg broja stranaka i svjedoka), moglo bi biti svrsishodno da sud kod takvih predmeta odredi glavnu raspravu za dva dana, tako što bi prvog dana parnične stranke izložile tužbu i izvele dokaz saslušanjem stranaka, a drugi dan u nastavku da se pristupi saslušanju svjedoka, a ovo iz razloga što je u praksi već primijećeno da svjedoci nekada budu pozvani za jutarnje sate, kada je zakazan početak ročišta za glavnu raspravu, te zatim dugo čekaju na izvođenje dokaza saslušanja, obzirom na zakonom utvrđeni tok glavne rasprave.

3. Mišljenja smo da bi do ovakve situacije moglo doći u relativno jednostavnijim predmetima, kada je činjenično stanje među strankama nesporno, ili postoji očit nedostatak aktivne ili pasivne legitimacije na strani stranaka, ili je potraživanje očigledno zastarjelo, a istaknut je prigovor zastarjelosti na pripremnom ročištu, ukratko u slučajevima kada sudija može procijeniti na koji način će donijeti odluku u predmetu. Naravno, pretpostavlja se da na raspravu ne treba pozivati treća lica, npr. svjedoke, niti određivati uviđaj. (napomena: vidi Anex III-primjer 2)

4. U načelu je u rješenju o određivanju glavne rasprave potrebno istaknuti samo činjenice koje su sporne između parničnih stranaka, međutim ukoliko postoji sumnja da stranke teže ka raspolaganju koje nije dozvoljeno, sud može odrediti da se raspravlja i o nespornim činjenicama. (napomena: vidi Anex III-primjer 3)

5. U ovom slučaju postoje dva različita mišljenja. Po jednom ne bi bilo moguće provesti glavnu raspravu nakon pripremnog ročišta bez saglasnosti svih parničnih stranaka, a po drugom to bi bilo moguće u slučaju ako je činjenično stanje nesporno ili ako na pripremnom ročištu nisu izneseni novi navodi, koji nisu navedeni u tužbi i odgovoru na tužbu, a ne radi se o složenom predmetu. Mi smatramo da bi održavanjem glavne rasprave nakon pripremnog ročišta, na koje nije pristupila jedna od strana, a da o takvoj mogućnosti nije upozorena u pozivu za raspravu, došlo do povrede odredaba parničnog postupka koja se ni na raspravi pred drugostepenim sudom ne bi mogla otkloniti, što bi dovelo do ukidanja odluke prvostepenog suda i vraćanja na ponovni postupak (član 227 stav 1 tačka 2 ZPP-a FBiH i RS).

6. Mišljenja smo da bi bilo potrebno da u pozivu stoji ovakvo upozorenje, kako bi stranke bile svjesne mogućnosti da se glavna rasprava može održati odmah nakon pripremnog ročišta. Ovakvo upozorenje sud bi mogao staviti samo kada na osnovu složenosti predmeta procijeni da postoje uslovi održavanja glavne rasprave istog dana nakon okončanog pripremnog ročišta.

7. U slučaju određivanja provođenja dokaza saslušanjem parničnih stranaka na pripremnom ročištu, ukoliko je na istom prisutan njen punomoćnik, nije potrebno posebno pozivati parničnu stranku, već se nalaže njenom punomoćniku da je obavijesti o provođenju tog dokaza.

3. TOK GLAVNE RASPRAVE

3.1. Opće napomene

Tok glavne rasprave regulisan je članovima 97 do 110 ZPP RS i ZPP FBiH, članovima 226 do 236 ZPP BD BiH i članovima 64 do 77 ZPP BiH. Glavna rasprava je centralni dio parničnog postupka, a sud donosi odluku o tužbenom zahtjevu na osnovu procesnog materijala iznesenog na njoj, postupajući u duhu člana 8 Zakona o parničnom postupku entiteta i Distrikta Brčko i člana 13 ZPP BiH, koji sadrži načelo slobodne ocjene dokaza ili slobodnog sudijskog uvjerenja, a koje načelo se primjenjuje i u ostalim fazama postupka (npr. na pripremnom ročištu kada sud cijeni koji dokaz će parnične stranke izvesti na ročištu za glavnu raspravu, ocjena prihvatanja izvođenja dokaza koji je predložen na glavnoj raspravi i sl).

Glavna rasprava stoga predstavlja niz procesnih radnji stranaka i suda preuzetih radi utvrđivanja činjenica, na koje će sud primijeniti materijalno pravo prilikom donošenja odluke. Ona je neophodna za donošenje prvostepene odluke, osim u slučajevima izričito predviđenim zakonom. U novim zakonima posebno je naglašeno načelo koncentracije dokaza, kao i cjelokupnog postupka. Težnja zakonodavca je bila da se izmijene odredbe koje su na izvjestan način omogućavale da se postupak odugovlači, te da se ročište za glavnu raspravu bezrazložno odlaže, čak i na neodređeno vrijeme. Stoga bi prema odredbama novih zakona, u pravilu, glavna rasprava trebala biti provedena na jednom ročištu. Ovo načelo nalazi mjesto u uvodnim odredbama novih Zakona (član 11 ZPP RS i ZPP FBiH i član 16 ZPP BiH) kao jedan od osnovnih načela parničnog postupka, a u

zakone su unesene i brojne druge odredbe koje bi trebale da omoguće ostvarenje tog načela.

Nema sumnje da je, u skladu s novim pravilima, zaista u velikom broju slučajeva moguće okončati glavnu raspravu na samo jednom ročištu bez odugovlačenja, čime se omogućava efikasnije rješavanje građanskih predmeta. To naravno predstavlja idealnu situaciju, dok se u praksi često dešava i da se ročište za glavnu raspravu vodi u više nastavaka, a iz većeg broja razloga, o kojima će kasnije biti govora. U slučaju kada dođe do odlaganja glavne rasprave i njenog nastavljanja, i dalje važi princip jedinstva glavne rasprave, što znači da glavna rasprava uvijek predstavlja jednu procesnu cjelinu. Pod tim se podrazumijeva da radnje provedene na prethodnom ročištu ne gube procesno značenje, i da se u pravilu ne moraju ponavljati, te također i da je sud prilikom odlučivanja obavezan uzeti u obzir cjelokupnu procesnu građu i navode stranaka iznesene tokom cijele glavne rasprave, na bilo kojem od ročišta.

U novim zakonima ustanovljen je institut povlačenja tužbe u slučaju da tužitelj ne dođe na ročište za glavnu raspravu, uz ispunjavanje i drugih uslova, dok je napuštena prijašnja mogućnost nastupanja mirovanja postupka. Ovo je također učinjeno u cilju bržeg okončavanja postupka, u slučaju kada tužitelj izgubi interes da se isti vodi.

Vjerovatno najznačajnija izmjena u pogledu materije glavne rasprave jeste ukidanje mogućnosti iznošenja novih činjenica i predlaganja dokaza tokom cijele glavne rasprave. Upravo ova mogućnost se često koristila od strane parničnih stranaka u situacijama kada im je bilo u interesu da se postupak unedogled odugovlači. Također je veoma značajna izmjena učinjena time što je ukinuta mogućnost ponovnog otvaranja glavne rasprave koja je zaključena, a koji institut se u prošlosti također često koristio u svrhu odlaganja donošenja odluke, a bez prave potrebe.

Nove odredbe kojima se reguliše tok glavne rasprave mogle bi biti od utjecaja i na promjenu organizacije u oblasti advokature. Naime, advokati koji su punomoćnici stranaka nisu više u mogućnosti da jedan drugog zamjenjuju na raspravama, te da na iste dolaze nespreni, zbog čega su se rasprave često odlagale više puta. Naime, punomoćnici stranaka sada moraju biti potpuno spremni za glavnu raspravu (kao i za pripremno ročište), jer bi propuštanjem parničnih radnji mogla nastupiti šteta za njihove stranke, a koja se neće moći otkloniti u daljem toku postupka. Pretpostavljamo da će se stoga češće pojavljivati i tužbe kojima stranke potražuju naknadu štete od advokata koji su ih zastupali, u slučaju da su propustili provođenje nekih parničnih radnji usljed čega je nastupila šteta za stranku. Također se može pretpostaviti da će doći i do stvaranja udruženih advokatskih kancelarija ili drugih formi udruživanja rada advokata, pošto će to biti neophodno da bi se odgovorilo zahtjevima koje nameću novi procesni zakoni. I ovdje moramo naglasiti potrebu dalje edukacije i pripadnika advokatske profesije, te pravnika koje zastupaju firme i preduzeća, budući da odredbe novih procesnih zakona nameću visoke standarde pri zastupanju stranaka. Otvara se i pitanje efikasne pravne pomoći za stranke koje nisu u mogućnosti da angažuju advokata kao punomoćnika, što je problem koji vjerovatno u bližoj budućnosti neće biti adekvatno riješen.

Novim zakonima izmijenjene su i odredbe o upravljanju postupkom od strane sudije. Naime, sudije nemaju više obavezu da se brinu da se o predmetu spora svestrano raspravlja, kao što je bilo predviđeno prijašnjim zakonodavstvom. Ovo je u skladu sa značajem načela dispozicije stranaka, a uloga suda je u velikoj mjeri reducirana i svodi

se na vođenje računa da se rasprava odvija na pravilan način, bez nepotrebnih odlaganja te da se raspravlja samo o pitanjima bitnim za donošenje odluke.

3.2. Otvaranje glavne rasprave

Glavna rasprava započinje time što sudija otvara glavnu raspravu. Ne bi bilo na odmet da sudija objavi svoje ime i prezime, mada se može pretpostaviti da ga stranke već znaju, kako bi stranke bile u mogućnosti da eventualno zatraže izuzeće. Sudija poziva sve osobe koje su pozvane na ročište za glavnu raspravu da uđu u sudnicu i objavljuje predmet raspravljanja. Objavljivanje predmeta raspravljanja bi se trebalo sastojati u oglašavanju stranaka u sporu, te sažetog označenja predmeta spora, (npr. utvrđenje prava vlasništva, radni spor, razvod braka i dr.) U praksi se ovo objavljivanje predmeta spora često ne provodi, zbog nedostatka vremena, za što smatramo da ne predstavlja poseban problem. Sudija zatim ustanovljava da li su ispunjene pretpostavke za održavanje rasprave, t.j da li su pristupile sve pozvane osobe (stranke, njihovi zakonski zastupnici i punomoćnici, umješači, svjedoci, vještaci), te se to konstatuje na zapisnik. Ako sudija ustanovi da su neke od pozvanih osoba izostale, provjerava da li su uredno pozvane, pa ako jesu, da li imaju opravdan razlog za izostanak. Sudija treba da u zapisnik konstatuje razloge neodazivanja, a njih može ustanoviti na osnovu primjedbe dostavljača navedene na dostavnici, na osnovu informacija dobijenih od prisutnih osoba, ili na osnovu eventualnog obavještenja osobe koja je izostala, a kojim opravdava svoj izostanak. U praksi se naravno često dešava da dostavljači, bilo sudski, bilo poštanski, ne postupaju pravilno po odredbama ZPP-a o dostavi, pa je je nekad teško ustanoviti da li je osoba koja nije pristupila na ročište zapravo uredno obaviještena.

U slučaju neopravdanog izostanka tužitelja, u pravilu će se tužba smatrati povučenom. Ovo se dešava po sili zakona, te nije potreban prijedlog protivne stranke. Time se stvara presumpcija da je tužitelj povukao tužbu. Parnični postupak se i pokreće voljom tužitelja, a pretpostavlja se da je njemu u interesu da se postupak okonča što brže. Stoga se njegov izostanak sa ročišta smatra njegovim disponiranjem o daljem vođenju parnice, te se pretpostavlja da je izgubio interes za dalje vođenje parnice.(napomena: vidi Anex III-primjer 4)

Zakon ostavlja mogućnost tuženom da traži da se ročište održi, i ako tužitelj nije pristupio na njega. Tuženi može imati pravni interes da se raspravi predmet spora, a također može i pretpostaviti da će tužitelj tražiti prijedlog za povrat u prijašnje stanje. Stoga se u praksi mogu očekivati i slučajevi da se tuženi zaista upusti u raspravljanje. U tom slučaju se postavlja problem odvijanja glavne rasprave u odsustvu tužitelja. Postavlja se pitanje ko će izložiti tužbu, te izvoditi dokaze koje je tužitelj predložio na glavnoj raspravi. U slučaju neopravdanog izostanka tuženog sa ročišta za glavnu raspravu, zakon predviđa da će se rasprava održati bez njegovog prisustva. Naime, smatra se da je i u ovim okolnostima načelo kontradiktornosti zadovoljeno, jer je tuženom samim urednim pozivanjem pružena mogućnost da raspravlja pred sudom. Prema tome, svojim izostankom tuženi prihvata rizik održavanja glavne rasprave u njegovom odsustvu, a tako i svih drugih posljedica koje za njega mogu nastupiti. U ovakvom slučaju sud bi morao na glavnoj raspravi izložiti odgovor na tužbu i druge navode tuženog koji su eventualno izneseni na pripremnom ročištu.

Prema odredbama novih zakona, neopravdan izostanak uredno obaviještene stranke ne može dovesti do odgode ili odlaganja rasprave, čak ni na zahtjev druge strane. Međutim u praksi se često pojavljuju slučajevi kada uredno obaviješteni tuženi ne pristupi na raspravu, da tužitelj traži odgodu ročišta za glavnu raspravu, čemu sud u pravilu udovoljava. Mada ovakva mogućnost ne postoji prema novim zakonima, smatramo da ovakvo postupanje sudova u suštini ne može dovesti do štetnih posljedica, a posebno imajući u vidu da stranke disponiraju svojim zahtjevima, pa tako i tužitelj koji predlaže odgodu.

Nakon što sudija otvori glavnu raspravu, objavi predmet raspravljanja i utvrdi jesu li došle sve pozvane osobe, sudija treba da utvrdi postoje li procesne smetnje za dalje postupanje. Ovo bi moglo u praksi izazvati razne dileme. Naime, predviđeno je da sud prvo utvrđuje da li postoje procesne smetnje, prije raspravljanja o glavnoj stvari, a zatim dozvoljava mogućnost raspravljanja o procesnim pitanjima odvojeno od raspravljanja o glavnoj stvari ili zajedno sa raspravljanjem o glavnoj stvari. Mišljenja smo da sud, ukoliko treba odlučiti o prigovoru postojanja procesnih smetnji treba prvo da raspravi i odluči po takvom prigovoru. Ukoliko ga ne usvoji, to bi trebao usmeno saopćiti strankama, te nastaviti sa raspravljanjem o glavnoj stvari.

Sudska praksa

- Ne nastupa fikcija povlačenja tužbe ako je jedna od stranaka podneskom primljenim prije održavanja ročišta tražila odlaganje ročište, a sud nije riješenjem odbio prijedlog i rješenje dostavio strankama prije dana ročišta.

Iz obrazloženja: prema odredbama člana 449 stav 2 ZPP-a, ako sa pripremnog ročišta ili sa prvog ročišta za glavnu raspravu, ili s bilo kojeg kasnijeg ročišta izostanu obje stranke, sud će ročište odložiti, a ako ni na novo ročište ne dođu obje stranke, smatrat će se da je tužilac povukao tužbu. Primjenom navedene odredbe zakona sankcioniše se pasivnost parničnih stranaka, odnosno neopravdano izostajanje stranaka sa ročišta. Međutim, u prilici kad jedna od stranaka podneskom traži odlaganje ročišta, kako je to u konkretnom slučaju blagovremeno tražio punomoćnik tužitelja, nisu ispunjeni uvjeti za primjenu člana 499 stav 2 Zakona o parničnom postupku, ukoliko prije ročišta sud nije riješenjem odbio prijedlog i to rješenje prije održavanja ročišta dostavio strankama. (napomena- vidi Anex III-primjer 5)

(Rješenje Vrhovnog suda Federacije BiH broj PŽ-216/98 od 10.11.1998 godine)

- Ne smatra se da je stranka uredno obaviještena o ročištu, ako su pozivi upućeni odvjetniku koji je bio punomoćnik stranke do likvidacije odvjetničkog ureda, a punomoć mu nije obnovljena nakon ponovnog otvaranja ureda.

(Vrhovni sud FBiH PŽ-5/98 od 24.02.1998 godine).

Sudska praksa prije 1991 godine

- Prijedlogom tužioca da se ročište održi u odsustvu njegovog punomoćnika ne otklanja se zakonska fikcija povlačenja tužbe, jer se rasprava ne može održati u odsustvu zastupnika obiju stranaka.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž-336/86 od 27.01.1987 godine).

- Podnesak tužioca kojim predlaže da se odluka donese u njegovom odsustvu, na osnovu stanja u spisu, ne može otkloniti zakonsku fikciju povlačenja tužbe iz člana 499 stav 2.

(Vrhovni sud BiH broj Pž-379/87 od 24.03.1988 godine).

- Fikciju povlačenja tužbe ne otklanja odsustvo sa ročišta zbog teškog finansijskog stanja parnične stranke.

(Vrhovni sud BiH broj Pž-35/88 od 20.10.1988 godine).

- Tužba se smatra povučenom i onda kada je za tužitelja pristupila osoba bez punomoći koja nije u ostavljenom roku podnijela punomoć.

(Privredni sud Hrvatske Pž-2400/90 od 11.12.1990 godine).

- Nema mjesta primjeni odredbe o povlačenju tužbe u situaciji kada je tužitelj obavijestio sud o opravdanoj spriječenosti da pristupi na zakazano ročište.

(Vrhovni sud BiH Pž- 53/80 od 12.06.1980 godine).

- Tužilac ne može pravdati izostanak sa ročišta očekivanjem da će predsjednik vijeća donijeti odluku o tužbenom zahtjevu zbog toga što je činjenično stanje u toku postupka postalo nesporno.

(Vrhovni sud BiH broj Pž- 381/90 od 25 februara 1991 godine)

Praksa sudova iz inostranstva

- Neće se međutim, smatrati da je tužitelj bio uredno pozvan, ako u pozivu za glavnu raspravu nije bio upozoren na navedenu posljedicu zbog izostanka s ročišta.

(Vrhovni sud Hrvatske Gzz-37/92 od 15.12.1992 godine.)

3.3. Odvijanje glavne rasprave

Odredbe novih zakona mnogo detaljnije regulišu odvijanje glavne rasprave tj. redoslijed poduzimanja pojedinih parničnih radnji, u usporedbi sa odredbama starih zakona. Ovo se posebno donosi na redoslijed izvođenja dokaza.

U pogledu odredbe da prvo tužitelj, odnosno zastupnik ili punomoćnik tužitelja, ukratko izlažu bitna pitanja iz tužbe i čita isprave, to se može razumijeti tako da je izlaganje tužbe usmeno, pa u pravilu ne bi bilo pravilno dozvoliti da se tužba čita ili da tužitelj samo izjavi da ostaje kod pismenog teksta tužbe. Smatramo da nije neophodno izlagati cijelu tužbu, odnosno odgovor na tužbu, već samo njihove bitne činjenične i pravne aspekte. Pretpostavljamo da se u praksi često događa da sudija na prijedlog stranke konstatuje da stranke ostaju kod tužbe ili odgovora na tužbu datog u pismenom obliku, pošto se tako skraćuje vrijeme trajanja ročišta za glavnu raspravu. Uostalom, ako stranke nemaju ništa da dodaju samoj tužbi ili odgovoru na tužbu, ne vidimo zašto bi bilo pogrešno samo konstatovati da ostaju kod navoda iz njih. Ovo bi bilo donekle u suprotnosti sa načelom usmenosti, ali smatramo da ne bi moglo uticati na donošenje pravilne odluke.

Mišljenja smo da sud ne bi trebao ni dozvoliti iznošenje cjelokupnih navoda koje su stranke iznijele u svojim pismenim podnescima, jer bi to bilo nesvrhsishodno i vodilo nepotrebnom produženju ročišta za glavnu raspravu. Druga bi situacija bila ukoliko bi se ročište za glavnu raspravu u potpunosti audio snimalo, kao što je to za sada slučaj samo u krivičnom postupku, u nekim sudovima koji su za to tehnički opremljeni, Tada bi zaista bilo neophodno usmeno izlagati sve navode iz tužbe i odgovora na tužbu. Zakoni propisuju i da se prilikom izlaganja tužbe provedu dokazi čitanjem isprava. Ovo je neobično rješenje koje je u suprotnosti sa dosadašnjom praksom i navikama sudija. Ipak se izvođenje dokaza čitanjem isprava prije izvođenja drugih dokaza čini logičnim, budući da isprave, posebno javne, često predstavljaju najmanje sporno dokazno sredstvo, pa bi nakon čitanja isprava neke činjenice mogle među strankama biti razjašnjene, uslijed čega neće biti potrebno izvoditi i druge dokaze. Po nekim mišljenjima, ovu odredbu o čitanju isprava trebalo bi shvatiti restriktivno, kao čitanje samo onih isprava koje je neophodno izložiti u sklopu kratkog izlaganja tužbe. Nakon toga tuženi ukratko izlaže odgovor na tužbu. Tuženi je ranije podnio pismeni odgovor na tužbu i na raspravi usmeno samo izlaže njegove bitne aspekte. Sud bi trebao nakon izlaganja bitnih elemenata tužbe i odgovora na tužbu dozvoliti strankama da nastave raspravljati o činjeničnim i pravnim pitanjima važnim za presuđenje, a posebno im dozvoliti da se izjasne o navodima protivne stranke.

U pravilu, izostanak osoba koje su pozvane na glavnu raspravu a koje nisu stranke, njihovi punomoćnici ili zakonski zastupnici (npr. svjedoci, vještaci), bez obzira na razlog izostanka, ne sprečava njeno održavanje. Sud će u toku daljeg raspravljanja, zavisno od prijedloga stranaka, te rezultata izvođenja drugih dokaza, odlučiti je li potrebno da se radi ponovnog pozivanja tih osoba ročište odloži i zakaže novo. (napomena: vidi Anex III-primjer 6) Razlozi izostanka ovih osoba mogu biti relevantni samo za odluku o eventualnom izricanju kazne, u smislu odredaba o nepoštivanju suda.

Treba napomenuti da zakoni obavezuju sud da o pretpostavkama za održavanje rasprave brine i prije dana održavanja glavne rasprave. Tako je predviđeno da je sud dužan osam dana prije održavanja ročišta provjeriti da li postoje zakonske pretpostavke

za održavanje rasprave i da li će dokazi biti pribavljeni do ročišta, te će u protivnom odgoditi raspravu. Ovo je lijepo zamišljeno, ali naravno da se ovakve odredbe u praksi rijetko sprovode, pošto većina sudija koji vode građanske predmete u Bosni i Hercegovini, usljed ogromnog broja predmeta sa kojima su zaduženi, fizički nije u mogućnosti da vrši ovakve provjere i procjenjuje vjerovatnoću da se ročište neće moći održati. (napomena: vidi Anex III-primjer 7)

Odluka o tome koji će se dokazi izvoditi donosi se na glavnoj raspravi samo ako je jedna od stranaka predložila izvođenje novih dokaza koji nisu bili predloženi na pripremnom ročištu. U tom će slučaju, nakon izjašnjenja protivne stranke, sud najprije odlučiti da li su ispunjeni uslovi, tj. da li je stranka učinila vjerovatnim da bez svoje krivice nije mogla predložiti dokaz na pripremnom ročištu. Isto se odnosi i na situaciju kada tužilac izjavi da preinačava tužbu, ili tuženi ističe protivtužbeni zahtjev, tj. sud će, prije pristupanja izvođenju dokaza, odlučiti da li su ove radnje stranaka dozvoljene. Sud je dužan da, u procesno-pravnom smislu, rukovodi izvođenjem dokaza na glavnoj raspravi i odlučuje da li je potrebno odstupiti od redoslijeda utvrđenog zakonom. Na samim strankama je obaveza da vode računa da se iz izvedenih dokaza dobiju odgovori na sva pitanja bitna za odlučivanje. To ipak ne znači da sud ne može preduzimati radnje koje će mu pomoći da se razjasne određene činjenice bitne za odlučivanje. Sudu je ostavljeno ovlaštenje da osobama koje se saslušavaju postavlja pitanja u bilo koje vrijeme, tj. tokom cijelog saslušanja. Dakle, sud ipak zadržava i određenu ulogu u rukovođenju izvođenjem dokaza u materijalno - pravnom smislu. Pri tome, sudija koji vodi postupak mora biti izuzetno pažljiv da ne bi svojim postupanjem izazvao sumnju u nepristrasnost, budući da i postavljanjem pitanja sudija može uticati na saznavanje činjenica koje mogu biti važne za donošenje odluke.

Prema odredbama o redoslijedu izvođenja dokaza, nakon izlaganja tužbe i odgovora na tužbu, te izvođenja dokaza čitanjem isprava, prvo se pristupa saslušanju stranaka. Može se pretpostaviti da je ovako predviđeno radi težnje da stranke daju što vjerodostojnije iskaze, budući da ne mogu svoj iskaz prilagođavati ostalim izvedenim dokazima, posebno iskazima svjedoka. Zatim se saslušavaju svjedoci, i to prvo svjedoci koje je predložio tužitelj, a zatim oni koje je predložio tuženi. Nakon saslušanja svjedoka izvode se svi ostali dokazi, od kojih se svojim značajem izdvaja vještačenje. U pravilu bi provođenje dokaza uviđajem trebalo obavljati nakon saslušanja stranaka i svjedoka. Međutim, u skladu s načelom procesne ekonomije, u velikom broju slučajeva biće najsvrsishodnije izvesti ovaj dokaz prije svih ostalih dokaza. Ovo bi posebno važilo za slučajeve kada je potrebno da se na uviđaju provede i vještačenje, što će i biti slučaj u najvećem broju predmeta.

Na pripremnom ročištu se rješenjem određuje predmet uviđaja, termin uviđaja, predmet vještačenja ukoliko se vještačenje odvija u sklopu uviđaja na licu mjesta, određuje rok za izradu nalaza i određuje termin glavne rasprave (ostavljajući dovoljno vremena za dostavu nalaza vještaka parničnim strankama- najmanje 8 dana), dakle sve ove radnje se imaju obaviti prije glavne rasprave. Mišljenja smo da bi u takvom slučaju bilo najbolje da se prvo odredi ročište na licu mjesta radi obavljanja uviđaja, na to ročište pozvati vještaka, a zatim zakazati nastavak ročišta za glavnu raspravu vodeći računa o roku koji je potreban vještaku za izradu nalaza i mišljenja (i dostavu nalaza parničnim strankama), te na tom sljedećem ročištu po mogućnosti izvesti sve ostale dokaze i zaključiti glavnu raspravu.

Što se tiče završnih izlaganja stranaka, u njima bi se trebalo rezimirati i naglasiti ono što je već izneseno tokom rasprave, te izvući određene zaključke. Odredbe novih zakona ukazuju da bi od redosljeda odvijanja glavne rasprave trebalo odstupati samo izuzetno, ali su u praksi, prema našim saznanjima ta odstupanja česta. Nekada do ovih odstupanja dolazi zbog starih navika sudija, ali su ista često i nužna. Na primjer, nemogućnost izvođenja jednog dokaza na ročištu za glavnu raspravu dovešće do toga da se prvo izvedu drugi dokazi. Uglavnom, rukovođenje raspravom podrazumijeva ovlaštenje suda da raspravu otvori, da određuje, u okvirima predviđenim zakonom, koje će se radnje i kojim redosljedom preduzimati, da daje riječ strankama i drugim učesnicima postupka, da donosi i objavljuje odluke, da pri izvođenju dokaza ne dozvoljava postavljanje određenih pitanja, da diktira zapisnik, brine se o redu u sudnici i dostojanstvu suda, odlučuje o isključenju javnosti, o odgodi, odlaganju i nastavku ročišta, o zaključenju glavne rasprave, izriče kazne zbog zloupotrebe prava, narušavanja reda ili vrijeđanja suda i sl. Sud mora voditi računa da se glavna rasprava odvija u skladu sa načelom procesne ekonomije, uz najmanji utrošak vremena i sredstava. (napomena: vidi Anex III-primjer 8)

Prema tome, sud treba i da nastoji da ne dolazi do nepotrebnih odgoda ili odlaganja ročišta, te da se raspravljavanje ne proširi i na ona pitanja koja nisu bitna za donošenje odluke o predmetu spora. Stoga sud ima ovlaštenje da odbije provođenje procesnih radnji koje nisu bitne za postupak, te da prilikom saslušavanja stranaka, svjedoka i vještaka ne dopusti pitanja koja su nebitna za predmet. Također sud ima mogućnost izricanja novčanih kazni učesnicima u postupku, kada ocijeni da oni zloupotrebljavaju svoja procesna prava. Ova zloupotreba se uglavnom sastoji u korištenju procesnih prava u svrhu odugovlačenja postupka ili šikaniranja protivne stranke. U posebnoj glavi novih zakona (Glava XXV ZPP RS, ZPP FBiH i ZPP BiH) navedene su odredbe o nepoštovanju suda, te određene novčane kazne koje sud može izreći učesnicima u postupku, kao i licima koja postupak prate kao pripadnici javnosti. Izdvajanje ovih odredbi u posebnu glavu zakona predstavlja novinu u procesnom zakonodavstvu. Izuzetak je ZPP BD BiH, koji u odredbama kojima se reguliše održavanje reda na glavnoj raspravi (članovi od 247-249) predviđa ovlaštenja suda da novčano kažnjava učesnike u postupku. Sud je uvijek obavezan da čuva dostojanstvo stranaka u postupku, a posebno dostojanstvo samog suda, te da u tu svrhu izriče i kazne, ako je to neophodno. U praksi smo svjedoci da sudovi veoma rijetko posežu za mjerama novčanog kažnjavanja ili udaljenja iz sudnice lica koja remete odvijanje glavne rasprave. Mišljenja smo da bi ovakvu praksu valjalo promijeniti, što bi vodilo povećanju autoriteta suda pred strankama i javnošću.

Postupak na glavnoj raspravi odvija se usmeno, a dokazi se u pravilu izvode neposredno pred sudom. Prema tome, u postupku se kao temeljna ističu načela usmenosti i neposrednosti. U fazi glavne rasprave nema izuzetaka od načela usmenosti (osim mogućnosti pismenog postavljanja pitanja i davanja odgovora svjedoka koji je gluhi ili nijem). Prema načelu neposrednosti, odluka o tužbenom zahtjevu se može zasnivati samo na dokazima provedenim neposredno na glavnoj raspravi.

Jednu od najvažnijih izmjena u odnosu na stari parnični postupak predstavlja uskraćivanje mogućnosti iznošenja novih činjenica i dokaza sve do zaključenja glavne rasprave, pa čak i u žalbi. Stara rješenja su često dovodila do odugovlačenja prvostepenog postupka, i otvarala put zloupotrebama od strane parničnijih stranaka. U skladu sa napuštanjem načela materijalne istine, te razlozima procesne ekonomije,

činjenice koje nisu bile iznesene, kao ni dokazi koji nisu bili predloženi na pripremnom ročištu, u pravilu se ne mogu iznositi, odnosno predlagati na glavnoj raspravi. Naravno, i od ovog pravila (uostalom kao i svakog drugog), postoji izuzetak, i to ako su stranke u stanju učiniti vjerovatnim da navedene činjenice, odnosno dokaze, bez svoje krivice nisu bili u mogućnosti iznijeti odnosno predložiti na pripremnom ročištu. Ovaj izuzetak bi se prvenstveno trebao odnositi na činjenice koje su nastupile nakon održavanja pripremnog ročišta. Mišljenja smo da prijedloge za iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza sud mora cijiniti jako restriktivno. (napomena: vidi Anex III-primjer 9)

Osnovno pravilo je da se uvijek prvo izvode dokazi koje je predložio tužitelj, a zatim dokazi tuženog, ali se naravno u praksi često događa da se od ovog pravila mora odstupiti. Sud je dužan voditi računa da stranke, prilikom ispitivanja protivne stranke, svjedoka ili vještaka, ne uznemiravaju ili vrijeđaju ispitivanu osobu, te im je u protivnom ovlašten izreći novčanu kaznu. Saslušani svjedoci i vještaci ostaju u sudnici, ako im sud to naloži. Prema tome, opšte je pravilo da svjedoci napuštaju sudnicu nakon davanja iskaza. Sud je ovlašten da procesna rješenja koja je donio u toku postupka opozove ili izmijeni. Prema tome, sud to može učiniti i na glavnoj raspravi u pogledu odluka koje su donijete na pripremnom ročištu, a kojima se upravlja postupkom. Ukoliko zakonom nije drugačije predviđeno, ovakva procesna rješenja se mogu pobijati samo žalbom protiv konačne odluke.

U toku glavne rasprave može doći i do preinačenja tužbe, u subjektivnom i objektivnom smislu, s tim da isto sud može dozvoliti i bez pristanka tuženog ako tužitelj bez svoje krivnje nije mogao tužbu preinačiti ranije i ako je tuženi u mogućnosti da raspravlja po preinačenoj tužbi bez odlaganja glavne rasprave. (napomena: vidi Anex III-primjer 10)

3.4. Zaključenje glavne rasprave

Nakon što budu okončane sve faze glavne rasprave i predmet bude spreman za presuđenje, sud će proglasiti da je glavna rasprava zaključena. Odredba o zaključenju rasprave u novim zakonima je izmijenjena zbog napuštanje načela materijalne istine. Nema više mogućnosti ponovnog otvaranja već zaključene glavne rasprave, instituta koji se veoma često zloupotrebljavao u praksi sudova i vodio bezrazložnom odugovlačenju prvostepenih postupaka. Nakon zaključenja glavne rasprave ne postoji više mogućnost preduzimanja procesnih radnji od strane parničnih stranaka. Prema novim odredbama, nakon zaključenja glavne rasprave, sud je odmah dužan obavijestiti prisutne stranke o datumu donošenja presude.

Moguće dileme i pitanja:

1.

Kako postupiti u slučaju prigovora procesnih smetnji izjavljenim prije početka raspravljanja na glavnoj raspravi?

2.

Da li sud može odlučiti da o procesnom prigovoru donese odluku naknadno, van rasprave, s tim da se glavna rasprava ponovno zakaže nakon odlučivanja o prigovoru ukoliko isti ne bude usvojen?

3.

Može li se sud oglasiti mjesno nenadležnim ili odbaciti tužbu kao nerazumljivu ili nepotpunu na ročištu za glavnu raspravu?

4.

Kada je tuženi podnio protivtužbu, a tužitelj nije došao na glavnu raspravu, te tuženi traži da se tužba tužitelja smatra povučenom, treba li donijeti takvo rješenje. U slučaju da se takvo rješenje donese, da li je opravdano da se ročište održi i parnični postupak nastavi po protivtužbi?

5.

U slučaju da tužitelj ne pristupi na glavnu raspravu, u kom momentu se ima smatrati da se tuženi upustio u raspravljanje, i shodno tome provesti ročište za glavnu raspravu?

6. U slučaju da tužitelj ne pristupi na glavnu raspravu, a ista se vodi na zahtjev tuženog, ko treba da izloži tužbu i druge navode tužitelja?

7.

Da li sud može izvoditi dokaze koje je tužitelj predložio na pripremnom ročištu umjesto njega, ukoliko tužitelj nije pristupio na glavnu raspravu, a tuženi traži da se ista održi?

8.

Kakvu odluku sud treba da donese u pogledu provođenja dokaza koji su predloženi od strane tužitelja na pripremnom ročištu i određeni za provođenje na ročištu za glavnu raspravu, ukoliko tužitelj nije pristupio na glavnu raspravu, a tuženi traži da se ista održi?

9.

Da li bi se trebalo dopustiti da tužitelj tek u završnom izlaganju, npr. nakon izvedenog vještačenja, imajući u vidu nalaz i mišljenje vještaka, preinačava ili smanjuje tužbeni zahtjev?

10.

U kojoj fazi glavne rasprave bi bilo najsvrsishodnije dati strankama priliku da se izjasne o rezultatima izvođenja dokaza?

11.

Može li se novčano kazniti lice koje ometa glavnu raspravu, a nije učesnik u postupku?

12.

Šta bi moralo biti navedeno u prijedlogu stranke za iznošenja novih činjenica ili predlaganju novih dokaza na glavnoj raspravi, a da bi sud eventualno imao osnova da udovolji tom prijedlogu?

13.

Može li sud na glavnoj raspravi odrediti izvođenje dokaza kojeg je stranka predlagala na pripremnom ročištu, a sud pri tom odbio prijedlog?

14.

Može li sud ponovno pozvati radi saslušanja svjedoka koji je već prethodno saslušan u postupku?

15.

Iz kojih razloga bi sud trebao naložiti svjedocima da ostanu u sudnici i nakon davanja iskaza?

16.

Kada bi se moglo smatrati da je predmet spreman za presuđenje, imajući u vidu nove odredbe koje regulišu glavnu raspravu, te opšta načela parničnog postupka?

17.

Ukoliko sud dozvoli preinaku tužbe na ročištu za glavnu raspravu, da li je dužan da odgodi ročište kako bi tuženom dao rok za izjašnjenje na preinačenu tužbu?

Varijante mogućih odgovora:

1.

Mišljenja smo da sud na ročištu za glavnu raspravu, ako treba odlučiti o prigovoru postojanja procesnih smetnji, prvo treba da raspravi taj prigovor, pa ukoliko isti usvoji odbacuje tužbu, odnosno oglašava se nenadležnim. Ako se ne usvoji prigovor, rješenje o tome se usmeno saopštava strankama i odmah nastavlja sa raspravljenjem o glavnoj stvari, s time da se u odluku o glavnoj stvari unosi rješenje o odbijanju procesnog prigovora.

2.

Ovakva situacija podsjeća na odlaganje ročišta za glavnu raspravu na neodređeno vrijeme i sigurno nije u duhu novih zakona o parničnom postupku i njihove težnje da postupak bude što efikasniji. Međutim, neće uvijek biti lako sudiji da odluku o procesnom prigovoru donese na samom ročištu za glavnu raspravu, pošto mu može trebati vremena da razmotri situaciju i prouči propise, a zakon izričito ne zabranjuje takvu soluciju. Po našim saznanjima, u praksi je već dolazilo do sličnih slučajeva, pri čemu se u slučaju usvajanja procesnog prigovora donosi rješenje kojim se tužba odbacuje ili se sud oglašava nenadležnim, a u suprotnom procesni prigovor odbija i ponovno zakazuje ročište za glavnu raspravu. U ovom drugom slučaju nezadovoljna

stranka ne bi imala posebno pravo žalbe na rješenje o odbijanju prigovora, već samo zajedno sa odlukom o glavnoj stvari.

3.

Zakonom je predviđeno da će sud na ročištu za glavnu raspravu prvo utvrditi postoje li procesne smetnje i postupiti shodno odredbama člana 67 ZPP Federacije BiH i RS i člana 34 ZPP BiH, ako odredbama zakona nije drugačije predviđeno. Pošto postoje izričite zakonske odredbe o tome do kad se sud može oglasiti mjesno nenadležnim i kako treba postupiti u slučaju nerazumljive i nepotpune tužbe, to se po našem mišljenju sud ne bi mogao oglasiti mjesno nenadležnim ili odbaciti tužbu na ročištu za glavnu raspravu.

4.

U ovakvom slučaju trebalo bi donijeti rješenje kojim se tužba smatra povučenom, to rješenje dostaviti tužitelju, naravno i tuženom ukoliko traži opravak rješenja, a nastaviti raspravljanje po protivtužbi na ročištu za glavnu raspravu.

5.

Prema odredbama zakona, upuštanjem u raspravu se smatra trenutak kada je sud primio odgovor na tužbu tuženog. Prema tome, samim izražavanjem želje tuženog da se vodi rasprava, ima se smatrati da su ispunjeni uslovi za to.

6.

Naravno da je sud u obavezi da umjesto tužitelja pročita tužbu te ukratko iznese relevantna pitanja i navode tužitelja sa pripremnog ročišta. Također ovo pravilo bi važilo i u slučaju da tuženi ne pristupi na ročište za glavnu raspravu, pa bi sud trebao izložiti odgovor na tužbu i druge navode tuženog sa pripremnog ročišta.

7.

Po našem mišljenju, sud se ne bi mogao umjesto tužitelja upuštati u izvođenje dokaza koje je tužitelj predložio. To bi bilo u suprotnosti sa ulogom suda koja proizilazi iz osnovnih principa na kojima počiva novi parnični postupak. Također bi takvim postupanjem suda mogla doći u pitanje i njegova nepristrasnost, pošto bi se na taj način sud upustio u prikupljanje procesne građe u korist jedne od stranaka, za što po novim Zakonima o parničnom postupku nema ovlaštenje, jer je to isključiva obaveza parničnih stranaka. Stoga se radnje koje sud može preduzimati po službenoj dužnosti mogu odnositi samo na upravljanje postupkom, a nikako na meritum spora. Prema tome, sud bi izvođenjem dokaza koje je predložio tužitelj, mogao djelovati neposredno u korist tužitelja.

8.

U ovakvom slučaju bi sud morao donijeti rješenje kojim se opoziva rješenje sa pripremnog ročišta kojim je određeno izvođenje dokaza koje je predložio tužitelj.

9.

U završnim izlaganjima bi u pravilu trebalo samo rezimirati i podvući ono što je već izneseno tokom rasprave, a ne iznositi nove navode ili prijedloge. Međutim, članom 57 stav 2 entitetskih zakona, i članom 24 stav 2 ZPP BiH je regulisano da nakon održavanja pripremnog ročišta, a najkasnije do zaključenja glavne rasprave, sud može

dopustiti preinaku tužbe ako ocijeni da ta preinaka nije usmjerena na odugovlačenje postupka i ako tuženi pristaje na preinaku. Prema tome, pošto završna izlaganja prethode zaključenju glavne rasprave, ukoliko se ispune gore navedeni uslovi, sud može dozvoliti preinačenje, s tim što smatramo da bi ovo ovlašćenje valjalo koristiti veoma restriktivno.

10.

Postoje različita mišljenja oko toga kada bi trebalo dati strankama priliku da se izjasne o rezultatima izvođenja dokaza. Ukoliko je određeno izvođenje većeg broja dokaza, mišljenja smo da bi najpogodniji trenutak u toku glavne rasprave bio nakon izvođenja svakog pojedinog dokaza, a ne bi bilo nepravilno ni to uraditi nakon što bude proveden cjelokupni dokazni postupak. U svakom slučaju, ne bi trebalo dopustiti da stranke ocjenu dokaza iznose u završnom izlaganju.

11.

U smislu odredaba o nepoštovanju suda, sud može lice koje kao slušalac prisustvuje raspravi udaljiti iz sudnice, kazniti novčanom kaznom ili oboje. Ostaje otvoreno pitanje kako će se u praksi provesti novčano kažnjavanje osobe koja je udaljena iz sudnice, a čiji identitet nije utvrđen.

12.

U prijedlogu za iznošenje novih činjenica ili dokaza na glavnoj raspravi, stranka bi trebalo da navede i zašto to nije mogla učiniti u nekoj od ranijih faza postupka, i te svoje navode također potkrijepiti vjerodostojnim dokazima.

13.

Može se zamisliti situacija u kojoj će biti potrebno izvesti dokaz čije je provođenje odbijeno na pripremnom ročištu, pošto se iz toka postupka pokaže da je izvođenje tog dokaza neophodno. Pošto sud nije vezan svojim procesnim rješenjem o odbijanju provođenja dokaza, može naknadno i na glavnoj raspravi staviti van snage prijašnje rješenje i odrediti provođenje tog dokaza.

14.

Zakon ne predviđa mogućnost ponovnog pozivanja već saslušanih svjedoka, budući da bi se tako odugovlačio postupak, te mogućnost ponovnog saslušanja svjedoka ostavlja samo za slučaj kada je svjedok još uvijek prisutan u sudnici ili zgradi suda.

15.

Opšte je pravilo da svjedoci napuštaju sudnicu nakon davanja iskaza. Sud bi trebao naložiti svjedocima da ostanu u sudnici i nakon saslušanja kada sumnja da bi nakon napuštanja sudnice mogli uticati na iskaze drugih svjedoka koji čekaju da budu saslušani, kao i kada smatra da će eventualno biti potrebno da se ti svjedoci naknadno ponovo saslušaju.

16.

Zakon koristi uopštenu formulaciju, da se glavna rasprava zaključuje nakon što "predmet bude spreman za presuđenje". Uzimajući u obzir odredbe novih zakona o glavnoj raspravi kao i opšta načela postupka, može se smatrati da je predmet spreman za

presuđenje kada se provedu svi dokazi koje je sud odredio i nakon što su se stranke izjasnile o provedenim dokazima, te o navodima protivne stranke.

17.

Sud bi u ovom slučaju imao diskreciono ovlaštenje da odluči da li će odgoditi ročište ili ne, u zavisnosti od toga da li smatra da je zbog obima i vrste preinačenja tuženom potrebna posebna priprema za izjašnjenje.

Sudska praksa

- Postoji nezakonito postupanje prvostepenog suda kada povodom istaknutog materijalnog prigovora podijeljene odgovornosti isti ne raspravi i razriješi do zaključenja glavne rasprave, jer je time onemogućio tuženog da raspravlja pred sudom o činjenicama koje su od značaja za pravilnu primjenu materijalnog prava i donošenje zakonite odluke.

(Presuda Kantonalnog suda u Tuzli broj GŽ-1436/03 od 2506.2004 godine).

- Prvostepeni sud sudi i na osnovu činjenica koje nastupe iza podnošenja tužbe, a prije zaključenja glavne rasprave.

Iz obrazloženja: Prvostepeni sud je našao da je tužbeni zahtjev za isplatu cijene za isporučenu robu osnovan, a odbija da uzme u obzir potraživanja koja je ugovorom o cesiji na tuženog prenio vjerovnik tužitelja, a tuženi ih istakao u prijebroj tužitelju, sa obrazloženjem da je ugovor o cesiji zaključen iza podnošenja tužbe u ovoj parnici, pa da se na taj ugovor tuženi može pozvati u eventualnom izvršnom postupku. Ova okolnost nije, međutim, od značaja jer se u parničnom postupku uzimaju u obzir sve pravno relevantne činjenice koje nastupe do zaključenja glavne rasprave.

(Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj PŽ-113/99 od 5.8.1999)

Sudska praksa prije 1991 godine

- Spajanjem parnica odlukom suda ne stvara se među tuženima suparničarstvo. Spajanje se vrši radi ekonomičnosti postupka, pa se omogućuje tužiocu da u jednoj parnici ostvaruje zahtjev prema većem broju tuženih. Svaki od njih je samostalna stranka u sporu i tužbeni zahtjev se mora raspraviti prema svakome od njih.

(Viši privredni sud u Beogradu Sl.7148/73)

- Spajanje parnica radi zajedničkog raspravljanja u smislu čl. 313 ZPP pred istim sudom nije obavezno, već se parnice mogu spojiti kad za to postoje razlozi celishodnosti, o čemu odlučuje sud.

(Vrhovni sud Srbije, Rev-1477/81)

- Nedopuštena je žalba punomoćnika stranke – odvjetnika, protiv usmeno objavljenog rješenja o izricanju kazne zbog narušavanja reda na ročištu, već se žalba može izjaviti u zakonskom roku nakon dostave pismenog otpravka takvog rješenja.

(Okružni sud Varaždin GŽ-917/80)

Praksa sudova iz inostranstva

- Sud nije vezan za rješenje o upravljanju postupkom, pa sud može ukinuti ili izmijeniti svoje rješenje. Ali, suprotno, sud je vezan rješenjem kojim je dopustio povrat u prijašnje stanje jer se ne radi o rješenju o upravljanju parnicom.

(Županijski sud u Zagrebu Gž. 6711/97 od 8.9.1998.)

4. ODGODA, ODLAGANJE I NASTAVAK GLAVNE RASPRAVE

4.1. Opće napomene

Odgoda, odlaganje i nastavak ročišta za glavnu raspravu regulisani su odredbama članova 111 do 117 ZPP RS i ZPP FBiH, članom 63 ZPP BD BiH i članovima 78 do 84 ZPP BiH. Ovim odredbama uvode se tri različita koncepta: odgode, odlaganja i nastavka ročišta. Mogućnost odgode, odnosno odlaganja znatno je ograničena, kako u pogledu razloga tako i u pogledu perioda na koji se rasprava odlaže. Naime glavna rasprava se ne može odložiti na period duži od 30 dana. Dakle, novi zakoni razlikuju odgodu i odlaganje ročišta za glavnu raspravu, pri čemu odgoda predstavlja odluku suda da se ročište za glavnu raspravu ne otvara, dok se pod odlaganjem podrazumijeva situacija da se ročište za glavnu raspravu vodi, poduzimaju određene radnje, a zatim se odlaže radi nastavka istog. Terminološki ova podjela nije precizna, pošto su termini odgoditi i odložiti sinonimi, ali se određivanjem različitih uslova za odgodu ili odlaganje pravi distinkcija između ovih pojmova. ZPP BD BiH i ZPP BiH predviđaju samo odgađanje ročišta, pri čemu ipak ne postoji suštinska razlika u odnosu na zakone entiteta. Nove odredbe o odgodi, odlaganju i nastavku ročišta teže većoj afirmaciji načelu koncentracije postupka, što bi trebalo doprinijeti ekonomičnijem i efikasnijem parničnom postupku.

4.2. *Odgoda ročišta*

Kao razlozi zbog kojih se ročište za glavnu raspravu može odgoditi navodi se nedostatak zakonskih pretpostavki za održavanje ročišta ili okolnost da dokazi nisu pribavljeni do ročišta. (napomena: vidi Anex II- 2)

Zakonske pretpostavke za održavanje ročišta ne postoje npr. ako stranke nisu uredno obaviještene za ročište ili je nastupila bolest sudije (nadamo se da nije ništa ozbiljno). Zakoni predviđaju da sud 8 dana prije održavanja ročišta provjeri da li postoje razlozi za odgodu, što se doima kao korisno i praktično rješenje, pošto se tako mogu izbjeći nepotrebni dolasci stranaka na raspravu i time smanjiti troškovi postupka. Međutim, naše je mišljenje da će u praksi, zbog tehničke nemogućnosti pojedinih sudova da postupaju ažurno usljed prevelikog broja predmeta u pojedinim referatima, biti jako teško provoditi ovu odredbu, t.j. sud neće često biti u mogućnosti da 8 dana prije održavanja ročišta za glavnu raspravu ustanovi da ne postoje zakonske pretpostavke za njeno vođenje i o tome hitno obavijesti stranke. U slučaju odgode mora se odmah odrediti termin novog ročišta, pošto više ne postoji mogućnost odlaganja ročišta na neodređeno vrijeme. (napomena: vidi Anex III-primjer 11)

4.3. *Odlaganje ročišta*

Do odlaganja ročišta dolazi kada je ročište već započeto, ali se iz nekog razloga ne može okončati. Zakon predviđa samo dva razloga za odlaganje ročišta i to nemogućnost izvođenja nekog od dokaza bez krivice stranke i mogućnost zaključenja sudske nagodbe. Ipak, moguće je da se u praksi ne može izbjeći odlaganje ročišta i iz nekih drugih razloga koje zakon ne predviđa. (napomena: vidi Anex III-primjer 12)

Svrishodno je da se ročište odgodi radi pokušaja nagodbe, ali to moraju predložiti obje stranke suglasno i po zakonu to mogu učiniti samo jednom. U praksi se pojavljuje da sudovi i više puta odlažu ročište iz ovog razloga, na prijedlog stranaka, što smatramo da je opravdano, opet iz razloga svrishodnosti, mada ovu mogućnost zakon ne predviđa. Smatramo da bi ovo bilo u skladu sa raspravnim načelom u postupku, budući da stranke disponiraju svojim zahtjevima te ukoliko žele da se ročište ponovno odgodi radi pokušaja nagodbe, sud nema razloga da im to uskrati. Također se dešava da do odlaganja ročišta dolazi uslijed propusta trećih lica ili nepostupanja državnih organa i drugih sudova po zahtjevima za dostavljanje dokumentacije ili spisa. Očigledno je stoga da u praksi neće biti moguće provesti odredbe kojima se ograničava odlaganje ročišta na po jednom zbog svakog zakonskog razloga. Po našem mišljenju, sudije se trebaju truditi da odlaganje ročišta za glavnu raspravu dolazi što rjeđe, ali u praksi ne mogu biti striktno obavezani da ročište ne mogu odlagati više od jednom za svaki od zakonom predviđenih razloga.

Ukidanje odgode, odnosno odlaganja ročišta na neodređeno vrijeme je veoma dobro rješenje, koje dovodi do smanjenja neopravdano dugih odugovlačenja pojedinih postupaka bez opravdane potrebe. Što se tiče roka od 30 dana za odgodu ili odlaganje ročišta, očito je da se isti ne može striktno poštovati zbog velikog broja predmeta sa kojima su sudije u većini sudova zadužene. Također je i zbog teškoća sa službama

dostavljanja i spore saradnje sa državnim institucijama i drugim sudovima, često u roku od 30 dana nemoguće obezbijediti pribavljanje dokaza za sljedeće ročište ili uručenje poziva stranci koja nije bila uredno obaviještena. Postoje slučajevi kada ni teoretski nije moguće obezbijediti uslove za održavanje ročišta (dostavljanje poziva u inostranstvo). Vjerovatno u cilju povećanja odgovornosti sudija u pogledu odlaganja ročišta, zakon ih obavezuje da o svakoj odgodi i odlaganju ročišta obavijeste predsjednika suda, a predsjednika suda da vodi evidenciju odgoda i odlaganja za svakog pojedinog sudiju. Za ovu odredbu možemo samo reći da je potpuno nepraktična i neprovodiva, te se prema našim saznanjima u praksi i ne primjenjuje. To bi očigledno predstavljalo neopravdano obiman zadatak za predsjednika suda, koji se mora baviti neuporedivo važnijim pitanjima, a korist bi bila vrlo upitna. Sud je dužan da se u pravilu i prilikom zakazivanja ročišta nakon odgode odnosno odlaganja istog prethodno konsultuje sa strankama. Svrha ove odredbe je da spriječi eventualne ponovne odgode ili odlaganja zbog nemogućnosti stranke da pristupi na ročište. U praksi, ukoliko je riječ o odlaganju ročišta kada su parnične stranke prisutne, ovu odredbu neće biti teško primijeniti. Međutim kada se radi o odgodi ročišta prije datuma održavanja rasprave ili ako je npr. razlog odgode neuredna dostava poziva stranci, a zbog kojeg stranka nije ni pristupila, pojaviće se problem. Odredbe novih zakona o odgodi i odlaganju, predstavljaju izraz težnje ka efikasnijem provođenju parničnog postupka, ali smo ipak mišljenja da se u tome nije u potpunosti uspjelo, pošto se njima ne obuhvaćaju sve moguće situacije koje se pojavljuju u praksi. Zbog toga sudije na različit način popunjavaju praznine u zakonu svojim tumačenjem odredbi, što je u suprotnosti sa generalnom težnjom da se restriktivnije primjenjuju odredbe o odgodi i odlaganju ročišta. (napomena: vidi Anex II-3)

4.4. Nastavak ročišta

Kada neki ranije određeni dokaz nije bilo moguće izvesti, sud može odlučiti da se rasprava nastavi određivanjem novog ročišta kako bi se proveo samo taj dokaz. (napomena: vidi Anex II-4) Na novom ročištu, radnje koje su već provedene ponovno se provode ako se ročište drži pred novim sudijom ili ako sud smatra da je to neophodno za pravilno donošenje presude. Ova zakonska odredba izaziva dileme zbog svoje neodređenosti i nepotpunosti. Ovo prije svega zbog toga što nije određeno da li zapravo kod nastavka ročišta treba da se radi o nekom veoma važnom dokazu, koji se ne može provesti, a koji opravdava određivanje novog ročišta radi nastavka postupka, ili sud mora u svakom slučaju odrediti nastavak ročišta, bez obzira na značaj dokaza koji nije proveden. Dilema je i u tome da li sud može odrediti nastavak ročišta ako je stranka sama skrivila svojim ponašanjem okolnost da se neki dokaz nije mogao izvesti. Za razliku odgore navedenog, nastavak ročišta iz razloga što se započeto ročište ne može završiti istog dana nije diskutabilno.

Upoređujući pravila o odlaganju ročišta i o nastavljanju rasprave, moglo bi se zaključiti da se u slučaju odlaganja ročišta na novom ročištu mogu ponovo izvoditi ranije provedene parnične radnje, dok u slučaju nastavka rasprave zakon ne predviđa ponavljanje radnji. Ponovnim provođenjem već provedenih radnji u cijelosti se postupa po načelu neposrednosti, ali se često time dovodi u pitanje načelo ekonomičnosti. (napomena: vidi Anex III-primjer 13)

Ukoliko bi sudska praksa prihvatila stanovište da se u slučaju izmjene sudije mogu čitati zapisnici o provođenju dokaza, umjesto njihovog ponovnog izvođenja, postavlja se pitanje da li bi trebalo praviti razliku između čitanja zapisnika o saslušanju svjedoka i vještaka s jedne strane, i saslušanju stranaka s druge strane. O ovome postoje različita mišljenja. Prema staroj sudskoj praksi, u slučaju izmjene sudije, stranke su se svakom slučaju morale ponovo saslušati. Prema drugom mišljenju, pošto je sada saslušanje stranaka u svemu izjednačeno sa ostalim dokaznim sredstvima, nema razloga da se u ovom slučaju drugačije postupa.

Moguće dileme i pitanja:

1.

Da li se može odrediti odgoda ročišta, ako nije pristupila ni jedna pozvana stranka?

2.

Da li se rasprava može odgoditi i na sam dan koji je predviđen za njeno održavanje?

3.

Da li bi se ročište moglo odgoditi i nakon što je započeto, ako se utvrdi da nisu ispunjene zakonske pretpostavke za održavanje?

4.

Da li bi trebalo ročište za glavnu raspravu otvoriti ukoliko su dokazi djelomično pribavljeni, te se može zaključiti da ista neće moći biti okončana bez odlaganja?

5.

Da li sud ovlašten da ne odloži ročište, već da isto provede i završi, mada se neki dokaz određen na pripremnom ročištu ne može provesti, ako sud ocijeni da provođenje tog dokaza nije važno za donošenje pravilne odluke?

6.

Da li postoje situacije u kojima se ročište odlaže po službenoj dužnosti?

7.

Da li se u slučaju izmjene sudije na novom ročištu moraju ponovno provesti sve radnje preduzete na raspravi ili samo provedeni dokazi?

8.

Da li sud može odrediti da se u slučaju promjene sudije, u nastavku glavne rasprave, dokazi ponovno ne provode, već samo pročitaju zapisnici o njihovom izvođenju?

9.

Da li sud može odrediti da se u nastavku glavne rasprave pred novim sudijom pročitaju zapisnici o izvođenju nekog dokaza, kada je taj dokaz nemoguće ponovo izvesti iz nekih objektivnih razloga, kada o tome ne postoji saglasnost parničnih stranaka?

Varijante mogućih odgovora:

1.

U ovom slučaju smatrat će se da je tužba povučena, pošto na ročište nije pristupio ni tužitelj.

2.

Formalno gledano ova mogućnost ne postoji, ali naravno da će doći do situacija kada se ročište mora odgoditi i na sam dan predviđenog održavanja, npr. zbog bolesti sudije i sl.

3.

Može se zamisliti situacija u kojoj je izvršena objektivna ili subjektivna preinaka tužbe, ili podnesena protivtužba, pa ročište valja odgoditi zbog davanja odgovora ili obavještavanja novog tuženog o parnici, u slučaju subjektivnog preinačenja. Ovo se više može odnositi na pripremno ročište, ali do ovakve situacije može doći i na ročištu za glavnu raspravu. U tom slučaju bi se moglo ročište odgoditi i nakon njegovog započinjanja mada ovakva situacija nije decidno predviđena zakonom.

4.

Mišljenja smo da ukoliko su dokazi djelomično pribavljeni treba otvoriti ročište i provesti pribavljene dokaze, a zatim ročište odložiti radi izvođenja preostalih dokaza.

5.

Teško je zamisliti ovakvu situaciju, budući da je sud na pripremnom ročištu odredio provođenje određenog dokaza koji se ne može provesti na glavnoj raspravi, što znači da ga je tada smatrao relevantnim za donošenje odluke. Teoretski je moguće da rezultati izvođenja ostalih dokaza pokažu da nije više neophodno provođenje tog dokaza, pa se rasprava može zaključiti, što zakon i dopušta, ali smatramo da je mala vjerovatnoća da će do takve situacije doći u praksi.

6.

Zakonom nije predviđeno da se ročište odlaže po službenoj dužnosti, ali može doći do situacije kada je sud iz sudnice udaljio punomoćnika stranke zbog narušavanja reda u sudnici, te ako stranka nije prisutna, tada sudija mora odložiti ročište i obavijestiti stranku da je njen punomoćnik udaljen sa ročišta (član 407 ZPP-a F BiH i RS, član 334 ZPP BiH, član 249 ZPP DB BiH). Sud bi morao imati i mogućnost da ročište odloži po službenoj dužnosti i ako je to potrebno radi pribavljanja dokaza kad postoji sumnja da stranke disponiraju zahtjevom kojim ne mogu disponirati.

7.

O ovom pitanju postoje različita mišljenja. Tačno je da zakon navodi da se provedene radnje ponovno provedu pred novim sudijom, ali smo mišljenja da načela jedinstva glavne rasprave i neposrednosti neće biti povrijeđena ukoliko se ponovno provedu već izvođeni dokazi, dok dispozitivne radnje stranaka nije neophodno ponovno provoditi iz razloga ekonomičnosti i cjelishodnosti.

8.

Po našem mišljenju, bilo bi svrsishodno da se samo pročitaju zapisnici o izvođenju određenih dokaza, bez obzira što to zakon izričito ne predviđa, ali samo na saglasan prijedlog parničnih stranaka, s tim da je ispunjen i uslov da stranke nisu imale primjedbi na provođenje dokaza.

9.

I o ovom pitanju postoje različita mišljenja. Jedni tvrde da se ovo može učiniti i na prijedlog samo jedne od stranaka u slučaju kada određeni dokaz nije moguće ponovno izvesti, npr. u slučaju nedostupnosti saslušanog svjedoka. Po njima, situacija je tada slična onoj koja je mogla dovesti do potrebe obezbjeđenja dokaza, pa se i u tom slučaju čitanje zapisnika o izvođenju dokaza izvedenog pred drugim sudijom može smatrati opravdanim. Međutim, drugi smatraju da se bez saglasnosti parničnih stranaka pred novim sudijom ne mogu samo pročitati zapisnici o izvođenju nekog dokaza, umjesto provođenja istog, sa čime se i mi slažemo.

Sudska praksa prije 1991 godine

- Treće osobe koje kao slušaoci prisustvuju ročištu sud ne može obavezati na snošenje troškova nastalih odgodom tog ročišta zbog njihova ponašanja kojim se remeti rad suda, jer se ni u odredbi člana 318 ZPP-a niti u nekim drugim zakonskim odredbama koje govore o kažnjavanju ili odgađanju ročišta ne predviđa takva mogućnost.

(Okružni sud Zadar Gž-28/81)

- Kad je sud na zadnjem ročištu izveo sve dokaze koji su bili predmet dokaznog postupka na ranijim ročištima pred drugim vijećem, time je sud izvršio obnovu postupka bez obzira što nije donio formalno rješenje o tome da postupak počinje iz početka: ovo rješenje sadržano je, naime, u samoj činjenici izvođenja navedenih dokaza.

(Vrhovni privredni sud Srbije, Sl-170/74)

- Kad se u toku postupka promeni veće, onda se postupak mora ponoviti, ali veće ne mora pozivom na član 304. st. 3. ZPP-a uz saglasnost stranaka ponoviti saslušanje svedoka i veštaka, odnosno ne mora ponoviti uviđaj, već može pročitati zapisnik o izvođenju ovih dokaza.

(Vrhovni sud Srbije Gž-1549/66)

- Kad se odloženo ročište drži pred izmenjenim većem i glavna rasprava zbog toga počinje iznova, onda se ne može pročitati zapisnik o izvođenju dokaza

saslušanjem stranaka, već ako je potreban i ovaj dokaz, sud mora ponovo saslušati stranke.

(Vrhovni sud Srbije Gž-5232/71)

5. JAVNOST GLAVNE RASPRAVE

Materija javnosti glavne rasprave regulisana je odredbama članova 118 do 122 ZPP RS i ZPP FBiH, članova 85 do 89 ZPP BiH, te članova 237 do 241 ZPP BD BiH. Odredbe prijašnjih entitetskih zakona u pogledu javnosti glavne rasprave su uglavnom preuzete bez većih izmjena i u novim zakonima. Načelo javnosti parničnog postupka je jedno od osnovnih načela, a njegov sadržaj zapravo predstavlja ovlaštenje punoljetnih građana, koji nisu učesnici u parnici, da prisustvuju ročištu za glavnu raspravu. (napomena: vidi Anex IV)

Osnovno načelo javnosti postupka nije apsolutno, budući da postoje pojedini izuzeci kada se javnost može isključiti za cijelu raspravu ili jedan njezin dio, a u cilju zaštite nekih drugih određenih interesa. Postoje vrste postupaka u kojima je samim zakonom određeno isključenje javnosti sa glavne rasprave (npr. bračni sporovi i sporovi za utvrđivanje očinstva i materinstva). Osim ovih, zakonom izričito predviđenih slučajeva, sud može isključiti javnost sa glavne rasprave ako to zahtijevaju interesi čuvanja službene, poslovne ili lične tajne, zaštita interesa maloljetnika, interesi javnog reda ili razlozi morala.

Drugi osnov za djelimično isključenje javnosti predstavlja okolnost kad sud smatra da se ne može osigurati nesmetano održavanje rasprave, bilo zbog prevelikog broja prisutnih građana ili nereda koji isti stvaraju. U ovom slučaju sudija ima široka ovlašćenja da ocijeni da li se glavna rasprava može odvijati bez ometanja. Pri tome sudija treba da cijeni eventualnu efikasnost mjera za održavanje reda koje mu pruža Zakon o parničnom postupku. Mišljenja smo da ove odredbe treba tumačiti restriktivno i da sud samo u zaista izuzetno nepovoljnim okolnostima treba donositi odluku o isključenju javnosti. Također, treba imati u vidu i da su sudnice u mnogim sudovima u Bosni i Hercegovini neuslovne, da mogu primiti mali broj slušalaca i da sudije najčešće glavne rasprave provode u svojim uredima u kojima ne postoje uvjeti za normalno odvijanje rasprave sa većim brojem prisutnih.

Novi zakoni preuzimaju i stari princip stranačke javnosti, po kome se od eventualnog isključenja javnosti uvijek izuzimaju stranke, umješači, te njihovi punomoćnici i zastupnici, a također je predviđeno i da se ovaj izuzetak odnosi na ombudsmene, bilo entitetske ili državne, što je i opravdano, imajući u vidu ulogu koju ombudsmeni imaju u monitoringu rada pravosuđa. Sud je ovlašten da dozvoli pristup pojedinim službenim licima, te naučnim i javnim radnicima, na glavnu raspravu na kojoj je javnost isključena, ukoliko je to od interesa za njihovu službu ili djelatnost. Ovdje novi zakoni priznaju postojanje izvjesnog javnog interesa, zbog kojeg se može napraviti izuzetak od isključenja javnosti, s tim što bi sud morao da bude jako obazriv pri donošenju ovakve odluke i pažljivo cijeliti postojanje tog javnog interesa, budući da se pretpostavlja da je donošenje odluke o isključenju javnosti sa glavne rasprave nastupilo iz nekog zaista važnog i ozbiljnog razloga. Ukoliko dozvoli prisustvo ovim licima, sud će ih obavezno

upozoriti da su dužni da kao tajnu čuvaju ono što su na raspravi saznali. Ovo upozorenje sudija treba da konstatuje u zapisniku o glavnoj raspravi.

O samom isključenju javnosti sud odlučuje posebnim rješenjem koje mora biti obrazloženo i javno objavljeno. Bilo bi najpravičnije kada bi ovo rješenje bilo doneseno prije glavne rasprave i objavljeno na oglasnoj tabli suda.

Javnost može biti isključena i kada prevelik broj slušalaca ometa normalno odvijanje glavne rasprave, a sud to nije u mogućnosti spriječiti mjerama za održavanje reda koje predviđa zakon. Javnost takođe može biti isključena i na pripremnom ročištu, te ročištu pred zamoljenim sudom, pri čemu se shodno primjenjuju odredbe o isključenju javnosti na glavnoj raspravi. Osobe koje su prisutne raspravi ne smiju nositi oružje, a izuzetak se odnosi na službene osobe, što se u praksi uglavnom odnosi samo na pripadnike sudske policije.

Moguće dileme i pitanja:

1.

Da li sud, ukoliko donosi odluku o isključenju javnosti sa glavne rasprave, u slučaju da smatra da se ne može osigurati nesmetano održavanje rasprave, prije donošenja takve odluke mora pokušati održati red i normalno odvijanje rasprave izricanjem mjera koje predviđa zakon?

2.

Da li je protiv rješenja kojim se odlučuje o dopuštanju prisustva pojedinim službenim licima, te naučnim i javnim radnicima, na glavnu raspravu na kojoj je javnost isključena dopuštena posebna žalba?

3.

Da li sud rješenje o isključenju javnosti mora dostaviti parničnim strankama?

4.

Da li je sud vezan za svoje rješenje o isključenju javnosti do okončanja glavne rasprave?

5.

Da li sud može ograničiti broj osoba koje mogu prisustvovati raspravi?

6.

Da li je dozvoljena posebna žalba na rješenje kojim se odbija prijedlog stranke da javnost bude isključena?

7.

Da li načelo javnosti obuhvata, uz mogućnost prisustvovanja raspravi, i ovlaštenje da se podaci o glavnoj raspravi saopštavaju i drugim licima?

8.

Da li bi eventualna nepravilna odluka suda o isključenju javnosti mogla predstavljati razlog za pobijanje prvostepene presude i njeno ukidanje?

9.

Ko donosi odluku o isključenju javnosti ukoliko se radi o ročištu provedenim pred zamoljenim sudom, da li taj sud ili sud koji je uputio zamolnicu?

Varijante mogućih odgovora:

1.

Mišljenja smo da sud, prilikom donošenja odluke o isključenju javnosti kad smatra da se ne može osigurati nesmetano održavanje rasprave, nije obavezan da prvo pokuša omogućiti normalno odvijanje glavne rasprave izricanjem mjera predviđenim zakonom, već je dovoljno da sud stekne uvjerenje da mjerama za održavanje reda neće moći osigurati to normalno odvijanje.

2.

Protiv rješenja kojim se ne dozvoljava prisustvo pojedinim službenim licima te naučnim i javnim radnicima na glavnu raspravu na kojoj je javnost isključena nije dopuštena posebna žalba, tim više što oni nisu ni učesnici u postupku. Smatramo da ni parnične stranke ne mogu ulagati posebnu žalbu protiv rješenja kojim se dopušta prisustvo gore navedenih osoba na glavnoj raspravi.

3.

Smatramo da nije neophodno da se ovo rješenje dostavlja parničnim strankama budući da protiv istog nije dopuštena posebna žalba.

4.

Sud nije vezan rješenjem o isključenju javnosti sa glavne rasprave i isto može opozvati ukoliko se dogodi da je otpao razlog zbog koga je rješenje doneseno. Naime, radi se o rješenju koje se odnosi na upravljanje postupkom, a koja se vrsta rješenja uvijek mogu izmijeniti.

5.

Iako načelo javnosti pretpostavlja da raspravi može prisustvovati neograničen broj osoba, ovo načelo neće biti povrijeđeno ako sudnica u kojoj se rasprava održava ne može primiti sve zainteresovane osobe, pa sud taj broj ograniči zbog veličine prostorije. Naime načelo javnosti glavne rasprave je ostvarljivo u obimu u kome to dozvoljava veličina sudnice.

6.

Mišljenja smo da se protiv ovakvog rješenja stranka može izjaviti žalbu samo zajedno sa žalbom protiv presude.

7.

Načelo javnosti obuhvata, uz mogućnost prisustvovanja raspravi, i ovlaštenje da se podaci o glavnoj raspravi saopštavaju i drugim licima, bilo lično, bilo putem sredstava

javnog informisanja, što je posebno važno u aktuelnom društvenom trenutku, kada je javnost sve više zainteresovana za vođenje pojedinih parničnih postupaka.

8.

Eventualna odluka suda o isključenju javnosti ne bi mogla predstavljati razlog za pobijanje prvostepene presude, osim ako bi to bilo od uticaja na donošenje zakonite i pravilne presude, a koju situaciju je zaista teško zamisliti. Ovo se može odnositi i na odluku suda da ne isključi javnost u slučaju kad za to zaista postoje razlozi. Naime, novi zakoni ne predviđaju ukidanje presude iz ovog razloga, a ne postoje uvjeti ni za preinačenje prvostepene presude.

9.

Odluku o isključenju javnosti na ročištu pred zamoljenim sudom donosi sudija koji vodi to ročište.

Stavovi Kantonalnih sudova iz Federacije BiH i Okružnih sudova iz Republike Srpske

Stavovi Kantonalnog suda u Sarajevu

- Ako stranka propusti staviti zahtjev za naknadu troškova do okončanja raspravljanja koje prethodi o odlučivanju o troškovima, to pravo stranka ne može više ostvarivati, pa ni u zasebnoj parnici.

Stavovi Okružnog suda u Doboju

- Povreda odredaba parničnog postupka iz člana 209, u vezi sa članom 293 ZPP-a, na koju povredu svaki sud u toku cijelog postupka pazi po službenoj dužnosti, postoji kada parničnu stranku kao zakonski zastupnik na glavnoj raspravi zastupa stručni saradnik Republičkog pravobranilaštva koji u to vrijeme nema položen pravosudni ispit.

- Punomoćnik je pri prvoj radnji u postupku dužan podnijeti punomoć, a prvostepeni sud u obavezi narediti tom licu ako nije dostavilo punomoć da istu naknadno dostavi ili da dostavi odobrenje stranke za izvršenje parničnih radnji a ukoliko to ne učini tužilac je zastupan po neovlaštenom punomoćniku i to počev od podnošenja tužbe do okončanja prvostepenog postupka.

Stavovi Kantonalnog suda u Tuzli

- Postoji nezakonito postupanje prvostepenog suda kada povodom istaknutog materijalnog prigovora podijeljene odgovornosti isti ne raspravi i razriješi do zaključenja glavne rasprave, jer je time onemogućio tuženog da raspravlja pred sudom o činjenicama koje su od značaja za pravilnu primjenu materijalnog prava i donošenje zakonite odluke.

PODMODUL II – DOKAZIVANJE

UVODNE NAPOMENE

- Kategorije** Podmodul dokazivanje obuhvata poglavlje VI Zakona o parničnom postupku entiteta i Zakona o parničnom postupku pred sudom BiH, te poglavlje XVII Zakona o parničnom postupku Brčko Distrikta. Materija ovog podmodula obuhvata opće odredbe o dokazivanju, te odredbe kojima se regulišu pojedina dokazna sredstva.
- Trajanje** Za obradu ovog podmodula na seminaru ili radionici, potrebno je najmanje šest radnih časova
- Oblik** U okviru tog vremena podmodul će se predstaviti u obliku: seminara, predavanja, te posebno interaktivnim učešćem učesnika putem, diskusije predvođene od strane moderatora, radom po grupama i panel diskusije
- Ciljevi edukacije** Na sudije kojima manjka iskustva teži se prenijeti znanje o postupku dokazivanja i prepoznavanje problema u svakom konkretnom slučaju, a ciljevi edukacije korisnika sa većim iskustvom su da se putem konferencijskih aktivnosti, razmjenom iskustava i mišljenja doprinosi usaglašavanju sudske prakse o ovom pitanju.
- Mogući predavači/edukatori** U slučaju seminara, predavanja, vježbi, radionica, i panel diskusija, ovaj modul mogu predstaviti voditelj i konsultanti koji su učestvovali na izradi ovog edukativnog materijala, a također i druge sudije koje pokažu zanimanje za vođenje edukativne aktivnosti.

1. DOKAZI I IZVIDENJE DOKAZA -OPĆE NAPOMENE

Materija posvećena dokazima i izvođenju dokaza regulisana je u glavi VI ZPP FBiH i ZPP RS (članovi od 123 do 173), u glavi VI ZPP BiH (članovi od 90 do 140) te u glavi XVII ZPP BD BiH (čl. 156 do čl. 203).

Dokazivanje predstavlja radnje suda i stranaka, koje obuhvataju prijedloge stranaka za izvođenje dokaza, rješavanje o tome koji dokazi treba da budu izvedeni, podnošenje dokaza od strane stranaka i njihovo pribavljanje od strane suda, izvođenje dokaza, te njihovu ocjenu od strane suda, a radi formiranja uvjerenja o činjeničnom stanju od koga zavisi primjena materijalnog prava.

Prema novim Zakonima o parničnom postupku, stranke su dužne da dokažu činjenice na kojima zasnivaju svoj zahtjev. Ovim se posebno daje značaj raspravnom načelu koje ima sasvim drugačiji značaj u odnosu na stare odredbe. Istražno načelo je napušteno, osim kao korektiv raspravnog načela u zakonom tačno predviđenim situacijama. Stranke su obavezne ne samo da predlože dokaze kojima se utvrđuju njihove tvrdnje, već i da te svoje tvrdnje dokažu. Sud ne može po službenoj dužnosti utvrđivati činjenice na koje se stranke nisu pozvale, niti na takvim činjenicama zasnivati svoju odluku. Izuzetak od ovog pravila postoji u slučajevima kada stranke istaknu zahtjeve kojima ne mogu raspolagati, te u bračnim i roditeljskim sporovima. Prema tome, sud je ipak i dalje ovlašten izvoditi dokaze koje stranke nisu predložile ako utvrdi da stranke idu za tim da raspolaze zahtjevima kojima ne mogu raspolagati. (napomena: vidi Anex VII-primjer 1)

U postupku se dokazuju samo pravno relevantne činjenice, jer se samo na tim činjenicama zasniva donošenje odluke. Nesumnjivo je, mada zakoni to izričito ne navode, da je odlučivanje o tome koje su činjenice pravno relevantne za rješavanje određenog odnosa isključivo ostalo u domenu suda. Valja napomenuti da se u postojećoj praksi često dešava da se u postupku utvrđuju i činjenice koje nisu relevantne, što vodi odugovlačenju postupka, a ovo se dešava uglavnom zbog slabe pripremljenosti sudija za suđenje u određenom predmetu ili nekad i zbog želje sudije da se odgodi donošenje odluke.

Da bi sud na nekoj činjenici zasnovao svoju odluku, u pravilu bi morao biti siguran u postojanje te činjenice. Pod pojmom sigurnosti u ovom slučaju bi se trebao smatrati takav stepen uvjerenosti u postojanje neke činjenice kod kojeg bi bila isključena svaka razumna sumnja u mogućnost postojanja nečeg drugog. Ako stranka radi utvrđivanja određene činjenice ne predloži dokaze, a ne radi se o priznatoj ili notornoj činjenici, ili zakonskoj presumpciji, sud tu činjenicu neće smatrati utvrđenom, budući da sam ne može određivati izvođenje dokaza radi njenog utvrđivanja. Izbor dokaznih sredstava je dakle ograničen na ona sredstva koja su predložile stranke.

U ovom poglavlju ostaje otvoreno pitanje primjene načela slobodne ocjene dokaza. Naime, kao jedno od osnovnih načela, u članu 8 ZPP FBiH, ZPP RS, ZPP BD BiH, te članu 13 ZPP BiH je utvrđeno da sud odlučuje koje će činjenice uzeti kao dokazane prema svom uvjerenju, na osnovu savjesne i brižljive ocjene svakog dokaza posebno i svih dokaza zajedno, a i na osnovu rezultata cjelokupnog postupka. Međutim, u članovima 126 ZPP FBiH i ZPP RS, članu 160 ZPP BD BiH i članu 93 ZPP BiH, utvrđeno je da u slučaju da sud na osnovu ocjene izvedenih dokaza ne može sa

sigurnošću utvrditi neku činjenicu, o postojanju te činjenice zaključit će se primjenom pravila o teretu dokazivanja. Ove dvije odredbe su na izvjestan način kontadiktorne. Može se očekivati da će se pravila o teretu dokazivanja u budućoj primjeni novih zakona često primjenjivati, budući da ih sud može primijeniti čim na osnovu dokaza koji su izvedeni nije moguće utvrditi istinitost određene činjenice na koju se poziva, pošto sud više nije u obavezi da tu činjenicu pokušava sam utvrditi.

Prema načelu slobodne ocjene dokaza sud nije vezan zakonom utvrđenim pravilima o izboru dokaza, a određeno dokazno sredstvo nema unaprijed određenu dokaznu snagu. Sud prema tome ocjenjuje izvedene dokaze slobodno i prema svom vlastitom uvjerenju cijeni da li je određena činjenica dokazana ili nedokazana. Provedba ovog načela ne podrazumijeva i potpuno arbitrarno postupanje suda, jer je sud dužan zaključivati logički i koristiti rezultate naučnih dostignuća i iskustva u odgovarajućim područjima. Razlozi za određeno uvjerenje suda moraju biti objektivno prihvatljivi, te moraju biti izneseni u obrazloženju odluke. Načelo slobodne ocjene dokaza je ojačano i odstupanjem od prijašnje supsidijarnosti saslušanja parničnih stranaka kao dokaznog sredstva, što je donekle ograničavalo sud u izboru dokaza (mada se u sudskoj praksi često događalo da sud po službenoj dužnosti odredi provođenje ovog dokaza).

Prema odredbama novih zakona stranke same izvode dokaze čije je izvođenje određeno od strane suda. I ovo pravilo ima izuzetke, budući da uviđaj očigledno vrši sud, kao i saslušanje stranke ukoliko ista nema punomoćnika u postupku. Također, mada je u zakonu predviđeno da se izvođenje dokaza čitanjem isprava vrši na početku glavne rasprave kada tužilac ukratko izlaže bitna pitanja iz tužbe, sud mora izvršiti uvid u te isprave, a kako bi se mogao uvjeriti da pročitano od strane stranke odgovara sadržaju isprave (u praksi se najčešće dokazi uvidom u isprave provode na ročištu na kome se zaključuje glavna rasprava, a na kraju dokaznog postupka, što je suprotno zakonskim odredbama, ali po našem mišljenju ne utiče na donošenje pravilne odluke). Novi zakoni dakle određuju i redosljed izvođenja dokaza, i to u odredbi u kojoj se određuje tok odvijanja glavne rasprave. Međutim, značaj ovog određivanja je ipak relativan, predviđena je i mogućnost da sud odredi drugačiji redosljed provođenja dokaza, koji će često zavisiti i od objektivnih mogućnosti da se neki dokazi provedu ili od afiniteta uređujućeg sudije.

Moguće dileme i pitanja:

1.

Postoji li mogućnost da sud naredi parničnim strankama da dokazuju i priznate činjenice, ukoliko smatra da stranke idu za tim da raspolažu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati ?

2.

Da li je sud ovlašćen da pomogne stranci u postupku tako što će je uputiti da predloži dokaze koji su bitni za rješavanje spora?

3.

Šta će sud ustanoviti ukoliko se na osnovu izvedenih dokaza ne može sa sigurnošću utvrditi postojanje činjenice na koju se stranka poziva u svoju korist?

4.

Može li sud samo na osnovu toga da neka činjenica nije osporena u toku postupka zaključiti da je ta činjenica i priznata?

5.

Može li se u postupku uvijek dokazivati da zakonska presumpcija ne postoji?

6.

Da li se može u postupku dokazivati da određena činjenica nije notorna činjenica, te da li predmet dokazivanja mogu biti činjenice utvrđene krivičnom presudom?

7.

Ukoliko se zamolnicom traži izvođenje vještačenja, da li bi zamolbeni sud mogao biti ovlašten da imenuje vještaka koji će vještačenje provesti?

8.

Da li parnične stranke moraju da pristupe na ročište koje se odvija pred zamolbenim sudom?

9.

Mogu li se kao dokazna sredstva koristiti pismene izjave određenih lica i da li bi uvidom u te izjave bio povrijeđeno načelo neposrednosti, pošto ta lica nisu saslušana kao svjedoci?

Varijante mogućih odgovora:

1.

U novim parničnim zakonima izostavljene su odredbe kojima se sud ovlašćuje da naredi dokazivanje priznatih činjenica. Međutim, smatramo da ako je sud ovlašten da u slučaju sumnje da se radi o zahtjevima kojima stranke ne mogu raspolagati, utvrđuje činjenice koje stranke nisu iznijele, može se uzeti da takvo ovlaštenje obuhvata i mogućnost utvrđivanja odnosno dokazivanja činjenica koje su stranke priznale.

2.

Sud nije više ovlašten da pomaže stranci tako što će je uputiti da predloži dokaze koji su bitni za rješavanje spora, jer bi ovakvo njegovo postupanje moglo dovesti u pitanje nepristrasnost suda (prema prijašnjim pravilima i stavu sudske prakse, ovakvo postupanje suda je bilo smatrano njegovom dužnošću).

3.

U ovom slučaju sud će uzeti da ta činjenica ne postoji, te će na osnovu toga donijeti odluku o predmetu spora.

4.

Samo na osnovu okolnosti da neka činjenica nije osporena, ne može se zaključiti da je priznata. Pošto je priznanje činjenica na kojima protivna stranka zasniva svoj zahtjev nepovoljno za stranku, izvođenje zaključka o postojanju konkludentnog priznanja treba primjenjivati vrlo restriktivno.

5.

Pošto su zakonske presumpcije u pravilu oborive, to se može dokazivati da pretpostavljena činjenica ne postoji. U tom slučaju teret dokazivanja je na stranci koja njeno postojanje osporava. Međutim, dokazivanje suprotnog je isključeno u slučaju kada to zakon izričito predviđa, pri čemu se radi o neborivim zakonskim presumpcijama.

6.

U postupku se može dokazivati da određena činjenica nije notorna, pa bi u tom slučaju trebalo provesti redovan postupak dokazivanja. Ne mogu biti predmet dokazivanja činjenice utvrđene krivičnom presudom ako se odnose na postojanje krivičnog djela za koje je optuženi proglašen krivim, ili krivične odgovornosti učinioca.

7.

Zamolbeni sud bi mogao biti ovlašten da imenuje vještaka koji će vještačenje provesti, jer strankama obično nisu poznati vještaci sa područja drugog suda. Ovo ovlaštenje bi zamolbeni sud mogao imati samo po prijedlogu stranke, budući da po novim zakonima vještaka predlažu same stranke

8.

O ovom pitanju postoje različita mišljenja. Prema jednom, stranke bi bile dužne da prisustvuju ročištu pred zamolbenim sudom, kao i pred svakim drugim ročištem za glavnu raspravu. Po drugom mišljenju, pošto je osnovna svrha izvođenja dokaza pred zamolbenim sudom smanjenje troškova, bilo bi nelogično da se stranke obavezuju da prisustvuju ročištu koje će se održati pred zamolbenim sudom, usljed čega bi mogle imati nesrazmjerne troškove. Naše je mišljenje da stranke nisu u svakom slučaju dužne pristupiti na ročište koje se održava pred zamolbenim sudom, te da usljed toga ne bi mogle trpjeti posljedice izostanka sa ročišta, s tim da bi dokaze u tom slučaju izvodio sudija zamolbenog suda.

9.

Nema povrede načela neposrednosti u dokaznom postupku kad sud vrši uvid u pismene dokaze, pa i onda kad su to pismene izjave određenih osoba, koje se tiču postojanja ili nepostojanja izvjesnih činjenica, čije je utvrđenje značajno za razjašnjenje spornog odnosa. Te pismene izjave ne smatraju se iskazima svjedoka, već kao dokazna sredstva, odnosno element procesne građe, koja u svojoj cjelini omogućuje izvođenje zaključka o postojanju činjenica relevantnih za rješenje parnice. Ovo naravno podrazumijeva da je na pripremnom ročištu određeno provođenje baš dokaza uvidom u pismene izjave određenih lica, a ne saslušanje tih lica kao svjedoka.

Sudska praksa prije 1991 godine

- Izvedene dokaze sud prosuđuje po slobodnom uvjerenju, ali je dužan stečeno uvjerenje opravdati uvjerljivim i logičnim razlozima da bi se moglo provjeriti ima li takvo uvjerenje pravnu i činjeničnu osnovu.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev. 2732/88 od 6.6.1989)

- Izvedene dokaze sud prosuđuje po slobodnom uvjerenju, ali to uvjerenje treba potkrijepiti takvim razlozima koji omogućavaju da se provjeri njegova opravdanost.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev. 2382/88 od 18.4.1989)

- Ako parnična stranka da izjavu o priznanju činjeničnih navoda tužbe izvan parnice, pa i dok parnica traje, ovakva izjava nema značaj parnične radnje priznanja činjeničnih navoda tužbe koja bi otklanjala potrebu dokazivanja ovih navoda pred sudom, ali to priznanje nije bez ikakvog značaja i sud je dužan da ga ceni u okviru svih izvedenih dokaza i po svojoj slobodnoj oceni.

(Viši privredni sud Srbije, Pž-8136/73)

- Dokazivanje činjenica koje je stranka priznala pred sudom tokom parnice protivno je odredbi ovog stava, te može predstavljati relativno bitnu povredu odredaba parničnog postupka.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev.80/87 od 14.4.1987)

- Sud će izjavu parnične stranke kojom mijenja izjavu svog punomoćnika o priznanju činjenica datu na ročištu kome stranka nije prisustvovala, cijeliti u smislu člana 221. stav 2. Zakona o parničnom postupku.

(Vrhovni sud BiH broj Pž-197/90 od 13.12.1990. godine)

- Ako je priznanje punomoćnika stranke u koliziji sa sadržajem pismenih isprava, opravdano je prihvatiti opozivanje priznanja činjenice.

(Vrhovni sud BiH, Pž-184/87 od 20.11.1987. godine)

- Tek kad se stvari izvođenjem adekvatnih dokaza odnosno fiksiranjem nespornih činjenica, do moguće odnosno srazmjerne mjere rasvijetli, dolazi do primjene slobodna ocjena o kojoj je riječ u članu 223. ZPP-a. No ni u tom svom dijelu ona nije diskreciona u pravom smislu te riječi, već mora biti rezultat razumnog odmjeravanja

utemeljenog na prikupljenim pomoćnim elementima, pravilima logičnog mišljenja i životnog iskustva, a k tome i valjano obrazložena.

(Vrhovni sud Jugoslavije Rev.89/68)

- Neobaveštavanje stranke od strane zamolbenog suda o danu saslušanja svedoka što je onemogućilo stranku da prisustvuje zamolbenom saslušanju svedoka, predstavlja bitnu povredu Zakona o parničnom postupku.

(Viši privredni sud Srbije Pž-633/80)

- Sud ne može donijeti odluku na osnovu dokaza izvedenih na ročištu kome tuženi nije prisustvovao, ako tuženi s tim dokazima nije bio predhodno upoznat.

(Vrhovni privredni sud SI:225/72).

- Kad sud ne pruži mogućnost stranci da se izjasni o predloženim dokazima, koji su podnieti na raspravi, i donošenjem presude bez izjašnjenja protivne stranke o tome, čini se bitna povreda odredaba parničnog postupka.

(Viši privredni sud Srbije Pž-2978/72)

- Prvostepeni sud određuje koje će dokaze izvesti radi utvrđenja činjeničnog stanja, ali je dužan da odluči o svim prijedlozima stranaka i u rješenju o odbijanju izvođenja dokaza da naznači razloge odbijanja.

(Viši privredni sud Srbije Pž-1166/74)

- Onog momenta kad tuženi izjavi da je obavezu izmirio, teret dokazivanja u sporu prelazi na njega a tužilac se oslobađa da dokazuje osnov i visinu spora s obzirom na izjavu tuženog koja znači priznanje obaveze.

(Viši privredni sud Srbije Pž-836/74)

- Činjenice koje su stranke priznale pred sudom u toku parnice ne treba dokazivati, ukoliko se radi o priznanju činjenica kojim stranke mogu raspolagati.

(Vrhovni sud Srbije Gž-565/77)

- Stranka, sve dok je ovlašćena iznositi novote (čl. 341 i 351 ZPP) ovlašćena je i poreći (osporiti) svoju raniju izjavu o priznanju činjenice odnosno ograničiti značaj. U takvom slučaju zakon (čl. 210 st. 2 ZPP) izričito određuje da će sud, uzimajući u obzir sve okolnosti, ocijeniti da li će uzeti za priznatu ili za osporenu činjenicu koju je stranka

priznala, pa poslije osporila. Sama izjava o priznanju odnosno o osporavanju neke činjenice može se dati sve dok parnica teče, dakle i u stadiju žalbe.

(Vrhovni sud Srbije Gž-1246/75)

- Priznate činjenice mogu se osporiti sve dok parnica teče, pa i u ožalbenom postupku.

(Vrhovni sud Srbije Gž-2848/77)

- Drugostepeni sud nije ovlašćen da odlučuje da li će uzeti kao tačnu priznatu ili osporenu činjenicu, već to može učiniti samo sud u prvostepenom postupku.

(Vrhovni sud Srbije Gž-2848/77)

- Izjava o priznanju duga prije povlačenja tužbe ne gubi pravno dejstvo.

(Viši privredni sud Srbije Pž-281/71)

- Općepoznate okolnosti su one koje su poznate jednom širem krugu ljudi dakle, ne moraju biti svima poznate. Dovoljno je da su poznate u sredini u kojoj se suđenje obavlja.

(Vrhovni sud Hrvatske, Rev-668/80)

- Pravosnažna osuđujuća krivična presuda, shodno članu 12 ZPP, predstavlja dokaz o građansko-pravnoj odgovornosti za naknadu štete osuđenog lica, zbog čega je osuđeni tom presudom, u skladu sa materijalnim pravom, odgovoran oštećenom za prouzrokovanu štetu.

(Vrhovni sud Srbije Rev-336/80)

- Kada se postupak vodi u sudu na jeziku stranaka i drugih učesnika u postupku i kada se izvode pojedini pismeni dokazi, koji nisu sastavljeni na jeziku stranaka i drugih učesnika, sud je dužan da upozori stranku i druge učesnike u postupku na njihovo pravo da se sa sadržinom iskaza upoznaju prevođenjem na njihov jezik, te pouku i njihove izjave o tome da li žele prevođenje, zabilježi u zapisnik.

(Vrhovni sud Srbije Gž-2492/78)

- Rješenje sudije za prekršaje, kojim se utvrđuje odgovornost za prekršaj u saobraćaju, ne može se smatrati apsolutnim dokazom o krivici kažnjelog lica, jer se

odredba čl. 11 stav 3 ZPP odnosi samo na utvrđenu krivičnu odgovornost lica osuđenog pravosnažnom presudom krivičnog suda.

(Vrhovni sud Srbije GŽ-2316/76)

- Ovlašćenje suda da visinu naknade štete utvrdi po slobodnoj ocjeni, kako to propisuje čl. 212 ZPP, predstavlja izuzetak od procesnog načela materijalne istine ali ne daje pravo sudu da neobrazloženo arbitrira. Ovo pogotovu kad je u pitanju nematerijalna šteta, čija se visina i naknada za nju mora razumno odmjeriti korišćenjem svih prikupljenih dokaza i primjenom pravila logičkog mišljenja i životnog iskustva.

(Savezni sud Gzs-43/76)

- Nema povrede načela neposrednosti u dokaznom postupku kad sud vrši uvid u pismene dokaze, pa i onda kad su to pismene izjave određenih osoba, koje se tiču postojanja ili nepostojanja izvjesnih činjenica, čije je utvrđenje značajno za razjašnjenje spornog odnosa. Te pismene izjave ne smatraju se iskazima svjedoka već kao dokazna sredstva, odnosno element procesne građe, koja u svojoj cijelini omogućuje izvođenje zaključaka o postojanju činjenica relevantnih za rješenje parnice.

(Savezni sud Gzs-13/78)

- Opozivanjem rješenja o izvođenju dokaza ne može se učiniti bitna povreda odredaba parničnog postupka, a ukoliko je uslijed toga nepotpuno ili pogrešno utvrđeno činjenično stanje, taj razlog se ne može isticati u reviziji.

(Vrhovni sud BiH broj: Rev 437/87 od 12.05.1988)

Praksa sudova iz inostranstva

- Spisi predmeta nisu, a isprave u tim spisima jesu dokazno sredstvo.

Iz obrazloženja:

Prilikom izvođenja dokaza, sud mora voditi računa o tome da su dokazna sredstva isprave, a ne spisi u kojima se oni nalaze. Otuda se izvođenje dokaza ne može vršiti čitanjem spisa. Može čitanjem isprava u spisima. Ali tada je potrebno da se u dokaznom rješenju izričito navedu podaci na osnovu kojih se može utvrditi njihov identitet (naziv organa, broj, datum i sl.), pošto one a ne spisi imaju snagu dokaznog sredstva.

(Vrhovni sud Srbije, Rev-3649/02 od 19.11.2002 godine)

- Tužitelj treba dokazivati činjenice koje predstavljaju stvarnu osnovu tužbe. Ako on to ne učini, primjena pravila o teretu dokazivanja opravdava ocjenu suda da te činjenice nisu dokazane.

(Vrhovni sud Republike Hrvatske Rev-786/97 od 26.02.1998 godine, odluka broj 103.)

- Kad se tuženik pozove na spornu činjenicu da je potraživanje tužitelja prestalo prijebom, tad teret dokazivanja o izvršenom prijebom leži na tuženiku.

(Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske broj PŽ-1301/99 od 28.11.2000 godine.)

- Iz obaveze stranke da govori istinu ukoliko se upustila u raspravljanje, slijedi i obaveza suda da je pozove da se opredijeljeno i nedvosmisleno izjasni kako o pojedinim činjenicama tako i o vjerodostojnosti svakog od ponuđenih dokaza.

(Vrhovni sud Republike Crne Gore broj PŽ-104/99 od 09.11.2000 godine)

2. UVIĐAJ

Uviđaj predstavlja parničnu radnju koja se preduzima u slučaju kada je potrebno neposredno opažanje suda o svojstvima i stanjima stvari, kao i osoba. To je dokazno sredstvo kojim se utvrđuje neka činjenica ili razjašnjava neka okolnost. Njime se mogu dokazivati samo činjenice koje postoje u sadašnjosti i predstavlja pouzdanu metodu za ocjenjivanje osnovanosti činjeničnih navoda stranaka budući da između suda i predmeta dokazivanja nema posrednika. Odredbe novih parničnih zakona kojima se uviđaj regulira se suštinski ne razlikuju od odredbi starih zakona

Pošto uviđaj provodi uredujući sudija, t.j. sud, ovo dokazno sredstvo ne izvode stranke kao ostala dokazna sredstva, što je odstupanje od osnovnog pravila. Uviđaj bi trebao da predstavlja veoma pouzdano dokazno sredstvo, međutim njegova je primjena ograničena time što se njime dokazuju samo činjenice koje postoje u sadašnjosti, koje su rijetko sporne među parničnim strankama.

Uviđaj se može vršiti i u sudu, ali se najčešće vrši na licu mjesta i to uz učešće vještaka. (napomena: vidi Anex VII-primjer 2) U praksi nekad dolazi do konfuzije oko toga da li se radi o provođenju dokaza uviđajem ili vještačenjem. Ukoliko vještak sam utvrđuje činjenice i daje nalaz i mišljenje, radi se o provođenju dokaza vještačenjem, a ukoliko vještak sudu samo pomaže dajući mu objašnjenja u stručnom smislu, radi se o provođenju dokaza uviđajem, što je u praksi veoma rijedak slučaj.

Stranke, te njihovi punomoćnici i zastupnici uvijek moraju biti obaviješteni o vremenu vršenja uviđaja, a izostanak uredno obaviještene stranke proizvodi posljedice kao i izostanak sa ročišta za glavnu raspravu.

Moguće dileme i pitanja:

1.

Da li je moguće zakazati uviđaj radi identifikacije zemljišta uz učešće vještaka geodetske struke u predmetima priznanja prava vlasništva ukoliko stranke nisu predložile provođenje ovog dokaza, a bez njegovog provođenja se ne može odlučiti o osnovanosti tužbenog zahtjeva?

2.

Da li se mogu primjenjivati prinudna sredstva da bi se u toku uviđaja razgledala neka stvar koja se nalazi kod jedne od stranaka ili kod treće osobe?

3.

Kako će se tehnički provesti uviđaj, a da se ne odlaže ročište za glavnu raspravu i ne zakazuje nastavak istog?

4.

Da li se parnična stranka ili neka druga osoba mogu prinudnim mjerama prisiliti da se na njima lično izvede dokaz uviđajem?

Varijante mogućih odgovora:

1.

Ovo je jedno od spornih pitanja koje ulaze u suštinu primjene novih parničnih zakona. Naime, budući da je napušteno načelo materijalne istine u postupku, sudije imaju problem prilikom određivanja provođenja dokaza koji su očigledno neophodni za donošenje pravilne odluke, a same parnične stranke ih ne predlažu. U konkretnom slučaju radi se ne o utvrđivanju neke posebne činjenice već o razjašnjenju okolnosti. Postupajući striktno po odredbama novih zakona, sud ne bi mogao odrediti provođenje ovog dokaza, već bi odluku trebao donijeti na osnovu pravila o teretu dokazivanja, što u praksi znači da bi vjerovatno trebao odbiti tužbeni zahtjev. Naravno postoje i druga mišljenja, po kojima bi sud u konkretnoj situaciji pak trebao provesti ovakav dokaz i utvrditi kompletno činjenično stanje, što bi bilo u skladu sa odredbama starih zakona o parničnom postupku.

2.

Ukoliko se radi o trećoj osobi, sud joj može narediti da prezentuje stvar koju treba razgledati, te ukoliko ta treća osoba ne postupi po nalogu suda, sud će po službenoj dužnosti rješenje o prezentovanju stvari dostaviti nadležnom izvršnom sudu na prinudno izvršenje. Međutim sud ne može primijeniti prisilne mjere prema stranci koja odbija da prezentuje neku stvar.

3.

Postoje mišljenja da bi pravilno bilo glavnu raspravu započeti provođenjem uviđaja, a zatim odrediti nastavak glavne rasprave istog ili sljedećeg dana. Smatramo da je ovo rješenje u praksi gotovo neizvodljivo, pogotovo što se prilikom vršenja uviđaja najčešće vrši i vještačenje. Naime, potreban je rok da vještak izvrši izradu nalaza i mišljenja pa će u pravilu biti potrebno odložiti ročište za glavnu raspravu, bez obzira što parnični zakoni ne predviđaju taj razlog za odlaganje. Očito je da prilikom izrada zakona nije vođeno računa o praktičnoj strani provođenja uviđaja i teškoćama koje se pojavljuju prilikom toga.

4.

Niti parnična stranka niti neko drugo lice ne mogu se prinudnim mjerama u toku parničnog postupka prisiliti da se na njima lično izvede dokaz uviđajem, pri čemu se misli na neku vrstu ljekarskog pregleda, kao što je na primjer ispitivanje krvi u roditeljskim parnicama ili nešto slično.

Sudska praksa prije 1991 godine

- Postoji apsolutno bitna povreda odredaba parničnog postupka ako je uviđaj umjesto sudije pojedinca, vijeća ili predsjednika vijeća, izvršio stručni suradnik.

(Vrhovni sud BiH revizija broj 637/88 od 16.03.1989 godine).

3. ISPRAVE

Isprave predstavljaju predmete sastavljene u pismenom obliku, a koji predmeti sadrže obavijesti o činjenicama koje mogu biti relevantne u parničnom postupku. U odredbama članova 132 – 136 ZPP FBiH i ZPP RS, članova 99-103 ZPP BiH te članova 167-170 ZPP BD BiH koje uređuju upotrebu isprava kao dokaznog sredstva, nema značajnih izmjena u odnosu na odredbe ranije važećeg parničnog procesnog zakonodavstva. Održavajući nova procesna načela (posebno napuštanje istražnog načela), izmjenama se uglavnom predviđa da je za bilo koju radnju koju radi pribavljanja isprava ili provjeravanja njihove autentičnosti preduzima sud potrebna inicijativa stranke.

Ispravom se smatra svaki predmet na kome je pismeno zabilježena neka misao. Od značaja za parnični postupak može biti razlika između javnih i privatnih isprava, te razlika između domaćih i inostranih isprava. Kriterij za podjelu na domaće i inostrane isprave je mjesto izdavanja ili izdavača. Ovo je razlikovanje značajno, jer zakon inostranim ispravama daje istu dokaznu snagu kao i domaćim, ali pod uslovom uzajamnosti.

Postoji zakonska presumpcija autentičnosti i istinitosti javne isprave. Uvijek se pretpostavlja da je izdavač isprave, čiji je potpis na ispravi ovjeren, dao izjavu sadržanu u ispravi. Teret dokazivanja u slučaju da se osporava istinitost javne isprave je na stranci koje je osporava. Ako stranka nije u mogućnosti sama pribaviti ispravu od državnog organa ili pravne osobe koja vrši javna ovlaštenja, može zatražiti od suda da tom organu ili pravnoj osobi naloži da ispravu dostavi ili pokaže sudu. Da bi sud ovo

poduzeo, stranka bi trebala učiniti vjerovatnim da je navedenu ispravu bezuspješno pokušala sama pribaviti, što u praksi izaziva probleme, jer se često postavlja pitanje na koji način stranka može dokazati svoj neuspješan pokušaj pribavljanja isprave.

U pogledu trećih osoba kod kojih se isprava može nalaziti, sud može, nakon što ocijeni da li se radi o dokazu koji treba provoditi u postupku, te nakon što treću osobu pozove da se o tome izjasni, pozvati tu osobu da navedenu ispravu podnese u određenom roku. U pravilu, treća osoba nije dužna podnijeti ispravu, budući da takva obaveza postoji samo ako se radi o ispravi koju je ona po zakonu dužna pokazati ili ako se radi o ispravi koja je po svom sadržaju zajednička za to lice i stranku koja se poziva na ispravu. Ukoliko treća osoba poriče da se isprava nalazi kod nje, o toj se okolnosti mogu izvoditi dokazi, ali samo na prijedlog parničnih stranaka. Isprava se od treće osobe može pribaviti i prinudnim putem, za razlike od situacije kada jse isprava nalazi kod parnične stranke. O tome se donosi posebno rješenje, na koje treća osoba ima pravo žalbe.

Moguće dileme i pitanja:

1.

Može li sud sumnjati u sadržinu javne isprave kojom se nešto određuje?

2.

Može li sud po službenoj dužnosti od organa koji je izdao javnu ispravu zatražiti izjašnjenje o njenoj autentičnosti?

3.

Mogu li privatna pismena stranaka imati dokaznu snagu?

4.

Mogu li se provoditi dokazi na okolnost da se isprava nalazi kod jedne od stranaka i na kome bi bio teret dokazivanja u tom slučaju?

5.

Da li sud ima mogućnost da upotrijebi sredstva prisile na stranku kako bi izdejstvovao prilaganje isprave od strane iste?

6.

Na kome bi bio teret dokazivanja da je isprava autentična u slučaju da se učini vjerovatnim da isprava nije pravilno sastavljena ili ukoliko sud posumnja u njenu autentičnost?

Varijante mogućih odgovora:

1.

Kad je u pitanju javna isprava kojom se nešto određuje (na primjer pravosnažna presuda ili rješenje suda) svaka sumnja u njenu sadržinu je isključena. Takva javna isprava ne može se osporavati u parničnom postupku. Ona se samo može pobijati vanrednim pravnim lijekovima, predviđenim za vrstu postupka u kome je donijeta. Međutim, moguće je da sud posumnja u autentičnost javne isprave, t.j. da li je ista izdata od organa koji je ovlašten da je izda.

2.

Zakonska pretpostavka je da su sve javne isprave istinite i u njihovu sadržinu sud i učesnici u postupku mogu se pouzdati. Međutim, u slučaju sumnje u autentičnost isprave kojom se dokazuje istinitost onoga što se potvrđuje, sud je ovlašten i po službenoj dužnosti da zatraži izjašnjenje o tome od organa koji je označen kao njen izdavalac. U takvom slučaju moglo bi se dokazivati da javna isprava nije pravilno sastavljena, što u sebi sadrži pretpostavku da je nije izdao organ koji je označen kao njen izdavalac, odnosno da njena sadržina nije istinita.

3.

Pismena stranaka smatraju se privatnim ispravama i mogu imati dokaznu snagu samo ako je njihova istinitost priznata ili utvrđena u toku konkretnog parničnog postupka.

4.

Ukoliko stranka tvrdi da se određena isprava ne nalazi kod nje, na tu okolnost se mogu provoditi dokazi, s tim što će teret dokaza biti na stranci koja se na ispravu poziva. Ako izvođenje ovih dokaza pokaže da se isprava ne nalazi kod te stranke, sud bi trebao opozvati svoje rješenje kojim je naložio stranci da podnese ispravu, te pozvati osobu kod koje se isprava nalazi da preda ispravu.

5.

Sud u postupku ne može stranku prisiliti na određeno procesno ponašanje, pa tako ne može prema stranci primijeniti sredstva prisile ni kako bi stranka podnijela ispravu. U tom slučaju protivnoj strani ostaje mogućnost da u posebnoj parnici kondemnatornom tužbom zahtijeva predaju isprave, jer je takva obaveza stranke utvrđena i materijalnim pravom.

6.

Teret dokazivanja da je isprava autentična u slučaju da se učini vjerovatnim da isprava nije pravilno sastavljena ili ukoliko sud posumnja u njenu autentičnost, bi bio na onoj parničnoj stranci koja se poziva na spornu ispravu. Ovo stoga što bi bilo nepravilno npr. neku ispravu koja formalno izgleda kao javna, a o čemu postoji sumnja, smatrati javnom ispravom samo stoga što se ne može dokazati da nije javna isprava.

Sudska praksa

- Izvod iz vjerovnikove kartice dugovanja nije glede dokazne snage izjednačen sa javnom ispravom.

(Rješenje Vrhovnog suda Federacije BiH broj PŽ-131/97 od 19.08.1997 godine.)

Sudska praksa prije 1991 godine

- Štambilj (prezentat) prijemne kancelarije na primjerku žalbe sa podacima koje je upisao utisnuo radnik suda, ima značaj javne isprave u smislu člana 230 Zakona o parničnom postupku, pa važi pretpostavka tačnosti podataka koje sadrži i samo se pouzdanim dokazima može ta pretpostavka oboriti.

(Vrhovni sud BiH broj Gv1-27/87 od 29.01.1988 godine)

- Može se dokazivati da je datum protesta u ispravi o protestu mjenice pogrešno naveden.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev-44/89)

- Ukoliko se ispravom nešto određuje, dakle ukoliko sadrži pravnu dispoziciju, to jest ako ima značenje odluke, tada u postupku u kojem se ona koristi nije dopušteno dokazivati da ta dispozicija nije istinita i zakonita.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev-1730/81)

- Zapisnik o sudskom poravnanju ima značaj javne isprave, pa se pretpostavlja da je njegov sadržaj istinit dok se ne dokaže suprotno.

Iz obrazloženja:

Poravnanje je, u smislu člana 322. stav 2. Zakona o parničnom postupku, zaključeno je kad stranke, poslije pročitanoog zapisnika o poravnanju, potpišu zapisnik. Prema tome, pravilno zaključuju nižestepeni sudovi, ukoliko bi bili tačni navodi tužioca da je do izmjene sadržaja poravnanja došlo prije potpisivanja poravnanja, to bi ušlo u tekst poravnanja, a u suprotnom stranke ga ne bi potpisale, pa ono ne bi bilo zaključeno.

Zapisnik o glavnoj raspravi sačinjen u sudskom postupku (u kome je sadržano sudsko poravnanje) ima značaj javne isprave u smislu člana 230. ZPP, pa važi pretpostavka da je istinita njegova sadržina, ali je dozvoljeno dokazivati suprotno (stav 3. člana 230. Zakona o parničnom postupku). Iz utvrđenog činjeničnog stanja proizilazi da ta pretpostavka od strane tužilaca nije oborena.

(Vrhovni sud BiH broj Rev - 660/88 od 14.07.1989 godine.)

- Zelenu kartu osiguranja i u njoj naznačeni podatak da je imalac vozila zaključio ugovor o osiguranju od odgovornosti za štetu prema trećim licima kod inostranog osiguravača treba tretirati kao javnu ispravu, sa pretpostavkom da je tačno ono što je sadržano u ispravi dok se suprotno ne dokaže.

(Vrhovni sud BiH broj Rev-710/83 od 09.02.1984 godine.)

- Sud može i u parničnom postupku tražiti od banke podatke o visini štednog uloga stranke i taj izvještaj cijeliti kao dokazno sredstvo.

(Vrhovni sud BiH broj Rev-609/84 od 17.01.1985 godine)

- Javne isprave koje su izdali nadležni organi SR Njemačke imaju dokaznu snagu kao i domaće isprave ako su snadbjevene potvrdom vjerodostojnosti.

(Vrhovni sud BiH broj Gvl-26/89 od 10.12.1990 godine.)

- Pisma stranaka smatraju se privatnim ispravama i mogu imati dokaznu snagu samo ako je njihova istinitost priznata ili utvrđena.

(Vrhovni privredni sud Srbije, Sl-2680/71)

- Sud ne vrijeđa odredbe parničnog postupka kad odlučujući o tužbenom zahtjevu ne vodi računa o ispravi sastavljenoj na stranom jeziku uz koju stranka nije podnijela i ovjereni prijevod.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev-77/84 od 11.12.1984)

- Sud nije ovlašten narediti stranci da uplati određenu svotu novca radi podmirenja troškova prevođenja podneska od ovlaštenog sudskog tumača, pa nisu ispunjene pretpostavke za odbacivanje tužbe kad tužitelj ne postupi po nalogu suda.

(Privredni sud Hrvatske PŽ-539/90 od 06.03.1990)

- Dokaz ispravom se ne može uzeti kao nevjerodostojan samo zbog toga što je stranka ispravu podnijela u neovjerenom prepisu.

(Vrhovni sud Srbije, U -10098/68),

- Kad je isprava kao dokaz priložena u prepisu ili fotokopiji, a suprotna strana ospori njenu autentičnost, sud je na zahtjev ove stranke dužan da pozove stranku da podnese ispravu u izvorniku, pošto se u tom slučaju sudska odluka ne može zasnovati na fotokopiji odnosno prepisu.

(Vrhovni sud Srbije, Rev. 100/95)

Praksa sudova iz inostranstva

- Za činjenice navedene u dostavnici važi presumpcija istinitosti dok se ne dokaže suprotno.

(Privredni sud Hrvatske Pž-634/92)

- Može se dokazivati da potvrda liječnika o nesposobnosti radnika nije istinita.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev-930/94)

4. SVJEDOCI

Svjedok je svaka fizička osoba koja je pozvana pred sud da bi dala iskaz o svom opažanju činjenica iz prošlosti, a koje bi činjenice mogle biti od značaja u parničnom postupku. Svjedok prenosi samo svoje opažanje i nije potrebno da daje svoje mišljenje ili zaključak o nekim činjenicama. Zakon određuje dužnost svjedočenja kao opštu dužnost svakog građanina. Ova dužnost se odnosi i na strane državljane, sa izuzetkom osoba sa diplomatskim imunitetom. Doduše, i ove osobe se mogu saslušati ukoliko na to pristanu.

Odredbe novih zakona sadrže neke bitne izmjene u odnosu na prijašnje odredbe. Tako se više ne predviđa mogućnost suočenja svjedoka, a mogućnost svjedoka da uskrati odgovor na pojedina pitanja sužena je samo na opasnost od izlaganja krivičnoj odgovornosti sebe ili svojih srodnika. Takođe novi zakoni ne predviđaju više zaklinjanje svjedoka, što je u praksi i onako bilo gotovo potpuno nepoznato. Obaveza svjedoka koji je pozvan sastoji se u odazivanju pozivu, davanju iskaza pred sudom, te u obavezi govorenja istine, s tim što je lažno svjedočenje sankcionirano kao krivično djelo. U pozivu na svjedočenje svjedok mora biti upozoren na posljedice neopravdanog izostanka sa ročišta na koje je pozvan. (napomena: vidi Anex VII-primjer 4)

Novi zakoni ne predviđaju obavezu suda da pomogne strankama u nalaženju adrese svjedoka. Sud je dužan da upozori svjedoka na obavezu čuvanja službene ili vojne tajne prilikom davanja svog iskaza. Pojmove službene i vojne tajne određuju krivični zakoni entiteta i Distrikta Brčko. Zakoni predviđaju i da određene osobe koje su u vršenju svoje funkcije ili posla saznale za neke činjenice imaju pravo uskratiti svjedočenje.

Svjedočenje o tim činjenicama bi predstavljalo povredu dužnosti čuvanja profesionalne tajne, usljed posebnog odnosa povjerenja koje se uspostavlja u obavljanju određenih djelatnosti (advokatura, medicina, vjerske djelatnosti i dr). Osim povrede dužnosti čuvanja profesionalne tajne, svjedočenje o tim činjenicama može predstavljati i krivično djelo, propisano zakonima entiteta i Distrikta Brčko. Pošto krivični zakoni predviđaju da krivično djelo ne postoji ako se tajna otkrije u opštem interesu ili interesu druge osobe koji je pretežniji od interesa čuvanja tajne, zakon odluku o uskraćivanju svjedočenja prepušta svjedoku. Ukoliko parnična stranka, koja je osobama dužnim da čuvaju profesionalnu tajnu povjerila određene činjenice, predloži da se one kao svjedoci saslušaju o tim okolnostima, može se smatrati se da ih je oslobodila dužnosti čuvanja tajne, pa u tom slučaju ova lica ne mogu uskratiti svjedočenje. Također stranka ne može tražiti da se ne sasluša svjedok koji ne želi da se koristi pravom za uskraćivanje davanja iskaza.

Srodstvo svjedoka sa nekom od stranaka nije samo po sebi razlog za uskraćivanje svjedočenja, ali je opšta obaveza svjedočenja ograničena pravom svjedoka da prešuti takve činjenice čije bi iznošenje ugrožavalo osnovna prava ili interese samog svjedoka ili njegovih srodnika. Novi zakoni predviđaju dakle mogućnost samo uskraćivanja odgovora na pojedino pitanje, a kao jedini valjan razlog za to može biti samo izlaganje opasnosti od krivičnog gonjenja samog svjedoka ili njegovih srodnika. Opravdanost uskraćivanja odgovora na pojedino pitanje cijeni sud, nakon izjašnjenja stranaka.

Svjedoci se saslušavaju pojedinačno, u odsustvu drugih svjedoka, kako svojim iskazima ne bi uticali jedni na druge. U pogledu načina ispitivanja svjedoka postoje dva različita mišljenja. Po jednom, valja primijeniti način iz stare sudske prakse po kome se svjedoku prvo nalagalo da se izjasni bez prekidanja o činjenicama i okolnostima koje su mu poznate, te zatim prepustiti strankama da mu postavljaju pitanja. Prema drugom shvatanju, nema pravila o tome kako će teći ispitivanje svjedoka, tj. isto može početi i postavljanjem konkretnih pitanja svjedoku. Smatramo da je u smislu ovlašćenja stranaka u pogledu dokaznog postupka, prema novim zakonima, te u skladu sa izraženim raspravnim načelom, logično da se strankama dopusti da ispituju svjedoke onako kako to njima odgovara.

Uloga suda prilikom saslušanja svjedoka se sastoji u tome da sud vodi računa da ispitivanje svjedoka bude korektno, da mu se ne postavljaju sugestivna i kaptiozna pitanja, te pitanja koja zahtijevaju odgovor kojim bi se povrijedila dužnost čuvanja službene ili vojne tajne i dr. Novi zakoni propisuju da sud uvijek može postavljati pitanja svjedoku, što je donekle u suprotnosti sa raspravnim načelom i u praksi može dovesti do mnogih dilema. Ovu odredbu bi, po našem mišljenju, trebalo shvatiti tako da sud postavlja pitanja svjedoku samo u slučaju potrebe da se njegov iskaz upotpuni ili radi otklanjanja nekih nejasnoća iz iskaza. Ukoliko iz samog iskaza svjedoka ne proizilazi odakle mu je poznato ono o čemu svjedoči, te ukoliko stranke to nisu pitale svjedoka, sud je dužan da to učini. Ovo stoga što u postupku može biti veoma važan način na koji je svjedok došao do saznanja o činjenicama o kojima svjedoči, naime da li je tog saznanja došao svojim neposrednim čulnim zapažanjem ili na neki posredan način, budući da su te okolnosti od značaja za ocjenu vjerodostojnosti svjedokovog iskaza. Novi zakoni ne predviđaju mogućnost suočenja svjedoka ukoliko se njihovi iskazi ne slažu (uostalom, ovaj institut se u praksi veoma rijetko koristio, a još rijede je od njega bilo nekakve koristi u pogledu utvrđivanja činjeničnog stanja).

Svjedok ima pravo na naknadu troškova koje je pretrpio uslijed obaveze da svjedoči. Sud može naložiti stranci da položi predujam za podmirenje troškova svjedoka, međutim u praksi sudovi ovo rijetko čine, budući da svjedoci u najvećem broju slučajeva ne potražuju troškove pristupa.

Moguće dileme i pitanja:

1.

Kada je sudija ovlašten da postavlja pitanja strankama, svjedocima i vještacima?

2.

Da li je sud uvijek, po službenoj dužnosti, dužan da vodi računa o postojanju okolnosti zbog kojih svjedok može uskratiti odgovor na pojedino pitanje?

3.

Mogu li se kao svjedoci saslušati maloljetne osobe?

4.

Kako će sud prilikom donošenja odluke cijeniti činjenicu da je svjedok uskratio iskaz?

5.

Da li materijalni suparničari u jednom postupku mogu biti svjedoci u tom istom postupku?

6.

Ukoliko svjedok želi da svjedoči o opažanju činjenica koje predstavljaju službenu ili vojnu tajnu, da li sud treba da ga sasluša?

7.

Da li o čuvanju profesionalne tajne prilikom davanja iskaza svjedoka sud vodi računa po službenoj dužnosti?

8.

Da li sveštenik može uskratiti svjedočenje o svim činjenicama koje je saznao vršeći svoj poziv?

9.

Trebaju li svjedoci koji se pozivaju na razloge uskraćivanja svjedočenja zbog čuvanja profesionalne tajne dokazivati da bi zbog njihovog svjedočenja mogle nastupiti štetne posljedice za osobu na koju se tajna odnosi?

10.

Da li bi sud postupio pravilno ukoliko bi umjesto opštih podataka za svjedoka samo konstatovao da je svjedok lično poznat sudu, kao što se nekad događa u praksi?

11.

Da li bi se moglo dopustiti ispitivanje svjedoka o činjenicama koje nisu navedene u rješenju kojim se određuje provođenje dokaza saslušanjem konkretnog svjedoka?

12.

Da li se kao svjedoci mogu saslušati osobe sa fizičkim i psihičkim nedostacima?

Varijante mogućih odgovora:

1.

Osnovno pravilo je da sud mora voditi računa o načelu nepristrasnosti, a može uvijek postavljati pitanja uz uslov da ne povrijedi to načelo. Ovo podrazumijeva da u postavljanju pitanja sud ne izlazi iz okvira utvrđivanja činjenica zbog kojih je određeno provođenje pojedinog dokaza. (napomena-vidi odgovor 11)

2.

Sud ne vodi računa po službenoj dužnosti o postojanju okolnosti zbog kojih svjedok može uskratiti odgovor na pojedino pitanje, ali je dužan svjedoka upozoriti na ovu mogućnost. Svjedok može na to biti upozoren prije saslušanja ili neposredno prije postavljanja određenog pitanja. Ako svjedok ipak pristane odgovoriti na takva pitanja, smatra se da se odrekao ove povlastice.

3.

Kao svjedoci se mogu saslušati maloljetne osobe, te i punoljetne osobe kojima je oduzeta poslovna sposobnost ili produženo roditeljsko pravo, ukoliko su te osobe sposobne da daju obavijesti o spornim činjenicama.

4.

Budući da ne postoji obaveza suda da traži materijalnu istinu, bilo bi pogrešno cijeniti činjenicu da je svjedok uskratilo iskaz bez opravdanih razloga, u korist ili na štetu jedne od parničnih stranaka.

5.

Materijalni suparničari ne mogu biti svjedoci u jednom postupku dok formalni suparničari teoretski mogu biti svjedoci radi dokazivanja činjenica o nekom dijelu tužbenog zahtjeva u kome eventualno nemaju položaj parnične stranke.

6.

Sud mora po službenoj dužnosti voditi računa da svjedok ne svjedoči o činjenicama koje su službena ili vojna tajna, te ne smije saslušavati svjedoka o tim činjenicama.

7.

Sud o dužnosti čuvanje profesionalne tajne ne vodi računa po službenoj dužnosti, ali je dužan svjedoke upozoriti na mogućnost uskraćivanja davanja iskaza.

8.

Sveštenik može uskratiti svjedočenje samo o onome što je saznao u vjerskom obredu ispovjedanja, ali ne i činjenicama koje je saznao vršeći poziv sveštenika uopšte.

9.

Svjedoci koji se pozivaju na razloge uskraćivanja svjedočenja iz ovog stava ne moraju dokazivati da bi iz njihovog svjedočenja mogle proisteći štetne posljedice za osobu na koju se tajna odnosi, već je dovoljno da učine vjerovatnim pred sudom da su za činjenice koje su predmet dokazivanja saznali u okviru vršenja svog zanimanja.

10.

Ne bi bilo pravilno da umjesto opštih podataka sud samo konstatuje da mu je svjedok lično poznat, budući da ti podaci ne služe samo prvostepenom sudu, već mogu biti od značaja i u drugostepenom postupku pred sudom koji ne mora poznavati svjedoka.

11.

Teoretski bi bilo pravilno da u rješenju donesenom na pripremnom ročištu, o tome koji će se dokazi izvesti budu određene činjenice koje će biti dokazivane tim dokazima. Shodno tome svjedok ne bi mogao biti ispitivan o činjenicama koje nisu navedene u gore navedenom rješenju, bez obzira da li bi one bile relevantne za rješenje spora. Ovo bi u praksi bilo teško konzekventno provesti, pa smo mišljenja da o ovom pitanju valja i dalje raspravljati.

12.

Kao svjedok se može pojaviti osoba sa psihičkim i fizičkim nedostacima, a jedino ograničenje koje postoji u pogledu osobe koju valja saslušati, jeste da ta osoba treba biti sposobna da u toku davanja iskaza pruži obavijesti o pravno relevantnim činjenicama .

Sudska praksa prije 1991 godine

- Nijednim propisom nije određeno da se punomoćnik stranke ne može preslušati kao svjedok, niti sud može unaprijed ocijeniti njegov iskaz kao nevjerodostojan, ako se ne zna što je i kako je on iskazao, a činjenica što je punomoćnik stranke, sama po sebi ne čini njegov iskaz nevjerodostojnim.

(Okružni sud Bjelovar GŽ-94/80 od 02.04.1980 godine.)

- Bez obzira što je svjedoku uručen poziv za ročište, on ne može biti kažnjen zbog neodazivanja, ako mu prethodno nisu bili obezbjeđeni putni troškovi dolaska u sud radi svjedočenja. Svjedok je dužan da opravda svoj izostanak, a stranka je dužna da predujmi troškove dolaska svjedoka u sud.

(Viši privredni sud Srbije PŽ-2976/73)

- Prije nego što pristane da bude saslušan kao svjedok u sporu u kojem je punomoćnik jedne od stranaka, odvjetnik mora prethodno ocijeniti postoji li i njegova dužnost po odredbama kodeksa odvjetničke etike da uskrati svjedočenje u tom sporu.

(Vrhovni sud Hrvatske GŽ-319/80 od 17.3.1981)

- Svjedoci mogu samo da iznesu neke činjenice o zdravlju, ponašanju i govoru testatora koje mogu poslužiti vještacima kao osnov za davanje nalaza i mišljenja. Njihovo mišljenje i zaključivanje o psihičkom i zdravstvenom stanju testatora nije važno, jer oni, kao laici, nisu stručni da daju odgovarajuće mišljenje o uračunljivosti ili neuračunljivosti jednog lica.

(Vrhovni sud Vojvodine GŽ-1231/68).

- Ako svjedoci koji su pozvani na raspravu dođu sa zakašnjenjem, pa se rasprava zbog toga mora odgoditi, ne pripada im pravo na naknadu troškova koji su u vezi sa tom raspravom.

(Vrhovni sud Vojvodine GŽ-471/60)

- Izostanak svjedoka se smatra opravdanim, te se zbog njega ne može kazniti, ako mu prethodno nisu osigurani putni troškovi dolaska u sud radi svjedočenja.

(Viši privredni sud Srbije, PŽ-2976/72)

- Ako dužnost pozivanja svjedoka sud prenese na stranku koja je predložila saslušanje svjedoka, pa stranka ne dovede svjedoka, to ne znači da je stranka odustala od saslušanja svjedoka kojeg nije dovela, ako nije izričito izjavila da odustaje od njegova svjedočenja. Sud ne može samo zbog nedolaska svjedoka otkloniti njegovo saslušanje ako je prema stanju spora saslušanje nužno.

(Vrhovni privredni sud SI-671/70)

- Nema mjesta primjeni prinudnih mjera prema svjedoku ako u pozivu za raspravu nije bilo upozorenja na posljedice neopravdanog izostanka.

(Vrhovni privredni sud SI-786/57)

- Svjedok ne gubi pravo na naknadu troškova ako ga je sud propustio upozoriti na to pravo. U takvom slučaju svjedok može svoj zahtjev postaviti pisanim podneskom i nakon zaključenja glavne rasprave.

(Vrhovni privredni sud SI-881/63)

5. VJEŠTAČENJE

Vještačenje je dokazno sredstvo koje se određuje kada sud ne posjeduje stručno znanje iz određene oblasti života, koje je znanje neophodno radi utvrđenja ili razjašnjenja pravno relevantnih činjenica. Uloga vještaka je u pomaganju sudu, tako što na osnovu svog stručnog znanja zapaža činjenice koje postoje u času suđenja, a koje bi i sam sud mogao opažati kada bi raspolagao potrebnim znanjem, iznosi sudu ta zapažanja u vidu svog nalaza, te daje zaključak o njima. (napomena: vidi Anex V)

Donošenjem novih zakona, odredbe o vještačenju su u velikoj mjeri izmjenjene. Vještačenje u jednoj oblasti je ograničeno na samo jednog vještaka, te zbog toga više ne postoje odredbe koje propisuju kako će sud postupiti ako se nalazi dva ili više vještaka ne slažu međusobno. Na izvjestan način ovakvo rješenje predstavlja izuzetak od načela slobodne ocjene dokaza, pošto se ograničavaju dokazna sredstva. Pretpostavljamo da se težilo smanjenju uloge vještaka kao dokaznog sredstva budući da postoji shvatanje da je uloga vještaka u prethodnom periodu bila prenaplašena u parničnom postupku. Ovo rješenje bi moglo da dovede do problema u slučajevima kada nalaz određenog vještaka nije adekvatan, i postoji sumnja u njegovu ispravnost, a sud ne može odrediti drugog vještaka radi otklanjanja tih nedoumica. Ukoliko se radi o vještačenju iz različitih oblasti, može se odrediti više vještaka.

Važna novina je što vještak uvijek dostavlja svoj pismeni nalaz i mišljenje sudu prije rasprave, a određen je i rok od najmanje osam dana prije održavanja ročišta za glavnu raspravu, u kom roku sud dostavlja strankama taj nalaz i mišljenje. I prije su postojale odredbe koje su omogućavale sudu da, u zavisnosti od mogućnosti, dostavi nalaz strankama prije rasprave, što se u praksi rijetko koristilo, pošto se u najvećem broju slučajeva nalaz dostavljao na samoj raspravi. Stoga je nemogućnost stranaka za izjašnjavanje o nalazu i mišljenju često bio razlog za odlaganje rasprave. Novim odredbama je predviđeno da se vještak uvijek poziva na glavnu raspravu, što je u službi načela usmenosti i neposrednosti, a time se i strankama daje mogućnost da od vještaka zatraže eventualno potrebna razjašnjenja u vezi njegovog nalaza i mišljenja. Sud više ne bi trebao da rukovodi vještačenjem, već same stranke, shodno dosljednoj primjeni raspravnog načela.

Sud nalaz i mišljenje vještaka cijeni kao i sve druge dokaze, prema načelu slobodne ocjene dokaza, te ako nađe da su nalaz i mišljenje vještaka protivni pravilima logičkog zaključivanja nije obavezan da ih prihvati. Ovdje valja napomenuti da se često događa da se u praksi nalazi i mišljenja vještaka prihvataju bez pažljivog razmatranja te vještaci preuzimaju najvažniju ulogu u rješavanju predmeta, što je neprihvatljivo. Sudija dakle, prilikom razmatranja upotrebe sudskih vještaka mora razlikovati stvarne dokaze i procjenu istih, te s tim u vezi i imati u vidu da se uloga vještaka svodi upravo na procjenu stvarnih dokaza kako bi utvrdio nešto drugo, a što je relevantno sa aspekta primjene materijalnog prava (npr. na bazi razmatranja i procjene medicinske dokumentacije kao stvarnih dokaza, vještak utvrđuje težinu povrede, stepen umanjenja opšte životne sposobnosti, ili iz pregleda tragova kočenja na putu, pretrpljene štete i drugih podataka sadržanih u skici saobraćajne nezgode i zapisniku o uviđaju, vještak može odrediti brzinu kojom se vozilo kretalo u trenutku nesreće). Također treba imati u vidu da je provođenje dokaza vještačenjem samo jedno od dokaznih sredstava i da vještak može jedino izvesti određene zaključke iz stvarnih dokaza koji su mu predloženi,

ali da ne može davati zaključke o stvarima o kojima bi sudija trebao odlučiti (npr. postojanje isključive odgovornosti, pitanje doprinosa oštećenog, pitanje vlasništva i sl).

U praksi se često potpuno nepotrebno provodi vještačenje, u slučajevima kada sud može samostalno utvrditi postojanje relevantnih činjenica (npr. određivanje vještačenja radi procjene vrijednosti neke stvari, a čija vrijednost se može lako utvrditi upotrebom drugih dokaznih sredstava, kao što je računa o kupovini te stvari i sl). Također nekad predstavlja problem i sama složenost nalaza, koja se ogleda u tome što nalazi imaju veoma izražen naučni pristup čak i jednostavnim problemima i što su napisani jezikom koji je za većinu ljudi nerazumljiv. Ovakav nerazumljiv nalaz može imati štetan uticaj na mogućnost stranaka da izlože svoj slučaj ili da razumiju slučaj koji se vodi protiv njih, odnosno na mogućnost djelotvornog raspravljanja o predmetu spora. Često se pojavljuje i prekoračenje obima vještačenja od strane vještaka. Sudije bi u takvom slučaju trebale biti dosljedne i zanemariti materijal iz nalaza koji nije relevantan za pojedini slučaj.

Prema novim odredbama stranke same predlažu i ime vještaka što je u skladu sa načelom stranačke inicijative u predlaganju dokaza. Nakon što se protivna stranka izjasni o predloženom vještačenju i imenu vještaka sud donosi odluku o tome. Ukoliko su stranke saglasne u pogledu osobe vještaka, sud je vezan tom saglasnošću. Naročito je važno u rješenju o određivanju vještačenja precizno odrediti predmet i obim vještačenja, te pojedina pitanja koja vještak treba razjasniti, jer će od toga u mnogome zavisiti dokazna vrijednost nalaza i mišljenja vještaka. (napomena: vidi Anex VII-primjer 5) U praksi se često događa da se ovo rješenje radi šablonski, bez udublivanja u konkretan spis i predmet vještačenja, iz čega kasnije može proisteći da vještak ne obavi svoj posao dovoljno kvalitetno.

Vještak ima pravo, pored nagrade za obavljeno vještačenje, i na naknadu putnih troškova, troškova za prehranu i prenoćište, te troškova koji proističu iz vještačenja. (napomena: vidi Anex VII-primjer 6) U praksi se često sreću razni problemi oko isplate troškova vještačenja, počev od prevelikih iznosa koji vještaci nekad potražuju kao nagradu, do problema sa naplatom troškova vještačenja od strane stranaka. Nadamo se da će donošenje Zakona o vještacima u Federaciji BiH i Republici Srpskoj doprinijeti da se stanje u ovom pogledu popravi.

Budući da zakoni predviđaju da se na izvođenje dokaza vještačenjem primjenjuju odredbe o saslušanju svjedoka, ako zakonom nije drugačije predviđeno, vještak može biti novčano kažnjen zbog neopravdanog izostanka sa ročišta na koje je pozvan. (napomena: vidi Anex VII-primjer 7) U praksi naši sudovi se još uvijek veoma rijetko odlučuju da novčano kažnjavaju vještake zbog kašnjenja sa davanjem nalaza i nedolaska na ročište.

Imajući u vidu sve gore navedeno, može se preporučiti sudijama, da koliko je to moguće, budu spremni da se koriste materijalnim dokazima ako su isti predočeni i da koriste svoj zdrav razum i slobodu odluke, a ne nalaze i mišljenja vještaka koji utvrđuju očigledno. Također bi bilo svrsishodno insistirati da parnične stranke pruže zaista dobre razloge zašto je vještačenje neophodno potrebno, a u slučaju da se ipak odredi vještačenje, težiti da se stranke slože oko izbora vještaka, te da nalazi i mišljenja odražavaju realni, a ne pretjerano naučni svijet.

Moguće dileme i pitanja:

1.

Šta je sve neophodno potrebno da stranke navedu u prijedlogu za provođenje dokaza vještačenjem?

2.

Da li sud može odrediti predmet i obim vještačenja drugačiji od onog koji su predložile stranke?

3.

Da li sud može odrediti vještaka koga nije predložila niti jedna od parničnih stranaka?

4.

Da li sud može ovlastiti zamolbeni sud da odredi vještaka?

5.

Koga sud treba obavezati na snošenje troškova pristupa vještaka na ročište, ako stranka koja je predložila vještačenje nije zahtijevala da se vještak pozove?

6.

Da li parnična stranka može da nalazu vještaka prigovori samo uopšteno ili mora staviti konkretne primjedbe?

7.

Na koji način sud mora prilikom izrade odluke cijeniti primjedbe strankaka na nalaz i mišljenje vještaka?

8.

Da li je pravilno da vještak prilikom izrade nalaza kontaktira sa jednom parničnom strankom bez prisustva i druge stranke?

9.

Da li eventualno vještačenje koje je nepotrebno provedeno, može imati uticaja na utvrđeno činjenično stanje, te konačno i na donošenje pravilne i zakonite odluke u konkretnom predmetu?

Varijante mogućih odgovora:

1.

Potrebno je da parnična stranka u svom prijedlogu za provođenje vještačenja predloži osobu koja bi trebala izvršiti vještačenje, te precizno označi koje se činjenice trebaju utvrditi vještačenjem i koje okolnosti vještak treba razmotriti da bi došao do potrebnih zaključaka, te izradio nalaz i mišljenje.

2.

Smatramo da bi sud, ukoliko smatra da je to neophodno, mogao odstupiti od prijedloga stranaka u pogledu vještačenja, kako bi preciznije formulisao rješenje o vještačenju i tako vještaku dao precizniju uputu u pogledu predmeta i obima vještačenja. Ovo ovlaštenje bi trebalo koristiti restriktivno, te sud ne bi mogao odrediti vještačenje u pogledu činjenica koje stranke nisu navele.

3.

Ukoliko parnične stranke predlažu različite osobe za vještake u tom slučaju bi sud mogao odrediti treću osobu, koja nije predložena, ukoliko naravno posjeduje sposobnosti i kvalifikacije da izvrši vještačenje.

4.

Ovo bi se moglo učiniti samo na prijedlog parničnih stranaka, budući da stranke vjerovatno ne poznaju vještake sa područja drugog suda.

5.

Pošto provođenje dokaza vještačenjem podrazumijeva uz izradu pismenog nalaza i mišljenja i njihovo iznošenje na ročištu, valja obavezati stranku koja je vještačenje predložila da snosi troškove pristupa vještaka na ročište za glavnu raspravu.

6.

Parnična stranka koja prigovara nalazu vještaka dužna je da stavi određene konkretne primjedbe, a nije dovoljno da prigovori samo uopšteno. Navod stranke da je iskaz vještaka nestručan nije dovoljan, jer se na osnovu toga ne može ustanoviti zbog čega se smatra da je nalaz nestručan. Izjašnjenje o nalazu vještaka mora biti izričito, opredjeljeno i u njemu tačno navedeno o čemu se sastoji nestručnost nalaza.

7.

Prilikom ocjene primjedaba stranaka na nalaz vještaka, sud mora da ukaže na činjenice iz kojih proizilazi osnovanost odnosno neosnovanost tih primjedaba, a ne da se isključivo pozove na mišljenje vještaka.

8.

Prilikom prikupljanja materijala za izradu nalaza vještak ne bi trebao kontaktirati sa jednom parničnom strankom bez prisustva i druge stranke (npr. kod pregleda poslovnih knjiga i dokumentacije od stranke vještaka u prostorijama jedne parnične stranke, o tome bi trebala biti obavještena i druga stranka, te time i pružiti toj drugoj stranci mogućnost da prisustvuje ovoj radnji vještaka).

9.

Mišljenja smo da provođenje nepotrebnog vještačenja može biti od uticaja samo u pogledu opravdanosti zahtjeva parnične stranke za troškove tog vještačenja, ali ne i u pogledu pitanja povrede postupka ili pitanja pravilnosti i potpunosti utvrđenog činjeničnog stanja.

Sudska praksa

- Sud može odrediti za vještaka osobu koja je državljanin druge države, samo ako takva osoba po propisima u Bosni i Hercegovini može biti imenovana za stalnog sudskog vještaka od strane nadležnog tijela za imenovanje stalnih sudskih vještaka.

(Rješenje Vrhovnog suda Federacije BiH broj Rev – 22/99 od 06.07.1999 godine)

- Parnični sud nije dužan vještačenjem utvrđivati iznos zateznih kamata obračunatih za period docnje tuženog u plaćanju glavnog duga, ako je tužitelj priložio obračun iz koga su vidljivi svi elementi na osnovu kojih je sačinjen, a tuženi nije osporio na određen način nijedan od elemenata obračuna. U nedostatku prigovora nema razloga ni vještačenju.

(Presuda Vrhovnog suda FBiH broj PŽ- 129/98 od 19.08.1998 godine)

- Činjenica što je u parnici izostalo dokazivanje očitstva metodom genetske daktiloskopije (ispitivanje strukture i svojstva DNK), sama za sebe, ne znači da su pouzdanost drugih dokaza i istinitost činjenica na kojima je zasnovana presuda sumnjivi, odnosno da ovi dokazi nemaju vrijednost.

(Vrhovni sud Republike Srpske broj Rev-302/01 od 19.04.2002 godine)

- Izvod iz odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neosnovana apelacija Nade Ivetić, podnesena protiv Rješenja Okružnog suda u Doboju broj GŽ-77/04 od 15. marta 2004. godine i Rješenja Osnovnog suda u Derventi broj P-80/03 od 5. decembra 2003. godine.

Apelantica iz Banje Luke podnijela je apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine protiv rješenja Okružnog suda u Doboju broj GŽ-77/04 i rješenja Osnovnog suda u Derventi broj P-80/03. Osnovni sud je rješenjem, koje je potvrđeno rješenjem Okružnog suda marta 2004 godine, odbio kao neosnovanu apelanticinu tužbu zbog smetanja posjeda. Apelantica je u tužbenom zahtjevu tražila da sud utvrdi da je tuženi izvršio smetanje posjeda njenih nekretnina na taj način što je 11. marta 2003. godine, na k.č. broj 296. upisane u pl. 105 k.o. Miškovci, postavio drvenu ogradu s bodljikavom žicom u dužini od 30 metara, zatim da se tuženom naloži da uspostavi prijašnje slanje uklanjanjem postavljene ograde, kao i da mu se zabrani ovakvo ili slično smetanje ubuduće. Osnovni sud je u predmetnom parničnom postupku, na pripremnom ročištu 3. oktobra 2003. godine, donio rješenje kojim je usvojio apelantičin prijedlog da vještak geodetske struke provede vještačenje. Osnovni sud je 17. oktobra 2003. godine, izvršio uviđaj na licu mjesta na kojem su bili prisutni apelantica i njezin advokat. Tom prilikom

je obavljeno vještačenje prema predmetu i obimu, kako je to utvrđeno rješenjem od 3. oktobra 2003. godine, a taj je sud odbio rješenjem apelantičin prijedlog da se izvrši vještačenje van utvrđenog predmeta i obima. Osnovni sud je na glavnoj raspravi izveo dokaze uvidom u nalaz i mišljenje vještaka, izjave svjedoka koje su predložile parnične stranke i uviđaj na licu mjesta. Apelantica je navela da je povrijeđeno njezino pravo na pravično suđenje iz člana 6.stav 1.Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u prvostepenom postupku, jer je bila isključena i teoretska mogućnost da apelantica učestvuje u postupku na uviđaju na licu mjesta.

Apelantičina žalba se u suštini odnosi na odbijanje Osnovnog suda da se izvrši vještačenje izvan predmeta i obima utvrđenog rješenjem tog suda.

Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 15. stav 3. i člana 16. stav 2. Poslovnika Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

Apelantica je navela da je u prvostepenom postupku uskraćeno njezino pravo na pravično suđenje, jer joj je bila " ..isključena i teoretska mogućnost da učestvuje u uviđaju na licu mjesta." Osnovni sud je rješenjem broj P-80/03 od 3. oktobra 2003. godine odredio da vještačenje izvrši vještak geodetske struke i to na apelantičin prijedlog predmeta i obima vještačenja.Osnovni sud je 17. oktobra 2003. godine, proveo uviđaj na licu mjesta, na kojem je izvršeno vještačenje u skladu sa predloženim predmetom i obimom vještačenja. Apelantica i njezin advokat su bili prisutni na uviđaju. Osnovni sud je tom prilikom rješenjem odbio apelantičin zahtjev za vještačenje van predmeta i obima koji je utvrđen rješenjem od 3. oktobra 2003.godine. Osnovni sud je na taj način postupio u skladu sa članom 148. stav 1.i članom 150. Zakona o parničnom postupku. S obzirom na navedeno, Ustavni sud smatra neosnovanim apelantičin navod da joj je takvim postupanjem Osnovnog suda povrijeđeno pravo na pravično suđenje.

Sudska praksa prije 1991 godine

- Kada u privrednom sporu tužilac traži isplatu potraživanja iz određenog pravnog posla, nepotrebno je vještačenjem poslovnih knjiga utvrđivati ukupni saldo međusobnih potraživanja parničnih stranaka.

(Vrhovni sud R BiH broj PŽ-72/87 od 29.12.1987 godine.)

- Nagradu za izvršeno vještačenje sud odmjerava polazeći od istaknutog zahtjeva vještaka, vodeći pri tom naročito računa o složenosti vještačenja, gubitku vremena i uvjetima rada vještaka.

(Viši privredni sud Hrvatske broj PŽ-935/81)

- Okolnost da je vještačenje izvršeno bez prisustva stranke ne čini, sama za sebe, bitnu povredu odredaba parničnog postupka. Ako se stranka nije složila sa

nalazom vještaka, mogla je staviti primjedbe na nalaz. Sama izjava stranke da ne priznaje vještačenje nije dovoljan osnov da se odredi novo vještačenje.

(Viši privredni sud Vojvodine broj PŽ-262/73 od 19.03.1973 godine)

- Predmet vještačenja ne mogu biti propisi koji se na određeni slučaj imaju primeniti, već samo propusti lica u ponašanju ili primeni tih propisa.

(Vrhovni sud Srbije Gž-4259/74)

- Veštak se ne može izjašnjavati o stepenu i procentu krivice, već samo o propustima učesnika u saobraćaju, koji su u uzročnoj vezi sa nastankom štete, a zaključak o doprinosu u nastanku štetnih posljedica donosi samostalno sud.

(Vrhovni sud Srbije Gž-2074/76)

- Psihijatrijsko vještačenje svakako je odlučan putokaz pri utvrđivanju umne odnosno poslovne sposobnosti neke osobe, ali ne i jedini dokaz koji sud treba imati u vidu.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev. 1522/81)

- Pitanje da li je tuženi obezbijedio odgovarajuće mjere zaštite na radu predstavlja stručno, a ne obično faktično pitanje, pa se isto ima razjasniti vještačenjem, a ne samo putem svjedoka.

(Viši privredni sud Srbije SI-1053/71)

- Kapitaliziranje novčane rente zbog smanjene radne sposobnosti vrši se po pravilima za koje je potrebno stručno znanje, kojim sud ne raspolaže, pa stoga u smislu člana 239 ZPP-a, izračunavanje visine naknade štete u ovakvom slučaju treba povjeriti vještaku aktuaru.

(Vrhovni sud Vojvodine Gž-2560/87).

- Sud nije vezan za listu sudskih vještaka, nego može po potrebi za vještaka odrediti i drugu osobu.

(Vrhovni sud Hrvatske, Rev. 1849/80 od 17.2.1981.godine)

- Za vještaka sud može odrediti i osobu koju je jedna od stranaka bila prethodno angažirala da utvrdi određene činjenice.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev. 2265/85)

- Uloga vještaka u parničnom postupku jest u tome da pomoću svoga stručnog znanja utvrde okolnosti na temelju kojih sam sud mora zaključiti o postojanju odnosno nepostojanju odlučnih činjenica.

(Vrhovni sud Jugoslavije Rev-724/58)

- Dakle, sud nalaz i mišljenje vještaka koristi samo radi razjašnjenja ili utvrđivanja onih činjenica za koje je potrebno stručno znanje kojim su ne raspolaze.

(Vrhovni sud Srbije GŽ-3174/77)

- Kad sud donosi odluku o povjeravanju djece na čuvanje i odgoj, odredit će i način održavanja osobnih odnosa roditelja s djecom. O učestalosti, trajanju i načinu održavanja tih odnosa korisno je pribaviti mišljenje vještaka (psihologa) ali to nije u svakom slučaju potrebno. Takvom vještačenju treba pristupiti ako to iziskuju interesi djeteta, odnosno ako na to upućuju neki posebni razlogzi.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev- 128/81)

- Iako je sud u pogledu postojanja krivičnog djela i krivične odgovornosti vezan za pravomoćnu presudu kojom je tuženik proglašen krivim, u parničnom postupku se mogu vještačenjem utvrđivati činjenice u pogledu okolnosti nastanka štete, koje uslovljavaju stepen krivnje.

(Vrhovni sud Srbije GŽ-911/78)

- Kad je vještačenje povjereno stručnoj ustanovi, ona određuje jednu ili više osoba koje će u njezino ime obaviti vještačenje.

(Vrhovni sud Srbije Rev- 1001/90)

- Nema mjesta primjeni prinudnih mjera prema vještaku ako u pozivu na raspravu nije bilo upozorenja na posljedice neopravdanoga izostanka.

(Vrhovni privredni sud Srbije Sl-786/57)

- U slučaju da stanaka koja izgubi spor ne namiri po nalogu suda troškove vještaku, vještak na temelju odluke suda stječe pravo tražiti prisilnu naplatu prema toj stranci.

(Vrhovni privredni sud Srbije P-2024/72)

- Kad vještaci obave naloženi zadatak i izvrše vještačenje, ali ne podnesu izvještaj imaju pravo na naknadu troškova tj. na nagradu za obavljeni posao, ali ne i pravo na nagradu za sastavljanje izvještaja.

(Vrhovni privredni sud Srbije)

- Kad je sud povjerio vještačenje stručnoj ustanovi u skladu sa odredbama člana 234 st. 3 FZPP-a, onda se nagrada i troškovi za izvršeno vještačenje isplaćuju ustanovi, jer u odnosu na sud kao sudionik u postupku pojavljuje se samo ustanova.

(Vrhovni sud Vojvodine GŽ-346/81)

- Ako je sud propustio voditi vještačenje, a posebno ako je propustio odrediti vještaku predmet i smjer vještačenja, počinio je bitnu povredu odredaba parničnog postupka.

(Vrhovni sud Hrvatske GŽ-1822/77)

- Prilikom ocjene primjedba stranaka na nalaz vještaka, prvostupanjski sud mora ukazati na činjenice iz kojih proizilazi osnovanost odnosno neosnovanost tih primjedbi, a ne da se isključivo pozove na mišljenje vještaka.

(Vrhovni privredni sud SI-1278/73)

- Propust suda da vještaka sasluša neposredno na raspravi može biti samo relativno bitna povreda odredaba parničnog postupka.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev-2449/88 od 15 prosinca 1988 godine)

- Okolnost da vještak nije pozvan na raspravu radi usmenog iznošenja nalaza i mišljenja nije bitna povreda odredaba parničnog postupka kad stranke nisu imale primjedbi ni pitanja u svezi sa nalazom i mišljenjem koji je on pisano podnio.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev-394/87 od 12 ožujka 1983 godine)

- Sud je dužan vještaka pozvati na raspravu da obrazloži svoj nalaz i mišljenje i izjasni se o primjedbama stranaka.

(Vrhovni privredni sud PŽ-5440/76)

- Bili su nepotrebni troškovi ponovnog vještačenja, ako je u skladu sa pravilima tuženog, osiguravača, procijenjena šteta u istom iznosu, pa tužilac nema pravo tražiti naknadu tih troškova.

Iz obrazloženja:

Tuženi osnovano pobija odluku prvostepenog suda, kojom je obavezan da tužiocu naknadi izdatke za ekspertizu u inostranstvu u iznosu od 2.280 A. Sch. Naime, oštećenja na motornom vozilu u cijelosti su konstatovana nakon saobraćajnog udesa od tuženikove Poslovne jedinice B. i ta oštećenja sadržana su u zapisniku o utvrđivanju oštećenja na vozilu.

Obzirom na izloženo nisu bili potrebni troškovi za ponovno utvrđenje oštećenja vozila nakon povratka u Austriju, pa je osnovan žalbeni prigovor tuženog da nije dužan platiti naknadu navedenih izdataka (član 155. stav 1. Zakona o parničnom postupku).

(Vrhovni sud BiH, broj GŽ. 25/89. od 14. septembra 1989. godine).

- Sud je dužan da od vještaka zahtijeva da konkretno navede iz kojih razloga, te za koliko dana je opravdano produžen rok građenja.

(Vrhovni sud BiH, Pž. 79/87 od 14.4.1988. godine)

- Stranci je onemogućeno raspravljanje pred sudom kad njezini prigovori na nalaz i mišljenje vještaka nisu dostavljeni vještaku niti je on o njima saslušan na glavnoj raspravi.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev-1614/85 od 13 studenoga 1985 godine)

- Propuštanjem da od vještaka zatraži da se na traženje stranke izjasni o određenoj odlučnoj okolnosti u vezi sa njegovim nalazom i mišljenjem, sud toj stranci onemogućuje raspravljanje pred sudom.

(Vrhovni privredni sud Srbije)

Praksa sudova u inostranstvu

- Sud ne raspolaže potrebnim stručnim znanjem da ocijeni uvjerenje o liječenju od sterilnosti pošto to spada u domen vještaka, ljekara odgovarajuće struke.

(Vrhovni sud Srbije GŽ-714/92)

- Činjenice važne za presuđenje utvrđuje sud, a ne veštak.

(Vrhovni sud Srbije, Rev. 3771/97)

- Sud čini apsolutno bitnu povredu postupka ako umjesto samostalnog utvrđivanja i ocjene svih odlučnih činjenica, uključujući i one za koje je bilo neophodno angažovanje vještaka, samo upućuje na sadržinu i kvalitet nalaza vještaka. U konkretnom slučaju prvostepeni sud je konstatovao da su među strankama sporni osnov i visina tužbenog zahtjeva i dalje obrazloženje presude sveo na uopšteno ukazivanje da

su angažovani vještaci stručno i kompetentno obavili povjereni zadatak, te uputio stranke na sadržinu nalaza, tretirajući ga na taj način kao sastavni dio presude.

(Vrhovni sud Republike Crne Gore Pž-302/99 od 18.04.2000 godine)

- Odbijanje prijedloga za izvođenje dokaza saslušanjem vještaka u suprotnosti je sa načelom neposrednosti i usmenog raspravljanja propisanog odredbom člana 4 ZPP-a.

(Vrhovni sud Srbije Rev-2710/01 od 19.09.2001 godine.)

- Značaj nalaza i mišljenja vještaka u parnici ima samo nalaz i mišljenje vještaka kojega je u tom svojstvu odredio sud u konkretnoj parnici, bez obzira na to što se radi o stalnom sudskom vještaku.

(Županijski sud u Bjelovaru Gž-1473/98)

- Vještak svoj iskaz daje usmeno na raspravi a može dati i pismeno prije rasprave dakle pisano i usmeno na raspravi, ali ne i samo pisano.

(Županijski sud u Bjelovaru Gž-125/98)

- Kod određivanja veštaka i naloga za veštačenje sud je dužan dati veštaku konkretan nalog, a ne paušalno rešenje o uvrđivanju štete, jer takva vrsta veštačenja ne predstavlja stručnu pomoć sudu za rešavanje konkretnog spora.

(Viši privredni sud Srbije Pž-105/95)

- Vijeće ne može zaključiti glavnu raspravu ako treba pričekati nalaz i mišljenje vještaka.

(Vrhovni sud RHrvatske Rev- 400/1994 od 2 ožujka 1994 godine)

6. SASLUŠANJE PARNIČNIH STRANAKA

Saslušanje parničnih stranaka predstavlja posebno dokazno sredstvo kojim se mogu utvrđivati činjenice koje su važne za donošenje odluke o meritumu spora.(napomena: vidi Anex VI)

Ovaj dokaz je uvijek izazivao dileme u pogledu njegove dokazne snage, o čemu su postojala različita mišljenja. Dok su jedni autori ovom dokazu pridavali najveću

važnost, drugi su mu odricali vrijednost u postupku. Naravno, pošto bi same parnične stranke u najvećem broju slučajeva trebalo da budu najbolje obaviještene o predmetu spora, to bi njihov prikaz spornih činjenica i događaja trebao biti najprecizniji, i stoga za sud možda i najkorisniji. Međutim, zbog zainteresovanosti stranaka za uspjeh u parnici, izjave stranaka su istovremeno i sumnjive vrijednosti i kao takve najnepouzdaniji izvor saznanja za sud. Zbog ove protivrječnosti, sud mora veoma pažljivo provoditi i cijeliti ovo dokazno sredstvo. Svrha saslušanja stranaka nije u tome da se sazna kakvo je činjenično stanje po mišljenju stranaka, već u tome da se utvrdi objektivna istinitost tog stanja. Stoga treba razlikovati izjašnjavanje stranaka o činjenicama, koje nema značenje izvođenja dokaza, od samog saslušanja.

Saslušanje parničnih stranka je odredbama novih zakona izjednačeno sa drugim dokaznim sredstvima, tj. više nema supsidijaran karakter, kao što je imalo u bivšem ZPP-u Republike Srpske, te se kao dokaz može izvoditi radi dokazivanja bilo kojih činjenica, a ne više samo u nedostatku drugih dokaza. Prema novim odredbama, izvođenje ovog dokaza sastoji se uvijek od saslušanja obje stranke. Jedna stranka će se saslušati u slučaju kada druga stranka uskrati davanje iskaza ili se ne odazove pozivu suda. Kada je u pitanju izvođenje dokaza saslušanjem stranaka, i ovdje se polazi od načela raspolaganja stranaka pravom za izvođenje dokaza, tako da se i ovo dokazno sredstvo određuje na prijedlog stranaka. Dokazni postupak na glavnoj raspravi započinje saslušanjem stranaka, a ovakvo rješenje onemogućuje stranke da naknadno prilagođavaju svoj iskaz onome što je moglo proizaći iz već izvedenih dokaza, a pogotovo iz iskaza saslušanih svjedoka.

Poziv za ročište na kome će se provesti saslušanje stranaka se dostavlja punomoćniku stranke, a u pravilu mu se saopštava na pripremnom ročištu. Ako stranka ne želi pristupiti po pozivu suda radi saslušanja, ili dati iskaz, ne može se na to prisiliti. Ukoliko pristane da da iskaz, stranka je dužna da govori istinu prema odredbama važećih krivičnih zakona oba entiteta i Brčko Distrikta, pošto je davanje lažnog iskaza krivično djelo, i to samo u slučaju da je sud na iskazu stranke zasnovao svoju odluku.

Moguće dileme i pitanja:

1.

Može li sud samostalno, bez prijedloga parničnih stranaka odrediti provođenje dokaza saslušanjem parničnih stranaka?

2.

Može li se saslušanje stranka provoditi u postupku obezbjeđenja dokaza i pred zamolbenim sudom ?

3.

Može li sud prilikom odlučivanja o tome koji će se dokaz provesti, na pripremnom ročištu, odlučiti da će se saslušati samo jedna parnična stranka?

4.

Da li sud sam može odrediti saslušanje suparničara čije saslušanje nije predloženo od strane stranaka?

5.

Da li se formalni suparničari mogu saslušati kao svjedoci u postupku?

6.

Da li sud ima mogućnost da prilikom donošenja odluke o meritumu spora, eventualno negativno po neku parničnu stranku ocijeni značaj uskraćivanja davanja iskaza od strane te stranke?

Varijante mogućih odgovora:

1.

Iz definicije koju je dao zakonodavac u članu 163 ZPP FBiH i ZPP RS i članu 130 ZPP BiH proizilazi da saslušanje stranaka ne može samostalno odrediti sud, po svom nahođenju.

2.

Može, budući da novi zakoni nisu prihvatili ranija pravila da se dokaz saslušanjem stranaka ne može provoditi u postupku obezbjeđenja dokaza i da se ovaj dokaz pred zamolbenim sudom može izvoditi samo pod određenim uslovima. (napomena: vidi Anex VII-primjer 8)

3.

Novi zakoni ne predviđaju mogućnost da se odluka o saslušanju samo jedne stranke donese na pripremnom ročištu, već samo na glavnoj raspravi, ukoliko druga stranka uskrati davanje iskaza ili se ne odazove pozivu suda. Sud bi dakle trebao na pripremnom ročištu uvijek donositi odluku da se saslušaju obadvije stranke, a tek prilikom provođenja te odluke, na glavnoj raspravi, može odlučiti da se sasluša samo jedna od njih, ukoliko druga stranka nije pristupila ili ne želi biti saslušana. Po našem mišljenju ovo rješenje nije najsvrsishodnije, pošto je posve nepotrebno određivati provođenje dokaza saslušanjem stranke koja ne želi da bude saslušana ili se iz okolnosti može zaključiti da neće biti prisutna na glavnoj raspravi prilikom provođenja tog dokaza. Ovo posebno imajući u vidu odredbu člana 167 ZPP FBiH i ZPP RS, 134 ZPPBiH odnosno čl. 202 ZPP BD BiH, prema kojoj se ne mogu primjenjivati nikakve prisilne mjere protiv stranke koja se ne odazove pozivu suda radi saslušanja, niti se stranka može prisiliti na davanje iskaza

4.

Postoje različita mišljenja o tome da li sud samostalno, bez prijedloga stranaka, može odrediti saslušanje suparničara. Po jednom mišljenju, pošto se na pripremnom ročištu treba odrediti saslušanje obje parnične stranke, u slučaju suparničarstva sud mora odrediti i saslušanje suparničara, koje nije predloženo. Po drugima, ovakvo postupanje bi bilo u suprotnosti sa načelom dispozicije stranaka u pogledu dokaznih prijedloga. Formalno gledano, prvo mišljenje je ispravnije, ali smatramo da sud ne bi napravio relevantnu povredu postupka ukoliko ne bi odredio saslušanje suparničara u svojstvu parnične stranke, ako je jasno da se tim saslušanjem neće saznati činjenice važne za postupak, ili je očito da suparničar neće pristupiti na ročište za glavnu raspravu.

5.

Formalni suparničari se mogu saslušati kao svjedoci o činjenicama koje su relevantne za tužbene zahtjeve drugih suparničara, dok se materijalni suparničari mogu saslušati samo u svojstvu parničnih stranaka.

6.

Striktno tumačenje zakona ukazuje na to da sud nema mogućnosti da prilikom donošenja odluke o glavnoj stvari posebno uzima u obzir činjenicu da stranka nije došla na saslušanje ili je uskratila iskaz. Ovo proizilazi i iz odredbi kojima se ne predviđaju bilo kakve sankcije protiv stranke koja uskrati davanje iskaza. Sud ovoj okolnosti ne bi trebao pridavati poseban značaj, a pogotovo iz nje ne bi za stranku trebale proisteći bilo kakve negativne posljedice. Doduše, iako takvo ovlaštenje suda ne proizilazi ni iz opšteg načela slobodne ocjene dokaza, ne može se izbjeći da sudija stekne neko subjektivno uvjerenje o tome koja je činjenica dokazana, a koja ne, a na osnovu toga što je stranka uskratila iskaz.

Sudska praksa prije 1991 godine

- Strankama koje zbog fizičkih nedostataka (gluvonijemi i sl) nisu u mogućnosti da na uobičajeni način pred sudom raspravljaju, a potpuno su poslovno sposobne, sud je dužan omogućiti preduzimanje parničnih radnji preko tumača, koga te stranke angažuju tj. lica u koje imaju povjerenje, koja ih razumiju i koja mogu da saopšte njihovu volju. Izuzetno, kad se takva stranka u dokaznom postupku saslušava, sud će u postupku i na način predviđen za saslušanje svjedoka, koji imaju odgovarajući fizički nedostatak, odrediti tumača, koji se sa strankom može sporazumijeti.

(Savezni sud SFRJ Gzs -78/77)

- Počinjena je bitna povreda odredaba parničnog postupka kad je sud o spornoj činjenici odlučio izvesti dokaz saslušanjem stranaka, a nije saslušao obje stranke, već samo jednu, premda nisu postojale okolnosti koje bi opravdale saslušanje samo jedne stranke.

(Okružni sud u Slavonskoj Požegi GŽ-283/78)

- Sud nije ovlašten odlučiti da se sasluša samo jedna stranka kada se druga stranka nije odazvala pozivu jer je u tome bila spriječena.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev-588/86)

- Protivno je načelu materijalne istine da sud samo na temelju toga što jedna stranka nije došla na ročište radi saslušanja i tako propustila biti saslušana, sudi o vjerodostojnosti i punoj dokaznoj snazi iskaza stranke.

(Savezni sud Rev-1689/59)

- Kad sud odredi izvođenje dokaza saslušanjem stranaka, onda je dužan da prisutne stranke upozori na posledice izostanka sa ročišta na kome će se taj dokaz izvesti. U nedostatku takvog upozorenja, saslušanje samo jedne stranke predstavljalo bi bitnu povredu odredaba parničnog postupka.

(Vrhovni sud Srbije Gž-315/76).

- Ako, međutim, sud uprkos tome što je jedna od stranaka zbog opravdanog razloga zatražila odgodu ročišta na kojem je trebala biti saslušana, sasluša samo drugu stranku, oduzima nezakonitim postupanjem odsutnoj stranci mogućnost da raspravlja pred sudom.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev-1496/97).

- Postoji bitna povreda odredaba parničnog postupka ako prvostepeni sud ne odredi saslušanje stranaka putem zamoljenog suda, ako je stranka spriječena doći pred raspravni sud zbog nesrazmjernih troškova putovanja.

(Vrhovni sud Vojvodine Gž-118/61)

- Kad na ročištu na glavnoj raspravi nije prisutna jedna od stranaka, a određuje se izvođenje dokaza saslušanjem stranaka, sud na tom ročištu može donijeti samo rješenje o izvođenju tog dokaza i zatim ročište odgoditi kako bi odsutnu stranku pozvao na ročište za izvođenje tog dokaza. Drukčije postupanje bi predstavljalo bitnu povredu odredaba parničnog postupka.

(Vrhovni sud Srbije, Gž-3128/76)

- Postoji bitna povreda odredaba parničnog postupka ako sud odluči pročitati zapisnik o ranije izvedenim dokazima pred izmijenjenim vijećem, a da prethodno o tome nije tražio izjašnjanje stranaka.

(Vrhovni sud Jugoslavije Rev-443/58)

- Kad sud pozove stranku uz upozorenje da će biti saslušana, a ona se i pored uredne obavijesti ne odazove pozivu, niti opravda svoj izostanak s ročišta, sud je ovlašten izvesti dokaz saslušanjem samo prisutne stranke.

(Vrhovni sud Srbije, Gž-3150/76)

Praksa sudova u inostranstvu

- Stranci nije uskraćena mogućnost raspravljanja pred sudom kad je sud nije saslušao zbog toga što se nije odazvala pozivu suda.

(Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Rev-616/98 od 16.01.2002 godine.)

7. OSIGURANJE DOKAZA

Osiguranje dokaza je procesni institut pomoću kojeg se određeni dokazi izvode u kratkom vremenskom roku, prije početka parničnog postupka ili u toku postupka, ali prije nego što se dokaz može provesti na glavnoj raspravi, a iz razloga što bi kasnije izvođenje ovog dokaza moglo biti nemoguće ili otežano.

Kod osiguranja dokaza, osim što je izvršeno prebacivanje u drugi dio zakona, razlika u odnosu na ranije zakone postoji u odredbi čl. 169 Zakona FBiH i Zakona RS, jer se osiguranje dokaza može tražiti i tokom postupka po prijedlogu za ponavljanje postupka, a ne kao do sada nakon što odluka kojom se postupak završava postane pravomoćna, ako je to potrebno prije ili tokom postupka po vanrednim pravnim lijekovima, a koja odredba je zadržana u čl. 294 Zakona Brčko Distrikta BiH. I ovakvo novo rješenje ukazuje na tendenciju za ubrzavanje postupka pred sudom. Naime, pretpostavlja se da u prijedlogu za osiguranje dokaza treba učiniti vjerovatnim postojanje određene vjerovatnoće osnovanosti zahtjeva koji se temelji na činjenicama, koje se mogu dokazati dokazima čije se osiguranje predlaže.

Rješenje o usvajanju prijedloga za osiguranje dokaza dostavlja se protivniku. Ako je on nepoznat ili je nepoznato njegovo boravište, sud može postaviti privremenog zastupnika radi sudjelovanja na ročištu za izvođenje dokaza. Na privremenog zastupnika primjenjuju se odredbe koje regulišu prava i dužnosti privremenog zastupnika, ali je obaveza izdavanja oglasa o postavljanju privremenog zastupnika izričito isključena. U pravilu, sud ne može početi sa izvođenjem dokaza prije dostave rješenja o usvajanju prijedloga za osiguranje dokaza protivniku, ali u izuzetnim slučajevima sud može odrediti da izvođenje dokaza započne i prije nego što rješenje kojim se usvaja prijedlog za osiguranje dokaza bude dostavljeno protivniku. Smatramo da bi ove izuzetne slučajeve sud trebao restriktivno tumačiti.

Moguće dileme i pitanja:

1.

Da li sud može odrediti osiguranje dokaza po službenoj dužnosti, u toku trajanja parnice?

Varijante mogućih odgovora:

1.

Mišljenja smo da bi sud ovo mogao učiniti, i tojedino u cilju spriječavanja nedopuštene dispozicije stranaka.

Stavovi Kantonalnih sudova iz Federacije BiH i Okružnih sudova iz Republike Srpske

Stavovi Kantonalnog suda u Sarajevu

- Dužnost vještaka je da obrazloži svoje mišljenje, te je u skladu sa pravom suda i stranaka da rad vještaka podvrgnu analizi i kritici. Sud čini bitnu povredu odredaba parničnog postupka ako ne omogući jednoj od stranaka da se izjasni o nalazu i mišljenju vještaka.

- Vještaku nije dozvoljeno da se izjašnjava o stepenu i postotku krivnje, već samo o propustima učesnika u saobraćaju koji su u uzročnoj vezi sa nastankom štete, jer zaključak o doprinosu i nastanku štetnih posljedica isključivo može donijeti samo sud.

- Ako mišljenje stručnih lica – vještaka nisu data po traženju suda i u postupku kod suda korištena kao dokazi, ne smatraju se dokazima u smislu Zakona o parničnom postupku.

Iz obrazloženja:

Van postupka u parnici dato mišljenje ljekara o spornoj poslovnoj sposobnosti jednog ugovarača i spornog ugovora nije u smislu navedenih zakonskih odredbi nova činjenica, pa zbog toga i ne može u smislu istih odredbi poslužiti kao osnov za ponavljanje postupka. To ne iz razloga što je u ovom slučaju mišljenje dato nakon pravosnažnog završetka postupka, već zbog toga što mišljenje stručnih lica – vještaka, ako nisu data po traženju suda i u postupku kod suda upotrebljena ili korištena kao dokaz, ne smatraju se dokazima u smislu člana 421 tačka 10 ZPP-a.

- Saslušanje svjedoka se smatra novim dokazom, iako je stranka još tokom prijašnjeg postupka znala ime tog svjedoka, ako je za njegovo boravište doznala naknadno.

- Pravosnažna oslobađajuća presuda krivičnog suda predstavlja novi dokaz za tuženog koji je u parnici pravosnažno obavezan da kao štetnik nadoknadi štetu učinjenu radnjom zbog koje se protiv njega vodio krivični postupak.
- Isprava na osnovu koje se traži uknjižba prava svojine ne smije imati takve vidljive nedostatke koji slabe njenu vjerodostojnost.
- Utvrđena vrijednost predmeta spora ne može se mijenjati u daljnjem toku postupka i svaka dispozicija stranaka u tom pravcu je nedozvoljena i bez procesnog pravnog dejstva.
- Zakonska pretpostavka je da su sve javne isprave istinite i u njihovu sadržinu sud i učesnici u postupku mogu se pouzdati. Međutim, u slučaju sumnje u autentičnost isprave kojom se dokazuje istinitost onoga što se potvrđuje sud je ovlašćen i po službenoj dužnosti da zatraži izjašnjenje o tome od organa koji je označen kao njen izdavalac. U takvom slučaju moglo bi se dokazivati da javna isprava nije pravilno sastavljena, što u sebi sadrži pretpostavku da je nije izdao organ koji je označen kao njen izdavalac, odnosno da njena sadržina nije istinita.
- Kad je u pitanju javna isprava kojom se nešto određuje (na primjer pravosnažna presuda ili rješenje suda) svaka sumnja u njenu sadržinu je isključena. Takva javna isprava ne može se osporavati u parničnom postupku. Ona se samo može pobijati vanrednim pravnim lijekovima, predviđenim za vrstu postupka u kome je donijeta.

Stavovi Kantonalnog suda u Zenici

- Sud može prihvatiti kao dokazanu samo onu tvrdnju koja ima uporište u nekom od kvalifikovanih dokaznih sredstava nabrojanih u zakonu o parničnom postupku (uviđaj, isprave, saslušanje svjedoka, vještaka i saslušanje stranaka).

Iz obrazloženja:

Tužiteljica neopravdano u žalbi prigovara kako joj je u prvostepenom postupku onemogućeno da iznese sve dokaze na kojim zasniva tužbeni zahtjev, te da je to bilo od uticaja na donošenje zakonite i pravilne presude.

Prema stanju u spisu u toku raspravljanja u prvostepenom sudu, tužiteljica je predložila kao dokaz preslušanje tonskog zapisa audio kasete koji sadržava tok razgovora vođenog između stranaka iz čijeg sadržaja se može zaključiti da joj tuženi duguje iznos od 120.800,00 KM.

Zakon o parničnom postupku ("Službene novine FBiH" broj 53/03), pored općih odredaba i odredaba o osiguranju dokaza, nabraja i koje dokaze mogu stranke predlagati da bi potvrdile činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve.

Ti dokazi su: uviđaj, isprave, saslušanje svjedoka, vještaka i saslušanje stranaka.

Drugi dokazi nisu predviđeni Zakonom o parničnom postupku, pa sud može prihvatiti kao dokazanu samo onu tvrdnju koja ima uporište u nekom od već navedenih kvalifikovanih dokaznih sredstava.

U konkretnom sporu između stranaka prvostepeni sud je pravilno postupio kada je odbio prijedlog tužiteljice da o bitnoj činjenici o pozajmljivanju novca tuženom u iznosu od 120.800,00 KM izvede dokaz saslušanjem tonskog zapisa audio kasete, jer to dokazno sredstvo nije predviđeno Zakonom o parničnom postupku.

Kantonalni sud u Zenici, broj GŽ-1407/04 od 21.04.2005 godine

PODMODUL III - SUDSKE ODLUKE

UVODNE NAPOMENE

Kategorije

U podmodulu sudske odluke se obrađuje poglavlje VII novih Zakona o parničnom postupku, tj. sudske odluke. I u ovom podmodulu će se posvetiti pažnja dosadašnjim iskustvima

naših sudova, te problemima i dilemama kod primjene novih odredbi. Cilj je da se u najvećoj mogućoj mjeri te dileme razriješe, kako bi sudije bile osposobljene da donose procesne odluke u toku postupke, te odluke kojima se rješavaju predmeti u meritumu.

Trajanje

Za obradu ovog podmodula na seminaru potrebno je oko pet radnih časova.

Oblik

U okviru gore navedenog vremena, održaće se kratko uvodno predavanje, a zatim organizovati rad po grupama i obrađivati pojedine teme, kroz pitanja iz prakse, kako bi učesnici mogli uzeti što više doprinijeti u diskusiji. Ove grupe bi bile predvođene konsultantima na modulu. Na kraju bi se u zajedničkoj diskusiji pokušala iznaći rješenja koja su primjenjiva u praksi.

Ciljevi edukacije

Ciljevi edukacije iz ove oblasti su identifikacija problema u primjeni novih zakona u pogledu donošenja odluka te pronalaženje mogućnosti za rješavanje istih, i poboljšanje praktičnih sposobnosti sudija koji učestvuju u edukaciji da u parničnom postupku donose potrebne procesne odluke, te da donose odluke kojim se meritorno rješava određena pravna stvar

Mogući

Na seminaru, vježbama, radionicama i panel diskusijama

predavači/edukatori te drugim oblicima vidova konferencijskih aktivnosti, ovaj podmodul mogu predstaviti, na navedenim ili sličnim aktivnostima, kolege koje su učestvovala na izradi istog, t.j. voditelj i svi konsultanti koji su učestvovali na izradi ovog edukativnog materijala.

1. OPĆE NAPOMENE

Sudske odluke predstavljaju parnične radnje kojima sud rješava pojedina pravna pitanja u građanskom sporu. One po svom sadržaju rješavaju ili materijalno pravna pitanja (pitanja koja se odnose na primjenu materijalnog prava) ili procesno pravna pitanja (pitanja koja se odnose na primjenu procesnih propisa).

Zakonima o parničnom postupku FBiH i RS, u odredbama glave VII, od člana 174 do člana 202 je utvrđen način donošenja sudskih odluka. Odluke se donose na ročištu ili van ročišta. Kao odluke koje sud može donijeti, utvrđene su odluke u obliku presude ili rješenja (čl. 175 Zakona FBiH i RS-a). Zakon o parničnom postupku pred Sudom BiH sudske odluke reguliše u glavi VII članovima od 141 do 169. ZPP BD BiH je ovu oblast regulisao na drugačiji način, obrađujući kroz posebna poglavlja presudu, kroz glavu XXII članovima 254 do 272 i rješenje, kroz glavu XXIII, članovima 273 do čl. 277.

Presudom sud odlučuje o tužbenom zahtjevu (osim izuzetka kod postupka za smetanje posjeda, gdje sud odlučuje rješenjem). O svim drugim pitanjima sud odlučuje rješenjem. Presuda predstavlja odluku suda kojom sud rješava konkretni građansko pravni spor između stranaka. ZPP FBiH, ZPP RS i ZPP BiH više ne predviđaju mogućnost donošenja djelimične presude i međupresude. Pretpostavljamo da je razlog koji je rukovodio zakonodavca da izostavi iz zakona ove vrste presuda to što se prilikom izrade zakona težilo izbjegavanju mogućnosti da se parnični postupak odugovlači ulaganjem žalbi i na ovakve presude. Međutim, po drugim mišljenjima, međupresudom se zapravo nekada i ubrzavao parnični postupak, budući da se ona donosila uglavnom u situacijama kada je osnov tužbenog zahtjeva bio sporan, te je sud mogao u slučaju da smatra da isti ne postoji, donijeti odluku bez suvišnog utvrđivanja činjenica vezanih za visinu tužbenog zahtjeva. Budući da je međupresuda izostavljena iz novih zakona, o njoj više neće biti govora. Izbačene su i odredbe o presudi zbog izostanka, a iste su ostale u ZPP BD BiH (čl. 258, 259 i čl. 262). Upoređujući odredbe novih zakona sa dosadašnjim, može se uočiti da su ostale uglavnom istovjetne odredbe koje se odnose na presudu na osnovu priznanja i presudu na osnovu odricanja, iako kod ove druge postoje neke razlike. Naime, nove odredbe su u skladu sa cijelim konceptom novih zakona, kojima je u najvećoj mjeri strankama dato pravo disponiranja, što je vidljivo iz nepostojanja odredbi koje bi omogućile da sud ne donese presudu na osnovu odricanja ako ocjeni da se radi o raspolaganjima kojima stranke ne mogu raspolagati, kao što je to do sada bio slučaj.

Nove su odredbe o presudi zbog propuštanja, u čl. 182 ZPP FBiH i ZPP RS. Ovom novom vrstom presude se u stvari zamjenjuje ranija presuda zbog izostanka, što bi

trebalo doprinijeti efikasnijem parničnom postupku. Također, efikasnijem radu suda treba da pomognu i odredbe novih zakona o donošenju, pismenoj izradi i dostavi presude, koje na sasvim novi način uređuju obaveze suda u pogledu ovih pitanja.

2. PRESUDE

Presudom se u prvostepenom parničnom postupku meritorno odlučuje o zahtjevima stranaka zbog kojih se parnica vodi. To je tužbeni zahtjev (uključujući i zahtjeve koji se ističu u toku postupka preinačenjem tužbe), protivtužbeni zahtjev, kao i prigovor prebijanja. Presudom se odlučuje i o sporednim potraživanjima, izuzev o zahtjevu za naknadu troškova postupka. Ukoliko postoji objektivna kumulacija zahtjeva, t.j. postoji više tužbenih zahtjeva, sud će o svim zahtjevima odlučiti jednom presudom.

Presudom se tužbeni zahtjev može odbiti ili usvojiti, djelimično ili u cjelini, što zavisi od ukupnog rezultata raspravljanja, tj. utvrđenih činjenica i primjene odredbi materijalnog prava koje se mogu primjeniti u određenom slučaju.

Presudom kojom se usvaja tužbeni zahtjev se može utvrditi sadržaj pravnog odnosa, naložiti tuženom da nešto učini, propusti učiniti ili trpi, i neki pravni odnos koji postoji preinačiti ili ukinuti. (napomena: vidi Anex X, primjer 1)

U skladu sa tim, parničnoj stranci se presudom može pružiti deklaratorna, kondemnatorna ili konstitutivna zaštita prava ili pravnog odnosa. Ukoliko se tužbeni zahtjev odbija, donosi se negativna deklaratorna presuda. U novijoj sudskoj praksi preovladava mišljenje da se u izreci presude kojom se odbija tužbeni zahtjev mora navesti i sam taj zahtjev, kako ne bi moglo doći do dileme oko toga koji zahtjev je zapravo pravomoćno presuđen. (napomena: vidi Anex X, primjer 2)

U odnosu na postupak koji je proveden prije donošenja presude, prema odredbama novih parničnih zakona možemo razlikovati kontradiktorne presude (tj. one prilikom čijeg donošenja je proveden parnični postupak sa raspravljanjem), presude na osnovu priznanja, presude na osnovu odricanja, presude na osnovu propuštanja i dopunske presude. O ovim pojedinim vrstama presuda biće govora naknadno, kada se budu obrađivale pojedine teme ove oblasti.

U parnicama u kojima predmet spora nije isplata novčanog iznosa, već predaja neke stvari, tužitelj ima pravo na alternativno ovlaštenje (facultas alternativa), tj. da umjesto stvari primi određen novčani iznos. Dakle, ovo ovlaštenje ne može postojati ako je predmet spora novčana tražbina. U izreci presude se u tom slučaju navodi ovlaštenje tuženom da se oslobađa predaje stvari ukoliko tužitelju isplati iznos koji je on zatražio. Zatraženi novčani iznos ne može biti predmet izvršenja. Facultas alternativa ne predstavlja objektivnu kumulaciju zahtjeva. Nju treba razlikovati i od obaveze s alternativnom činidbom, gdje su obe alternativne činidbe predmet spora. U tom slučaju tuženi ima pravo izbora jedne od alternativno utvrđenih obaveza, kako u parničnom tako i u izvršnom postupku. (napomena: vidi Anex X, primjer 1)

Sud ne može presudom kojom rješava kondemnatorni zahtjev naložiti i tužitelju neko činjenje, u slučaju da obaveza na to činjenje postoji pod uslovom da tužitelj u korist tuženog izvrši neku činidbu (npr. predaja stvari i isplata cijene u slučaju kupoprodaje),

osim ukoliko je u pogledu zahtjeva za činjenje od strane tužitelja podnesena protivtužba.

Ukoliko se u presudi nalaže izvršenje neke činidbe, tada se u izreci određuje i rok u kojem je tu činidbu tuženi dužan izvršiti (paricioni rok), a taj rok, ako posebnim propisima nije drukčije određeno, iznosi 30 dana, umjesto prijašnjih 15 dana. Sudu je dato ovlaštenje da u nenovčanim potraživanjima odredi i duži paricioni rok, mada se ta mogućnost u praksi gotovo i ne koristi. (napomena: vidi Anex IX-primjer 2)

Moguće dileme i pitanja:

1. Da li se povodom prigovora nedostatka aktivne ili pasivne legitimacije može odlučiti posebnim rješenjem u toku postupka?

2.

Ukoliko je tuženi do nespornog iznosa tužbe stavio prigovor prijetoja, a za preostali iznos svoje tražbine podnio protivtužbu, da li će sud u izreci presude odlučiti o postojanju potraživanja istaknutog u prijetoju?

3.

Da li postoje slučajevi u kojima se može donijeti presuda kojom se tuženi obavezuje na isplatu činidbe prije njene dospelosti?

4.

Može li se donijeti presuda kojom se tuženi obavezuje na isplatu činidbe prije njene dospelosti i u slučaju kada je tužbeni zahtjev uperen na isplatu rente zbog naknade nematerijalne štete?

5.

Treba li sud utvrđivati da li iznos facultas alternative odgovora označenom novčanom iznosu vrijednosti stvari koja je predmet tužbenog zahtjeva?

6.

Da li je sud ovlašten da u presudi povodom utvrđujućeg zahtjeva kojom udovoljava istom, naloži i tužitelju neko činjenje ili nečinjenje?

7.

Može li sud prije prestanka ugovornog odnosa o najmu ili zakupu donijeti presudu o predaji stvari koje su predmet ugovora ?

8.

Ukoliko se kondemnatornom presudom nalaže izvršenje neke činidbe, da li je obavezno da se u izreci presude odredi i paricioni rok?

9.

Da li se u kondemnatornoj presudi kojom nalaže izvršenje neke činidbe, treba obavezno navesti u izreci da je tuženi dužan ispuniti obavezu u paricijskom roku pod prijetnjom izvršenja?

10.

Da li je paricioni rok ustvari rok za dobrovoljno izvršenje tražbine iz presude?

Varijante mogućih odgovora:

1.

Prigovor nedostatka aktivne ili pasivne legitimacije je materijalno-pravni, a ne procesni prigovor. Prema tome, o osnovanosti toga prigovora sud ne može odlučivati posebnim rješenjem, već samo presudom.

2.

Sud bi bio dužan da u izreci presude odluči o postojanju odnosno nepostojanju potraživanja istaknutog u prijebodu, a ne samo o zahtjevu protivtužbe.

3.

Postoji mogućnost da se donese presuda kojom se tuženi obavezuje na isplatu činidbe prije njene dospelosti u nekim specifičnim slučajevima, kao što je u pogledu zahtjeva za izdržavanje i sl.

4.

Sud može donijeti takvu presudu, mada zakoni to izričito ne navode. Naime radi se o iznosu na ime nematerijalne štete za koju je po redovitom toku stvari izvjesno da će trajati i u budućnosti.

5.

Budući da potraživanje na osnovu facultas alternative nije predmet spora, sud se ne može upuštati u ispitivanje odgovara li označeni novčani iznos vrijednosti stvari koja je predmet spora. Isto tako, tuženi se ne može obavezati na isplatu tog novčanog iznosa.

6.

Sud ne bi bio ovlašten da povodom utvrđujućeg zahtjeva naloži i tužitelju neko činjenje. Tako npr. sud ne može presudom obavezati tuženog na predaju stvari i istovremeno tužitelja na isplatu cijene, osim ako za isplatu cijene nije podnesena protutužba.

7.

Sud može donijeti presudu o predaji stvari koje su predmet ugovora prije prestanka ugovornog odnosa o najmu ili zakupu, pri čemu nema razlike jesu li predmet ugovora pokretne stvari ili nekretnine. Ovakva situacija može nastati npr. kada zakupac odmah

nakon primitka otkaza izvijesti zakupodavca da mu stvar koja je predmet ugovora neće predati ili ako je to očigledno iz njegovog ponašanja.

8.

Ako se kondemnatornom presudom nalaže izvršenje neke činidbe (ne trpljenje ili propuštanje), onda je obavezno da se u izreci presude odredi i paricioni rok, koji iznosi 30 dana, ukoliko drugačije nije predviđeno nekim posebni propisom.

9.

Ovo nije potrebno navoditi, budući da je na postupak izvršenja stranka ovlašćena na osnovu zakona.

10.

Nije, pošto tuženi koji je obavezan na činidbu istu može izvršiti dobrovoljno i nakon proteka ovog roka. Značaj ovog roka se ogleda u izvršnosti izreke presude, pošto njegovim istekom tužitelj stiže ovlaštenje da pokrene izvršni postupak.

Sudska praksa

- Povjerilac ne može tužbom zahtijevati isporuku robe ili alternativno novčanu protuvrijednost robe ako alternativna obaveza ne proizlazi iz ugovora, stoga će sud, ukoliko je zahtjev za isporuku robe utemeljen, nametnuti obavezu dužniku da isporuči robu, a odbiti alternativni zahtjev za isplatu.

(Vrhovni sud RS, Rev. 29/02 od 9.5.2003.)

- Osoba koja je dala u zajam određene pokretne stvari, može zahtijevati samo vraćanje tih stvari, a ne isplatu i cijene, ali ako je bilo ugovoreno vraćanje zajma robe u novcu, može zahtijevati alternativno vraćanje stvari ili isplatu u novcu, s pravom izbora na strani dužnika.

(Vrhovni sud FBiH, broj PŽ-289/98)

- Kada je podnjet protivtužbeni zahtev vezan za tužbeni zahtjev, koji ima karakter prethodnog pitanja, sud je dužan rješenjem dozvoliti raspravljanje po protivtužbi, u postupku raspraviti protivtužbeni zahtjev, i o protivtužbenom zahtjevu odlučiti u dispozitivu presude.

Iz obrazloženja:

Polazeći od utvrđenja da je tužilac nosilac stanarskog prava na predmetnom stanu, ali da dugi niz godina stan koriste njegov sin i snaha, da su se odnosi između tužitelja i tuženog poremetili bez krivice tužioca, a nakon poremećaja bračnih odnosa sina tužioca i tužene, i razvoda njihovog braka, te postali nepodnošljivi nakon ponovnog vraćanja tužioca i njegove supruge u sporni stan, jer ih tužena fizički napada, nižestepeni sudovi su obavezali tuženog da se iseli iz predmetnog stana primjenom odredbe člana 31

stavovi 2 i 3 Zakona o stambenim odnosima. Tužena je u toku postupka podnijela protivtužbeni zahtjev da se utvrdi da je tužiocu prestalo svojstvo nosioca stanarskog prava na spornom stanu. Prvostepeni sud je donio rješenje kojim je odbio zahtjev tužene za raspravljanje o protivtužbenom zahtjevu, a drugostepeni sud je odlučujući o žalbi tužene, ovakvu odluku prvostepenog suda ocjenio zakonitom.

S obzirom da protivtužbeni zahtjev ima karakter prethodnog pitanja, jer odluka o tužbenom zahtjevu zavisi od protivtužbenog zahtjeva (aktivna legitimacija tužitelja) sud je bio dužan da rješenjem dozvoli raspravljanje po protivtužbi, da u toku postupka utvrdi sve činjenice odlučne za donošenje zakonite odluke o protivtužbenom zahtjevu i da o protivtužbenom zahtjevu odluči u dispozitivu presude.

(Vrhovni sud Federacije broj Rev-117/97)

- Protutužitelj ne može u tjeku parnice po tužbi i protutužbi isticati u odnosu na tražbinu iz tužbe prigovor prijeboja sa tražbinom iz protutužbe.

Iz obrazloženja:

Tuženi je na ročištu istakao da je zbog samo djelimičnog ispunjenja ugovorne obaveze tužitelja i neurednog ispunjenja u mjeri u kojoj su obveze ispunjenje, pretrpio štetu u iznosu od ..., pa je na tom ročištu podnio protutužbu i istakao protutužbeni zahtjev za taj iznos, od kojega do zaključenja glavne rasprave nije odustao. Protutužba je sa procesnog gledišta samostalna tužba tuženika protiv tužitelja kojom on pred istim sudom protiv tužitelja ostvaruje svoj samostalni tužbeni zahtjev. Kada je tuženik u ovoj parnici podnio protutužbu na ročištu kojem je prisustvovao tužitelj, otpočela je i po njoj teći parnica, tako da u ovom predmetu istovremenu teku dvije parnice, koje se radi ekonomičnosti postupka jedinstveno vode i mogu okončati jednom presudom. Kako po tuženikovoj tražbini teče parnica, on ne može tu istu tražbinu u parnici koju je tužitelj pokrenuo prebiti (kompenzirati) sa tužiteljevom tražbinom iz te parnice. Ne može dakle, svojom tražbinom ugasiti tužiteljevu i istovremeno svoju ostvariti i u dijelu kojim je tužiteljeva ugašena, jer se ta dva prava međusobno isključuju, pa sve da je tuženik i istakao procesno pravni prigovor kompenzacije, ne bi mogao biti uvažen.

(Vrhovni sud FBiH broj Rev-119/01)

- Okolnost da je u drugostepenoj presudi krivičnog suda, prilikom ocjenjivanja pravilnosti odluke o kazni koja je izrečena okrivljenom, navedeno da je i oštećeni doprinio nastanku štetnog događaja, ne isključuje mogućnost da parnični sud prilikom odlučivanja o prigovoru podijeljene odgovornosti, a na osnovu utvrđenog činjeničnog stanja, nađe da je taj prigovor neosnovan i da odgovornost za nastanak štetnog događaja snosi isključivo osuđeni.

Iz obrazloženja:

Navodi revizije da sud u parničnom postupku nema mogućnosti da utvrđuje činjenice koje bi bile povoljnije za tužioce u odnosu na već utvrđene činjenice u postupku u kome su tuženi oglašeni krivim i osuđeni, ne mogu se prihvatiti. Činjenica da je u drugostepenoj presudi krivičnog suda, prilikom ocjenjivanja pravilnosti odluke o kazni koja je izrečena tuženim, navedeno da su i tužiocu "doprinijeli" nastanku štetnog

dogadaja ne isključuje mogućnost da parnični sud prilikom odlučivanja o prigovoru podijeljene odgovornosti, a na osnovu utvrđenog činjeničnog stanja, nađe da je taj prigovor neosnovan i da odgovornost za nastali štetni događaj u ovom slučaju snose isključivo tuženi. Ovo stoga što se u parnici mogu utvrđivati činjenice koje se odnose na okolnosti nastanka štete i pored toga što je parnični sud, u smislu člana 12 stav 3 Zakona o parničnom postupku (dalje ZPP), u pogledu postojanja krivičnog djela i krivične odgovornosti učinioca vezan za pravosnažnu presudu krivičnog suda kojom je okrivljeni oglašen krivim. Vezano za konkretni slučaj, to znači da je parnični sud vezan za pravosnažnu presudu krivičnog suda K-br. 94/91 od 30.06.1994 godine da su tuženi počinili krivična djela na štetu tužioca i to oba tužena na štetu tužioca K.D. zbog nanošenja teških tjelesnih povreda, a tuženi K.B. na štetu tužitelja K.S. zbog nanošenja lake tjelesne povrede. Kad je to tako, onda se ne može prihvatiti revizionni prigovor tuženog K.B., da sa tužiocem K.D. nije imao nikakav fizički kontakt, odnosno da mu nije prouzrokovao bilo kakvu štetu uzrokovanu njegovim povređivanjem u štetnom događaju. U pitanju su, dakle, pozitivna utvrđenja osuđujuće krivične presude koja predstavljaju elemente krivičnog djela i krivične odgovornosti oba tužena i za ovo utvrđenje vezan je parnični sud, u smislu člana 12 stav 3 ZPP-a. Stoga su i oba tužena, suprotno revizionim navodima, dužna da solidarno naknade štetu koju tužilac K.D. zahtijeva u ovoj parnici.

(Vrhovni sud Republike Srpske, broj Rev-78/98 od 19.08.1998 godine)

- Sud čini bitnu povredu odredaba parničnog postupka ako dosudi zatezne kamate, a ne odluči o zahtjevu za isplatu glavnice duga.

Iz obrazloženja:

Prvostepenom presudom je tuženi obavezan na plaćanje zateznih kamata na potraživanje tužitelja iz dva kratkoročna ugovora o zajmu, a da samo glavno potraživanje nije dosuđeno, iako tužbeni zahtjev u tom dijelu i dalje egzistira, što odluku o kamatama čini nejasnom i neodređenom, a odluka u tom dijelu može se pokazati i kao neizvršiva. Zbog navedenog, donošenjem ovakve presude počinjena je bitna povreda odredaba parničnog postupka... Glavno potraživanje koje je bilo predmet tužbe, ali o njemu prvostepeni sud nije donio odluku, može prestati i na drugi način, a ne samo isplatom, pa je momenat do koga teku dosuđene zatezne kamate neizvjestan. Tuženi se može poslužiti i prigovorom zastare u odnosu na glavno potraživanje, ako se o njemu ne odluči presudom, pa time dovesti u pitanje i opstojnost odluke o kamatama (član 369 Zakona o obligacionim odnosima).

(Rješenje Vrhovnog suda F BiH broj PŽ-92/99)

- Tužitelj može i u toku parnice zahtijevati da mu se dug u stranoj valuti dosudi u domaćoj valuti prema tečaju koji vrijedi u vrijeme postavljanja takvog zahtjeva.

(Presuda Vrhovnog suda F BiH broj Rev-6/02)

- Nema pogrešne primjene materijalnog prava kada se sud u svojoj presudi pogrešno pozvaao na zakonsku odredbu, ako je presuđenjem došlo do pravilne primjene neke druge zakonske odredbe.

(Presuda Vrhovnog suda F BiH broj Rev-208/02)

- Ako dužnik nije u mogućnosti da u ispunjenju ugovora vjerovniku preda određeni stan, može biti obavezan samo na naknadu novčane štete u visini vrijednosti stana po cijenama u vrijeme presuđenja.

(Vrhovni sud FBiH, broj PŽ-289/98)

- Za donošenje kondemnatorne presude bitan je uvjet dospelost činidbe do zaključenja glavne rasprave, odnosno do momenta na koji se odnosi izreka o utemeljenosti tužbenog zahtjeva.

(Vrhovni sud FBiH, broj PŽ-113/99)

Sudska praksa prije 1991 godine

- Presudom može biti usvojen samo potpuno i precizno određen tužbeni zahtjev, tako da se presuda može prinudno izvršiti u sudskom izvršnom postupku.

(Vrhovni sud BiH broj PŽ-46/91 od 18.04.1991 godine)

- Parnični sud nije ovlašćen da po službenoj dužnosti u izreci presude prebija dosuđena potraživanja po tužbi i protivtužbi.

(Vrhovni sud BiH broj PŽ-820/90 od 24.09.1991 godine)

- Sud ne utvrđuje da li Facultas alternativa odgovara protuvrijednosti osnovne činidbe, a tuženi nema pravnog interesa da pobija sudsku odluku u pogledu alternative.

(Vrhovni sud BiH broj PŽ-327/87 od 19.02.1988 godine)

- Tuženi ne može istaći prigovor prijeloja ako po njegovoj tužbi teče posebna parnica za naplatu potraživanja koje ističe u prijeloju.

(Vrhovni sud BiH broj PŽ-310/88 od 14.06.1989 godine)

- Tuženi može u parnici istaći umjesto procesnog prigovora i samo materijalno pravni prigovor da je utuženo potraživanje prestalo prijelojem. U ovakvom slučaju sud će, ako je prigovor osnovan, tužbeni zahtjev odbiti, ne odlučujući u izreci presude o osnovanosti prigovora prijeloja.

Iz obrazloženja:

Tuženi je u toku parnice istakao da i on ima potraživanja od tužioca bliže specificirano u podnesku, od 18.10.1985.g. Na ovaj način tuženi je istakao materijalno – pravni prigovor prijebija, u smislu člana 337. Zakona o obligacionim odnosima, koji je prvostepeni sud morao raspraviti bez obzira na to što nije istaknut kao procesni prigovor prebijanja, niti u formi protivtužbe. Ako bi, naime, postojalo ovo potraživanje tuženog, i bili ispunjeni uslovi za prijebij predviđeni u članu 336. ZOO, prestalo bi utuženo potraživanje, pa ne bi mogao biti usvojen tužbeni zahtjev.

(Vrhovni sud BiH broj PŽ-387/87 od 28.07.1988 godine)

- Sudska kompenzacija nastaje tek odlukom suda koja ima konstitutivni karakter (compensatio per iudicem), a u slučaju da sud utvrdi da tužnikova tražbina nije bila egzistentna i kompenzibilna, presuda ima kondemnatorni karakter. Tako primjerice, osporavanje tužbenog zahtjeva ne može biti razlog za odbijanje kompenzacijskog prigovora ako se u parnici utvrdi da je tužbeni zahtjev utemeljen i da stoji tražbina tužitelja, te da ima mjesta prijebiju ove tražbine s tražbinom tuženika. Ovo iz razloga što osporavanje tužbenog zahtjeva ne isključuje pravo tuženika na isticanje prigovora radi prijebija. O tom prigovoru sud je dužan odlučiti kad utvrdi da je tužbeni zahtjev utemeljen.

(Vrhovni sud Srbije, Rev. 130/82 od 18.2.1982)

- Prema stajalištu sudske prakse, nedopuštena osuda na nedospjelu činidbu predstavlja relativno bitnu procesnu povredu.

(Vrhovni sud Hrvatske broj GŽ-341/82)

- Kad se radi o budućoj šteti, ona se može dosuditi prije dospelosti samo ako buduća šteta predstavlja nastavak štete koju oštećeni već trpi u vrijeme zaključenja glavne rasprave. Ako šteta treba nastupiti nakon zaključenja rasprave, smatra se nedospjelom.

(Vrhovni sud Srbije broj GŽ-2390/77)

- Paricijski rok je u pravilu zakonski rok. Rok za izvršenje novčane činidbe iznosi 15 dana, pa sud nije ovlašten postupiti drukčije, osim ako posebni propisi ne određuju što drugo.

(Vrhovni sud Hrvatske, Rev. broj 532/86.)

- Ne može se presudom obavezati na ispunjenje činidbe zahtjevane tužbom umješać na strani tuženog, pa ni kada ima položaj jedinstvenog suparničara.

(Vrhovni sud BiH broj Rev- 71/90 od 19. 10. 1990 godine)

- Sud je dužan da u izreci presude odluči o postojanju, odnosno nepostojanju potraživanja isteknutog u prijebodu, a ne samo o zahtjevu protivtužbe, kada je tuženi do nespornog iznosa tužbe stavio prigovor prijeboda, a za preostali iznos svoje tražbine podnio protivtužbu.

(Vrhovni sud BiH broj Pž-63/90 od 13. 12.1990 godine)

- Stvarnu legitimaciju u parnici predstavlja materijalno pravni odnos stranke prema predmetu spora, odnosno prema pravu za čiju je zaštitu parnica pokrenuta, pa su u toj parnici stvarno legitimisani učesnici-subjekti materijalno-pravnog odnosa iz koga je parnica nastala. Kada je prigovor nedostatka stvarne legitimacije (aktivne ili pasivne) materijalnopravne a ne procesnopravne prirode, onda se u slučaju nedostatka bilo aktivne bilo pasivne legitimacije o zahtjevu meritorno odlučuje presudom, izuzev u parnici zbog smetanja posjeda, kada se meritorno odlučuje rješenjem.

(Vrhovni sud Srbije Rev-506/80)

- Odluka o odbijanju tužbenog zahtjeva može se donijeti tek kad se utvrdi da ni jedno pravno pravilo ne upućuje na zaključak o osnovanosti tužbenog zahtjeva. Stoga se, sve dok je u pitanju isti tužbeni zahtjev, zasnovan na istom životnom događaju, strankama ne može u redovnom postupku uskratiti pravo da za utvrđenje materijalne istine u pogledu njegove osnovanosti iznose nove činjenice i predlažu nove dokaze, iako se time ukazuje na još neki pravni osnov, pored iznijetog u tužbi, čak i bez obzira da li je u tužbi uopšte pominjan pravni osnov.

(Savezni sud Gzs 2/80)

- Pogrešno označenje pravnog osnova tužbenog zahtjeva u tužbi ne spriječava sud da tužiočev zahtjev usvoji sa drugog pravnog osnova.

(Savezni sud Gzs 5/81)

- Sud je dužan da osnovanost tužbenog zahtjeva cijeni na osnovu činjenica utvrđenih u postupku, bez obzira da li je tužilac pravilno označio pravni osnov odnosno da li ga je uopšte označio. Sud ne može odbiti tuženi zahtjev samo zbog toga što tužilac nije pravilno označio pravni osnov tužbenog zahtjeva.

(Savezni sud Srbije Rev-613/78)

- Kad se presudom utvrđuje stvarno pravno na nepokretnostima, u izreci moraju biti označeni svi podaci o identitetu nepokretnosti, da bi se na osnovu takve presude mogao izvršiti upis u zemljišnu knjigu.

(Vrhovni sud Srbije Rev.1059/79)

- U slučaju nedostatka bilo aktivne bilo pasivne legitimacije, o tužbenom zahtjevu se meritorno odlučuje i tužbeni zahtjev se presudom odbija.

(Vrhovni sud Kosova Gž-441/84)

- Okolnost da je tuženi voljan predati tužitelju njegove stvari nije razlog za odbijanje tužbenog zahtjeva kojim se predaja stvari upravo traži, već to može utjecati kod odlučivanja o naknadi parničnih troškova.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev-1054/81)

- Tužilac (kupac) može tražiti da mu tuženi (prodavac) prenese pravo vlasništva iako je ranije odbijen sa ovim zahtjevom, ako je nakon zaključenja glavne rasprave tuženi stekao pravo vlasništva tako da nema više prepreke da ispuni svoju obavezu.

(Vrhovni sud BiH broj Rev- 279/90 od 22.03.1991 godine)

- Pretpostavka za donošenje jedinstvene presude, kad su u pitanju dva ili više parničnih predmeta, jest prethodno spajanje tih predmeta radi zajedničkog raspravljanja i odlučivanja.

(Okružni sud u Splitu Gž-967/82 od 7 svibnja 1982 godine)

- Parnični sud može odlučiti u parnici pokrenutoj po tužbi za utvrđenje da je izvršenje nedopušteno, koja se zasniva na više prigovora, i o prigovoru da odluka nije izvršna, ali ako se tužba zasniva samo na ovom prigovoru, dužan je obustaviti parnični postupak i sa tužbom postupati kao sa prijedlogom da se ukine potvrda o izvršnosti.

(Vrhovni sud BiH broj Pž-409/90 od 15 novembra 1990 godine)

- Ako je samo jedan dio utuženog duga dospio za naplatu, sud će dosuditi taj dio, bez obzira što inače tužilac na osnovu istih činjenica izvodi pravni zaključak o dospelosti cijelog duga i tako postavlja tužbeni zahtjev, i tuženi se s obzirom na postavljeni tužbeni zahtjev za isplatu cijelog duga, ne može protiviti raspravljanju o njegovoj obavezi da plati dospjeli i neotplaćeni dio zajma.

(Savezni sud Gzs-16/80)

- Zakon o parničnom postupku ne predviđa mogućnost odbacivanja tužbe kao navodno preuranjene.

(Savezni Vrhovni sud Rev-2014/62)

- Ne može se rješenjem odbaciti tužba zbog toga što tražbina koja je predmet spora nije dospjela, već se o tome mora presudom meritorno odlučiti.

(Vrhovni sud Srbije Gž-942/67)

- Alternativno ovlaštenje oslobađanja tuženog od obaveze nije tužbeni zahtjev, već je građanskopravna ponuda tužitelja tuženome, koju sud unosi u dispozitiv svoje presude kojom prihvaća kondemnatorni, tužbeni zahtjev. O alternativnom ovlaštenju sud ne može ni raspravljati ni meritorno odlučivati, pa ni ulaziti u ocjenu adekvatnosti visine iznosa koju tužilac traži umjesto dužne činidbe.

(Vrhovni Sud Hrvatske Gž-960/79)

- Alternativna mogućnost nije tužbeni zahtjev, pa sud ne može ispitivati ni ocjenjivati adekvatnost njene visine.

(Vrhovni sud Hrvatske Gž-3593/74)

- Sud ne prekoračuje tužbeni zahtjev tužioca koji je tražio da se njegovo potraživanje strane valute konvertuje u dinare po kursu na dan zaključenja glavne rasprave i tuženi obaveže da mu na tu sumu plaća zateznu kamatu, ako mu dosudi dinarsku protuvrijednost po kursu na dan nastanka obaveze i zateznu kamatu od dospjeća obaveze.

Iz obrazloženja:

Na posljednjem ročištu za glavnu raspravu na kome je donesena prvostepena presuda tužitelj je precizirao tužbeni zahtjev tako što je tražio da sud obaveže tuženog da mu isplati dinarsku protuvrijednost iznosa od 2.000 DM, po tadašnjem kursu po iznosu od 1,600.000 dinara sa kamatom od dana presuđenja do konačne isplate po stopi koja se plaća u mjestu ispunjenja na dinarske štedne uloge oročene bez utvrđene namjene preko godinu dana, pa je u takvom većem zahtjevu svakako sadržan i manji zahtjev da se tužiocu dosude zatezne kamate na znatno manji iznos glavnog potraživanja od dana kada je tuženi došao u docnju (čime je znatno smanjeno njegovo ukupno potraživanje).

Tužilac traži protuvrijednost iznosa strane valute preračunatu u dinare prema kursu koji je za njega povoljniji (na dan zaključenja glavne rasprave umjesto na dan nastanka obaveze – član 395. Zakona o obligacionim odnosima), a zateznu kamatu od dana konvertovanja strane valute u dinare (traženi iznos glavnice od 1,600.000 dinara je

znatno veći nego iznos od 193.109 dinara kada se ovaj uveća i za iznos zatezne kamate od dana kada je tuženi došao u docnju).

Prema tome preinačivši nižestepene presude na navedeni način, ovaj revizijski sud je odlučivao u granicama tužbenog zahtjeva (član 2. stav 1. Zakona o parničnom postupku, jer je u većem zahtjevu sadržan manji.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 539/88. od 8. juna 1989. godine).

- Ako je tužitelj po pravilima imovinskog prava ovlašćen da alternativni zahtjev u tužbi ostvaruje, onda je sud dužan da o ovakvom zahtjevu istovremeno odluči.

(Vrhovni sud Srbije -Odjeljenje u Novom Sadu Gž.1430/67)

- Alternativan tužbeni zahtjev sadrži u sebi alternativne obligacije radi predaje stvari ili plaćanja protivvrednosti. Tuženik u izvršavanju ovih alternativnih obligacija ima pravo izbora ispunjenja jedne od istih, ne samo u parničnom postupku dok nije istakao parcioni rok već takođe i u izvršnom postupku. Usljed toga alternativan tužbeni zahtjev mora se jedinstveno prosuđivati.

(Vrhovni sud Srbije - Odjel u Novom Sadu, Gž-1088/64)

- Presuda u kojoj je izrekom rok izvršenja činidbe određen izrazom "od dospjeća do isplate" ili u kome nije određen trenutak nastanka obaveze, ne predstavlja valjan izvršni naslov, pa se na osnovu takvih odluka ne može ni dozvoliti izvršenje.

(Viši privredni sud u Beogradu Pž-4945/72)

- Sud nije vezan tužiočevom pravnom ocjenom činjeničnog stanja, već je dužan da tužiocu pruži pravnu zaštitu u okviru postavljenog tužbenog zahtjeva u onom obimu, u kome to, s obzirom na činjenične navode, omogućuju propisi materijalnog prava.

(Savezni sud Gzs-16/82)

- U parnici radi naknade štete sud nije vezan rješenjem sudije za prekršaje kojim je tuženi oglašen krivim.

Iz obrazloženja:

Sud je u parničnom postupku vezan samo za pravosnažnu presudu krivičnog suda, a ne suda za prekršaje, kojom se optuženi oglašava krivim u pogledu postojanja krivičnog djela i krivične odgovornosti (član 12. stav 3. Zakona o parničnom postupku).

Rješenje sudije za prekršaje kojim je osiguranik tuženog oglašen krivim i kažnjen zbog prekršaja iz člana 209. tačka 7. Zakona o osnovama bezbjednosti saobraćaja na

putevima ne veće sud u parničnom postupku ni po osnovu iz člana 12. stav 1. Zakona o parničnom postupku, jer time nije riješeno pitanje od koga zavisi pravo na naknadu štete.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 424/87 od 28.4.1988.g, isto u presudi Vrhovnog suda BiH, broj Rev. 412/87 od 19.5.1988. godine).

- Predmet tužbe za utvrđenje, kao i predmet izreke presude, ne može biti utvrđivanje činjenice.

(Vrhovni sud Jugoslavije Rev-859/61)

- Ne može se u izreci presude, kojom se u stvari presuđuje o tužbenom zahtjevu, pozivati u pogledu imovine koja je predmet spora na tužbu i pojedine dijelove tužbe, već se ta sporna imovina mora u izreci opredjeljeno pobrojati i navesti.

(Vrhovni sud Srbije u Beogradu Gž-2481/66)

- Postoji apsolutno bitna povreda odredaba parničnog postupka ako izreka presude kojom se utvrđuje da postoji pravo služnosti ne sadrži potpune zemljišno – knjižne oznake poslužnog dobra.

Iz obrazloženja:

Pravo služnosti je stvarno pravo na tuđoj stvari – stvarna služnost, stvarno pravo na tuđoj nekretnini (član 49. Zakona o osnovnim svojinsko – pravnim odnosima). Stvarne služnosti se konstituišu u korist vlasnika povlasnog dobra. Tako se vlasnici se mijenjaju, a služnost ostaje. Zbog toga je predmet prava stvarne služnosti individualno određena nekretnina isto tako kao i povlasno dobro radi kojeg je konstituisana služnost. Zbog toga služnost se uvijek odnosi na tačno određenu nekretninu bilo kao povlasno, bilo kao poslužno dobro. To znači da je identitet objekta neophodan, a to se u zemljišno – knjižnom sistemu postiže samo pomoću zemljišno – knjižnih podataka koji su relevantni kako za poslužno, tako i za povlasno dobro: broj parcele, broj zemljišno – knjižnog uložka i katastarske opštine. Kad ovih podataka nema u izreci presude, ona je nejasna, pa i nepotpuna i zbog toga postoji apsolutno bitna povreda odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. tačka 13. Zakona o parničnom postupku.

(Vrhovni sud BiH, broj Gvl. 23/89 od 15.2.1990. godine)

- O postojanju i nepostojanju tražbine istaknute radi prebijanja sud treba odlučiti u izreci presude, pa stoga sud čini bitnu povredu procesnih odredaba ako tako ne postupi.

(Vrhovni sud Hrvatske Gž-547/74)

- Pošto navedeni novčani iznos nije predmet tužbenog zahtjeva, sud nije ovlašten upuštati se u ispitivanje odgovara li novčani iznos vrijednosti stvari, odnosno

sud ne može ocjenivati ni ispitivati adekvatnost visine iznosa koju tužitelj traži umjesto dužne činidbe.

(Vrhovni sud Hrvatske GŽ-966/76)

- Sud čini apsolutno bitnu povredu odredaba parničnog postupka ako tuženog obaveže na plaćanje zatezних kamata na revalorizovani iznos glavnog potraživanja, a u izreci presude ne navedede kako će se i za koji period glavno potraživanje revalorizovati.

Iz obrazloženja:

Osnovani su navodi žalbe da je prvostepeni sud počinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz člana 354. stav 2. tačka 13. Zakona o parničnom postupku, kada je obavezao tuženog da isplati procesne kamate na revalorizovani iznos glavnice, a ne određujući u izreci presude kako će se i za koji period revalorizacija izvršiti. Zbog toga propusta prvostepenog suda, izreka prvostepene presude u ovom dijelu je nejasna i neizvršiva.

(Vrhovni sud BiH, broj PŽ. 819/89 i PŽ. 823/89 od 12.4.1990. godine)

- Ukoliko tužitelj traži da mu se dosudi izvjesna stvar ili isplati određeni iznos (alternativno postavljen tužbeni zahtjev) sud je dužan ispitati je li zahtjev da se isplati taj iznos utemeljen i primjeren.

(Vrhovni sud Hrvatske GŽ-560/76)

- Naručitelj može zahtijevati od izvođača da ukloni nedostatak, ali ne može postavljati alternativni novčani zahtjev u visini vrijednosti radova koje bi trebalo izvesti, ako te radove nije izvršio jer se tu ne radi o procesnom alternativnom ovlaštenju.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev-532/87)

- Ne može se odbiti pogrešno formulisani tužbeni zahtjev za utvrđenje da je tužilac “stekao pravo vlasništva po osnovu ugovora” te da tuženi trpi uknjižbu u zemljišne knjige, samo zbog toga što tužilac nije u zemljišnim knjigama upisan kao vlasnik spornih nekretnina.

Iz obrazloženja:

Usvojen je tužbeni zahtjev takko što je utvrđeno da je tužilac, na osnovu ugovora o prodaji zaključenog 1964. godine sa prednikom tuženih, stekao pravo vlasništva na navedenim nepokretnostima, te tuženi obavezan trpiti da se na tim nepokretnostima tužilac upiše u zemljišnim knjigama kao vlasnik 1/1.

Tužilac je u suštini istakao zahtjev da se u smislu odredbe člana 187. Zakona o parničnom postupku, utvrdi postojanje valjanog pravnog osnova za sticanje prava vlasništva predmetnih nekretnina upisom u zemljišne knjige, pa se ne može odbiti tužbeni zahtjev samo zbog toga što nije bio ispunjen uslov iz člana 33. Zakona o

osnovnim svojinsko – pravnim odnosima tj. što na osnovu ugovora nije upisano u zemljišnim knjigama pravo vlasništva tužioca.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 598/89 od 23.4.1990. godine)

- Presudom kojom se prodavac obavezuje da kupcu preda predmet prodaje ne može se usvojiti alternativni zahtjev da mu naknadi štetu u određenom novčanom iznosu, ukoliko ne ispuni ugovor.

(Vrhovni sud BiH broj Rev-271/86 od 21. 08. 1986 godine)

- Postoji bitna povreda odredaba parničnog postupka ako je u izreci presude navedeno da tužiocima pripada pravo sezonske služnosti prolaza motornim vozilom, a u obrazloženju te presude da tužioci imaju sezonsku služnost prolaza traktorom.

(Vrhovni sud BiH, Rev. 565/89 od 19.4.1990. godine)

- Nije nerazumljiva i nejasna izreka prvostepene presude da se tužbeni zahtjev odbija, bez bližeg navođenja u izreci sadržaja tužbenog zahtjeva, ako je u obrazloženju presude sadržaj tužbenog zahtjeva u cijelosti reprodukovano.

(Vrhovni sud BiH broj Rev-488/86 od 16. 04.1987 godine)

- Parnični sud nije vezan za odluku opštinskog suda za prekršaje kojom je vozač motornog vozila oglašen krivim za saobraćajni prekršaj.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 457/84 od 4.10.1984. godine)

- Sud neće u cijelosti odbiti zahtjev tužioca koji ne dokaže pravni osnov za sticanje prava vlasništva na određenu stvar ako iz izvedenih dokaza proizilazi da ima pravni osnov za sticanje prava suvlasništva na tu stvar, jer je u većem zahtjevu sadržan manji.

(Vrhovni sud BiH broj Rev-592/87 od 14. 07.1988 godine)

- Dovoljno je određen tužbeni zahtjev (odrediv je) kada tužilac, nakon prestanka utuženog glavnog potraživanja u toku parnice, na utuženo potraživanje zatezних kamata na glavno potraživanje određeno stopom i datumima početka i prestanka, zatraži plaćanje procesnih zatezних kamata od dana prestanka glavnog potraživanja.

Iz obrazloženja:

U smislu člana 279. stav 2. Zakona o obligacionim odnosima, na iznos neisplaćene kamate može se zahtijevati zatezna kamata samo od dana kad je sudu podnesen zahtjev za njenu isplatu. Plaćanjem glavnog duga tuženi je ostao u obavezi da plati kamate na iznos glavnog duga za vrijeme docnije po stopi propisanoj Odlukom SIV-a o visini stope

zatezne kamate. Prvostepenom presudom, u odnosu na neisplaćene zatezne kamate je utvrđen iznos glavnog duga, vrijeme docnje i kamatna stopa, pa su ovako utvrđene kamate dovoljno određene da se na njih mogu dosuditi procesne zatezne kamate. Kada tuženi ispuni glavni zahtjev, tužilac može sve do zaključenja glavne rasprave zahtijevati procesne zatezne kamate na iznos neisplaćenih kamata. Za odlučivanje o ovom zahtjevu nije značajno da li su zatezne kamate obračunate u apsolutno određenom iznosu ili na osnovu svih elemenata na osnovu kojih se utvrđuje njihova visina.

(Vrhovni sud BiH broj PŽ-310/89, od 08.02.1990 godine)

- O tužbi kojom se zahtijeva da se tuženi obaveže na zaključenje određenog ugovora sa tužiocem mora sud meritorno odlučiti.

Iz obrazloženja:

Iz podnesene tužbe vidi se da tužilac traži da se tuženi obaveže da sa tužiocem zaključi ugovor o održavanju autobusne linije za prevoz putnika na određenoj relaciji. Kada se tužbom traži da se tuženi obaveže na zaključenje određenog ugovora sa tužiocem, sud je nadležan da meritorno odluči o postavljenom tužbenom zahtjevu, zbog čega se u ovoj pravnoj stvari tužba nije mogla odbaciti.

Tužbeni zahtjev upravljen na obavezu zaključenja ugovora među strankama bio bi osnovan samo ako su stranke zaključile predugovor kojim su se obavezale na zaključenje određenog ugovora ili ako je zakonom (članovi 27. i 45. Zakona o obligacionim odnosima) predviđena obaveza zaključenja ugovora.

(Vrhovni sud BiH, broj PŽ. 175/89 od 18.1.1990. godine)

- Kod tužbe iz člana 188. stav 2. Zakona o parničnom postupku, sud će istom presudom odlučiti o narednom zahtjevu, samo ako odbije prethodni.

Iz obrazloženja:

Tužilac je zahtijevao da sud obaveže tuženog da mu preda u posjed poslovni prostor, a ako se takav zahtjev pokaže kao neosnovan, da mu naknadi štetu u određenom novčanom iznosu. Ovim je tužilac istakao glavni i eventualni tužbeni zahtjev (član 188. st. 2. i 3. ZPP), ali je prvostepeni sud usvojio eventualni zahtjev a da prethodno nije odlučio o glavnom zahtjevu. Kada je izvršeno ovakvo spajanje tužbenih zahtjeva sud za slučaj da usvoji glavni zahtjev neće odlučivati o eventualnom nego samo ako nađe da ona koji je ispred njega istaknut (glavni) nije osnovan. Neosnovani glavni zahtjev će sud izrekom presude odbiti, a o eventualnom zahtjevu odlučiti istom presudom, bez obzira da li ga usvaja ili odbija.

(Vrhovni sud BiH, broj PŽ. 477/89 od 22.3.1990. godine)

- Tužilac nema pravni interes za podnošenje tužbe radi utvrđivanja da mu pripada pravo da posiječe grane tuđeg stabla koje se šire iznad njegovog zemljišta, jer mu to pravo daje zakon, a u slučaju da ga u tome sprečava susjed mogao bi tražiti da se donese presuda kojom se nalaže vlasniku stabla da trpi sječu grana.

(Vrhovni sud BiH, Gvl. 34/87 od 21.1.1988. godine)

Sudska praksa iz inostranstva

- Sud ne može naložiti tuženiku da tužitelju isplati plaću u iznosima koji trebaju nastupiti tek u budućnosti.

(Vrhovni sud R. Hrvatske, broj Rev. 3060/98 od 2.2.1999)

- Sud prekoračuje tužbeni zahtjev kada svoju odluku temelji na činjeničnoj osnovi drukčijoj od one na koju se pozvao tužitelj.

(Vrhovni sud RH, Rev. 2790/91 od 11.3.1992.)

- Okolnost da se o određenoj tražbini vodi spor, ne utječe na njezinu dospjelost.

(Vrhovni sud R. Hrvatske, broj Rev. 46/03 od 6.8.2003.)

- Okolnost da je jednoj od ugovorenih stranaka pravomoćnom presudom naloženo da ispuni činidbu iz ugovora, nije zapreka da ona naknadno u parnici zatraži utvrđenjem tog ugovora ništavim. Ne postoji, naime, objektivni identitet spora, jer je u jednoj tužbi istaknut deklaratorni, a u drugoj kondemnatorni zahtjev.

(Vrhovni sud R.Hrvatske broj Rev-2969/99 od 05.03.2003 godine)

3. PRESUDA NA OSNOVU PRIZNANJA

Ova presuda se donosi na osnovu jednostrane izjave volje tuženog kojom on priznaje tužbeni zahtjev. (napomena: vidi Anex X, primjer 4)

Ovakvo priznanje mora biti bezuslovno, ne može biti vezano ni za kakav rok i za njega se ne traži pristanak tužitelja. U praksi treba razlikovati priznanje tužbenog zahtjeva od priznanja činjenica navedenih u tužbi. U slučaju da su priznate samo činjenice iz tužbe njihovo dokazivanje više nije potrebno ali se na može donijeti presuda na osnovu priznanja. Priznanje tužbenog zahtjeva može se učiniti do zaključenja glavne rasprave, mada nema procesno pravnih prepreka da se tužbeni zahtjev prizna i pred drugostepenim sudom ukoliko se otvori rasprava. Porodično pravnim propisima je regulisano da se presuda na osnovu priznanja ne može donijeti u bračnim sporovima i u sporovima radi utvrđenja ili osporavanja očinstva i materinstva.

Sud neće donijeti presudu na temelju priznanja samo u slučaju kada je riječ o zahtjevu kojim stranke ne mogu raspolagati, tj . radi se o raspolaganju suprotnom zakonskim propisima. U praksi će do ovakve situacije može doći kada se radi o stvarima od

društvenog interesa, o zaštiti interesa djece i sl. Priznanje tužbenog zahtjeva može se opozvati do donošenja prvostepene presude ali budući da se ovakva presuda donosi u pravilu odmah nakon samog priznanja, šanse da tuženi opozove ovo priznanje na vrijeme su veoma male.

Moguće dileme i pitanja:

1. Da li suparničari mogu priznati samostalno tužbeni zahtjev?

Varijante mogućih odgovora:

1.

Suparničari mogu samostalno priznati tužbeni zahtjev osim jedinstvenih suparničara. Jedinstveni suparničari mogu samo zajednički priznati tužbeni zahtjev pošto se zbog prirode njihovog odnosa spor u odnosu na njih mora riješiti na isti način.

Sudska praksa

- Presudom na osnovu priznanja ne može se usvojiti nezakoniti promet gradskog građevinskog zemljišta u državnoj svojini.

Iz obrazloženja:

Pravilno se u zahtjevu za zaštitu zakonitosti (u daljem tekstu : Zahtjev) ističe da neizgrađeno građevinsko zemljište nije u prometu i da ne može da bude objekt ovog pravnog posla. Članom 3 stav 2 Zakona o prometu nepokretnosti ("Službeni list SRBiH" broj 38/78 do 2/91 i "Službeni glasnik RS" broj 29/94) propisano je da se građevinska zemljišta u državnoj svojini ne mogu otuđivati, ali se na njima mogu sticati prava određena zakonom, s tim da je ugovor, zaključen protivno ovim odredbama, ništavan (stav 4 istog zakonskog člana). Prema članu 10 tog zakona, pravno lice može pravo raspolaganja na neizgrađenom građevinskom zemljištu prenijeti samo na opštinu. Na ovakav zaključak upućuju i odredbe na koje se je Republičko javno tužilaštvo pozvalo u Zahtjevu (članovi 47. do 58. i član 63. stavovi 1. i 2. Zakona o građevinskom zemljištu – "Službeni list SRBiH" broj 34/86 do 29/90, i "Službeni glasnik RS" broj 29/94).

Ugovor o razmjeni nekretnina je, prema tome, ništav u dijelu u kojem se je tužena obavezala da tužiocu ustupi naprijed navedeno zemljište, u smislu odredaba članova "službeni glasnik RS" broj 17/93 i 3/96), kao protivan naprijed pomenutim prinudnim propisima (član 3 stavovi 2 i 4 i član 10 Zakona o prometu nepokretnosti). Kada je i pored toga prvostepeni sud uvažio ovakva raspolaganja stranaka, donoseći presudu na osnovu priznanja, počinio je u stavu 1. izreke te presude bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz člana 354 stav 2 tačka 6 u vezi sa članom 3 stav 3 tačka 1 zakona o parničnom postupku, na koju se ukazuje u zahtjevu.

(Vrhovni sud Republike Srpske, broj Gv1-8/00 od 16.03.2001 godine)

- Sud je ovlašten da donese presudu na osnovu priznanja i kada je tuženi priznao tužbeni zahtjev izražen u DEM, a tužitelj na ročištu izmijenio zahtjev na isplatu u KM u istom iznosu.

(Presuda Vrhovnog suda BiH broj PŽ-170/98 od 22.09.1998 godine).

- Drugim riječima, presuda na temelju priznanja može se pobijati i zbog toga što je izjava o priznanju dana u zabludi ili pod utjecajem prisile ili prevare.

(Vrhovni sud F BiH broj Pž-170/98)

Sudska praksa prije 1991 godine:

- Sud je ovlašten da cijeni da li je izjava o priznanju tužbenog zahtjeva dana sa namjerom da tužioca onemogući da preinači tužbeni zahtjev, te ako ovo utvrdi, da takvo raspolaganje tuženog ne uvaži.

Iz obrazloženja:

Nakon utvrđenja da je brak stranaka razveden pravosnažnom presudom Građanskog suda u Švicarskoj – Kanton Glarus od 7.9.1988. godine, prvostepeni sud je, pozivom na odredbe člana 288. stav 2. Zakona o parničnom postupku, odbacio tužbu zbog presuđene stvari. Prema članu 86. stav 1. Zakona o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima (“Službeni list SFRJ”, broj 43/82) strana sudska odluka izjednačena je sa odlukom suda u SFRJ i proizvodi pravno dejstvo, samo ako je prizna sud u SFRJ. Članom 61. st. 1. tač. 1. istog zakona određena je isključiva nadležnost suda u SFRJ u brakorazvodnim sporovima kada su oba bračna druga jugoslovenski državljani, na što žalba tužioca opravdano ukazuje. Istina, prema čl. 89. st. 2. istog zakona, isključiva nadležnost suda SFRJ nije smetnja za priznanje strane sudske odluke donesene u bračnom sporu, ako priznanje traži tuženi iz te odluke ili ako to traži tužilac, a tuženi se ne protivi, ali bi iz činjenice da je žalilac podnio tužbu za razvod braka kod nadležnog suda u SFRJ i njegovih navoda u žalbi proizilazi da se on protivi legalizaciji strane sudske odluke.

(Vrhovni sud BiH broj Pž:- 376/88 od 31.05.1989 godine)

- Ne može se donijeti presuda na osnovu priznanja ako je u času njenog donošenja u sudskom spisu postojao podnesak tužioca kojim preinačava tužbu povećanjem tužbenog zahtjeva.

(Vrhovni sud BiH broj Rev: 112/88 od 08.12.1988 godine)

- Sud neće donijeti presudu na osnovu priznanja ugovora o prometu nepokretnosti ako ugovor nije zaključen u propisanoj formi.

(Vrhovni sud BiH broj Gvl: 4/89 od 16.03.1989 godine)

- U uslovima visoke stope inflacije sud ne može donijeti presudu na osnovu priznanja, ako ne pruži mogućnost tužiocu da povisi tužbeni zahtjev u skladu sa porastom inflacije.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev-201/90 od 25.01.1991 godine)

- Sud će presudom na osnovu priznanja usvojiti dio zahtjeva koji tuženi ranije dužnik, nije osporio prigovorom na rješenje o izvršenju doneseno na osnovu vjerodostojne isprave, ako je izvršni sud povodom prigovora dužnika, stavio u cjelini van snage rješenje o izvršenju.

(Vrhovni sud BiH broj Pž- 709/91 od 22.11.1991 godine)

- Sud neće prihvatiti izjavu o priznanju tužbenog zahtjeva, a koja je dana s namjerom da se izbjegne ispunjenje obaveze naknade štete prouzrokovane krivičnim djelom.

(Vrhovni sud BiH broj Gvl: 14/87 od 09.07.1987 godine)

- Postoji apsolutno bitna povreda odredaba parničnog postupka ako sud donese presudu na osnovu priznanja prava vlasništva, a ne utvrdi makar i po službenoj dužnosti da je pravo vlasništva stečeno održajem prije podruštvljenja građevinskog zemljišta

(Vrhovni sud BiH broj Gvl: 30/89 od 19.04.1990 godine)

- Punomoćnik koji nije advokat ne može bez izričitog ovlaštenja tuženog priznati tužbeni zahtjev, ali može priznati činjenice iz kojih proizilazi tužbeni zahtjev.

(Vrhovni sud BiH broj Rev-575/87 od 14.07.1988 godine.)

- Ako se tuženici u parnici pojavljuju kao jedinstveni suparničari, oni se smatraju kao jedna parnična stranka, pa se sukladno tome, presuda na temelju priznanja može donijeti samo ako su svi suparničari priznali tužbeni zahtjev.

(Vrhovni sud Srbije, Gzz-178/79)

- Priznanje tužbenog zahtjeva odnosi se i na zahtjev o naknadi troškova, ako su ti troškovi prethodno opredijeljeno navedeni.

(Okružni sud u Zagrebu, Gž-2689/72)

- Ne postoje pretpostavke za donošenje presude na temelju priznanja kad priznanje tužbenog zahtjeva predstavlja nedopuštenu dispoziciju tuženika koja je u protivnosti s prisilnim propisima.

(Vrhovni sud Hrvatske, Gž-55/84)

- Sud je počinio bitnu povredu parničnog postupka kada je donio presudu na temelju priznanja kojom se utvrđuje da su tužitelji na temelju ugovora s bivšim vlasnikom stekli valjan pravni naslov za pravo korištenja neizgrađenog područjevanog građevnog zemljišta.

(Vrhovni sud BiH, broj Gvl-46/88)

- Da bi izjava o priznanju tužbenog zahtjeva bila podobna za donošenje u smislu odredaba člana 312 F ZPP-a, mora biti jasna i određeno izražena u odnosu na tužbeni zahtjev koji je predmet spora. Sadržaj izjave o priznanju "sadašnjih, prošlih i budućih potraživanja", ne može predstavljati temelj za zaključak o priznanju tužbenog zahtjeva koji je bio predmet raspravljanja.

(Vrhovni sud Srbije broj Gzz-137/82)

- Ako tuženik prizna činjenice, ali ne i tužbeni zahtjev, nisu ispunjene pretpostavke za donošenje presude na temelju priznanja.

(Okružni sud u Zagrebu Gž-5713/86-2)

- Tužbeni zahtjev može se priznati do zaključenja glavne rasprave. Tako se tužbeni zahtjev ne može priznati tek u žalbi, već najkasnije do zaključenja glavne rasprave.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Gž-96/85)

- Zabluda kao razlog pobijanja presude na temelju priznanja može dovesti do uspjeha samo ako je bila opravdana, ispričiva tj. ako je tuženik koji se poziva na zabludu postupao s dužnom pažnjom kad je provjeravao činjenice o kojima ovisi priznanje tužbenog zahtjeva.

(Privredni sud Hrvatske Pž-1749/89)

- Ako je tuženik priznao tužbeni zahtjev, ali je tijekom rasprave i prije donošenja presude opozvao priznanje, sud ne može donijeti presudu na temelju priznanja. To zbog toga što je tuženik po članu 312 stav 4 F ZPP-a ovlašten opozvati svoje priznanje i bez pristanka tužitelja, pa je to i učinio prije donošenja presude.

(Općinski sud u Slavonskoj Požegi broj GŽ-1028/80)

- Tužilac može povećati tužbeni zahtjev i nakon priznanja zahtjeva, sve do donošenja presude.

Iz obrazloženja:

Tužitelj je tužbom, koju je podnio 7. juna 1985. godine, zahtijevao da mu tuženi na ime naknade štete za oštećeno vozilo isplati 103.015 dinara. Podneskom od 7. marta 1986. godine tuženi je priznao ovaj zahtjev i predložio donošenje presude na osnovu priznanja. Na ročištu od 19. septembra 1986. godine, koje je zakazano nakon prijema navedenog podneska, tužilac je povećao zahtjev na iznos od 230.100 dinara, pa je ovako povećani zahtjev usvojen.

Prema odredbi člana 190. stav 1. Zakona o parničnom postupku tužitelj može povećati tužbeni zahtjev sve do zaključenja glavne rasprave. Priznanjem tužbenog zahtjeva od strane tuženoga podneskom van ročišta, ili na ročištu tužitelj nije prekludiran u ovom pravu i sve dok sud ne donese presudu na osnovu priznanja može, u skladu sa ovlaštenjem iz navedene zakonske odredbe, da poveća tužbeni zahtjev kao što i tuženi sve do tada može opozvati priznanje tužbenog zahtjeva u smislu odredbe člana 331. stav 3. Zakona o parničnom postupku.

(Vrhovni sud BiH, Rev. 376/87 od 14.4.1988. godine.)

Sudska praksa iz inostranstva

- Priznanje tužbenog zahtjeva kojim je zatražena ugovorena kazna obračunata na novčanu obavezu, nedopušteno je raspolaganje stranaka, jer ugovorena kazna, prema odredbama člana 270 stav 3 ZOO, ne može biti ugovorena za novčane obaveze.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Gzz-49/94)

- Odredbe o zakonskoj zateznoj kamati su prisilne naravi pa sud ne smije donijeti presudu na temelju priznanja, ako ta kamata tužbom nije zatražena u skladu sa zakonom.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Rev-1311/93)

- Priznanje tužbenog zahtjeva je naime radnja koja niti koristi niti šteti običnom suparničaru koji je nije poduzeo.

(Vrhovni sud Hrvatske, Rev. 2645/91 od 27. veljače 1992)

- Presuda na temelju priznanja može se donijeti jedino ako tuženik do zaključenja glavne rasprave izričito prizna tužbeni zahtjev. Takva se činjenica ne smije izvoditi iz činjenice neosporavanja osnove i visine tužbenog zahtjeva, jer to ne znači i priznanje, a time i izražavanje volje da se prihvati obveza iz tužbenog zahtjeva.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev-2096/92)

- Priznanje tužbe znači samo priznanje činjenica navedenih u tužbi, pa bez izričitog priznanja tužbenog zahtjeva sud nije ovlašten udovoljiti tužbenom zahtjevu presudom na temelju priznanja.

Priznanje tužbenog zahtjeva kao odlučnog uvjeta za donošenje presude na temelju priznanja, relevantno je samo ako je dato izričito (ekspresis verbis). Da bi priznanje kao jednostrana parnična radnja tuženika bilo relevantno treba biti dano u parničnom postupku do zaključenja glavne rasprave.

(Županijski sud u Rijeci Gž-16/98)

- Ne smatra se priznanje tužbenog zahtjeva izjava tuženika da ne osporava postojanje potraživanja i predlaže plaćanje u obrocima, jer ne priznaje izričito osnovanost konkluzije tužitelja formulirane u tužbenom zahtjevu, već predlaže plaćanje u obrocima.

(Županijski sud u Zagrebu broj Gž-6939/97)

- Punomoćnik koji nije odvjetnik mora imati izričito ovlašćenje za poduzimanje ove parnične radnje.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Pž-3161/94)

- Ako je jedan od običnih suparničara priznao tužbeni zahtjev, te je prema njemu donesena presuda na osnovu priznanja, drugi suparničar nema pravnog interesa za podnošenje žalbe protiv te presude. Priznanje tužbenog zahtjeva je naime radnja koja niti koristi niti šteti običnom suparničaru koji je nije poduzeo.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Rev-2645/91)

4. PRESUDA NA OSNOVU ODRICANJA

Odricanje od tužbenog zahtjeva predstavlja izjavu tužitelja (datu usmeno ili pismeno), kojom se on odriče od toga da sud zaštiti neko njegovo subjektivno građansko pravo. Ovakva izjava tužitelja se zapravo valja smatrati kao konačno odricanje od prava na sudsku zaštitu određenog sadržaja opredjeljenog u tužbi. Davanje ovakve izjave pred sudom ima značaj trajnog gašenja prava koje je bilo predmetom zahtjeva. Sud na osnovu takve izjave donosi presudu na osnovu odricanja, koja ima samo deklaratoran značaj (tzv. negativna deklaratorna presuda. (napomena: vidi Anex X, primjer 5) Naime, budući se presuda o odricanju donosi nakon izjave o odricanju od zahtjeva, i sama izjava proizvodi učinak pravomoćne presude negativnog utvrđenja, pošto sud odbacuje tužbu, koja je podnesena u drugom postupku, onda kada se tužitelj odrekao tužbenog zahtjeva, pa i onda kada formalno nije donesena presuda na temelju odricanja.

Izreka ovakve presude treba da glasi da se tužbeni zahtjev odbija, budući da se na osnovu izjave o odricanju podrazumijeva da je zahtjev tužitelja neosnovan, Stoga tuženi nema pravni interes da se protivi izjavi tužitelja o odricanju od tužbenog zahtjeva, pa je zakonima o parničnom postupku predviđeno da za odricanje od tužbenog zahtjeva nije potreban pristanak tuženog.

Nakon pravomoćnosti, ovakva presuda ima dejstvo presuđene stvari. Presuda na osnovu odricanja može se donijeti sve do zaključenja glavne rasprave, a također i na raspravi koja je povodom žalbe zakazana pred drugostepenim sudom. Novi zakoni nisu preuzeli ranija pravila da sud neće donijeti ovu presudu ako se odricanje odnosi na zahtjev kojim stranke ne mogu raspolagati, te da može odložiti donošenje ove presude do pribavljanja potrebnih obavijesti. Ovakvo rješenje nije u punoj mjeri razumljivo, budući da je odricanje od tužbenog zahtjeva oblik raspolaganja zahtjevom i očito je da se stranka ne može punovažno odreći nečeg što joj ne pripada. Odricanje od tužbenog zahtjeva tužitelj može opozvati do donošenja presude i to bez pristanka tuženog. Međutim, pošto će sud najčešće ovakvu presudu odmah izraditi i uručiti strankama, u praksi će se rijetko pojaviti mogućnosti opoziva odricanja.

Moguće dileme i pitanja:

1.

Kako bi sud trebao postupiti ukoliko tužitelj protiv istog tuženog ponovno podnese tužbeni zahtjev zbog kojeg je već donesena presuda na osnovu odricanja?

2.

Kako bi valjalo postupiti ako tužitelj izjavi da se odriče zahtjeva u odnosu na koji ne može disponirati?

Varijante mogućih odgovora:

1.

Tužbu u kojoj bi bio sadržan tužbeni zahtjev zbog kojeg je već donesena presuda na osnovu odricanja bi valjalo odbaciti, pošto se radi o presuđenoj stvari, kao da je o tužbenom zahtjevu donesena meritorna odluka.

2.

U teoriji postoje mišljenja da ovakvu izjavu tužitelja treba kvalifikovati kao izjavu o povlačenju tužbe i donijeti rješenje kojim se konstatuje povlačenje tužbe. Mišljenja smo da bi u praksi ovo bilo teško učiniti, te da bi bilo potrebno da procesni zakoni precizno regulišu ovakvu situaciju.

Sudska praksa prije 1991 godine:

- Zemljišnoknjižni vlasnik nema pravnog interesa da se utvrdi da je vlasnik, jer se pretpostavlja da je vlasnik onaj koji je upisan u zemljišnu knjigu, pa odricanje od takvog tužbenog zahtjeva ne znači ujedno priznanje prava vlasništva tuženom koji, prema tome, ima razloga da podnese tužbu radi pobijanja upisa prava vlasništva u zemljišnoj knjizi.

Iz obrazloženja:

Odricanje od tužbenog zahtjeva proizvodi samo procesno – pravne posljedice da se više u istoj pravnoj stvari, između istih parničnih stranaka, ne može podnijeti nova tužba. Međutim, takva procesna situacija nije prepreka za odlučivanje o zahtjevu postavljenom u ovoj tužbi u kome se traži promjena zemljišno – knjižnog stanja, utvrđenje da je porodična stambena zgrada isključivo vlasništvo prednika tužioca, jer u ranijem postupku, u kome se tuženi, koji je na tim nekretninama upisan kao isključivi vlasnik, odrekao tužbenog zahtjeva, nije odlučeno o gubitku njegovog prava vlasništva na ime nekretninama. Njegovu tužbu u tom postupku prvostepeni sud je trebao odbaciti zbog nedostatka pravnog interesa, primjenom člana 187. Zakona o parničnom postupku, jer je tuženi bio upisan kao isključivi vlasnik nekretnina.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 612/88 od 8. juna 1989. godine)

Sudska praksa iz inostranstva

- Kad sud donese presudu kojom odbija tužbeni zahtjev – presudu na temelju odricanja, odlučit će o parničnom trošku temeljem odredbe članka 144 stav 1 F ZPP-a.

(Županijski sud u Zagrebu broj Gž-2630/97)

5. PRESUDA ZBOG PROPUŠTANJA

Presuda zbog propuštanja predstavlja novost u domaćem procesnom pravu. (napomena: vidi Anex X, primjer 6) Njome je zamijenjena dosadašnja presuda zbog izostanka, kojom se sankcionisala pasivnost tuženog. Razlog za uvođenje ove nove vrste presude je naravno, kao i kod većine novih odredbi, težnja za ubrzanjem parničnog postupka i spriječavanje pasivnog ponašanja tuženog. Osnov za donošenje ovakve presude u suštini nije samo propuštanje podnošenja odgovora na tužbu već nedostatak protivljenja tuženog tužbenom zahtjevu.

Da bi sud mogao donijeti presudu zbog propuštanja potrebno je da se ispune strogo postavljeni uslovi. Osim ako nisu ispunjeni tehnički uslovi (da je tužitelj predložio donošenje ovakve presude, da je tuženi obaviješten o posljedicama propuštanja i da je tužba uredno dostavljena tuženom), sud neće donijeti presudu zbog propuštanja i ako je tužbeni zahtjev očigledno neosnovan. Ovaj zadnji uslov bi mogao izazvati nedoumice u praksi. Do ovakve situacije može doći, na primjer u slučajevima kad iz navoda tužbe proizlazi da postoji sukob stvarnih prava na određenoj nekretnini, a ne vidi se da je pravo tužitelja jače, ako notorne činjenice ukazuju da tužbeni zahtjev nije osnovan i slično. Prema tome sud može odbiti tužbeni zahtjev samo ako nema nikakve sumnje da isti nije osnovan.

Također, sud neće donijeti presudu zbog propuštanja i ako se radi o zahtjevu kojim stranke ne mogu raspolagati, što je u skladu s ovlaštenjima suda da ne uvaži raspolaganja stranaka koja su u protivnosti s imperativnim propisima. Imajući u vidu specifičnost ove presude, zakoni nisu dopustili žalbu protiv iste, ali tuženi može podnijeti prijedlog za povrat u prijašnje stanje. Ovde se pojavljuje i ozbiljna dilema oko toga da li blagovremeno podnesen prijedlog za povrat u prijašnje stanje spriječava da presuda zbog propuštanja postane pravomoćna. Stoga se radi o odredbi novih zakona koja je izazvala možda najviše polemika i dilema među kolegama sudijama i advokatima. Naime, ovakvo rješenje se čini posebno strogim u odnosu na tuženog, te otvara prostor za razna tumačenja od strane suda od kojih zavisi mogućnost tuženog da zaštiti svoja prava. Iz

prednjeg proizilazi i da tuženi nema mogućnosti da pobija presudu zbog propuštanja, i ako je donesena povredom pravila postupka koji se odnose na uvjete za donošenje te presude (naprimjer ako je ova presuda donesena iako je tužbeni zahtjev očigledno neosnovan).

Ovakvo zakonsko rješenje izaziva ozbiljne dileme, jer onemogućava pobijanje nezakonite sudske odluke, što je u suprotnosti sa Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i sloboda, t.j. njenim odredbama o pravu na djelotvoran pravni lijek u građanskim stvarima. Što se tiče prijedloga za povrat u prijašnje stanje, treba imati u vidu da je novim zakonima i sam ovaj institut u značajnoj mjeri sužen u odnosu na prijašnje zakone, pa je kod ocjene razloga zbog kojih se može udovoljiti ovom zahtjevu, propisano da to moraju biti opravdani razlozi koji se nisu mogli predvidjeti niti izbjeći. Ovaj pojam opravdanih razloga koje tuženi nije mogao

predvidjeti niti izbjeći nije precizno definisan, tako da će vrlo često o tumačenju ove odredbe od strane suda zavisiti mogućnost tuženog da zaštiti svoje pravo, što može otvoriti put zloupotrebama od strane suda(nadamo sa da ipak neće).

Ukoliko sud dozvoli prijedlog za povrat u prijašnje stanje, donijeti će rješenje kojim će ukinuti presudu zbog propuštanja. U slučaju da sud rješenjem odbije prijedlog za povrat u prijašnje stanje, protiv takvog rješenja tuženiku je dopuštena žalba. Međutim, u ovom slučaju žalba se može odnositi samo na osnovanost prijedloga za povraćaj u prijašnje stanje, a ne može se izjaviti zbog nezakonitosti presude zbog propuštanja, tako da se meritum te odluke, odnosno zakonitost postupka njenog donošenja, ne može pobijati redovnim pravnim lijekom.

Iako se tuženi dostavom tužbe upozorava na presudu zbog propuštanja, ako se radi o očigledno neosnovanom tužbenom zahtjevu, sud je dužan donijeti presudu kojim se tužbeni zahtjev odbija. U primjeni ranijih pravila parničnog postupka, drugostepeni sudovi su uglavnom uvažavali žalbe izjavljene protiv presude zbog izostanka, jer su se te presude često donosile a da osnovanost tužbenog zahtjeva ne proizilazi iz činjenica navedenih u tužbi, budući da se prvostepeni sud najčešće u to pitanje nije ni upuštao. Stoga se može očekivati i da će se presude zbog propuštanja donositi u nekim slučajevima i ako je tužbeni zahtjev očigledno neosnovan. Postoje i mišljenja da odredbi o odbijanju tužbenog zahtjeva u slučaju da tužbeni zahtjev očigledno neosnovan nije mjesto u dijelu zakona koji se odnosi na presudu zbog propuštanja, pošto pravno dejstvo odbijajuće presude u tom slučaju nije posljedica sankcije zbog nekog propuštanja, nego upravo ovlaštenja suda da donese presudu kojom se odbija tužbeni zahtjev, kada utvrdi da je zahtjev očigledno neosnovan. Stoga bi ovoj odredbi bilo mjesta u poglavlju zakona koje se odnosi na prethodno ispitivanje i dostavu tužbe, jer sud već u toj fazi ima mogućnost ocijeniti očiglednu neosnovanost zahtjeva.

Moguće dileme i pitanja:

1.

Da li se može donijeti presuda zbog propuštanja u predmetima naknade štete, ako visina tražene naknade ne proizilazi iz činjenica navedenih u tužbi, a u slučaju da se radi o nematerijalnoj šteti ako uz tužbu nije priložen ni jedan dokaz o njoj?

2.

Da li se može od strane tužitelja spriječiti donošenje presude kojom se odbija tužbeni zahtjev umjesto donošenja presude zbog propuštanja?

3.

Kada je pravomoćna presuda zbog propuštanja?

Varijante mogućih odgovora:

1.

U ovakvim slučajevima se ne bi mogla donijeti presuda zbog propuštanja mada se u praksi i to događa. Naime, u nekim slučajevima nije lako ustanoviti da li se iz činjenica navedenih u tužbi može decidno odrediti visina nastale štete, a također donošenje ovakve presude predstavlja mogućnost lakog rješavanja predmeta, čemu je nekad, priznajemo, teško odoliti.

2.

Prema ranijim pravilima parničnog postupka tužitelj je mogao spriječiti donošenje presude kojom se odbija tužbeni zahtjev umjesto donošenja presude zbog izostanka tako što bi preinačio tužbeni zahtjev na ročištu. Po nekim mišljenjima, sada bi tužitelj mogao spriječiti donošenje presude kojom se odbija tužbeni zahtjev, tako da nakon što procesno rješenje o odbijanju prijedloga da se donese presude zbog propuštanja postane pravomoćno, preinači tužbu. Ovo bi podrazumijevalo potrebu donošenja posebnog rješenja o odbijanju prijedloga za donošenje presude zbog propuštanja, protiv koga bi bila dozvoljena posebna žalba, što je vrlo diskutabilno i u praksi teško provodivo.

3.

Po nekim mišljenjima, blagovremeno podnesen prijedlog za povraćaj u prijašnje stanje sprječava da presuda zbog propuštanja postane pravomoćna. Ukoliko sud dopusti prijedlog za povrat u prijašnje stanje, treba da donese rješenje kojim će ukinuti presudu zbog propuštanja, te se parnica vraća u ono stanje u kojem se nalazi la prije donošenja ovakve presude. Ne možemo se složiti sa ovakvim mišljenjem, pošto zapravo samo blagovremeno uložena žalba sprječava da presuda postane pravomoćna u dijelu koji se pobija žalbom. Pošto žalba nije predviđena u ovom slučaju, formalno-pravno je presuda zbog propuštanja pravomoćna sa danom donošenja. Ovo u praksi sudova stvara velike dileme, pogotovo kod određivanja kada treba dati klauzulu pravomoćnosti na presudu i sa kojim datumom. U praksi sudovi često daju klauzulu pravomoćnosti tek nakon isteka roka za ulaganje prijedloga za povraćaj u prijašnje stanje, s tim što neki sudovi stavljaju datum donošenja presude kao dan pravomoćnosti, a neki opet dan nakon isteka roka za podnošenje prijedloga za povraćaj u prijašnje stanje. Cijeli ovaj problem je nastao uslijed toga što nije dopuštena žalba na ovu vrstu presude, te se može kompletno riješiti izmjenom zakona kojim će se uvesti žalba, što predlažemo.

6. DONOŠENJE PRESUDA

U sudskoj praksi prije donošenja novih zakona bilo je uobičajeno da dolazi do velikog odugovlačenja i kašnjenja kada je u pitanju pismena izrada presuda. Zbog ovakvog postupanja i nedorečenih propisa u praksi su nastajale štetne posljedice za stranke. Zbog ovih okolnosti, u novim zakonima je ustanovljena obaveza suda da donese presudu i izradi njen pisani otpравak u roku od 30 dana računajući od dana zaključenja rasprave, a bez obveze njenog objavljivanja, koje se ionako veoma rijetko provodilo u praksi kada su u pitanju pranični predmeti.

Propisana je i obaveza sudije da u slučaju prekoračenja roka u donošenju presude i izradi njenog pisanog otpравka u roku od 30 dana izvršiti predsjednika suda uz navođenje razloga prekoračenja. Određivanje dana donošenja presude je novost uvedena novim zakonima, a ovaj dan je značajan iz više razloga. Naime na taj dan se strankama se uručuje pisani otpравak presude, od toga dana počinje teći rok za izjavljivanje žalbe, a donošenjem presude sud postaje vezan za svoju odluku. (napomena: vidi Anex X, primjer 7)

Inače, donošenje odluke (pa tako i presude) u svakoj vrsti postupka predstavlja misaoni proces u kome se odluka stvara, da bi se zatim pismeno izradila i dostavila. Prilikom donošenja presude, sud je dužan svestrano analizirati sve činjenice dovodeći ih u međusobnu vezu, savjesno i brižljivo cijeni svaki dokaz posebno i sve dokaze zajedno, a nakon toga po slobodnoj ocjeni odluči koje će činjenice uzeti kao dokazane, te primijeniti materijalni propis koji je relevantan u konkretnoj situaciji. (napomena: vidi Anex XI-1)

Prilikom pismene izrade presude, u uvodu se unosi datum donošenja presude koji je ranije saopšten strankama, njihovim zastupnicima ili punomoćnicima. Pošto je očito je da se presude po pravilu donose ranije, po nekim mišljenjima umjesto riječi donošenje presude, zakon bi trebao koristiti riječi uručenje ili predaja presude, no takva razmišljanja, mada vjerovatno lingvistički opravdana, nemaju praktičnu važnost u postupku.

Danom donošenja presude, to jest na onaj dan kada su stranke obaviještene da dođu u sud radi preuzimanja presude, sud je vezan za svoju odluku, ne može je više povući niti dopunjavati ili mijenjati. U tome se izražava vezanost suda za svoju presudu. Dakle, nakon donošenja presude, sud može samo ispraviti pogreške u imenima, brojevima, pisanju i računanju.

Moguće dileme i pitanja:

1.

Da li postoji obaveza sudije da u slučaju prekoračenja roka od 30 dana za donošenje presude o tome osim predsjednika suda izvršiti i parnične stranke ?

2.

Da li je sud obavezan suda da prekoračenje roka u izradi presude odredi u danima?

Varijante mogućih odgovora:

1.

Budući da je sudija po zakonu dužan da na glavnoj raspravi saopći strankama dan donošenja, odnosno preuzimanja, presude bilo bi očigledno da je i u slučaju prekoračenja roka od 30 dana obavezan da i stranke izvijesti o odgodi donošenja presude.

2.

Mišljenja smo da se taj rok mora izraziti u danima, jer bi u protivnom nastala situacija u kojoj sud ne bi bio vremenski ograničen u donošenju presude, a nakon što je prekoračio zakonski rok njenog donošenja.

7. PISMENA IZRADA PRESUDA

Prema novim zakonima sud nije obavezan da izreku presude unosi u zapisnik o glavnoj raspravi. Naime, kako sud nije obavezan donijeti niti objaviti presudu odmah po zaključenju glavne rasprave, već u roku od 30 dana od dana zaključenja glavne rasprave, to nema logike da se izreka presude unosi u zapisnik, jer ona i nije sastavni dio zapisnika s obzirom da je donesena u posebnom obliku nakon glavne rasprave.

Pismeno izrađena presuda mora sadržati uvod, izreku, obrazloženje i uputu o pravnom lijeku. U uvodu se vrši identifikacija učesnika u postupku, predmeta spora dana zaključenja i dana donošenja presude.

Izreka je osnovni dio presude jer sadrži odluku o usvajanju ili odbijanju tužbenog zahtjeva, ili protivtužbenog zahtjeva u cijelini ili djelimično. To je najvažniji dio presude i mora da bude potpuno jasan i određen, a ukoliko se tužbeni zahtjev usvaja, mora biti i podoban za izvršenje. Izrekom se uvijek odlučuje o samom zahtjevu, a ne o parničnim strankama.

Prema stavu novije sudske prakse nije pravilno da sud o tužbenom zahtjevu odluči paušalno, pa npr. u izreci presude kojom se odbija tužbeni zahtjev navede samo: "Odbija se tužbeni zahtjev u cjelosti." U prilog ovom mišljenju navodi se da ovakva odluka nema cjelovit sadržaj i da se ne može ispitati identitet odbijenog zahtjeva. Ovo također može postati problem pri ispitivanju pravomoćnosti takve odluke. Kako se identifikacija odluke vrši na temelju podataka iz uvoda i izreke presude, te činjenične osnove iz obrazloženja presude, a kako u ovakvom slučaju u izreci presude ne postoji sadržaj odbijenog zahtjeva, preostaje da se pravomoćnost utvrđuje iz obrazloženja presude, što u određenim slučajevima ne mora biti pouzdano. Također se može dogoditi i situacija kada u obrazloženju presude nije naveden zahtjev koji je odbijen. Naravno, postoje i mišljenja da je navođenje cjelokupnog tužbenog zahtjeva u izreci odbijajuće presude suvišno, i da se događa da to izazove konfuziju kod stranaka (u praksi su zabilježeni slučajevi kada neuka stranka nije shvatila da je njen zahtjev odbijen, te je propustila rok za žalbu).

Obrazloženje presude mora sadržavati kako činjenične tako i pravne razloge. Također trebaju biti i prezentirani propisi koji predstavljaju pravnu osnovu za donošenje presude. Obrazloženje bi trebalo biti napisano jasnim jezikom, sa formulacijama koje stranke mogu razumjeti. U obrazloženju bi prvo trebali biti navedeni zahtjevi stranaka zatim činjenice, dokazi i ocjena dokaza, te zatim materijalno pravni propisi na osnovu kojih je odluka donesena. Također je uvijek važno da sud naglasi zašto pojedine činjenice smatra dokazanim a pojedine ne. (napomena: vidi Anex XI- 2)

Moguće dileme i pitanja:

1.

Da li se izvornikom presude koji treba potpisati sudija smatra izreka presude unesena na zapisnik suda o glavnoj raspravi nakon zaključenja rasprave ili je to pismeno izrađena presuda koja sadrži uvod, izreku, obrazloženje i uputu o pravnom lijeku?

2.

Da li sudija koji je donio presudu mora potpisati prijepise presude, koji se otpremaju strankama?

3.

Da li je neophodno u obrazloženju presude detaljno elaborirati dokaze koje sud nije cijenio prilikom donošenja odluke?

4.

Treba li u obrazloženju presude navoditi završno izlaganje parničnih stranaka?

5.

Da li u izreci treba navoditi materijalno pravne propise ili utvrđene činjenice?

6.

Da li je u obrazloženju presude potrebno navesti materijalno pravni propis koji se primjenjuje u punom nazivu zajedno sa oznakom službenog glasila u kome je objavljen?

7.

Da li se u obrazloženju presude moraju navesti tačno specificirati troškovi parničnih stranaka?

8.

Da li je dovoljno određena izreka presude kada se njome odbija zahtjev u dijelu iznad dosuđenog iznosa?

Varijante mogućih odgovora:

1.

Izvornikom (originalom) presude se smatra kompletno pismeno izađena presuda i nju potpisuje sudija, a svaki drugi primjerak takve presude predstavlja prijepis ili otpravak presude koji se dostavlja strankama.

2.

Sudija koji je donio presudu ne mora potpisati prijepise presude, a to može učiniti osoba ovlaštena od strane suda, te se u praksi ova radnja najčešće se obavlja tako da ovlaštena osoba stavlja svoj potpis pored pečata, s tekstom "tačnost otpravka ovjerava".

3.

One dokaze koje sud nije cijenio iz nekog opravdanog razloga nije neophodne detaljno interpretirati, ali je u tom slučaju u obrazloženju presude obavezno navesti zbog čega ih sud nije cijenio.

4.

Postoje mišljenja po kojim unošenje završnih izlaganja stranaka predstavlja nepotrebno opterećenje presude. Međutim, smatramo da je u nekim slučajevima, radi pojašnjenja donesene odluke svrsishodno da se i završna izlaganja stranaka u skraćenom obliku unesu u obrazloženje presude, pa bi o ovom pitanju svaki sudija trebao odlučivati u skladu sa prirodom predmeta.

5.

Neppravilno je u izreku presude unositi odredbu materijalno pravnog propisa na osnovu kojeg je presuda donesena ili neku utvrđenu činjenicu.

6.

U obrazloženju je potrebno navesti puni naziv materijalno pravnog propisa koji se primjenjuje zajedno sa oznakom službenog glasila u kome je objavljen, s tim što se u daljem tekstu može koristiti skraćeni oblik. Izuzetak bi postojao u slučaju da se radi o opštepoznatom propisu koji je dugo u upotrebi.

7.

U obrazloženju odluke o troškovima uvijek je neophodno tačno specificirati radnje za koje je sud dosudio troškove, kao i specifikaciju tih troškova. Također je potrebno navesti i razloge zbog kojih pojedini troškovi nisu priznati parničnoj stranci.

8.

Takva izreka bi bila dovoljno određena i jasna, na primjer ako bi se navelo: "Tužbeni zahtjev iznad dosuđenog iznosa se odbija."

Sudska praksa

- Presuda koja u svom obrazloženju ne sadrži jasan stav o postojanju određenog odnosa među strankama i određenog prava odnosno dužnosti iz toga odnosa, niti pravilo materijalnog prava po kome je taj pravni odnos razriješen, ima bitnih nedostataka zbog kojih se ne može ispitati pravilnost i zakonitost te izreke.

(Vrhovni Sud RS, Gv1-12/00 od 26.2.2001; Rev. 148/00 od 20.4.2001.)

- Rok za pisanu izradu presude, određen u članku 337. stavak 1. ZPP-a, ima instruktivni karakter i procesna povreda ove odredbe nema za posljedicu ukidanje prvostupanjske presude.

(Vrhovni sud Republike Srpske, Rev. 5/95 od 25.5.1995.)

- U izreci svoje presude sud mora potpuno odrediti kako tužbeni zahtjev koji usvaja, tako i onaj koji odbija.

Iz obrazloženja:

Osnovano se stoga u zahtjevu za zaštitu zakonitosti ukazuje na nerazumljivost obje nižestepene presude, jer ne samo da je ostalo nejasno pri kojem je konačno određenom tužbenom zahtjevu tužitelj ostao (član 171 stavak 1 ZPP-a), već ni koji je tužbeni zahtjev odbijen, budući da u izreci prvostepene presude nije uopće označen. Kada u izreci presude nije označen tužbeni zahtjev koji se odbija, izreka je uvijek nerazumljiva i kao takva nije podobna proizvesti materijalno pravne niti procesno pravne posljedice presuđene stvari, jer takve pravne posljedice proizvodi i pravno obavezuje samo izreka, a ne i razlozi presude, sve i kada je u njima navedeno o kojem je tužbenom zahtjevu raspravljano u postupku.

(Rješenje Vrhovnog suda FBiH br. Gž-51/03 od 30.12.2003 godine)

- Novčana obaveza je potpuno određena i kada u izreci presude nije određena u apsolutnom iznosu, ako su dati bitni elementi na temelju kojih se novčani iznos obaveze može pouzdano izračunati u momentu izvršenja presude.

Iz obrazloženja:

Ovaj sud smatra, a to stajalište zastupa ne samo dosadašnja sudska praksa već i doktrina, da je obaveza izražena na potpun način i kada je određiva. Povezano s time, presuda koja glasi na novčanu obavezu udovoljava tim zahtjevima i kada u njezinoj izreci novčana tražbina nije određena u apsolutnom iznosu, ako su dati bitni elementi na temelju kojih se novčani iznos obaveze može sa sigurnošću izračunati u momentu njezinog izvršenja. U odnosu na zatezne kamate obaveza je dovoljno određena, kada je u presudi u apsolutnom novčanom iznosu određena glavnica, te određen dan od kada su

počele teći dosuđene zatezne kamate i kada je odlučeno da se te kamate obračunaju po odredbama Zakona o visini stope zatezne kamate, koji je bio na snazi u pojedinim vremenskim razdobljima zakašnjenja, jer je tim zakonima propisano kako će se utvrditi visina stope za pojedina razdoblja, te koja će se metoda (način) obračuna primijeniti. Stoga po mišljenju i ovoga suda nije bilo nužno o zateznim kamatama odlučiti na način koji revizija sugerira, niti je načinom na koji je o tome djelu tužbenog zahtjeva odlučeno nižestupanjskim presudama, učinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka, kako to revizija bez osnove prigovora.

(Presuda Vrhovnog suda FBiH Rev.208/02)

- Ne postoji bitna povreda odredaba parničnog postupka kada je u presudi pogrešno označen zastupnik stranke, ako je ona pravilno zastupana.

Iz obrazloženja:

Tužena stranka u ovoj parnici je Federacija BiH kao pravna osoba i pravilno je označena u obje nižestupajnske presude, tako da je apsolutno jasno na koga se kao tuženu stranku one odnose. To što je uz pravilno označenje tužene kao stranke u postupku, pogrešno a i nepotrebno, označeno i njezino tijelo uprave iz čijeg pravnog odnosa potječe tražbina, ne čini bitnu povredu na koju revizija ukazuje. Pogotovo tu povredu ne čini ni očito pogrešno označenje zastupnika tužene u uvodnom dijelu prvostupajnske presude, što je drugostupajnski sud otklonio svojom presudom. Uostalom ovakva bitna povreda ne može nikada postojati, bez obzira kako je u uvodnom dijelu presude označen zastupnik ili punomoćnik, ako je stranka pravilno zastupana, a revizija i ne tvrdi da je zastupanje tužene bilo nepravilno.

(Presuda Vrhovnog suda FBiH br. Rev-208/02)

- Kada prvostupajnska presuda u obrazloženju sadrži samo ponavljanje utvrđenog činjeničnog stanja i utvrđuje da je u svezi izloženog i utvrđenog činjeničnog stanja donesena presuda kao u izreci, a izostane ocjena izvedenih dokaza u smislu člana 8. ZPP-a, onda je time počinjena bitna povreda odredbi parničnog postupka iz članka 336. stavak 2. točka 13. preuzetog ZPP-a, jer se ne navode razlozi o odlučnim činjenicama koje su trebale biti stvarna i pravna osnova za odluku (sada članak 336. stavak 2. točka 13. ZPP-a).

(Vrhovni sud Federacije BiH, broj Rev. 1/2001)

- Kada izrekom presude nije točno određen onaj dio zemljišne parcele čija se predaja u posjed traži, tako da bi se prigodom izvršenja mogao identificirati, ostvarena je bitna povreda odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavak 2. točka 13. ZPP-a.

(Vrhovni sud RS Rev. 93/00 od 23.11.2000.)

Sudska praksa prije 1991 godine

- Presudom može biti usvojen samo potpuno i precizno određen tužbeni zahtjev, tako da se presuda može prinudno izvršiti u sudskom izvršnom postupku.

(Vrhovni sud BiH broj PŽ-46/91 od 18.04.1991 godine)

- Nema bitne povrede odredaba parničnog postupka ako sud nije izradio odluku u roku koji zakon propisuje, ali je uslijed toga stranka pretrpjela štetu ona može tražiti naknadu.

(Vrhovni sud BiH broj Rev- 293/90 od 18.04.1991 godine)

- Nije nerazumljiva i nejasna izreka prvostepene presude da se tužbeni zahtjev odbija, bez bližeg navođenja u izreci sadržaja tužbenog zahtjeva, ako je u obrazloženju presude sadržaj tužbenog zahtjeva u cjelini reprodukovan.

(Presuda Vrhovnog suda BiH broj Rev: 488/86 od 16.04.1987 godine)

- Nema bitne povrede odredaba parničnog postupka ako je u izreci presude određeno da se odbijaju tužbeni zahtjevi postavljeni u istom predmetu, a obrazloženje sadrži razloge samo za odbijanje glavnog zahtjeva iz kojeg su izvedeni ostali zahtjevi.

(Vrhovni sud BiH broj Rev-182/88 od 19.01.1989 godine)

- Izreka presude je dovoljno određena ako sadrži iznos glavnog duga, datum od kada teče zatezna kamata i propis o stopi zatezne kamate (odluka SIV-a o visini stope zatezne kamate) jer se na temelju tih elemenata može precizno utvrditi visina dospjelog potraživanja do isplate, odnosno u izvršnom postupku.

(Vrhovni sud BiH broj PŽ-349/86 od 27.11.1986 godine)

- Postoji apsolutno bitna povreda odredaba parničnog postupka kada presuda, u parnici radi zakonskog izdržavanja ne sadrži razloge o imovinskim mogućnostima i jednog i drugog roditelja i potrebama djeteta, ili ako nije ocijenjen doprinos roditelja kome je dijete povjereno na zaštitu i vaspitanje: njegov rad i briga koju ulaže u vaspitanje i podizanje djeteta.

(Vrhovni sud BiH, broj GŽ. 201/86 od 6.2.1987. godine)

- Ako u presudi nije dana pouka o pravnom lijeku, stranka ima pravo žaliti se u zakonskom roku. Ako je u pouci naveden kraći rok od zakonskog, stranka ima pravo izjaviti žalbu u okviru zakonskog roka, pošto sud nema ovlaštenje skratiti

zakonski rok. Obrnuto, ako sud greškom navede u pouci duži rok za žalbu od zakonskog roka, žalba se smatra blagovremenom ako je izjavljena u roku koji je naveden u pouci, jer je pogrešnom pravnom poukom stranka dovedena u zabludu u pogledu dužine roka pa zbog toga ne smije trpjeti štetne posljedice.

(Načelan stav proširene opšte sjednice Vrhovnog suda SFRJ, broj 1/66).

- U izreci kondemnatorne presude nije potrebno posebno istaknuti da je tuženi obavezan dužnu činidbu ispuniti "pod prijetnjom izvršenja", već je dovoljno i u skladu sa zakonom da se u presudi odredi paricijski rok.

(Vrhovni sud Hrvatske Gž-2147/78)

- Zahtjev za prebijanje može se istaknuti ne samo u formi protutužbe, već i u formi prigovora. O tom zahtjevu sud mora odlučiti u izreci presude bez obzira na to u kojoj je formi zahtjev istaknut.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Gž-4582/72)

- Obaveza je sudova navesti propise materijalnog prava na kojima utemeljuju svoju odluku.(FZPP član 320 stav 4) kako bi se strankama pružila što potpunija mogućnost da ocijene pravilnost primjene materijalnog prava.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Rev-590/83)

Sudska praksa iz inostranstva:

- Razumljiva je izreka presude u kojoj je rečeno da će se protuvrijednost strane valute izračunati po srednjem tečaju na dan isplate zato što je mjerodavan tečaj banke u mjestu ispunjenja. Ako te banke imaju različit tečaj, obračun će se obaviti po najnižemu od njih.

(Vrhovni sud Hrvatske, Rev. 990/93)

- Izreka presude kojom se odbija tužbeni zahtjev bez navođenja sadržaja tužbenog zahtjeva je nerazumljiva i radi se o nedostatku zbog kojeg se presuda ne može ispitati.

(Županjski sud u Bjelovaru Gž-469/98)

- U presudi po žalbi konstatacija da je neka presuda u odnosu na određen stranku ili određen dio zahtjeva neizmijenjena, jer je stranka koja ima za to pravni interes nije pobijala, unosi se u obrazloženje, a ne u izreku presude.

(Vrhovni sud RH Rev. 250/92 od 15.4.1992.)

- Izreka presude kojom je prihvaćen tužbeni zahtjev na utvrđenje da je pravo vlasništva nekretnine stečeno dospjelošću i kupoprodajom, dakle po dva sasvim različita pravna osnova, je nerazumljiva.

(Županijski sud u Bjelovaru broj GŽ-1363/98)

- Nerazumljiva je izreka presude kojom je tuženiku naloženo da tužitelju isplati naknadu plaće, a da pri tome nije naveden iznos koji tuženik mora isplatiti.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Rev-137/93)

- Nije razumljiva presuda u kojoj sud nije naveo koje je materijalno pravne propise primijenio, a to se ne može utvrditi ni iz teksta obrazloženja. Time sud čini bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz člana 336 stav 2 točka 13 F ZPP-a.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Rev-93/94)

- Pozivanje suda u obrazloženju samo općenito na nalaz i mišljenje vještaka, bez navođenja koje su činjenice i zbog kojih se razloga smatraju utvrđenim, ne može nadomjestiti razloge o odlučujućim činjenicama. Takva presuda ima nedostatke zbog kojih se ne može ispitati.

(Vrhovni sud Hrvatske, Rev. 93/93 od 26. siječnja 1994)

8. DOSTAVA PRESUDE

Prema odredbama novih zakona, preuzimanje presude vrše stranke odnosno njihovi punomoćnici u zgradi suda. Postoji i izuzetak od pravila, te je dopušteno da sud stranci dostavi otpravak presude u okolnostima kada za to postoje opravdani razlozi i ako za to postoji zahtjev stranke. Dostava presude uručenjem u zgradi suda odnosi se na sve vrste presuda, izuzev presude zbog propuštanja i drugostepene presude donesene u sjednici vijeća. Datum uručenja presude se određuje nakon zaključenja glavne rasprave i tom

prilikom stranka može predložiti, ako postoje izuzetne okolnosti, da joj se presuda dostavi na način predviđen općim odredbama ovog zakona o dostavi pismena, tj. da ne pristupa u sud određenog dana radi preuzimanja presude. Razlozi da se udovolji takvom zahtjevu stranke mogli bi biti velika udaljenost prebivališta stranke od sjedišta suda, odnosno loše saobraćajne veze, loše zdravstveno stanje stranke i dr. Rok za izjavljivanje žalbe stranci u tom slučaju teče od dana dostave presude, za razliku od početka roka za izjavljivanje žalbe od dana donošenja presude kada su stranke uredno obaviještene o danu donošenja presude i kada presudu preuzimaju u zgradi suda. Moguća je situacija da sud ustanovi da stranka nije uredno obaviještena o datumu donošenja odnosno uručenja presude u zgradi suda. U takvom slučaju stranci će se presuda dostaviti takođe po općim pravilima o dostavi pismena. Dakle, osnovno pravilo je da se presude ne dostavljaju, nego uručuju strankama u tačno određeno vrijeme.

Sudska praksa

- Prvostepena presuda se dostavlja stanci lično u smislu odredbe člana 142 stav 1 Zakona o parničnom postupku pa u slučaju da nije u prvom pokušaju dostavljena stranci lično nego drugom licu dostava se smatra neurednom.

Iz obrazloženja: Prema odredbi člana 142 stav 1 ZPP-a za sudska pismena, između ostalih i za sudske odluke protiv kojih je dozvoljena posebna žalba, propisana je lična dostava što znači da se urednom smatra samo ona dostava koja je izvršena stranci lično. Ovo znači da se u prvom pokušaju dostave mora pismeno predati lično stranci, a ako se ne zatekne ostaviti obavijest u smislu člana 142 stav 2 ZPP-a. Drugom licu, umjesto stranci, pismeno se može predati tek u drugom pokušaju dostave. Kada je stranka u prvom pokušaju dostave na dostavnici potpisalo drugo lice (u konkretnom slučaju dostavnicu je potpisao član njegovog domaćinstva), onda stranka nije uredno primila pismeno i u tom slučaju ni na jedan drugi poseban način ne može se utvrđivati dan kad je stranka primila odluku.

(Vrhovni sud FBiH broj Rev- 78/97 od 24.12.1997 godine)

Sudska praksa prije 1991 godine

- U parnici radi utvrđenja da postoji pravo služnosti preko nekretnina koje su suvlasništvo tuženih, tuženi su jedinstveni suparničari, pa ako jednome od njih nije uredno dostavljena presuda, ne teče rok za žalbu ni prema ostalima.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev-61/89 od 04. 08. 1989 godine)

9. DOPUNSKA PRESUDA

Dopunska presuda je odluka koja se donosi u slučaju kada je sud propustio odlučiti o djelu tužbenog zahtjeva ili o svim zahtjevima kojima se mora odlučiti presudom, a koji su već raspravljeni (napomena: vidi Anex X, primjer 8). Sud odlučuje o donošenju dopunske presude samo po prijedlogu stranke, a ne po službenoj dužnosti. Tužitelj naravno ima interes da sud odluči o svim njegovim zahtjevima, a u nekim slučajevima i tuženi može imati takav interes, jer se rješenjem stvari u cjelini otklanja pravna nesigurnost i isključuje mogućnost pokretanja novog spora. Stranka svoje pravo na podnošenje prijedloga može iskoristiti samo u roku od 30 dana. Ukoliko je prijedlog za donošenje dopunske presude podnesen neblagovremeno, ili ako je nedopušten, tj. podnesen od neovlaštene osobe, sud će rješenjem prijedlog odbaciti.

Ako je prijedlog neosnovan, t.j. u slučaju kada je sud u presudi odlučio o svim tužbenim zahtjevima, sud će rješenjem odbiti prijedlog. Ako je prijedlog za dopunu presude osnovan, sud će bez ponovnog raspravljanja, donijeti dopunsku presudu u roku od osam dana. Razlog za skraćivanje ovog roka u odnosu na prijašnje odredbe je naravno ekonomičnost postupka. Mišljenja smo da ovaj rok nije nerealan, budući da je sud već raspravio o tom dijelu tužbenog zahtjeva. Ukoliko se prijedlog za dopunu presude odnosi samo na troškove postupka, o tom zahtjevu sud odlučuje dopunskim rješenjem. Ako je uz prijedlog za dopunu presude podnesena i žalba protiv presude, prvostepeni će sud zastati s dostavom te žalbe drugostepenom sudu dok se ne donese odluka o prijedlogu za dopunu presude i dok ne protekne rok za žalbu protiv te odluke. Ovo rješenje, po kome se dva nezavisna procesna sredstva, žalba na presudu i prijedlog za donošenje dopunske presude procesno vežu, očito je usvojeno iz razloga ekonomičnosti postupka, a radi sprečavanja mogućih tehničkih komplikacija u postupanju sa predmetom. Međutim, ukoliko protiv odluke o dopuni presude bude podnesena žalba, ta žalba će se zajedno sa žalbom protiv prvobitne presude dostaviti drugostepenom sudu. U slučaju da se prvostepena presuda pobija žalbom samo iz razloga što je sud propustio da odluči o svim zahtjevima iznijetim u parnici, žalba će se smatrati prijedlogom za donošenjem dopunske presude i o njoj će, kao o prijedlogu za donošenje dopunske presude, odlučiti prvostepeni sud.

Moguće dileme i pitanja:

1.

Šta će se dogoditi u situaciji kada sud propusti da odluči o dijelu tužbenog zahtjeva, a parnične stranke ne podnesu prijedlog za donošenje dopunske presude?

2.

Kako valja postupiti ako na glavnoj raspravi nije raspravljano o dijelu zahtjeva o kome nije odlučeno u presudi, a podnesen je prijedlog za donošenje dopunske presude?

3.

Da li se protiv rješenja kojim se odbacuje prijedlog za donošenje dopunske presude zbog neblagovremenosti ili nedopuštenosti može izjaviti posebna žalba?

4.

Da li stranka koja se odrekla prava na žalbu u konkretnom sporu ima pravo da u zakonskom roku izjavi prijedlog za donošenje dopunske presude?

Varijante mogućih odgovora:

1.

U tom slučaju nema prepreke da se povodom dijela tužbenog zahtjeva o kome nije odlučivano podnese nova tužba, pošto se ne radi o presuđenoj stvari.

2.

O ovom pitanju postoje dva suprotstavljena mišljenja. Po jednom, bilo bi svrsishodno da se po prijedlogu za donošenje dopunske presude ponovno raspravlja i na osnovu rezultata nove glavne rasprave donese dopunska presuda. Po drugom mišljenju, kako je zakon jasan da se ova presuda donosi samo onda kada je zahtjev raspravljen, a presuda po svom sadržaju može biti takva da se njome zahtjevu udovolji ili da se odbije, proizlazi da će sud u slučaju kada ocijeni da zahtjev nije raspravljen, donijeti rješenje kojim će odbiti prijedlog za donošenje dopunske presude.

3.

Po našem mišljenju protiv ovakvog rješenja se može izjaviti posebna žalba, jer se ne radi o rješenju kojim se upravlja postupkom.

4.

Da, pošto se radi o različitom pravnom sredstvu. Naime, žalba se izjavljuje protiv prvostepene odluke suda, prijedlog za dopunu zbog nedostatka odluke suda o dijelu tužbenog zahtjeva.

Sudska praksa prije 1991 godine

- Prijedlog za dopunu presude može podnijeti samo stranka u prekluzivnom roku za donošenje dopunske presude, odnosno u roku od 15 dana od dana kada je krnja presuda dostavljena stranci koja predlaže dopunu. Protekom roka prestaje litispencija o zahtjevu o kojemu nije odlučeno, pa je moguće o istom zahtjevu pokrenuti novu parnicu.

(Vrhovni sud BiH, Rev. 654/82)

- Kad se stranka žali zbog toga što prvostupanjski sud nije odlučio o jednom od alternativno postavljenih zahtjeva, takva se žalba smatra prijedlogom da se donese dopunska presuda.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev. 100/85)

- Kad prvostupanjski sud nije odlučio o svim zahtjevima, a tužitelj se ne žali, niti stavlja prijedlog za donošenje dopunske presude, smatra se kao da toga tužbenog zahtjeva i nema, odnosno da je tužitelj u tom dijelu povukao tužbu.

(Okružni sud u Splitu Gž-2629/82)

- Dopunsku presudu sud može donijeti samo ako je prvobitnu presudu donio kao prvostupanjski sud.

(Vrhovni sud SFRJ broj Rev-236/73)

- Propust suda da presudom odluči i o parničnim troškovima, predstavlja osnovu i razlog za donošenje dopunske presude.

(Vps u Novom Sadu broj Sl-1198/71)

- Ako se prijedlog za dopunu presude odnosi samo na troškove postupka, odluku o prijedlogu donosi predsjednik vijeća bez održavanja ročišta. O prijedlogu za dopunu presude koji se odnosi samo na troškove odlučuje se rješenjem.

(Vrhovni sud R. Hrvatske, Rev. 288/83)

- Sud može donijeti dopunsku presudu i bez otvaranja glavne rasprave, samo ako je zahtjev dovoljno raspravljen i ako presudu donosi isto vjeće.

(Vrhovni privredni sud Srbije broj Pž-958/74)

- Kada je uz prijedlog za dopunu presude podnesena i žalba protiv presude, dok se ne donese odluka o prijedlogu za dopunu presude i dok ne protekne rok za žalbu protiv te odluke, prvostepeni sud zastat će s dostavom te žalbe drugostepenom sudu. Zastoj traje dok prvostepeni sud ne donese odluku o prijedlogu za dopunu presude i dok ne istekne rok za žalbu protiv ove presude.

(Vrhovni privredni sud Srbije broj PŽ-2481/74)

Sudska praksa iz inostranstva

- Kad se prvostupanjska presuda pobija žalbom samo zato što prvostupanjski sud nije presudom odlučio o svim zahtjevima, žalba će se smatrati prijedlogom stranke da se donese dopunska presuda, jer pogrešna kvalifikacija pravnog sredstva nema uticaj na njegov tretman (falsa nominatio non nocet), pa ako se takva žalba greškom dostavi drugostupanjskom sudu, on će predmet vratiti prvostupanjskom sudu.

(Županijski sud u Bjelovaru, GŽ-915/93-3).

- Nepravodobni ili neutemeljeni prijedlog za dopunu presude odbacit će odnosno odbiti predsjednik vijeća bez održavanja ročišta. Prijedlog je nepravodoban ako je podnesen nakon proteka roka od 15 dana od primitka presude. Ako je prvostupanjski sud propustio odlučiti o dijelu tužbenog zahtjeva, a stranka nije pravodobno predložila tom sudu donošenje dopunske presude, donošenje takve presude ne može se tražiti u drugostupanjskom postupku.

(Viši trgovački sud Hrvatske PŽ. 1734/95 od 21. listopada 1997.god)

10. ISPRAVLJANJE PRESUDE

Prilikom izrade presude može se desiti da dođe do pogreške u imenima, brojevima i druge očite pogreške u pisanju i računanju. Radi se o pogreškama koje su očigledne i koje ne predstavljaju stvarnu volju suda prilikom donošenja presude. Ovakve pogreške nemaju uticaja na suštinu presude, a o njima je sud dužan da vodi računa i ispravlja ih po službenoj dužnosti. Također će sud izvršiti ispravku očigledne pogreške i po prijedlogu stranaka.

Ispravkom se ne može mijenjati sadržaj volje suda izražene u trenutku donošenja presude, jer bi to bilo u protivnosti s načelom vezanosti suda za presudu od dana njenog donošenja, odnosno pravnog učinka presude prema strankama od dana donošenja odnosno dostavljanja. Pravo na ispravak presude nije vezano rokom, tako da i sud i stanke mogu tražiti ispravak u bilo koje vrijeme. Ispravak presude se unosi na kraj izvornika presude, a strankama se otprema rješenje o ispravci.(napomena: vidi Anex X primjer 9)

Protiv rješenja o ispravci dopuštena je posebna žalba. Ako bi žalba na presudu bila izjavljena samo radi ispravke presude, takvu žalbu treba smatrati prijedlogom za ispravak. Osim očigledne pogreške u pisanju ili računanju, moguće je i da dođe do nesaglasnosti između izvornika i prijepisa presude. U takvom slučaju, nakon što uoči propust, sud je dužan izraditi ispravljeni prijepis presude koji će dostaviti strankama, a pri tom naglasiti da se tim prijepisom zamjenjuje prijašnji prijepis. Ovo se čini prema pravilima o dostavljanju, pa shodno tome rok za izjavljivanje žalbe u pogledu ispravljenog djela teče od dana dostave ispravljenog prijepisa presude. U pravilu se ispravak odluke donosi bez saslušanja stranaka, ali ukoliko je to potrebno učiniti, sud ima ovlaštenje da to učini.

Moguće dileme i pitanja:

1.

Da li se ispravljanje presude može činiti i nakon pravomoćnosti presude?

2.

Mora li ispravak presude vršiti sudija koji je vodio postupak i donio presudu u konkretnom predmetu?

3.

Da li se može vršiti ispravljanje presude zbog pogrešaka koje je u tužbi ili u nekom drugom podnesku načinila stranka u postupku, a ne sud prilikom izrade presude?

Varijante mogućih odgovora:

1.

Pošto je u zakonu navedeno da će sud pogreške ispraviti u svako doba to se ima smatrati da se isto može učiniti i nakon pravomoćnosti.

2.

Po našem mišljenju nema prepreka da ispravak izvrši bilo koji sudija suda koji postupa u predmetu. Ovo stoga što očiglednost pogreške nije sporna, a takva praksa bi bila u skladu sa načelom ekonomičnosti postupka.

3.

Nije dozvoljeno vršiti ispravke presude zbog grešaka koje je u tužbi ili podnescima učinila stranka, pa i kada se radi o očiglednim greškama stranke u pisanju, budući da se ne radi o greškama suda. (napomena: vidi Anex X primjer 10)

Sudska praksa prije 1991 godine:

- Kada je presudom utvrđeno pravo vlasništva na zgradi, ali nisu u potpunosti

navedene oznake čestica na kojima se ona nalazi, naknadno unošenja podataka tih čestica smatra se ispravkom presude.

(Vrhovni sud Hrvatske Gž-74/82 od 28.10.1982.)

- Kada se pojavi nesuglasnost između prijepisa presude i izvornika, tada se kao sadržaj odluke uzima ono što je sadržano u izvorniku.

(Viši privredni sud u Beogradu Pž-4215/83 od 16. februara 1984)

- Ispravljanje presude može se izvršiti samo ako se radi o očiglednim grešakama u pisanju i računanju. Ispravkom presude ne može se otklanjati pogrešna odluka o zahtjevima stranaka.

(Vrhovni sud Srbije broj Gž-3265/76)

- Ispravljanje sudske odluke može se vršiti kada se radi o očiglednoj pogreški suda nastaloj prilikom pisanja odluke. Stoga nije dozvoljeno vršiti ispravku grešaka koje su nastale greškom stranaka pa makar bile i očigledne.

(Okružni sud u Novom Sadu broj P-3749/69)

- Predsjednik vijeća drugostupanjskog suda donosi rješenje o ispravku presude istog suda.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Rev-1139/76)

Sudska praksa iz inostranstva

- Pogreška koju je sud u presudi učinio kad je naložio tuženiku da plati zakonske zatezne kamate na douđeni iznos naknade štete od dana tužbe, a uz pravilnu primjenu materijalnog prava trebalo je kamate dosuditi od dana presuđenja, predstavlja pogrešku u suđenju, a ne pogrešku u imenima i brojevima ili pak neku drugu očitu pogrešku.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Gzz-35/98)

- Rješenjem drugostupanjskog suda kojim je potvrđeno prvostupanjsko rješenje o ispravku izreke presude postupak je pravomoćno završen.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Rev-676/95)

- Odredbe članka 324. i 329. FZPP-a odnose se isključivo na mogućnost

ispravka presude i rješenja kao odluke suda, a nikako i na mogućnost ispravka sudske nagodbe bez obzira na to je li ona sklopljena u tijeku parnice ili, pak prije pokretanja parnice.

(Županijski sud u Rijeci GŽ-472/97 od 14. siječnja 1998)

- Protiv drugostupanjskog rješenja kojim je odbijen prijedlog stranke za ispravak presude revizija je dopuštena.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev. 238/93 od 10. studenog 1993)

- Kada se radi o ispravku u izreci presude, potrebno je strankama dostaviti ispravljeni prijepis presude s naznakom da se tim prijepisom zamjenjuje prijašnji prijepis presude, jer bi se u protivnom stranka koja nije izjavila žalbu protiv presude našla u situaciji da u žalbi protiv rješenja o ispravku može iznositi samo razloge glede postojanja pretpostavki za ispravak presude, dakle procesne prigovore, a ne i suštinske prigovore.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev. 238/95 od 01. ožujka 1995)

- Ispravkom se ne može mijenjati sadržaj izreke presude kada je on rezultat pogrešne odluke suda o utemeljenosti zahtjeva, a to niti u slučaju kad se stranke s tim suglase, jer je sud vezan presudom čim je objavljena odnosno otpravljen (članak 316. stavak 1. ZPP-a), a ne postoji odredba FZPP-a koja bi davala mogućnost sudu da mijenja svoju presudu prema sporazumu stranka ili po službenoj dužnosti.

(Vrhovni sud Hrvatske Gzz-35/98 od 17.9.1998.)

11. PRAVOMOĆNOST PRESUDE

Kao što je poznato u teoriji procesnog prava razlikujemo formalnu i materijalnu pravomoćnost. Presuda koja se više ne može pobijati redovnim pravnim lijekom je formalno pravomoćna, a materijalna pravomoćnost znači da pravomoćna presuda djeluje prema strankama u sporu, te je njom pravomoćno presuđeno u određenom zahtjevu između istih stranaka (*res iudicata*).

Prilikom odlučivanja o tome da li je stvar pravomoćno presuđena može se pojaviti problem u ustanovljavanju da li je tužbeni zahtjev isti po svojoj sadržini ili je osnov zahtjeva isti. Pravomoćnost obuhvata samo izreku presude, a na osnovu obrazloženja se nekada može utvrditi identitet tužbenog zahtjeva. Subjektivna granica pravomoćnosti nalaže da je osnovno pravilo da pravomoćna presuda djeluje između parničnih stranaka, ali presuda može imati pravni učinak i prema trećim licima, kao što su umješači i slično. (napomena: vidi Anex X primjer 11)

Naši procesni zakoni prihvaćaju načelo nedjeljive pravomoćnosti, što znači da presuda ne postaje pravomoćna ukoliko je bilo koja parnična stranka izjavila žalbu. Sud je dužan da u toku cijelokupnog postupka vodi računa o tome je li stvar pravomoćno presuđena po službenoj dužnosti. O pravomoćno presuđenoj stvari ne može se ponovo raspravljati, te je postojanje pravomoćne presude negativna procesna pretpostavka za novi postupak (ne bis in idem).

Prvostepena presuda postaje pravomoćna istekom žalbenog roka ako nijedna stranka nije uložila žalbu, ukoliko se stranke u toku žalbenog roka odreknu prava na žalbu, kada stranka koja je izjavila žalbu od nje odustane prije donošenja odluke po žalbi i kada drugostepeni sud odbije žalbu. U pogledu nastupanja pravomoćnosti presude zbog propuštanja postoje dileme o kojima smo raspravljali u poglavlju koje se odnosi na tu vrstu presude. (napomena: vidi Anex IX - 1)

Pravomoćnost sudske odluke ne zastarijeva, a može zastarjeti samo pravo na ostvarenje tužbenog zahtjeva iz odluke koja je pravomoćna.

Moguće dileme i pitanja:

1.

Koji dio sudske odluke može postati pravomoćan?

2.

Kada postaje pravomoćna drugostepena presuda?

Varijante mogućih odgovora:

1.

Pravomoćna može biti samo izreka sudske odluke, a ne i obrazloženje.

2.

Drugostepena presuda postaje pravomoćna sa danom donošenja.

Sudska praksa

- Pravosnažno presuđena stvar - Član 219 stav 2 zakona o parničnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine: Ocjenjeno je da se u konkretnom slučaju radi o pravosnažno presuđenoj stvari, pošto su u ovoj pravnoj stvari evidentno ispunjena kumulativno sva tri uslova: Identitet stranaka, identitet zahtjeva i identitet činjeničnog osnova. To što je tužilac svoja potraživanja po osnovu ulaganja novčanih sredstava po ugovoru o dokapitalizaciji i poslovno-tehničkoj saradnji i aneksu tog ugovora u ovom postupku samo označio "na ime naknade vrijednosti postignute koristi" po istom ugovoru, suštinski ni u čemu ne mijenja raniji pravni osnov ovog potraživanja.

(Rješenje Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj PŽ-25/04 od 15.06.2004 godine.)

- Stvar se smatra presuđenom u smislu pravosnažnosti ako je njome odlučeno o zahtjevu tužbe ili protivtužbe (član 333 stav 1 ZPP-a), odnosno o postojanju ili nepostojanju potraživanja koje je tuženi istakao prigovorom prebijanja (član 333 stav 3 ZPP-a), u kojem slučaju nova parnica, koja se pokreće o istoj stvari, nije dopuštena, pa tužbu treba odbaciti (član 333 stav 2 ZPP-a)

Iz obrazloženja:

U ovoj parnici tužilac je podnio tužbu radi naknade inflatorne štete. Osnovanost tužbenog zahtjeva opravdava se tvrdnjom da je nakon donošenja presude P broj 1462/90 od 13.02.1991 godine došlo do potpunog obezvređivanja dosuđenog novčanog iznosa po ovoj presudi usljed visoke stope inflacije, kao posljedice nestabilnih privrednih prilika. Raniji zahtjev i zahtjev koji je predmet ovog spora nisu isti ni po tužbenom prijedlogu ni po činjeničnom i pravnom osnovu. Stoga ranija pravosnažna presuda o naknadi stvarne štete nije smetnja za vođenje nove parnice između istih lica. Otuda je pogrešan zaključak nižestepnih sudova da je ovdje riječ o presuđenoj stvari.

(Vrhovni sud RS broj Rev-18/95 od 22.05.1995 godine)

- Za postojanje presuđene stvari potrebno je da se ispune tri uslova: da postoji identitet stranaka u istoj ili obrnutoj ulozi, identitet zahtjeva i identitet činjeničnog osnova. U odnosu na obične umještače, pravosnažna presuda proizvodi tzv. intervencijsko dejstvo i ne može djelovati neposredno. Umještači koji imaju položaj jedinstvenog suparničara direktno su vezani pravosnažnošću presude.

(Vrhovni sud RS broj Rev. 14/96 od 14.05.1996 godine).

- Odluka stranog suda kojom je razveden brak stranaka, koji su državljani Republike Srpske, a i odluka o povjeravanju i izdržavanju zajedničkog djeteta, ne može se priznati ako se bilo koja od stranaka tome protivi, pa se u ovakvom slučaju ne može govoriti o presuđenoj stvari.

Iz obrazloženja:

Ne može se prihvatiti revizioni prigovor tužene, istican u postupku pred nižestepenim sudovima, da je pravosnažnom odlukom Opštinskog suda u Štokholmu broj TT-1-3 od 08.10.1993 godine, razveden brak između stranaka i da je tom odlukom zajedničko dijete stranaka mlđb. Ž. Povjeren tuženoj na čuvanje i vaspitanje, te da se iz ovog razloga tužba imala odbatiti, jer da se radi o pravosnažno presuđenoj stvari. Ova revizijska tvrdnja ne stoji ne samo stoga što ova odluka nije priznata od strane bilo kog suda u prethodnoj Jugoslaviji nadležnog za priznanje strane sudske odluke u skladu sa odredbama Zakona o rješavanju sukoba sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima ("Službeni list SFRJ" broj 3/82) jer prijedlog za priznanje ove odluke nije podnesen, a i da jeste, ona se, kada je u pitanju ovakva vrsta spora za čije je rješavanje nadležan isključivo sud države čiji su bračni drugovi državljani (član 61 stav 1 tačka 1 navedenog zakona), što je ovdje slučaj, ne bi mogla priznati zbog izričitog protivljenja tužioca (član 89 stav 2 navedenog zakona), već i stoga što je u postupku utvrđeno da

odluka stranog suda, na koju se poziva revident, ima privremeni karakter, odnosno da važi do donošenja presude o razvodu braka ili dok sud drugačije ne odredi ili dok se ne odustane od tužbe za razvod braka.

(Vrhovni sud RS broj Rev-12/95 od 20.07.1995 godine.)

- Nema zapreke za ponovno suđenje ako je ranija parnica u istoj stvari završena obustavom postupka zbog zakonske pretpostavke o povlačenju tužbe.

(Vrhovni sud BiH broj PŽ- 90/98 od 1998 godine)

Sudska praksa prije 1991 godine

- Zakupnik koji nije ispunio obavezu preuzetu sudskim poravnanjem da dovede zemljište u prijašnje stanje odgovara za štetu zbog neispunjenja te obaveze, pa zahtjev za naknadu štete nije presuđena stvar.

(Vrhovni sud BiH broj Gvl-35/88 od 10.11.1988 godine)

- Presuđena stvar nastala za konkretan slučaj odnosi se samo na činjenicu dospelosti na dan donošenja prvostupanjske presude. Protekom daljeg roka činjenice za isti pravni odnos se mijenjaju, pa po novoj tužbi za istu pravnu stvar ne vrijedi institut presuđene stvari i po dospijeću činidbe sud će udovoljiti zahtjevu

(Viši privredni sud R. Hrvatske, broj PŽ-114/79 od 12.3.1979.)

- Ako je u istoj parnici pravomoćno odlučeno o prigovoru podijeljene odgovornosti, u ponovnom postupku odlučivanja o zahtjevu radi naknade ovog vida štete, u pogledu kojeg je bila ukinuta prvostepena presuda, sud ne može ponovo odlučivati o tom prigovoru.

Iz obrazloženja:

Neosnovan je prigovor tuženog da su nižestepeni sudovi počinili apsolutno bitnu povredu odredaba parničnog postupka time što su presudama izstavili razloge o tome zašto nisu uvažili njegov prigovor o podijeljenoj odgovornosti, jer je ranijom pravosnažnom presudom donijetom u ovoj parnici koja je u tom dijelu potvrđena drugostepenom presudom, već odlučeno o osnovu tužbenog zahtjeva i u vezi s tim i o prigovoru podijeljene odgovornosti, o čemu su u navedenim presudama dali i odgovarajući razlozi. Zbog toga nižestepeni sudovi u kasnijim presudama, koje su predmet ispitivanja u ovom revizijskom postupku, obzirom na odredbu iz člana 333. zakona o parničnom postupku, nisu ni mogli ponovno odlučivati o prigovoru odijeljene odgovornosti, niti o osnovanosti tužbenog zahtjeva (pravosnažno presuđena stvar).

(Vrhovni sud SBiH, Rev. 59/87 od 15.10.1987. godine)

- Postoji identitet činjeničnog osnova tužbe i tužbenog zahtjeva kada je u ranijoj parnici tužiteljica zahtijevala predaju zemljišta u posjed zasnivajući taj zahtjev i na činjenicama iz kojih bi trebalo zaključiti da je stekla pravo svojine održajem, a u kasnijoj parnici protiv istog tuženog zahtjeva utvrđuje prava svojine na istom zemljištu, pozivajući se na održaj kao osnov sticanja.

(Rješenje Vrhovni sud BiH broj Rev-519/84 od 22.11.1984 godine)

- Za postojanje presuđene stvari potrebno je da su ispunjena tri uvjeta: da postoji identitet stranaka u istoj ili obrnutoj ulozi, identitet zahtjeva i identitet činjeničnog osnova.

(Vrhovni sud Vojvodine Rev. 189/84 od 25.6.1984)

- Stavovi suda o prejudicijalnom pitanju izneseni u obrazloženju presude ne postaju pravomoćni.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev. 2212/88 od 5.4.1989)

- Pravomoćna strana odluke spriječava da se o identičnom zahtjevu odluči u parnici pred domaćim sudom, ako se odluci stranog suda priznaje pravomoćnost i ovršnost, što je uvjetovano ispunjenjem pretpostavke za priznanje strane odluke.

(Vrhovni sud Hrvatske, Rev. 1613/84 od 13.11.1984)

- U odnosu na prigovor presuđene stvari, bez obzira što je drugostepeni sud već jednom o tome raspravljao, mora se ispitati da li postoji sadržajni identitet izreke prvobitne presude i zahtjeva tužbe o kome se u ovom sporu raspravlja. Naime, za stvarni identitet spora bitno je da li se u oba slučaja, koji se upoređuju u cilju utvrđivanja osnovanosti prigovora presuđene stvari, radi o istom događaju odnosno zbivanju u prošlosti. Za osnovanost prigovora presuđene stvari bitno je da postoji identitet tužbenog zahtjeva i identitet stranaka, pa makar u novom sporu bilo uz ranije stranke još i novih. To, naime, nije odlučno za ocjenu osnovanosti prigovora presuđene stvari u odnosu na ranije stranke.

(Vrhovni sud Srbije, Rev-103/74)

- Okolnost da je u postupku obnavljanja nestalog spisa utvrđeno da je u odnosnom predmetu donesena pravomoćna presuda ne oslobađa sud da u novoj parnici, povodom prigovora pravomoćnosti, provede potrebne dokaze radi utvrđenja da li je spor zaista pravomoćno okončan već u ranijoj parnici.

(Vrhovni sud Hrvatske, GŽ-2360/77)

- Da bi se radilo o istovjetnim tužbenim zahtjevima, nije dovoljno da je u obje parnice istaknut sadržajno isti tužbeni zahtjev, već je potrebno i da se tužbeni zahtjev u tim parnicama temelji na identičnoj činjeničnoj osnovi.

(Vrhovni sud Hrvatske, broj Rev-1184/82)

- Pravomoćna postaje jedino izreka presude, a njezini razlozi mogu poslužiti samo identifikaciji pravnog odnosa o kome je odlučeno u izreci.

(Vrhovni sud Hrvatske, broj Rev- 525/84)

- Za postojanje subjektivnog identiteta spora nije bitno u kojem se procesnom položaju nalaze parnične stranke.

(Vrhovni sud Hrvatske, broj Rev- 2349/82)

- Dvije su parnice objektivno identične ako je u objema istaknut sadržajno isti tužbeni zahtjev, pa osnovanost jednog zahtjeva isključuje mogućnost da bude osnovan i onaj drugi.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Rev-2349/82)

- Okolnost što je tužba odbačena zbog nedopustivosti redovnog pravnog puta ne predstavlja smetnju da se u istoj stvari ponovno odlučuje, jer ako sud nađe da je dopustiv redovan pravni put, rješavat će i o samoj stvari, ako o njoj nije u meritumu rješavano.

(Vrhovni sud Jugoslavije broj Gz-1/71)

- Za ocjenu radi li se o presuđenoj stvari bitno je ne samo da je u pitanju zahtjev iste sadržine, već i da su u pitanju iste stranke jer je pravno djelovanje presude ograničeno na parnične stranke koje su sudjelovale u postupku.

(Vrhovni sud Srbije broj Rev-1443/80)

- Da bi se smatralo da je stvar pravomoćno presuđena, potrebno je postojanje identiteta stranaka, identiteta zahtjeva i identiteta činjeničnog stanja. Prethodni spor treba da je vođen i okončan u parničnom postupku, a ako je vođen u upravnom postupku, onda nema presuđene stvari.

(Vrhovni sud Srbije broj Rev-572/81)

- Ne radi se o identičnom sporu kad tužitelj nakon što je pravomoćno odbijen sa zahtjevom da mu tuženik isplati određeni iznos kao mjeničnom vjerovniku, u novoj parnici zatraži da mu se usvoji zahtjev prema vjerovniku iz osnovnog pravnog posla.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Rev-63/88)

- Ne postoji objektivni identitet između sporova kada tužbeni zahtjev glasi na utvrđenje da ugovor o doživotnom uzdržavanju predstavlja ugovor o darovanju i spora u kojem se tražilo poništenje istog ugovora

(Vrhovni sud Hrvatske broj Rev-5446/90)

- Nije presuđena stvar u slučaju kada se tužilac, pošto se vansudski sporazumio sa tuženim o produžetku roka plaćanja duga, odrekao tužbenog zahtjeva, a u novoj parnici traži isplatu ovog duga s obzirom da ga tuženi nije vratio ni u produženom roku.

Iz obrazloženja:

U tužbi od 3.9.1986. godine, tužitelj je postao zahtjev za vraćanje dinarske protuvrijednosti zajma u istom iznosu, sa obrazloženjem da je na ročištu za glavnu raspravu održanom 28.2.1985. godine u predmetu broj P. 319/84 sa tuženim zaključio novi sporazum o roku vraćanja navedenog duga, uz naknadutroškova spora i da je stoga odrekao od tužbenog zahtjeva postavljenog u ranijoj tužbi.

Iz činjeničnih navoda na kojima je zasnovan tužbeni zahtjev za vraćanje zajma, proizilazi da je u ranijem postupku, koji je vođen po tužbi istog tužitelja za vraćanje dinarske protuvrijednosti iste svote strane valute, došlo do izmjene ugovora o zajmu u smislu produženja roka vraćanja zajma i naknade troškova spora, da se nakon toga tužitelj odrekao od tužbenog zahtjeva postavljenog u predmetu P. 319/84, te da tuženi ni nakon zaključenja novog ugovora o zajmu nije vratio dug u određenom roku.

Iz izloženog proizilazi da je zahtjev postavljen u tužbi od 3.9.1986. godine, zasnovan na izmijenjenom činjeničnom osnovu koji proističe iz ugovora o zajmu izmijenjenog 28.2.1985. godine, u kome je predmet obaveze ostao isti, ali ne i rok ispunjenja te obaveze, pa se prema tome ne radi o presuđenoj stvari, jer se odricanje od tužbenog zahtjeva u ranijoj parnici odnosilo na ranije dospjelu parnicu odnosilo na ranije dospjelu obavezu vraćanja zajma u istom iznosu.

(VS BiH, Rev. 83/87 od 22.10.1987. godine)

- Naš procesni sustav ne poznaje neegzistentne sudske odluke, pa odluka suda, sve i kad je nezakonita, postaje pravomoćna ako je stranka nije pobijala u predviđenom roku.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Rev-845/79)

- Kada je sud odbio tužbeni zahtjev, jer do zaključenja glavne rasprave potraživanje još nije dospjelo, pravomoćnost odluke u tom odbijajućem dijelu nije zapreka da se o istom, sad već dospjelom potraživanju odlučuje u novoj parnici.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Rev-1384/91)

- Za ocjenu osnovanosti prigovora presuđene stvari odlučan je identitet životnog događaja posmatran objektivno, a neodlučna je ranija ili nova pravna kvalifikacija istog događaja, jer sud nije vezan za pravnu oznaku koju stranka daje svom zahtjevu i cijeni ga sa gledišta odgovarajućih, a ne od stranaka označenih pravnih propisa.

(Savezni sud Gzs-75/76)

- Ne smatra se presuđenom stvari ako je tužilac odbijen od zahtjeva za konstituisanje stalne službenosti, pa poslije toga podnese novu tužbu sa zahtjevom za konstituisanje sezonske službenosti. Sezonska službenost po svom obimu predstavlja daleko manji teret za poslužno dobro i sadrži ovlašćenje titulara tog prava da preko poslužnog dobra prolazi kad odrađuje povlasno dobro ili izvlači proizvode sa istog, pa se stoga u ovakvom slučaju radi o drugom pravnom osnovu.

(Vrhovni sud Srbije Gzs -2/78)

- Za osnovanost prigovora presuđene stvari bitno je da postoji identitet tužbenog zahtjeva i identitet stranka, pa makar u novom sporu bilo uz ranije stranke još i novih. To, naime, nije odlučeno za ocjenu osnovanosti prigovora presuđene stvari u odnosu na ranije stranke.

(Savezni sud Rev-105/74)

- Postoji subjektivni identitet sporova, bez obzira što u prethodno pravosnažno okončanom postupku nije učestvovalo lice koje po zakonu o nasljeđivanju i nije moralo da učestvuje kao stranka u tom postupku, koje se u kasnijem postupku pojavilo kao stranka.

(Vrhovni sud Srbije Rev-1829/82)

- Postoji procesna smetnja za vođenje postupka zbog presuđene stvari, ako postoji identitet stranaka, svjedno u kom su procesnom položaju, zatim identitet zahtjeva i identitet činjeničnog osnova. U takvom slučaju sud će odbaciti tužbu.

(Vrhovni sud Srbije Gzs-5/79)

- Ne radi se o presuđenoj stvari ako tužioci zahtijevaju u novoj parnici predaju nekretnina dodijeljenih im pravosnažnom presudom o diobi posjeda i predatim u izvršnom postupku, ali koje je tuženi ponovo zaposjeo i onemogućavao posjed tužilaca.

Iz obrazloženja:

Za postojanje presuđene stvari potrebno je da se ispune tri uslova: da postoji identitet stranaka u istoj ili obrnutoj ulozi, identitet zahtjeva i identitet činjeničnog osnova. U

ranijoj parnici odlučeno je o diobi posjeda zajedničkih nekretnina i na osnovu te presude, u izvršnom postupku, tužiteljima su predate u posjed određene nekretnine.

Tužitelji tužbom u ovom postupku zahtijevaju da im tuženi preda u posjed iste nekretnine, a zahtjev zasnivaju na navodima, da im tuženi, nakon što su uvedeni u posjed po pravosnažnosti izvršnog rješenja, onemogućavaju da iste koriste, a on ih i nadalje koristi.

Iz izloženog slijedi da se ne radi o istom zahtijevu niti postoji identitet osnova (čl. 332. st. 2. Zakona o parničnom postupku).

(Vrhovni sud BiH, Rev. 635/89 od 17.5.1990. godine)

- Ako su obje parnične stranke iste i ako se radi o istom istorijskom događaju, parnice su identične, ako je u obje parnice istaknut sadržajno isti tužbeni zahtjev i ako su postavljeni zahtjevi obje parnice kontradiktorni – kada osnovanost jednog zahtjeva isključuje mogućnost da bude osnovan i onaj drugi, pa se u takvom slučaju radi o presuđenoj stvari.

(Savezni sud Gzs – 36/74)

- Okolnost da je došlo do promjene sudske prakse po kojoj se sada dosuđuje naknada štete i malodobnim osobama za duševne boli u dobi u kojoj je bila i tužiteljica u vrijeme donošenja navedene presude ne može imati za posljedicu da se ponovo sudi o zahtjevu o kojem je pravomoćno presuđeno i zato je zakonito rješenje kojim je tužiteljčina tužba odbačena.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev-500/83)

- Sve kad je tužitelj u ranije vođenoj parnici i postavio tužbeni zahtjev istovjetnog sadržaja, ipak ne stoji prigovor pravomoćno presuđene stvari – kad je ranije tužba odbačena zbog procesno-pravnih razloga, tj. zbog nepostojanja pravnog interesa. Ovo zato jer u tom slučaju o samom zahtjevu nije meritorno i pravomoćno odlučeno.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev-1295/79)

- Nakon završetka parnice protiv štetnika oštećeni može pokrenuti novu parnicu u pogledu istog zahtjeva protiv štetnikovog osiguratelja od odgovornosti za štete nanesene trećim osobama motornim vozilima. Tu se naime ne radi o presuđenoj stvari, jer se nova parnica ne vodi među istim strankama.

(Vrhovni sud Hrvatske GŽ-3876/75)

- Nema mjesta odbacivanju tužbe zbog presuđene stvari u inostranstvu, ukoliko nisu ispunjeni uslovi za priznanje strane sudske odluke.

Iz obrazloženja:

Nakon utvrđenja da je brak stranaka razveden pravosnažnom presudom Građanskog suda u Švicarskoj – Kanton Glarus od 7.9.1988. godine, prvostepeni sud je, pozivom na odredbe člana 288. stav 2. Zakona o parničnom postupku, odbacio tužbu zbog presuđene stvari. Prema članu 86. stav 1. Zakona o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima (“Službeni list SFRJ”, broj 43/82) strana sudska odluka izjednačena je sa odlukom suda u SFRJ i proizvodi pravno dejstvo, samo ako je prizna sud u SFRJ. Članom 61. st. 1. tač. 1. istog zakona određena je isključiva nadležnost suda u SFRJ u brakorazvodnim sporovima kada su oba bračna druga jugoslovenski državljani, na što žalba tužioca opravdano ukazuje. Istina, prema čl. 89. st. 2. istog zakona, isključiva nadležnost suda SFRJ nije smetnja za priznanje strane sudske odluke donesene u bračnom sporu, ako priznanje traži tuženi iz te odluke ili ako to traži tužilac, a tuženi se ne protivi, ali bi iz činjenice da je žalilac podnio tužbu za razvod braka kod nadležnog suda u SFRJ i njegovih navoda u žalbi proizilazi da se on protivi legalizaciji strane sudske odluke.

(Vrhovni sud BiH, broj GŽ. 1337/89 od 25. jula 1989. godine)

- Nema presuđene stvari ako se činjenični osnov promijenio nakon pravosnažno okončanog postupka u ranijoj parnici.

Iz obrazloženja:

IZ razloga drugostepene presude slijedi da je pravosnažnom presudom prvostepenog suda u ranijoj parnici između istih parničnih stranaka, radi raskida ugovora o darovanju tužilac odibjen sa tužbenim zahtjevom. IZ razloga drugostepenog rješenja slijedi da se u oba spora, tj. i u pravomoćno okončanom i u ovome sporu radilo o istom tužbenom zahtjevu, zasnovanom na istom činjeničnom osnovu, jer da se i u jednom i u drugom sporu citirani darovni ugovor pobija zbog neblagodarnosti tuženog, te su zato nižestepeni sudovi zaključili da je u pitanju presuđena stvar, i zato tužbu odbacili (član 333. Zakona o parničnom postupku).

Osnovano se, međutim, u reviziji ukazuje da u konkretnom slučaju nisu bile ispunjene zakonom propisane pretpostavke za konstataciju da je tužbeni zahtjev istaknut od strane tužioca u ovome sporu pravosnažno riješen presudom prvostepenog suda broj P. 228/84 od 10. oktobra 1984. godine. Naime, pravosnažnost presude odnosi se samo na njenu izreku, a ograničena je na odnos među istim parničnim strankama, kao i na istovjernost presuđenog tužbenog zahtjeva u pogledu njegove sadržine i pravnog osnova. Pri tome je pravosnažnost ograničena na one činjenice (činjenice prema kojima se opredjeljuje osnov tužbenog zahtjeva) koje su se zbile prije donošenja presude. Ako se neke relevantna činjenica dogodila pošto se više nije mogla iznijeti u ranijem postupku, ona nije obuhvaćena pravosnažnošću. U konkretnom slučaju, međutim, iz činjeničnog supstrata tužbe vidljivo je da tužilac ističući da se tuženi i njegova supruga prema njemu neblagovremeno odnose, iznosi također da se oni uopšte ne brinu o njegovoj ishrani, odijevanju i liječenju, iako je on stariji čovjek i nesposoban da se o sebi brine, kao i da tuženi uopšte ne obrađuje zemlju koju je od njega dobio na poklon, već je prodaju bescijenje i dobijeni novac troši na kocku, piće i žene, a radi se o činjenicama koje su se dogodile iza pravosnažnog dovršenja ranije parnice.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 472/87 od 12.5.1988.g.)

Sudska praksa iz inostranstva

- Presuda već od svog nastanka izražava određeni pravni autoritet tako da vezuje sud čim je objavi, a prema strankama djeluje od dana kada im je dostavljena. Međutim, tek pravomoćna presuda obavezuje svojim sadržajem i predstavlja autoritativan regulator pravnih odnosa stranaka na koje se odnosi.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Rev-133/92)

- Nakon nastupa pravomoćnosti ne mogu se poduzimati parnične radnje kao da parnica i dalje teče

(Županijski sud u Rijeci broj GŽ-1239/98)

- Kada je u pravomoćno okončanoj parnici tuženiku naloženo da tužitelju plati određenu novčanu svotu, ne može tuženik, u svojstvu tužitelja u novoj parnici, tražiti da se utvrdi da tužitelj iz ranije parnice (sada u svojstvu tuženika) nema pravo na isplatu te novčane svote. Radi se, naime, o presuđenoj stvari, jer se u novoj parnici zapravo traži poništenje učinka pravomoćne presude, zato tužbu za utvrđenje valja odbaciti.

(Vrhovni sud R. Hrvatske broj Rev. 760/1997 od 28.5.1997.)

- Okolnost da je sud u pravomoćno okončanoj parnici pogrešno odlučio o visini zatezne kamate ne daje pravo na pokretanje nove parnice radi isplate razlike kamata jer se radi o presuđenoj stvari.

(Vrhovni sud R. Hrvatske broj Rev. 760/1997 od 28.5.1997)

- Okolnost da je u kasnijoj parnici postavljen tužbeni zahtjev koji je sadržajno kontradiktoran zahtjevu o kojem je prije pravomoćno presuđeno nije zapreka meritornom odlučivanju ako se ta dva zahtjeva temelje na različito činjeničnoj podlozi.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Rev-1604/94)

- Ne radi se o presuđenoj stvari kad je u ranijoj parnici između istih stranaka i u pogledu iste stvari tužitelj tražio utvrđivanje da je vlasništvo stekao temeljem odluke nadležnog tijela, a u novoj parnici svoje pravo vlasništva temelji na dosjelnosti.

(Vrhovni sud Hrvatske broj Rev-1472/91)

- Ako prvostupanjska presuda nije stranci dostavljena, nije počeo teći rok za žalbu, pa prema toj stranci ona nije postala pravomoćnom. Zato u takvoj situaciji ne postoje ni pretpostavke za ponavljanje postupka, jer se postupak može ponoviti samo ako je pravomoćno završen

(Vrhovni sud Hrvatske broj Rev-1930/94)

- Pravomoćnost presude donesene na štetu prednika prije sukcesije djeluje i u odnosu na njegovog singularnog sukcesora

(Vrhovni sud Hrvatske broj Rev-220/92)

12. RJEŠENJA

Odlukom u formi rješenja sud u pravilu odlučuje o procesnim pitanjima kada upravlja parnicom, a meritorno o tužbenom zahtjevu u postupcima za smetanje posjeda. Procesna rješenja donosi i na ročištu objavljuje uredujući sudija, i ona prema strankama imaju učinak čim su objavljena. U pravilu sud nije vezan za takva rješenja, tj. može ih izmijeniti. Također, u pravilu, protiv ovih rješenja, nije dopuštena posebna žalba, a nezadovoljna stranka ih može pobijati žalbom na odluku o glavnoj stvari. (napomena: vidi Anex VIII)

Ako se protiv rješenja može izjaviti posebna žalba, ono se dostavlja strankama u pisanom obliku, a isto važi i u slučaju kada se na osnovu tog rješenja može tražiti izvršenje ili ako to zahtjeva upravljanje parnicom. Također, rješenje doneseno van ročišta uvijek se dostavlja strankama, bez obzira na to da li se može pobijati žalbom, i da li se na osnovu tog rješenja može zahtijevati izvršenje. Sud je vezan za svoja rješenja od dana njihovog objavljivanja na ročištu, odnosno od dana dostavljanja strankama, osim u slučaju kada se rješenje odnosi na upravljanje parnicom. Rješenje ne mora uvijek sadržati obrazloženje, a ta obaveza postoji kad sud odbija prijedlog stranke ili kad sud donosi rješenje na osnovu suprotnih prijedloga stranaka. Odredbe zakona koje se odnose na presudu na odgovarajući način valja primjenjivati i na rješenja. Ukoliko su donese rješenje o izricanju novčane kazne učesnicima u postupku, ono treba biti obrazloženo, jer se na temelju sadržaja obrazloženja može ocijeniti je li izrečena kazna pravilna. (napomena: vidi Anex X, primjer 12). Protiv ovog rješenja dopuštena je posebna žalba, te se ono mora dostaviti parničnim strankama.

Moguće dileme i pitanja:

1.

Da li sud može obrazložiti i rješenja kojima se ne odbija prijedlog stranke ili koja nisu donesena na osnovu suprotnih prijedloga stranaka?

2.

Na koji način se izvršavaju rješenja o novčanim kaznama koje je izrekao sud u toku postupka, tj. da li sud mora podnositi prijedlog za izvršenje i da li postoji sukob interesa ako se izvršenje provodi kod suda koji je kaznu izrekao?

Varijante mogućih odgovora:

1.

U gore navedenim slučajevima obrazloženje nije obavezno po zakonu, međutim sud može ocijeniti da je svrsishodno i potrebno da se rješenje obrazloži, pa tako i učiniti.

2.

Po našem mišljenju nema potrebe da sud sastavlja prijedlog za izvršenje, po kome bi sud bio tražitelj izvršenja. Izvršenje valja provoditi po službenoj dužnosti na osnovu rješenja suda o novčanoj kazni. Također smatramo da nema nikakvog sukoba interesa u slučaju kada izvršenje treba provesti isti sud koji je kaznu i izrekao.

Sudska praksa prije 1991 godine

- Rješenje kojim se odbija prijedlog stranke za povrat u prijašnje stanje mora sadržavati obrazloženje.

(Okružni sud u Zagrebu Gž-172/87)

- Rješenje o odbacivanju tužbe kao neuredne smatra se donesenim tek kada je otpremljeno. Ovakvo rješenje nije moguće donijeti ako je prije otpremanja pristigao podnesak stranke kojim ispravlja tužbu iako je takav podnesak pristigao nakon isteka roka određenog od strane suda.

(Vrhovni sud SRBiH Gž-560/71)

- Rješenje kojim se odbija prijedlog stranke jest svako rješenje kojim sud ne udovoljava nekom prijedlogu koji je stranka istaknula u parnici i takvo rješenje mora biti obrazloženo. Primjerice, to su rješenja kojima se odbija: prijedlog tužitelja da sud donese presudu zbog izostanka, prihvaćanje nagodbe stranaka, prijedlog za isključenje javnosti na glavnoj raspravi i si. Tako i rješenje kojim se odbija prijedlog stranke za povrat u prijašnje stanje mora sadržavati obrazloženje.

(Okružni sud u Zagrebu Gž-172/87 od 3. veljače 1987.)

- Kada sud odluči presudom umjesto rješenjem, to ne predstavlja bitnu povredu parničnog postupka.

(Vrhovni sud Hrvatske Rev. 863/84.)

- Rješenje kojim se prihvaća privremena mjera zabrane opterećenja ili otuđenja stvari koje su u sporu, mora biti obrazloženo. U protivnom, sud bi počinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka, zbog čega se pobijano rješenje mora ukinuti.

(Vrhovni sud Srbije GŽ-5529/65)

- Odluka prvostepenog suda o spajanju parnica predstavlja rješenje koje se odnosi na rukovođenje glavnom raspravom i protiv takvog rješenja nije dopuštena posebna žalba.

(Okružni sud u Titogradu GŽ-31/75)

Sudska praksa iz inostranstva

- Sud nije vezan za rješenje o upravljanju postupkom, pa sud može ukinuti ili izmijeniti svoje rješenje. Ali, suprotno, sud je vezan rješenjem kojim je dopustio povrat u prijašnje stanje jer se ne radi o rješenju o upravljanju parnicom.

(Županijski sud u Zagrebu GŽ. 6711/97 od 8.9.1998.)

Stavovi Kantonalnih sudova iz Federacije BiH i Okružnih sudova iz Republike Srpske

Stavovi Kantonalnog suda u Sarajevu

- Sudska presuda koja ne sadrži dobrovoljni rok za ispunjenje obaveze nije izvršna.

Iz obrazloženja:

Sudska odluka po članu 18 stav 1 Zakona o izvršnom postupku izvršna je ako je postala pravomoćna i ako je protekao rok za dobrovoljno ispunjenje dužnikove obaveze. Vrijeme ispunjenja obaveze nije navedeno u presudi niti je dat rok za dobrovoljno ispunjenje obaveze.

- Izvršenje određene činidbe može se naložiti tuženom ako je činidba dospjela do zaključenja glavne rasprave. Izuzetak je kod izdržavanja ili naknade umjesto izdržavanja, kada se tuženi može obavezati i na činidbe koje nisu dospjele.

- Pored odluke o postojanju potraživanja istaknutog radi prebijanja, izreka presude mora sadržavati i odluku o prebijanju (kompenzaciji). Pitanje postojanja tražbine koju tuženi ističe radi prebijanja nije prethodno pitanje u smislu člana 11 ZPP-a, jer kao prethodno pitanje može se smatrati jedino pitanje od koga zavisi odluka o tužbenom zahtjevu, a nesumnjivo je da se o tužbenom zahtjevu, tj. o pravu tužioca da mu tuženi isplati dug, može suditi neovisno od toga ima li tuženi sa svoje strane neko potraživanje prema tužiocu.

- Izreka presude može da glasi na stranu valutu kada se radi o potraživanju radnika za isplatu dijela ličnog dohotka koji je isplaćivan u stranoj valuti.

- Kad sud ispravi izreku presude, tada je strankama potrebno dostaviti ispravljeni prepis presude sa naznakom da se time zamjenjuje prijašnji prepis.

Iz obrazloženja:

Prvostepenim rješenjem je odlučeno da se ispravlja presuda na osnovu priznanja. Iz sadržaja tog rješenja je vidljivo da je tim rješenjem ispravljena presuda u njenoj izreci. U ovom slučaju je potrebno strankama dostaviti ispravljeni prepis presude sa naznakom da se tim prepisom zamjenjuje prijašnji prepis. Ovo iz razloga što bi se u protivnom tuženi koji nije izjavio žalbu protiv presude, našao u situaciji da u žalbi protiv rješenja o ispravci može iznositi samo razloge u pogledu postojanja uslova za ispravljanje presude – dakle procesne, a ne i suštinske prigovore. U ovakvom slučaju rok za izjavljivanje pravnog lijeka u pogledu ispravljenog dijela presude teče od dana dostave ispravljenog prepisa presude.

- Rješenje kojim se odbija prijedlog stranke za povrat u pređašnje stanje, mora sadržavati obrazloženje.

Iz obrazloženja: Prvostepenim rješenjem je odbijen prijedlog za povraćaj u pređašnje stanje. Ovakav stav prvostepenog suda nije osnovan. Ovo iz razloga što po odredbi člana 345 stav 1 ZPP-a rješenje mora biti obrazloženo ako se njime odbija prijedlog stranke. U ovom predmetu prvostepeni sud je propustio da primjeni navedenu odredbu i da obrazloži svoje rješenje. Stoga se ovakva odluka prvostepenog suda ne može ispitati.

- Prigovor zastare jeste prigovor materijalno pravne, a ne procesno pravne naravi i o njemu se može odlučiti samo nakon provedene rasprave i to presudom a ne rješenjem kojim se tužba odbacuje.

- Prigovor presuđene stvari opravdan je ako je ranijim presudama odlučeno o istom tužbenom zahtjevu, zasnovanom na istom događaju u prošlosti i između istih stranaka, odnosno njihovih pravnih sljedbenika.

- U razlozima presude moraju se navesti procesne radnje za koje stranci pripadaju troškovi, kao i razlozi zbog kojih troškovi za pojedine radnje nisu dosuđeni.

- U odnosu na prigovor presuđene stvari, bez obzira što je prvostepeni sud već jednom o tome raspravljao, mora se ispitati da li postoji sadržajni identitet izreke prvostepene presude iz zahtjeva tužbe, o kome se u ovom sporu raspravlja. Za stvarni identitet spora bitno je da li se u oba slučaja, koji se upoređuju u cilju utvrđivanja osnovanosti prigovora presuđene stvari, radi o istom događaju odnosno o zbivanju u prošlosti.

- Postoji identitet činjeničnog osnova tužbe i tužbenog zahtjeva, kada je u ranijoj parnici tužiteljica zahtjevala predaju zemljišta u posjed, zasnivajući taj zahtjev i na činjenicama iz kojih bi trebalo zaključiti da je stakla pravo svojine održajem, a u kasnijoj parnici protiv istog tuženog zahtjeva utvrđenje prava svojine na istom zemljištu pozivajući se na održaj kao osnov sticanja.

Iz obrazloženja:

Okolnost da se u ranijoj parnici tužbeni zahtjev odnosio na predaju u posjed spornih nekretnina, a u ovoj na priznanje prava vlasništva po osnovu dospelosti na istim nekretninama, na koju žalbu ukazuje, ne može imati značaja, jer se u ranijoj parnici raspravljalo o sada postavljenom zahtjevu kao odlučnom pravnom pitanju pa se u takvoj situaciji ima smatrati da je tužbeni zahtjev identičan i da se prama tome radi o pravosnažno presuđenoj stvari kako pravilno nalazi prvostepeni sud (i raniji i sadašnji zahtjev zasnivaju se na istovjetnim činjenicama iz kojih traba da proiziđe pravni zaključak da je X.Y. bio vlasnik spornih nekretnina koje je prodao ocu tužiteljice a iznošenje novih dokaza u tom pravcu mogtlo je biti samo razlog za ponavljanje parničnog postupka u ranije dovršenoj parnici). Pri tome se naglašava da za istovjetnosti tužbene osnove, shodno članu 315 stav 2 ZPP-a nije mjerodavna pravna kvalifikacija činjenica nego njihova faktička istovjetnost, pa iz tog razloga bez uticaja postojanje razlike u pravnoj kvalifikaciji činjeničnog osnova od strane tužiteljice u ranijoj i sadašnjoj parnici. Ovo tim prije što sud nije vezan za pravni osnov naveden u tužbi.

- Okolnost da je u ranijoj pravosnažnoj presudi riješeno o odštetnoj odgovornosti kao prethodnom pitanju nije prepreka da u drugoj presudi koju donese u pogledu istih stranaka i istog štetnog događaja sud ponovo odluči o odštetnoj odgovornosti. To prethodno pitanje, naime koje je riješeno ranijom odlukom (djelimičnom presudom) nije bilo predmet izreke pa u tom dijelu (o odgovornosti) ne stječe svojstvo pravosnažnosti i ne vezuje sud prilikom odlučivanja o ostalim zahtjevima za naknadu štete iz istog štetnog događaja.

- Za utvrđivanje činjenice da li se radi o presuđenoj stvari ili ne, bitni su ne samo izreka već i razlozi presude, jer se u razlozima presude nalazi i činjenična i pravna osnova koja opravdava zahtjev.

- Da bi se mogla donijeti presuda na osnovu priznanja, potrebno je da tuženi prizna tužbeni zahtjev. Nisu ispunjeni uslovi za donošenje ovakve presude kada je tuženi priznao da je kritične zgode upravljao automobilom pod utjecajem alkohola, ali je istakao da nije njegova alkoholiziranost uzrok saobraćajne nesreće već klizavost ceste.

- O postojanju ili ne postojanju tražbine istaknute radi prebijanja sud treba odlučiti u dispozitivu presude, pa stoga sud čini bitnu povredu procesnih odredaba ako tako ne postupi.

- U postupku zbog smetanja posjeda sud je dispozitivom rješenja ovlašten samo da zaprijeti novčanom kaznom, a u visini te kazne će se odlučivati u izvršnom postupku.

- U odluci o parničnim troškovima moraju se navesti procesne radnje za koje stranci pripadaju troškovi, odnosno zbog čega joj naknada nije priznata. Odluka koja nije obrazložena, već su u njoj samo navedeni zakonski propisi na osnovu kojih je donijeta, ne može se ispitati, (napomena: vidi Anex X, primjer13).

- Prigovor u parnici radi prebijanja protutražbine tuženog sa tražbinom tužitelja, tuženi kao dužnik može istaći samo u postupku pred prvostepenim sudom, ali ne i u žalbi.

- Prigovor pomanjkanja aktivne ili pasivne legitimacije predstavlja materijalno-pravni, a ne procesni prigovor. Dosljedno tome, o osnovanosti tog prigovora sud ne može odlučivati posebnim rješenjem već samo presudom.

- Tužbeni zahtjev mora biti tako određen da predstavlja valjanu izvršnu ispravu, što znači da izrekom presude mora biti jasno i nedvosmisleno određeno šta tuženik treba učiniti ili propustiti.

Iz obrazloženja:

U odgovoru na tužbu tuženik je prigovorio da tužbeni zahtjev nije izvršiv i razumljiv obzirom da je određen samo materijal od kojeg se treba sačiniti firanga na prozoru, a nije naznačena mjera visine i širine iste. Prvostepeni sud u obrazloženju svoje presude se uopšte nije osvrnuo na ovaj prigovor tuženog uz obrazloženje da tužbeni zahtjev kome je udovoljeno i koji je unijet u izreci presude je određen kako to zahtjeva član 171 ZPP-a, a pitanje da li je takva presuda izvršiva ili ne je stvar izvršenog, a ne tog parničnog postupka. Ovakav pravni stav prvostepenog suda je pogrešan obzirom da u smislu citirane odredbe tužbeni zahtjev mora biti određen tako da predstavlja valjan izvršni naslov, a to znači da izrekom presude mora biti jasno i nedvosmisleno određeno šta tuženi ima da čini ili ne čini, odnosno ako mu se nalaže da nešto izradi kao što je to

u konkretnom sporu slučaj, onda mora jasno i nedvosmisleno iz izreke presude biti vidljivo kakav mora biti taj proizvod po svim svojim osobinama.

- Pravomoćnost se odnosi na izreku presude, a ne i na njeno obrazloženje. Za pravilnu primjenu materijalnog prava treba odgovoriti da li je dopušteno nakon što je po žalbi tuženog ukinuta prvostepena presuda, prilikom ponovnog odlučivanja o odgovornosti za štetu, izmijeniti ranije utvrđeni omjer odgovornosti, na štetu tuženog, kao što je to učinila pobijana presuda utvrdivši isključivu odgovornost tuženog. Po shvatanju ovog suda, odluka o odgovornosti kada nije bila predmet izreke, ima tek značaj prejudicijalne konstatacije. U tom dijelu (o odgovornosti) ne stiče svojstvo pravosnažnosti i ne vezuje sud prilikom ponovnog odlučivanja nakon ukidanja prvostepene odluke. Svojstvo pravosnažnosti ne stiču ni razlozi o činjeničnom stanju a ni o pravnoj osnovi na temelju koje se sudi (odlučuje). Pravosnažnost se naime, odnosi na dio presude u kojem se odlučuje o osnovanosti zahtjeva za pružanje pravne zaštite na izreku presude, a ne i na obrazloženje. Stoga je pogrešno stanovište žalioaca o vezanosti ranijom odlukom suda u drugom mjestu, ukinutoj po žalbi tuženog i u pogledu odgovornosti tuženog. Stoga je u ponovnom postupku bilo moguće, uprkos ranijoj odluci o odgovornosti tuženog u omjeru do 70% odlučiti sada drugačije. Naime, na osnovu isključive odgovornosti tuženog za štetu koju trpi tužilac.

Stavovi Okružnog suda u Doboju

- Činjenice koje je tuženi isticao tokom postupka koje prvostepeni sud nije u obrazloženju presude cijenio, a time ni raspravio, niti obrazložio istaknuti prigovor neblagovremenosti podnesenog protivtuženog zahtjeva, predstavlja povredu postupka i takvim postupanjem prvostepeni sud nezakonito onemogućuje strankama da raspravljaju pred sudom

Stavovi Kantonalnog suda u Zenici

- Tužbeni zahtjev u pogledu glavne stvari i sporednih potraživanja mora biti određen. Zato su tužiteljice bile dužne opredijeliti tužbeni zahtjev na poseban iznos za svaku od njih na ime dospjelog izgubljenog izdržavanja i buduće rente, pa makar se radilo i o potpuno identičnoj visini nakande ove vrste štete.

Stavovi Kantonalnog suda u Bihaću

- Uz tužbeni zahtjev za predaju individualno određene stvari ne može se postaviti alternativni tužbeni zahtjev za isplatu novčane protivrijednosti te stvari, ako za takav zahtjev nema materijalno pravnog osnova.

Stavovi Kantonalnog suda u Tuzli

- Postoji nezakonito postupanje suda kada izrekom presude ne odluči i o protivtužbenom zahtjevu tuženog koji je u vezi sa tužbenim zahtjevom.

Tuženi je prije zaključenja glavne rasprave pred prvostepenim sudom podnio protiv istih tužitelja protivtužbu, takođe, zbog neosnovanog obogaćenja tražeći isplatu iznosa od 18.000,00 KM zbog toga što su tužitelji izdavali uz naknadu njegovu imovinu. Povodom te tužbe prvostepeni sud je na zapisniku od 19.08.2003 godine donio rješenje da ne dopušta raspravljanje o protivtužbenom zahtjevu i uputio tuženog na posebnu parnicu, ne navodeći pri tome razloge za takvu odluku. Ni u pobijanoj presudi prvostepeni sud nije obrazložio donijetu odluku o protivtužbenom zahtjevu.

Po ocjeni ovog suda, zahtjev protivtužbe je u vezi sa tužbenim zahtjevom (član 174 stav 1 ranijeg ZPP-a) zbog čega je trebalo izrekom presude meritorno odlučiti i o protivtužbenom zahtjevu tuženog. Pogrešnim postupanjem prvostepeni sud je onemogućio tuženog da raspravlja pred sudom o činjenicama od kojih zavisi donošenje zakonite odluke i pravilna primjena materijalnog prava. Time je prvostepeni sud u vrijeme donošenja pobijane odluke počinio apsolutno bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz člana 336 stav 2 tačka 7 ranijeg ZPP-a, na koju ovaj sud pazi po službenoj dužnosti, što predstavlja razlog ukidanja prvostepene presude na osnovu odredbe člana 227 stav 1 tačka 2 novog ZPP-a.

Nije bilo zakonskog osnova da se zakaže rasprava pred drugostepenim sudom, jer je prvostepeni sud povodom podnijete protivtužbe donio procesnu a ne meritornu odluku, tako da su ostale neutvrđene pravno relevantne činjenice od kojih zavisi osnovanost protivtužbenog zahtjeva a samim time ne postoji mogućnost ponovnog izvođenja dokaza (član 217 stav 2 ZPP-a).

U ponovnom postupku prvostepeni će sud otkloniti utvrđenu povredu odredaba parničnog postupka tako što će izrekom presude meritorno odlučiti istovremeno o tužbenom i protivtužbenom zahtjevu i za takvu odluku dati odgovarajuće činjenične i pravne razloge.

(Rješenje Kantonalnog suda Tuzla, broj GŽ-145/04 od 04.07.2005 godine)

ANEX I OKVIRNA ŠEMA ODRŽAVANJA GLAVNE RASPRAVE

1. Zakazivanje glavne rasprave

• u roku od 30 dana od pripremnog ročišta, zakazuje se za više dana u kontinuitetu ako sud smatra da će biti potrebno

Rješenje o zakazivanju glavne rasprave sadrži :

- dan i sat održavanja glavne rasprave
- pitanja o kojima će se raspravljati na glavnoj raspravi
- dokaze koji će se izvesti na glavnoj raspravi
- osobe koje će biti pozvane na glavnu raspravu

2. Do zaključenja glavne rasprave stranke su ovlašćene da:

1. predlože medijaciju
2. preinače tužbu (ako tuženi pristaje i ako nije odugovlačenje postupka)
3. istaknu protivtužbu (ako pristane tužitelj i nije odugovlačenje postupka)
4. predlože nove dokaze (ako bez svoje krivice to nisu mogle učiniti na pripremnom ročištu)
5. povuku tužbu (ako tuženi na to pristane)
6. priznaju tužbeni zahtjev i opozovu priznanje (bez pristanka tužitelja=
7. odreknu se tužbenog zahtjeva (bez pristanka tuženog)

3. DO ZAKLJUČENJA GLAVNE RASPRAVE SUD JE OVLAŠĆEN DA:

1. odbije provođenje nebitne procesne radnje

2. održava red u sudnici i kažnjava učesnike u postupku
3. ne dozvoljava sugestivna i kapciozna pitanja
4. nalaže svjedoku ili vještaku da ostane u sudnici
5. ponovo saslušava svjedoka na istom ročištu
6. postavlja pitanja svjedocima, vještacima i parničnim strankama u svakoj fazi postupka (ali samo pitanja kojima se razjašnjavaju činjenice zbog kojih je određeno provođenje tog dokaza)
7. donosi presudu na osnovu priznanja i odricanja

ANEX II

1. Šema toka glavne rasprave

1. Sudija otvara glavnu raspravu, predstavlja se, objavljuje predmet raspravljanja i da li je javan

- ako tužilac koji je uredno obaviješten ne dođe – smatra se da je povukao tužbu ako se tuženi ne upusti u raspravu

- ako tuženi koji je uredno obaviješten ne dođe – rasprava se održava bez njegovog prisustva

- sud vodi računa da se glavna rasprava odvija na pravilan način te se brine o održavanju reda u sudnici i dostojanstvu suda s tim da ime mogućnost izricanja novčane kazne bilo kome od učesnika u postupku.

2. Sudija utvrđuje da li su došli svi pozvani, da li su uredno obaviješteni i da li su opravdali izostanak

3. Sudija utvrđuje da li postoje procesne smetnje za dalji tok rasprave

- na prijedlog stranaka ili po službenoj dužnosti može odbaciti tužbu iz previdenih zakonskih razloga

- ako odbije prijedlog za odbacivanje tužbe, na to rješenje nema posebne žalbe

4. Tužilac ukratko izlaže tužbu i izvodi dokaze čitanjem isprava

5. Tuženi ukratko izlaže odgovor na tužbu i daje odgovor na bitne navode tužioca

6. Ako je na pripremnom ročištu određen dokaz saslušanjem parničnih stranaka, saslušavaju se stranke i to prvo tužilac pa tuženi

- stranku prvo ispituje njegov punomoćnik, ako ga nema sudija, potom protivnik

7. Saslušanje svjedoka

- prvo se saslušavaju svjedoci tužioca pa svjedoci tuženog
- sud daje upozorenje: o obavezi kazivanja istine i da ništa ne prešuti uz posljedice davanja lažnog iskaza

Potrebno je uzeti sljedeće podatke od svjedoka:

- ime, prezime, ime roditelja, prebivalište-boravište, dan i mjesto rođenja, godine života, odnos stranaka
- svjedoka ispituje stranka koja je predložila, pa protivna i po potrebi opet stranka koja je predložila
- svjedok ima pravo na troškove prevoza, ishrane, smještaja i izgubljene zarade
- sud treba upozoriti svjedoka da se za troškove mora izjasniti odmah ili gubi pravo naknade
- rješenjem naložiti stranci da u roku od 8 dana isplati svjedoku troškove (ako nema predujma), žalba na ovo rješenje ne odlaže izvršenje

8. Ostali dokazi i vještačenje

- ako vještak ne dođe rasprava se provodi bez njega, a stranke mogu predložiti odgodu pretresa radi dopune nalaza

- vještak mora na glavnom pretresu obrazložiti nalaz i mišljenje koji je stranci dostavljen 8 dana prije pretresa
- na izvođenje dokaza vještačenjem primjenjuju se odredbe o saslušanju svjedoka
- izuzeće vještaka se može tražiti iz istih razloga kao i za sudiju, o čemu odlučuje sud bez posebne žalbe, izuzeće se može tražiti najkasnije do provođenja vještačenja
- vještak se oslobađa vještačenja iz istih razloga kao svjedok svjedočenja
- vještaka ispituje stranka koja je predložila pa suprotna uz prvo prava da ponovi ispitivanje
- vještak ima pravo naknade za vještačenje

9. Završna riječ stranaka

- rezime pravnog i činjeničnog aspekta
- prvo izlaže tužilac pa tuženi
- može se dozvoliti tužiocu izjašnjenje na završnu riječ tuženog, kao i tuženom konačno izjašnjenje na navode tužioca

10. Sud proglašava da je glavna rasprava zaključena

Prisutne stranke se obavještavaju o datumu donošenja odluke, odsutne stranke će se obavijestiti pismeno

2. Odgaganje rasprave

- prije održavanja ako nisu ispunjene zakonske postavke ili se dokaz čije izvođenje je određeno ne može pribaviti
- osam dana prije glavne rasprave sud provjerava da li su ispunjeni uslovi
- stranke se pismeno obavještavaju o vremenu održavanja nove glavne rasprave

3. Odlaganje već započete glavne rasprave

- svaka stranka odlaganje može tražiti samo jednom
  1. ako se ne može izvesti dokaz bez krivice stranke
  2. radi pokušaja nagodbe
- odmah se saopštava vrijeme nove rasprave

4. Nastavak glavne rasprave

- ako se ne može izvesti određeni dokaz nastavlja se narednog dana
- ne može na neodređeno vrijeme i ne duže od 30 dana
- izuzetno sa rješenjem može produžiti rok
- provedene radnje se ne provode ponovo, ako nije novi sudija ili je neophodno iz drugih važnih razloga

ANEX III**Primjeri i obrasci iz sudske prakse za oblast glavne rasprave****PRIMJER 1.****RJEŠENJE O ODREĐIVANJU ROČIŠTA ZA GLAVNU RASPRAVE I NAREDBA O POZIVANJU STRANAKA**

Sud donosi

RJEŠENJE

Određuje se termin ročišta glavne rasprave za dan SRIJEDA 24.11.2004 godine sa početkom u 12,15 o čemu se prisutni punomoćnici stranka usmeno obavještavaju te im se pozivi neće slati. Na glavnoj raspravi će se provesti dokazi

- uvidom i čitanjem zabilješke o saobraćajnoj nezgodi od 19.8.2002 godine,
  - uvidom u zapisnik o oštećenju vozila tužene od 26.8.2002 godine,
  - uvidom u račun d.o.o. Alk Olovo auto mehanika br. 4/08 na ime tužitelja,
  - uvidom u fotokopiju fotodokumentacije
  - saslušanjem tužitelja u svojstvu parnične stranke na okolnost saobraćajne nezgode
  - saslušanjem svjedoka ....., adresa...
  - na okolnosti načina nastanka saobraćajne nezgode
  - te će se provesti vještačenje po vještaku saobraćajne struke a na okolnost osnovanosti
- i visine tužbenog zahtjeva, i to po vještaku ,

Nalaže se punomoćniku tužitelja da na račun za depozite ovog suda uplati radi vještačenja 250,00 KM.u roku od 8 dana. U slučaju da se navedena novčana sredstva ne uplate, predloženi dokaz vještačenja se neće izvoditi.

Za glavnu raspravu uputiti pozive tužitelju tužitelja na adresu iz tužbe uz napomenu da će biti saslušan u svojstvu parnične stranke i svjedoka .. na gore navedenu adresu uz napomenu da se poziva radi svjedočenja u predmetu.

Zapisničar

Sudija

PRIMJER 2.

U postupcima razvoda brakova (sporazumni prijedlog za razvod braka i po tužbama za razvod braka gdje bračni supružnici nemaju zajedničku mlđb. djecu), a imajući u vidu činjenicu da sud u ovim sporovima po službenoj dužnosti izvodi dokaze, načelo ekonomičnosti nalaže da sud odmah zakaže ročište za glavnu raspravu ukoliko suprotna strana u odgovoru na tužbu (ovo se ne odnosi na sporazumni prijedlog za razvod braka) nije ukazala na sporne činjenice ili pak postavila zahtjev za supružansko izdržavanje. Naravno, ovakav postupak mogu primijeniti sudovi u Republici Srpskoj, obzirom da Porodičnim zakonom nije uređen postupak u porodičnim sporovima.

PRIMJER 3.

Tužitelj je kod ovog osnovnog suda u B.L. podnio tužbu protiv tuženih radi isplate duga. U tužbi i tokom postupka ističe da su tužitelj i tuženi zaključili pismeni ugovor o zajmu u iznosu od 60.000 KM, sa ugovorenom kamatom 3,5% mjesečno na pozajmljeni iznos a rok vraćanja je godina dana. Par mjeseci po izvršenoj pozajmici tuženi su plaćali kamatu od 3,5% ali je poslije isplate iznosa od 75.000 KM su prestali da plaćaju i mjesečne kamate a ostali su dužni i na ime glavnog duga iznos od 40.000 KM.

Tuženi su osporili tužbu i postavljeni tužbeni zahtjev ističući da je tačno da su sa tužiteljem zaključili ugovor o zajmu na iznos od 60.000 KM, ali su pri tom ugovorili nezakonitu kamatnu stopu te da su na ime kamate i glavnog duga tuženi tužitelju vratili iznos od 92.000 km.

Pored predloženog predmeta vještačenja po vještaku finansijske struke sud je u smislu odredbe člana 3 stav 2 Zakona o parničnom postupku naložio vještaku da izvrši i obračun kamate u skladu sa članom 399 Zakona o obligacionim odnosima, jer ne može uživati sudsku zaštitu ona kamata koja tužiocu donosi nesrazmjenu imovinsku korist a i ugovori zaključeni sa kamatom ugovorenom koji donose nesrazmjernu imovinsku korist su protivni načelima savjesnosti i poštenja te načelima jednake vrijednosti davanja iz člana 12 i 15 Zakona o obligacionim odnosima, a na apsolutnu ništavost ugovora sud pazi po službenoj dužnosti.

(Presuda Osnovnog suda u B. Luci, postupak po žalbi u toku)

PRIMJER 4.**RJEŠENJE KOJIM SE TUŽBA SMATRA POVUČENOM****BOSNA I HERCEGOVINA****FEDERACIJA BIH****KANTON SARAJEVO****OPĆINSKI SUD U SARAJEVU****BROJ:****Sarajevo. 2005. godine**

Općinski sud u Sarajevu i to sudija pravnoj stvari tužitelja protiv tuženog , radi na ročištu zakazanom za dan 2005. godine u prisustvu tuženog i odsutnosti uredno obavještenog tužitelja, donio je sljedeće:

R J E Š E N J E

Tužba u ovoj pravnoj stvari se smatra povučenom.

O b r a z l o ž e n j e

Uredno obavješteni tužitelj nije pristupio na ročište zakazano za dan 2005. godine, niti je opravdao izostanak. Obzirom da tuženog nije zahtijevao da se ročište održi, sud je primjenom člana stav ZPP odlučio kao u izreci rješenja.

SUDIJA

POUKA: Protiv ovog rješenja dozvoljena je žalba Kantonalnom sudu u Sarajevu, u roku od 30 dana od dana primitka rješenja

PRIMJER 5.

Postavlja se pitanje prihvatanja ovakvog stava po odredbama novih Zakona o parničnom postupku, obzirom da sud cijeni opravdanost neprisustva na ročištu, u smislu odredbe člana 97 ZPP-a, te bi istim rješenjem trebalo odbiti prijedlog za odlaganje ročišta i donijeti rješenje kojim se tužba smatra povučenom. U ovim situacijama, po našem mišljenju, sud bi trebao biti rigorozan (npr. stranka traži odlaganje ročišta do angažovanja drugog punomoćnika, jer je prethodnom otkazala punomoć, a za naredno ročište ističe drugi razlog i sl.). Tužitelj mora biti svjestan zakonskih posljedica neodazivanja na ročišta i nastupanja pravne fikcije povlačenja tužbe, te ovlaštenja suda da cijeni opravdanost razloga neprisustvovanja ročištu.

PRIMJER 6.

Ukoliko npr. na ročište za glavnu raspravu od pet pozvanih svjedoka nisu uredno obaviještena dva svjedoka, sud bi po našem mišljenju trebao, cijeneći načelo efikasnosti, otvoriti glavnu raspravu, naložiti strankama da iznesu činjenične navode iz tužbe, izvedu ostale dokaze koje sud odredio da se izvode, te na osnovu rezultata raspravljanja odlučiti o potrebi izvođenja saslušanja ostalih svjedoka. Imajući u vidu činjenicu da sud nije vezan svojim procesnim rješenjem, sud tada može opozvati saslušanje istih svjedoka ili odrediti nastavak glavne rasprave i ponovo pozvati ostale svjedoke.

PRIMJER 7.

Zbog preopterećenosti brojem predmeta, tehničkih nemogućnosti, nepovezanosti programskih sistema, u većini sudova ne vrši se provjera uslova za održavanje glavne rasprave prije termina određenog za održavanje glavne rasprave, to se glavna rasprava najčešće odgađa na dan kada je zakazano ročište za glavnu raspravu i kada sud odgađa glavnu raspravu nema svrhe da se ista i otvara. Sud će odgoditi glavnu raspravu kada suprotna strana koja nije bila prisutna na pripremnom ročištu nije uredno obaviještena ili kada iz odpravdanih razloga traži odlaganje ročišta za glavnu raspravu (npr. nalazi se na bolničkom liječenju).

Ukoliko do održavanja glavne rasprave vještak nije dostavio svoj pismeni nalaz sud će uvijek odgoditi glavnu raspravu, a vještaka pozvati da u određenom roku dostavi nalaz pod prijetnjom izricanja novčane kazne, naravno ukoliko vještak nije imao opravdane razloge za kašnjenje sa izradom svog nalaza.

PRIMJER 8.

P. ...

ZAPISNIK O ROČIŠTU ZA GLAVNU RASPRAVU

Sastavljen u Općinskom sudu u Živinicama dana 22.4.2005.godine

OD SUDA PRISUTNI:

PRAVNA STVAR: Radi: naknade štete

Sudija ....

Tužilac....

Tuženi: ...

Zapisničar

Početak u 10,30 sati

Rasprava je javna.

Sudija otvara glavnu raspravu i objavljuje predmet raspravljanja.

Konstatuje se da su na ročište pristupili lično tužilac, punomoćnik tužioca ..., advokat iz Živinica, punomoćnik tuženog..... punomoć se nalazi u spisu, svjedoci....

te vještak dr.... iz Tuzle.

Sudija je uputila svjedoke izvan sudnice, te ih upoznala da će biti pojedinačno prozivani radi saslušanja i da se iz tih razloga ne udaljavaju iz suda.

Sudija poziva punomoćnika tužioca da ukratko izloži navode tužbe, pa punomoćnik tužioca navodi: Ostajem kod tužbe i postavljenog tužbenog zahtjeva u cjelosti, svih prijedloga i navoda u tužbi. Smatra da je na dan 9.12.2003.god. usljed obavljanja redovnih poslova i radnih zadataka kod tužene kod istog nastupila povreda u vidu preloma velike kvrge lijeve nadlaktične kosti u predjelu ramena zbog čega tužilac smatra da je kod istog nastupila teška tjelesna povreda. Obzirom da se radi o povredi na poslu, te da se radi o opasnoj djelatnosti to tužilac smatra da je tužena dužna istome nadoknaditi štetu kako je to precizirano u tužbenom zahtjevu. Tužilac smatra da u konkretnom slučaju obavljanje djelatnosti spada u redovne aktivnosti tužioca kod tužene, te da svojim radom i angažovanjem, obzirom na vrstu djelatnosti nema bilo kakvog doprinosa i njegove odgovornosti za nastupjelu štetu. Predlažemo da se na glavnoj raspravi izvedu dokazi kako je to određeno na pripremnom ročištu.

Ozirom da smo dobili nalaz i mišljenje vještaka na isti tužilac nema prigovora ali bi postavili jedno pitanje vještaku koje glasi: da li je vještak prilikom sačinjavanja svog nalaza izvršio neposredni pregled tužioca, te da li obzirom na vrstu povrede ostaje kod svog mišljenja da poveda nije rezultirala naruženje.

Sudija poziva punomoćnika tuženog da ukratko obrazloži odgovor na tužbu, pa punomoćnik tuženog navodi: Ostajem kod navoda koje sam dao u odgovoru na tužbu, osporavam osnovanost tužbenog zahtjeva da se tužitelju isplati naknada nematerjalne

štete u visini kako je to postavljeno u preciziranom tužbenom zahtjevu. Smatramo da je tužilac doprinio da ova šteta nastane iz razloga što nije preduzeo mjere zaštite na radu prilikom obavljanja konkretnog posla a što je bio dužan kao kvalifikovani kopač na održavanju u jami da prije preduzimanja radnje dopreme materijala sredstvom rada viseća šina sa vozom, izvršio detaljan pregled istoga sredstva u smislu njegove ispravnosti, a nakon toga otpočeti sa radom. S obzirom na način nastanka povrede slijedi da viseća šina sa vozom nije bila ispravna u momentu kad je tužilac sa istom rukovao radi čega je došlo do iskakanja iste iz ležišta i povređivanja tužioca. Iz tih razloga tužilac je bio dužan da prethodno izvrši pregled ispravnosti sredstva i kada se uvjeri da je sredstvo ispravno da preduzme obavljanje posla dopreme materijala vozom na visećoj šini (3 stupca, 6 bravica, 10 polki). Neznam tačno da li je poslije nastale povrede pregledano pomenuto sredstvo rada, možda i jeste, ali ja o tome nemam podatke i nemam podatke u čemu se ogledala neispravnost sredstva rada, a nakon toga sredstvo je popravljeno na način da je isto vraćeno ponovo u ležište po prethodno otklonjenim nedostacima ali se ne mogu izjasniti o kojim se nedostacima radilo.

U vezi nalaza vještaka .... istom prigovaram u dijelu utvrđivanja umanjenja stepena opšte životna aktivnosti tužioca, smatram da je isti previsoko određen, a iz nalaza vještaka se ne može zaključiti na osnovu čega je utvrdio da stepen umanjenja opšte životne aktivnosti iznosi 15%. Isto tako tražim da se vještak određenije izjasni da li je tužilac trpio bol slabog do srednjeg intenziteta pri izvođenju fizikalnih vježbi i postepenim opterećenju ruke, a ako jeste u kom trajanju, te da pojasni nalaz u dijelu mišljenja da će se bol slabog do srednjeg intenziteta javljati u buduću pod određenim okolnostima kako je vještak naveo. U ostalom dijelu na nalaz vještaka ne prigovaram.

Imajući u vidu prigovore punomoćnika stranaka na nalaz vještaka, pristupa se saslušanju vještaka ..... iz Tuzle koji se nalazi na listi stalnih sudskih vještaka.

Sud je upozorio vještaka da je dužan da svoj nalaz da objektivno i u skladu sa pravilima nauke i struke.

Vežano za istaknute prigovore vještak navodi: Što se tiče datog procenta umanjenja opšte životne sposobnosti od 15% isti sam dao na temelju prisutnih trajnih posljedica zadobivene povrede, a iste sam ustanovio kliničkim pregledom oštećenog koji je predočen u nalazu od 02.4.2005. godine, te ostale relevantne medicinske dokumentacije koja je predočena od strane oštećenog, te iz čega se moglo zaključiti da se radi o trajnoj posljedici ograničenja pokreta u lijevom ramenom zgloboju u srednjem stepenu, a što se tiče procenta isti sam dao također na osnovu svog medicinskog znanja, iskustva i usporedbom svih tablica koje su dostupne vještaku, a koje isti upotrebljava pri orijentaciji za davanje određenog procenta kod nastale povrede. Prije svega, glavna vodilja za određivanje procenta i mišljenja vještaka u pogledu procenta je klinički nalaz kojim se ustanovljavaju trajne posljedice, odnosno funkcionalni nalaz oštećenog dijela tijela i njegova insuficijentnost zgloba prisustva trajno nastalih posljedica.

Što se tiče povremenog pojavljivanja bola slabog do srednjeg intenziteta moglo se evidentirati pri izvođenju fizikalnih vježbi i postepenog opterećenja ruke i moglo je trajati do 2 mjeseca. Što znači da nakon svake povrede naročito u predjelu ekstremiteta je potrebno nakon završenog liječenja razgibavati određeni zglob odnosno ekstremitet putem fizikalnih vježbi čime bi se postigao odnosno dobio maksimum moguće pokretljivosti, odnosno funkcije i pokušaj da se zglob odnosno ekstremitet vrati u prvobitno stanje. Obzirom da su zglobovi građeni od kosti hrskavice, zglobne kapsule

koja predstavlja elastično, raztegljivo tkivo koje se mirovanjem tokom liječenja retrahuje tako da je nakon liječenja kod izvođenja fizikalnih vježbi uvijek za sigurno očekivati kod svakog fizikalnog razgibavanja zgloba i ekstremiteta određenu jačinu boli koja može ići uvijek od slabog do granice srednjeg intenziteta što opet zavisi od težine povrede, a u konkretnom slučaju ide od granice lakog do srednjeg intenziteta, te pošto je zglobna kapsula elastično tkivo, a izgubila je svoju elastičnost njenim rastezanjem pri vježbi nadražuju se nervni receptori ili završetci koji zasigurno do potpune uspostave funkcije odnosno razgibavanja zgloba i ekstremiteta daju određenu bol koja se za sigurno može u određenoj mjeri evidentirati kao i u konkretnom slučaju, a njeno trajanje do 2 mjeseca kao što sam naveo u nalazu dato je u odnosu na sam supstrat i težinu povrede, a obzirom na medicinsko isustvo i tretiranje takvih perioda mišljenja sam da je to taj vremenski period za koji se moglo evidentirati tako nešto, I iz medicinske dokumentacije se može ustanoviti da je tužilac na fizikalnoj terapiji boravio u periodu od 8.01.2004. do 17.6.2004. godine, a što se vidi iz otpusnice JZU Dom zdravlja Živinice Centra za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju pod br. zdravstvenog kartona J-113 koji glasi na ime tužioca što znači da je sveukupno trajanje fizikalne terapije iznosili oko 6 mjeseci, a iz svega toga se na temelju težine povrede, medicinskog iskustva i očekivanog petroda izlječenja odredio i taj vremenski period trajanja povremenog do srednjeg bola pri izvođenju fizikalnih vježbi. Što se tiče pojave slabog bola do granice srednjeg intenziteta ista će se javljati ubuduće naročito na veće opterećenje lijevog ramena ruke te pri promjeni klimatskih uvjeta. Ovu tvrdnju vještak je u konkretnom slučaju dao na temelju nalaza kliničkog gdje se pri pregledu našla izrazita hipotrofija, oslabljenje mišića lijevog ramena i čitave lijeve ruke, a stoje posljedica povrede, odnosno inaktiviteta tj. neupotrebe ruke tokom liječenja, a poznato je da je snaga mišića ta koja omogućuje čovjeku da obavlja određeni odnosno teški posao. Samim tim obzirom na prisutnost odnosno smanjenje mišićne mase koja određuje i mišićnu snagu zasigurno je da će tokom života, a obzirom na trenutni lokalni nalaz tužilac osjećati povremeno lake a po nekad i bolove srednjeg intenziteta kod naročito većeg opterećenja lijevog ramena, odnosno ruke te i pri promjeni klimatskih uvjeta naročito kada se odnosi na prijelom kosti. Na odgovor punomoćnika tužioca navodim da povreda nije rezultirala naruženjem zbog činjenice da prijelom kosti nije zacijelio u lošem položaju što bi remetilo konfiguraciju ramena, a samim tim i izazivalo, odnosno stvaralo naruženje. Što se tiče kako sam naveo u nalazu, da i blago izmijenjena konfiguracija lijevog ramena usljed hipotrofije mišićne mase sa medicinskog stanovišta to isto ne bi predstavljalo i naruženje. Pregled tužioca sam obavio 31.3.2005. godine što je i navedeno u nalazu i mišljenju od 2.4.2005. godine.

Punomoćnik tužioca navodi da nakon izjašnjenja vještaka nema primjedbi na njegov nalaz.

Punomoćnik tuženog navodi da nakon izjašnjenja vještaka nema primjedbi na njegov nalaz.

U nastavku postupka pristupa se izvođenju ostalih dokaza i to prvo saslušanjem prisutnih svjedoka s obzirom da su isti izjavili da imaju drugih obaveza i činjenicu da su se o tome saglasili i punomoćnici stranaka.

U sudnicu je pozvan svjedok   kojeg je sud upozorio da
je dužan da govori istinu i na posljedice davanja lažnog iskaza.

Kako je saslušanje svjedoka predložio punomoćnik tužioca sudija prvo daje riječ punomoćniku tužioca i poziva ga da ispita svjedoka.

Svjedok o sebi daje podatke i navodi: Zovem se.....ođen 1958.godine u Donjim Vukovijama, nesrodan sam sa tužiocem, nisam sa njim u zavadi, a ovome što me pita punomoćnik tužioca navodim sljedeće: Kod tuženog obavljam poslove nadzornika smjene pa svakodnevno od poslovođe primam nalog za rad na osnovu kojeg prozovem radnike, a onda ih rasporedim na odgovarajuće radno mjesto. Tog dana sam tužioca rasporedio na dopremu građe na radilište i otpreme građa tj. otpreme materijala sa radilišta, a što se vrši sredstvom tzv. voza koja je instalirana na visećoj šini. Na tu vozu su prikačeni lanci na koje se stavljaju stupci za podgrađivanje koje su tog dana trebali dopremiti tužilac i grupa radnika koja je zajedno sa njim radila. Nakon što se materijal koji se treba prevesti stavi na tzv. vozu ista se gura mehanički rukama, a kako je šina instalirana na stropu prostorije voza se gura u visini iznad glava radnika. Tom vozom se voze pa i najteži tereti kao npr. trafostanica. Voza se po šini kreće točkicama koji se na njoj nalaze. Tog dana tužilac je bio grupovođa i obično u grupi ima ukupno 4 radnika a neznam koliko sam tog dana rasporedio radika u grupu na čijem čelu je bio tužilac jer broj radnika zavisi od posla koji trebaju obaviti. Nisam bio očevidac povređivanja tužioca ali sam došao na lice mjesta nakon što sam obaviješten o povređivanju. Tog dana kada se tužilac povrijedio došlo je do ispadanja šine iz ležišta po kojoj se kreće tzv. voza usljed čega je i voza pala a šina udarila tužioca. U konkretnom slučaju došlo je do pucanja štifta koji vrši spajanje šina po kojima se kreće tzv. voza radi čega je šina iskočila iz sastava iz spoja gdje je bila naštiklana na drugu šinu pa je tako udarila tužioca. Dužnost pregleda ispravnosti šine i voze je mašinskog nadzornika koji treba da pregleda ispravnost viseće šine. Od sredstava zaštite na radu za obavljanje predmetnih poslova potrebno je imati rukavice, šljem, odijelo, čizme što je tužilac imao tog dana. Obaveza je i tužioca da ukoliko uoči nedostatak na sredstvu kojim radi da obavijesti svog pretpostavljenog. U konkretnom slučaju nakon povrede je otklonjen nedostatak i nastavilo se sa radom i ja nisam bio prisutan tome.

Punomoćnik tužioca ne prigovara iskazu svjedoka.

Na pitanja punomoćnika tužioca svjedok odgovori: Nema pravila koliko lica treba da guraju tzv. vozu. Obaveza tužioca je bila da pregleda sredstvo kojim radi, a on nije stručan tako da može ocijeniti da li dužina štifta koji šinu drži na sastavu može izdržati određeni teret.

Punomoćnik tužioca prigovara iskazu svjedoka navodeći da se svjedok izjašnjavao i o okolnostima za koje nije bio očevidac kao što je pucanje spoja šine kojom se kreće tzv. voza.

Svjedok ne traži troškove postupka.

U sudnicu je pozvan svjedok.....kojeg je sud upozorio da je dužan da govori istinu i na posljedice davanja lažnog iskaza.

Kako je saslušanje svjedoka predložio punomoćnik tužioca Sudija prvo daje riječ punomoćniku tužioca i poziva ga da ispita svjedoka.

Svjedok o sebi daje podatke i navodi: Zovem se.... sin ...,rođen 1970.godine u Zenunima gdje sam i nastanjen, nesrodan sam sa tužiocem, nisam sa njim u zavadi, a ovome što me pita punomoćnik tužioca navodim sljedeće:

Tog dana smo bili treća smjena. Obavljali smo poslove dopreme građe tzv. vozom. Prvo smo natovarili jedan stari motor i odvezli ga na lager br. 79 gdje smo trebali natovariti drvene stupce za podgrađivanje jame koji smo utovar i izvršili pa smo tužilac i ja zajedno rukama gurali vozu. Došli smo na dio gdje je blaga krivina i gdje zbog čega uskog prolaza i materijala koji se nalazio sa strane vozu može gurati samo jedan čovjek pa je vozu gurao samo tužilac, a ja sam iza njega ostao 3-4 koraka i odjednom došlo je do padanja šine i voze sa stropa kojom prilikom je šina udarila tužioca pa je tužilac od udara pao. Kako se u blizini nalazio i ..... koji je gurao drugu vozu pritrčao je i on pa smo iznijeli tužioca. Tužilac je na glavi imao šljem koji je od udara pukao.

Punomoćnik tužioca ne prigovara iskazu svjedoka.

Punomoćnik tuženog postavlja pitanja svjedoku na koja svjedok odgovori: Ja nisam pregledao da li je negdje eventualno šina otkopčana, a niti je to moja dužnost, a ja neznam da li je to dužnost tužioca, a tog dana smo vozom jednom prešli istom šinom tj. istom linijom a kad smo se vraćali onda je došlo do pucanja i pada šine.

Punomoćnik tuženog ne prigovara iskazu svjedoka. Svjedok ne traži troškove postupka.

U sudnicu je pozvan svjedok ..... kojeg je sud upozorio da je dužan da govori istinu i na posljedice davanja lažnog iskaza.

Kako je saslušanje svjedoka predložio punomoćnik tužioca, sudija prvo daje riječ punomoćniku tužioca i poziva ga da ispita svjedoka.

Svjedok o sebi daje podatke i navodi: Zovem se .... sin ..., rođen 1973.godine u Tarevu, nastanjen sam u Đurdeviku, nesrodan sam sa tužiocem, nisam sa njim u zavadi, a ovome što me pita punomoćnik tužioca navodim sljedeće: Tog dana radio sam na dopremi građe u jami. Tužilac nas je vodio na radilište na kotu 60 i tu su nas čekale dvije voze jedna prazna a druga je bila natovarena reduktorom 616. Vođa grupa je bio tužilac, a u grupi nas je bilo još trojica. Praznu vozu smo gurali ispred natovarene voze sa reduktorom tako da je ova natovarena gurala ovu praznu vozu i prošli smo linijom bez ikakvih problema. Ništa nije ukazivalo na neku neispravnost, šine su inače viseće na lancima i imaju određeni slobodan hod posebno pod teretom, međutim ništa neuobičajeno nismo primijetili. Na radilištu smo se zadržali otprilike nekih 40 minuta jer smo utovarili drvene stupce za podgrađivanje jame na obje voze pa je ispred nas jednu vozu gurao tužilac i ..., a drugu vozu iza njih smo gurali ja i ... Kad smo došli na dio gdje je tijesan prolaz jer je skućen prostor, tu je bio montiran grabuljar tako da usljed toga vozu može da gura samo jedan radnik, vozu je nastavio da gura tužilac a iza njega je ostao ...., da bi u jednom momentu došlo samo do padanja sa stropa i šine i voze kojom prilikom je šina udarila tužioca. Tužilac je imao na glavi šljem, međutim od udara šljem mu je spao sa glave.

Punomoćnik tužioca ne prigovara iskazu svjedoka.

Punomoćnik tuženog postavlja pitanje na koje svjedok odgovori: Ne znam da li je tužilac prethodno obišao cijelu liniju, a grupovođa inače prije rada obiđe liniju da ispita ispravnost trase.

Punomoćnik tuženog ne prigovara iskazu svjedoka. Svjedok ne traži troškove postupka.

Pristupa se saslušanju tužioca.

Od strane suda tužilac je upozoren da je dužan da govori istinu. Sudija daje riječ punomoćniku tužioca da ispita tužioca, pa tužilac daje podatke o sebi i navodi: Zovem se.... sin .., rođen sam 1971. godine u Đurđeviku gdje sam i nastanjen, a ovome što me pita moj punomoćnik navodim sljedeće: Kad sam dobio naređenje od nadzornika, sišli smo u jamu, odmah sam se raspremio i pregledao vozu jer sam dobio od nadzornika obavijest da je na vozi natovaren reduktor. Moja dužnost je bila da taj reduktor odvezemo na kotu 79. Ispred te natovarene voze bila je jedna prazna voza. Rasporedio sam ljude pošto sam pregledao i utvrdio ispravnost voze krenuli smo trasom prema koti 79. Uz put sam gledao šine, nije bilo nikakvih problema do kote 79. Tamo smo natovarili obadvije voze drvenim stupcima i onda smo prvu vozu gurali Mirsad i ja a drugu . Kad smo došli do skućenog prostora uzeo sam ja da poguram vozu kako bi prošli kroz tijesni dio. Odjednom je došlo do pada voze zajedno sa šinom kojom prilikom me šina udarila. Imao sam šljem na glavi koji je usljed udara spao sa glave.

Punomoćnik tuženog postavlja pitanja na koja tužilac odgovori: Stiješnjeni prostor do kojeg je došlo usljed radova koje je na čišćenju jame radila druga firma nema značaja na kretanje voze jer je ista išla po visećoj šini a ima značaj samo što je nama radnicima bio otežan prolaz, a da nas je bilo više u tom momentu svi bi stradali. Kad guram vozu lampom koja se nalazi na šljemu pratim kretanje voze, pomjeranje šina koje usljed tereta imaju slobodan hod i nisam uočio nikakvu neispravnost, a tog dana smo samo mi koristili tu liniju za dopremu građe i niko drugi nije prošao poslije nas nakon što smo odvezli reduktor, a prije nego smo se vratili istom linijom sa natovarenom građom a kada je i došlo do nesreće. Kad sam došao do suženog prostora za kretanje nisam uočio nikakve promjene na šini a napominjem da je reduktor koji smo izvukli vani bio tri puta teži od građe koju smo istom linijom vraćali.

Punomoćnik tuženog prigovara iskazu tužioca.

Na upit suda tužilac odgovori: tog dana raspoređen sam kao kopač na održavanju jame u okviru kojih poslova dolaze i poslovi dopreme građe za podgrađivanje jame. Moja je obaveza da ukoliko uočim nedostatak koji bi doveo u pitanje bezbjednost rada da o tome obavijestim svog pretpostavljenog, a tog dana kad sam išao po dopremu građe nisam uočio nikakav nedostatak na šini i vozi, a tog dana ja sam bio treća smjena, dakle prije mene su radile dvije smjene.

Punomoćnik tuženog ne prigovara na preostali dio tužioca.

Punomoćnik tužioca odustaje od zahtjeva da tuženi dostavi pravilnik o sistematizaciji poslova i radnih zadataka.

U nastavku postupka se vrši uvid u ugovor o radu na ime tužioca br. 01-1/98 od 15.01.2004 godine, rješenje o prestanku radnog odnosa na ime tužioca br. 01-2/30-04 od 02.6.2004. godine, u prijavu o nesreći na poslu od 09.12.2003. godine, rješenje Zavoda za mirovinsko i invalidsko osiguranje Mostar Sektor za ocjenjivanje radne sposobnosti od 20.9.2004. godine, nalaz i mišljenje specijaliste od 10.12.2003. godine, nalaz i mišljenje Ijekara specijaliste od 19.02.2004. godine, nalaz i mišljenje neurološke klinike KC Tuzla od 16.6.2004. godine, otpusnica od 17.6.2004. godine, nalaz i mišljenje Ijekara KC Tuzla od 12.3.2004. godine, nalaz i mišljenje Ijekara od 19.02.2004. godine, nalaz i mišljenje hiruške klinike KC Tuzla od 10.12.2003. godine, doznake o bolovanju-izvještaj o privremenoj nesposobnosti za rad od 30.8.2004 godine i isti takav izvještaj od 04.10.2004. godine, vozne karte na relaciji Đurđevik-Živinice- Tuzla na ukupan

iznos od 121,00 KM kao i račune apoteke Živinice na iznos od 15,70 KM, 19,00 KM i 15,00 KM i službenu zabilješku sačinjenu od strane tuženog od 11.12.2003. godine a vezano za povređivanje tužioca.

Na izvedene dokaze punomoćnici stranaka su izjavili da nemaju primjedbi.

Punomoćnik tužioca navodi da odustaje od zahtjeva za rentu tj. povlači zahtjev u tom dijelu kao i zahtjev za isplatu nematerijalne štete zvog naruženosti.

Na povlačenje tužbe u tom dijelu punomoćnik tuženog pristaje.

Sud donosi

RJEŠENJE

Prima se na znanje povlačenje tužbe u dijelu zahtjeva za isplatu nematerijalne štete za pretrpljene duševne bolove zbog naruženosti u iznosu od 1.000,00 KM i isplatu rente u mjesečnom iznosu od 100,00 KM,.

Na rješenje o povlačenju tužbe punomoćnici stranaka se odriču prava na žalbu pa je rješenje o povlačenju za navedeni dio zahtjeva pravomoćno.

Punomoćnici stranaka ne traže posebanotpravak rješenja o povlačenju.

U završnom izlaganju punomoćnik tužioca navodi: Da je tokom postupka na osnovu izvedenih dokaza jasno utvrđeno da je tužbeni zahtjev tužioca osnovan, da je šteta nastupila usljed obavljanja djelatnosti kod tužene, te da je po tom osnovu tužena i dužna tužiocu nadoknaditi štetu. Također ističemo da u obavljanju djelatnosti od strane tužioca kod tužene iz konkretnog događaja ne može se smatrati da postoji doprinos tužioca obzirom da isti svojom radnjom nije doprinio da nastupi kod istoga šteta. Kao smjenovođa iz predmetnog događaja tužilac nije mogao predvidjeti niti je raspolagao bilo kakvim podacima da bi u konkretnom slučaju moglo doći do pada šine, te iz tih razloga ne vidimo niti jedan propust tužioca koji je iz konkretnog događaja mogao proizaći kao jedan od uzroka nastanka štete. Tužilac nije imao nikakvu obavezu da nadzira ispravnost predmetne šine jer je to u nadležnosti drugih lica koja su angažovana u jamskim radovima. Također tužilac nije mogao predvidjeti nastanak štete padom predmetne šine obzirom da je na tim poslovima i ranije se obavljala djelatnost, da je on neposredno radio na tim poslovima u smjeni više od 2 sata, te da je pad predmetne šine oko jedan sat iza ponoći učinjen iz objektivnih razloga, a ne iz subjektivnih razloga niti aktivnošću tužioca. Iz svih naprijed navedenih razloga smatramo da je tužena dužna pro principu objektivne odgovornosti tužiocu nadoknaditi štetu, da doprinosi i odgovornosti tužioca u konkretnom slučaju nema, te predležamo sudu da usvoji tužbeni zahtjev u cjelosti, da obaveže tuženu na nadoknadu troškova postupka u visini utvrđenom adv. tarifom uzimajući pri tome vrijednost predmetnog spora a prema opredijeljenom troškovniku koji se odnosi na sastav tužbe, zastupanje punomoćnika tužioca na ročištima, troškovi vještačenje, uvećani za porez od 10 % kao i sudske takse prema odluci suda.

U završnom izlaganju punomoćnik tužioca navodi: Tužena smatra daje nakon provedenog postupka i izvedenih dokaza se pokazalo da ima doprinos tužioc na nastanku štete, a koja se sastoji u tome da je on kao vođa grupe-brigadir propustio da sa dužnom pažnjom pregleda viseću šinu sa vozom kojim se koristio kao sredstvom rada prilikom događaja koji će nakon toga uslijediti. Na taj način tužilac se mogao uz dužnu pažnju pregledanja sredstva rada uvjeriti da obavljanje posla nije bezbjedno ili da bi

moglo doći do ugrožavanja tjelesnog integriteta odnosno do povređivanja. Molimo sud da svestrano sagleda i ocijeni sve izvedene dokaze, te da cijeni postupanje tužioca u konkretnoj stvari. Smatramo da nije opravdano dosuditi na ime nematerijalne štete iznose kao što se zahtijevaju tužbom, odnosno da bi isti trebali biti niži obzirom na doprinos tužioca, te u tom smislu predlažemo da se tužilac odbije sa viškom tužbenog zathjeva.

Konstatuje se da je glavna rasprava zaključena.

Punomoćnici parničnih stranaka su od strane suda obaviješteni da će sud presudu u predmetnoj pravnoj stvari donijeti dana 20.5.2005. godine u 15,30 sati, da su presudu dužni preuzeti u pisarnici ovog suda.

Završeno u 13,00 sati.

Zapisničar,

Sudija

PRIMJER 9.

Tužiteljica M.N. je kod suda podnijela tužbu protiv tuženog K.V. kojom traži da se utvrdi da je po osnovu građenja stekla pravo vlasništva na porodičnoj kući sa ½ dijela, a koja se u naravi sastoji od prizemlja, sprata i tavana.

Na glavnoj raspravi na kojoj se raspravlja o tužbenom zahtjevu tužiteljice kojim traži da se utvrdi pravo suvlasništva na porodičnoj kući po osnovu građenja sa ½ dijela, u toku saslušanja parničnih stranaka pojavljuje se sporna činjenica da li porodična kuća ima i podrumске prostorije koje u posjedu isključivo drži tužiteljica, te da istoj ne pripada pravo suvlasništva na tavanačke prostorije. Na prijedlog tužiteljice sud je na ročištu za glavnu raspravu prihvatio izvođenje dokaza uviđaja na licu mjesta na ove okolnosti, jer je tužiteljica učinila vjerovatnim da bez svoje krivice nije mogla predložiti dokaz na pripremnom ročištu, te je odredio nastavak glavne rasprave.

PRIMJER 10.

Sudska praksa:

”Ako je tužilac umjesto prvobitno tuženog naznačio kao novog tuženog njegovog pravnog sljedbenika, u pitanju je ispravka tužbe, a ne preinačenje tužbe u subjektivnom smislu.”

Iz obrazloženja:

Tužba u ovoj pravnoj stvari podnesena je 26.12.1991 godine Osnovnom sudu udruženog rada u B.L., a ako tužena je označena "Elektro Glamoč" – "Elektrohercegovina" Mostar u kome je tužilac radio u trenutku kada je uzrokovana šteta. U toku trajanja postupka pred Osnovnim sudom udruženog rada u Banjoj Luci, ova tužena je osporila osnov i visinu tužbenog zahtjeva.

Na ročištu održanom pred prvostepenim sudom 01.07.1994 godine tužilac je kao tuženu označio EP "Elektrokrajina" Banja Luka. Tužena je na ovom ročištu i u toku trajanja postuka pred nižestepenim sudovima tvrdila da se radi o subjektivnom

preinačenju tužbe izjavljujući istovremeno da ne pristaje da stupi u parnicu umjesto prvobitno tuženog.

Prvostepeni sud je, a kako to proizilazi iz stanja spisa ovog predmeta, na ročištu za glavnu raspravu, održanom 18.09.1995 godine, donio rješenje kojim se odbija prijedlog tužene EP "Elektrokrajina" Banja Luka, (dalje: tužene) da se odluči o dozvoljenosti preinačenja tužbe. Prvostepeni sud u obrazloženju svoje presude navodi da je nesnovan prigovor tužene o nedostatku pasivne legitimacije, jer da je Odlukom janog preduzeća "Elektroprivreda RS" Pale, broj 01-18-7/92, od 19.08.1992 godine, osnovano Elektroprivredno preduzeće za distribuciju električne energije – Distribucija Banja Luka (dalje: Elektroprivredno preduzeće) kao pravni sljedbenik bivšeg preduzeća "Elektrokrajina Banja Luka i dijelova Elektropreduzeća "Elektrohercegovina" i EP "Slapovi na Uni", a Odlukom od 10.11.1992 godine o privremenom načinu finansiranja elektroprivrednih preduzeća Republike Srpske "Elektrokrajina" Banja Luka u uslovima vanrednog stanja i neposredne ratne opasnosti osnovano i EP "Elektrokrajina" Banja Luka (ovdje: tužena) koja je, pored ostalih, obuhvatilo i opštinu Glamoč, odnosno RJ "Elektro Glamoč".

Drugostepeni sud je povodom žalbenog prigovora tužene o nedostatku pasivne legitimacije u obrazloženju svoje odluke naveo da u cijelosti prihvata činjenične i pravne zaključke prvostepenog suda. U prednjem se u bitnom iscrpljuju razlozi nežestepenih presuda, a na osnovu kojih su nižestepeni sudovi zaključili da je tužena pasivno legitimisana u ovome sporu.

Tužena u reviziji ponovno osporava pasivnu legitimaciju u ovome sporu navodeći da nije odgovorna za štetu koja je predmet svoga spora, već prvobitno tužena EP "Elektrohercegovina" Mostar, koja i sada pravno postoji, i da je tužilac izvršio subjektivno preinačenje tužbe, u smislu člana 192 zakona o parničnom postupku (dalje ZPP).

Preinačenje tužbe u subjektivnom, smislu prema odredbi člana 192 ZPP-a, nastupa usljed promjene istovjetnosti stranaka. Promjena istovjetnosti stranaka nastupa samo u pogledu tuženog, jer tužilac može umjesto prvobitnog tuženog tužiti drugo lice (stav 1.)

Za takvo preinačenje tužbe traži se pristanak novog tuženog, kao i pristanak prvobitno tuženog ako se ovaj usпустиo u raspravljanje (stav 2) . novi tuženi mora primiti parnicu u onom stanju u kakvom se ona nalazila u trenutku kad u nju stupa (stav 3). Subjektivnog preinačenja pored drugih slučajeva (član 195, 208 stav 5 član 210 i 215 stav 1 ZPP-a) nema kad na mjesto prvobitno tuženog stupa njegov nasljednik ili kad na mjesto prvobitno tuženog stupa njegov nasljednik ili kad na mjesto prvobitno tuženog stupa njegov sukcesor u spornom građansko-pravnom odnosu. U ovom posljednjem slučaju radi se o procesno-pravnoj sukcesiji kao posljedici univerzalne građansko-procesne sukcesije (prestanak, odnosno pripajanje pravnog lica). Prvobitno tuženi prestaje biti stranka u postupku, a njen sljedbenik –sukcesor preuzima stranački posložaj.

Prema tome ako je opstojan zaključak nižestepenih sudova da je tužena pravni sljednik prvobitno tužene EP "Elektrohercegovina" Mostar, onda u tom slučaju, protivno revizionim prigovorima tužene, nema subjektivnog preinačenja tužbe, u smislu člana 192 ZPP-a. Naprotiv, ako tužena to nije, što tvrdi revident, postojalo bi subjektivno preinačenje tužbe u smislu navedenog zakonskog prpisa kad je tužilac umjesto

prvobitno tužene EP "Elektrohercegovina" Mostar tužio tuženu, pa bi se trebala primijeniti pravila o postupku povodom preinačenja tužbe.

(Vrhovni sud Republike Srpske, broj Rev-41/97 od 26.05.1999 godine)

PRIMJER 11.

RJEŠENJE O ODGODI ZAKAZANOG ROČIŠTA

(član 111 ZPP-a FBiH i RS)

BOSNA I HERCEGOVINA

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

Broj:...

Sarajevo,... godine

Općinski sud u Sarajevu i to Sudija u pravnoj stvari tužitelja... protiv tuženog ...radi isplate ...KM, van ročišta, dana...godine, donio je

RJEŠENJE

Ogđađa se ročište za glavnu raspravu zakazano za dan srijeda... godine i određuje se novi termin ročišta za dan srijeda.... godine u 12 sati.

OBRAZLOŽENJE

Kako je uvidom u sudski spis osam dana prije zakazanog termina ročišta za glavnu raspravu utvrđeno da nisu ispunjene procesne pretpostavke za održavanje pripremnog ročišta jer tuženi nije uredno obaviješten o datumu i času ročišta, to je odlučeno da se termin ročišta za glavnu raspravu odgodi prema propisu čl.11. Zakona o parničnom postupku.

SUDIJA

1.Rješenje dostaviti:

TUŽITELJU, TUŽENOM

2. O rješenju radi evidencije obavijestiti Predsjednika suda ev. 15.12.2004. godine

PRIMJER 12.

U toku trajanja glavne rasprave u predmetu utvrđenja ništavosti ugovora o razmjeni nekretnina zaključenog između prednika tužiteljice i tuženih u toku izvođenja dokaza saslušanja tužiteljice u svojstvu stranke sud je utvrdio činjenicu da tužiteljica nije jedini zakonski nasljednik iza smrti njenog supruga, već da u krug zakonskih nasljednika ulaze i dva sina tužiteljice.

Imajući u vidu odredbu člana 366, a u vezi sa članom 293 stav 3 Zakona o parničnom postupku, da sud u toku cijelog postupka po službenoj dužnosti da li lice koje se pojavljuje kao stranka može biti stranka u postupku, u ovakvoj situaciji odlaže glavnu raspravu, nalaže tužiteljici da tačno označi stranke u postupku, pod prijetnjom posljedica iz člana 67 Zakona o parničnom postupku, a u vezi sa članom 295, 336 i 66 istog zakona, te će ukoliko ne postupi po nalogu suda tužbu odbaciti kao neurednu.

PRIMJER 13.

U predmetu RS-1397/02 sud je odbio tužitelja sa zahtjevom uključenje u udruženje građana "Radio Maksi taks", i sa zahtjevom na naknadu štete. Rješenjem Okružnog suda u Banja Luci, žalba tužitelja je uvažena i predmet vraćen na ponovno postupak, jer je ista presuda donesena od strane sudije pred kojim nije održana glavna rasprava, te je povrijeđeno osnovno načelo iz člana 4 Zakona o parničnom postupku, raspravno načelo i načelo neposrednosti, a slijedom toga i član 8 Evropske konvencije za zaštitu prava i sloboda, ne u tehničkom smislu, već u suštinskom smislu riječi. (Rješenje Okružnog suda Banja Luka GŽ 321/04).

ANEX IV

Javnost glavne rasprave u vezi sa medijskim praćenjem sudskih postupaka

Načelo javnosti parničnog postupka obuhvata, naravno uz mogućnost prisustvovanja raspravi svim punoljetnim licima, i ovlaštenje da se saznanja sa glavne rasprave saopštavaju putem sredstava javnog informisanja. Ovo pitanje se ne tiče direktno materije novih Zakona o parničnom postupku, ali je veoma aktuelno u današnjem trenutku kada se u medijima često prate sudski postupci, a o načinu tog praćenja postoje različita mišljenja. U prošlosti je pažnja javnosti bila usmjerena uglavnom na krivične postupke, ali se u posljednje vrijeme pojavljuje i problem neadekvatnog medijskog praćenja pojedinih parničnih postupaka. S tim u vezi, važno je da sudije u praksi pravilno postupaju na ročištu za glavnu raspravu, prilikom traženja predstavnika medija da prisustvuju istoj, te eventualno vrše snimanja učesnika u postupku i uredujućeg sudije. Naravno, sve što se odnosi na dostupnost glavne rasprave medijima se odnosi i na sudske odluke.

Što se tiče samog medijskog izvještavanja sa sudskih postupaka, valja naglasiti osnovni princip u radu Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu, to jest da je ograničavanje javne rasprave o sudstvu i sudskim postupcima koji su u toku podložno strožem nadzoru Evropskog suda, pošto je po njegovom mišljenju funkcioniranje

pravosuđa od vitalnog značaja za svako demokratsko društvo, pa je nesporan i interes javnosti da i putem javnih glasila bude upoznata sa načinom na kojem sudstvo izvršava svoje društvene zadaće.

Tako je u presudi *Worm v. Autria*, Evropski sud s time u vezi utvrdio sljedeće: "Nesporna je činjenica da sudovi ne mogu djelovati u vakuumu. Iako su sudovi mjesta na kojima se utvrđuje krivnja ili nevinost za kazneno djelo optužene osobe, to ne znači da se prije ili tijekom kaznenih postupaka ne mogu voditi rasprave o predmetu, kako u specijaliziranim časopisima, tako i u tisku ili u najširoj javnosti. Pod uvjetom da ne prekorači granice postavljene u interesu pravilnog vršenja pravde, izvještavanje o sudskim postupcima, uključujući i komentar, pridonosi njihovoj otvorenosti, i stoga je ono u potpunosti sukladno zahtjevima sadržanim u članku 6. stavku 1 Konvencije o javnosti suđenja. Ne samo da mediji imaju pravo širiti takve informacije i ideje, nego ih javnost ima pravo i primati".

Međutim, kritički komentari o funkcioniranju sudstva ili novinski izvještaji o konkretnim sudskim postupcima koji su u toku, ne bi trebali svojom neodmjerenošću ili činjeničnom ili pravnom neutemeljenošću prekoračiti granice slobode izražavanja, jer tako ugrožavaju autoritet i nepristranost sudstva kao kontrolora zakonitosti i "jamca pravde" u državi vladavine prava. Legitimna svrha ograničavanja nečije slobode izražavanja radi zaštite autoriteta sudske vlasti nije toliko zaštita ugleda samog sudstva ili pak pojedinih pravosudnih službenika od javne kritike već prije svega zaštita funkcije sudstva u društvu tj stvaranje pretpostavki za osiguranje prava svakoga na pravično suđenje od strane za to zakonom ovlaštenog, autoritativnog i nepristrasnog suda. Demokratski pravni sistem štiti dakle sudstvo, ne zbog njega samoga, već zbog njegove iznimno važne funkcije u vršenju vlasti. A da bi ono tu funkciju moglo uspješno i ispunjavati, građani moraju poštovati ovlasti sudstva, te imati povjerenje u sudove kao prava mjesta za rješavanje pravnih sporova.

Stoga svako neopravdano, neutemeljeno i zlonamjerno umanjivanje tog povjerenja ili uzurpiranje sudskih ovlaštenja od strane bilo koga (uključujući tu i medije i novinare), ne ugrožava toliko samo sudstvo, ili pojedine sudije, koliko ono zapravo ugrožava spomenutu iznimno važnu društvenu funkciju sudova, a time i vitalne interese svakog građanina. Iz dosadašnje prakse Evropskog suda za ljudska prava proizilazi da nije dopušteno vršiti nikakav pritisak, pa ni verbalni na sudsku vlast, s ciljem uticaja na tok i ishod nekog sudskog postupka, nije dopušteno iznositi mišljenja ni informacije kojima se na grubo način vrijeđa ugled i dostojanstvo sudija, te nije dopušteno pri donošenju odluka sudijama inputirati nečasne motive ili im pripisivati nezakonite postupke jer se i na taj način potkopava autoritet sudstva. Time se na poseban način ugrožava i pravo na pravedno i nepristrasno suđenje, a koje je pravo garantovano članom 6 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

U pogledu materije vođenja glavne rasprave, za sudije može biti zanimljiv način na koji će tretirati pripadnike medija u sudnici. Što se tice novinara iz pisanih medija, ukoliko javnost nije isključena sa glavne rasprave, oni imaju pravo prisustvovati raspravi, s tim da ne ometaju vođenje iste. Dileme mogu nastati kada su u pitanju elektronski mediji i kada novinarska ekipa želi da snimi kadrove sa suđenja i iste emituje u programu. U ovim slučajevima više nema posebnih pravila, već svaki sudija mora da postupa kako smatra da je najbolje, s tim da u njegovom postupanju postoji ravnoteža između prava medija da u interesu javnosti izvještava sa ročišta i nastojanja

da se ročište održi dostojanstveno i efikasno. Smatramo da ukoliko postoji zahtjev za video snimanje ročišta od strane ekipe nekog medija, istima treba omogućiti snimanje na početku ročišta za glavnu raspravu, u trajanju od nekoliko minuta (što će u većini slučajeva njima biti sasvim dovoljno), a zatim nastaviti ročište bez ometanja. Ukoliko postoji zahtjev da se fotografišu prisutni, fotografa treba upozoriti da može snimati samo osobe koje daju svoj pristanak na to, radi poštovanja privatnosti prisutnih učesnika postupka.

ANEX V

Osvrt na zakon o vještacima u federaciji bh

Materiju vještačenja u Federaciji BiH dodatno uređuje i novi Zakon o vještacima (Službene novine Federacije BiH br. 49/05). Donošenje ovog Zakona bi trebalo da olakša rad sudovima u Federaciji prilikom provođenja vještačenja, i donese više reda u ovoj oblasti, pošto se njim uređuju uvjeti i postupak izbora i imenovanja vještaka u sudskom, upravnom i prekršajnom postupku.

U prvom poglavlju Zakona vještak se definiše kao lice koje je imenovano za obavljanje poslova vještačenja u skladu sa odredbama ovog Zakona. Drugo poglavlje Zakona obuhvata odredbe o fizičkim licima kao vještacima. Prvo se regulišu uvjeti za vršenje funkcije vještaka i postupak njihovog imenovanja. Ovaj postupak počinje objavljivanjem javnog poziva, koji objavljuje Federalni ministar pravde. Kandidati zatim podnose zahtjev za imenovanje vještaka. Radi utvrđivanja prijedloga liste Federalni ministar pravde formira stručnu komisiju, koja vrši testiranje kandidata i razgovor sa njima. Zakon navodi kriterije za imenovanje vještaka, a među njima su najvažniji stručno znanje i sposobnost da nepristrasno i odgovorno obavlja poslove vještaka. Prema Zakonu imenovanje i razrješenje vještaka vrši Federalni ministar pravde na prijedlog komisije. Vještak se imenuje na period od 6 godina i može biti ponovno imenovan. Nadalje je predviđeno da se sastavlja lista vještaka, koja međutim nije obavezujuća za sud i druge organe koji vode postupak. Sadržaj ove liste se objavljuje u Službenim novinama Federacije.

Kandidat koji nije imenovan za vještaka dobija rješenje kojim se odbija njegov zahtjev. Protiv ovog rješenja žalba nije dopuštena ali se može pokrenuti upravni spor. Zakon takođe predviđa i imenik vještaka. Naime, Federalno ministarstvo pravde vodi evidenciju o vještacima u imeniku, koji predstavlja javnu knjigu. Vještak nakon imenovanja daje svečanu izjavu pred federalnim ministrom pravde. Vještak može biti ponovno imenovan, a nakon isteka perioda od 6 godina vještak treba da podnese zahtjev za ponovno imenovanje i na prijedlog komisije mandat mu se produžava. Ovo produženje mandata može se vršiti više puta. Predsjednici sudova i drugi organa koji vode postupak prate rad vještaka i o tome obavijestavaju federalnog ministra pravde, te se time vrši nadzor nad radom vještaka. Stranke mogu podnijeti primjedbe na rad vještaka federalnom ministru pravde. Stručna komisija vrši periodičnu ocjenu rada vještaka, te predlaže i izriče odgovarajuće mjere ukoliko vještak nesavjesno radi svoj posao, kao što je javna opomena.

Članom 27 Zakona regulisano je razrješenje dužnosti vještaka. Ovo razrješenje se vrši rješenjem federalnog ministra pravde iz razloga pobliže navedenih u ovom članu. Zakon ističe načelo nezavisnosti u radu vještaka. Vještak je dužan da vodi dnevnik obavljenih vještačenja. Ako se u postupku pojavi potreba za složenim ili timskim vještačenjem, a vještak ocjeni da je za utvrđivanje činjenica neophodno angažiranje vještaka druge svrhe, dužan je o tome pismeno obavijestiti organ koji je odredio vještačenje, radi angažiranja vještaka druge struke. Vještak je dužan da se striktno pridržava roka koji mu je utvrđen za obavljanje poslova vještačenja, te je obavezan da prilikom vještačenja čuva službene tajne. Kao velika novost u ovom Zakonu reguliše se i obuka za vještake, koja je obavezna a prema pravilniku koju donosi federalni ministar pravde. Također je novina i obavezno osiguranje vještaka od odgovornosti za štetu pričinjenu u toku obavljanja poslova vještačenja. Članom 37 reguliše se tarifa o nagradi i naknadi troškova za rad vještačenja. Ovu tarifu donosi Federalno ministarstvo pravde i objavljuje se u službenim novinama Federacije, s tim da se nagrada odnosi na obavljeno vještačenje, a naknada na troškove koje vještak ima. Također je predviđeno da sudovi u odluci o troškovima postupka određuju nagradu i naknadu prema odredbama tarife koja je važila u momentu obavljanja vještačenja, odnosno u skladu sa ugovorenom nagradom i naknadom, ako je ugovoreni iznos manji od onog koji je predviđen tarifom.

Trećim poglavljem zakona reguliše se pravno lice za obavljanje vještačenja. Predviđeno je da za obavljanje vještačenja Federacija, kanton, grad, Općina ili drugo pravno i fizičko lice mogu osnovati privredno društvo za obavljanje vještačenja. Ovo pravno lice se upisuje u imenik kad ispuni uvjete. Rješenje o ovom upisu donosi federalni ministar pravde. Ukoliko ovo pravno lice prestane ispunjavati zakonom predviđene uvjete, takođe Federalno ministarstvo pravde donosi rješenje o brisanju iz imenika. Članom 34 predviđena je i dužnost obavljanja vještačenja od strane privrednog društva, ukoliko predmet vještačenja spada u njegovu djelatnost.

Kaznene odredbe Zakona smještene su u četvrto poglavlje. Tako je predviđeno da će se neopravdano odbijanje obavljanja poslova vještačenja kazniti novčanom kaznom s tim da se ova odredba odnosi na privredno društvo za obavljanje poslova vještačenja.

Ostale odredbe smještene su u petom poglavlju Zakona. Njima je između ostalog predviđeno da poslove vještačenja u Federaciji mogu obavljati vještaci sa teritorije cijele BiH, s tim da izuzetno, ukoliko BiH nema vještaka u pojedinačnim slučajevima može biti određen vještak iz druge države, koji prema Zakonu te države ispunjava uvjete.

ANEX VI

Dileme u pogledu saslušanja stranaka kao dokaza u parničnom postupku

relevantne odredbe koje se tiču izvođenja ovog dokaza sadržane su u članu 99. stav 1. tačka 3., članu 104, članu 106. i članu 107., te članu 163. - 168. ZPP-a FBiH i ZPP RS te u članovima 66 stav 3 i 130 do 135 ZPP-a BiH. Radi pojednostavljenja, u daljem tekstu će se navoditi odredbe entitetskih zakona koje su identične. Za razliku od ranijih zakona, koji su davali ovlaštenje sudu da izvede i dokaze koje stranke nisu predložile, ako su ti dokazi značajni za odlučivanje, pa time i ovlaštenje suda da odredi provođenje dokaza saslušanja stranaka iako taj dokaz stranke nisu predložile, novi zakoni mogućnost izvođenja ovog dokaza vezuju samo za slučaj da je stranka stavila takav prijedlog. Okolnost da je po ranijim zakonima sporne činjenice važne za odluku sud mogao utvrđivati i saslušanjem stranaka, a koja je bila u svrsi tada važećeg načela materijalne istine, imala je svoj odraz i u praksi sudova, koji su provođenje ovog dokaza u pravilu obavezno određivali čak i kada nije postojao opravdan razlog za takvo postupanje. Zbog dominacije raspravnog načela i načela slobodne dispozicije stranaka, te s tim u vezi i pravila tereta dokazivanja, sadržanih u novim procesnim zakonima, mogućnost izvođenja dokaza saslušanja stranaka se vezuje isključivo za prijedlog stranaka.

Dakle, prema novim zakonima uslovi za izvođenje ovog dokaza na glavnoj raspravi jesu:

-da je bar jedna od stranaka stavila takav prijedlog,

-da je sud rješenjem o zakazivanju ročišta za glavnu raspravu odredio izvođenje tog dokaza

Takođe, odredbe iz ranijeg ZPP, da sud može odlučiti da se sasluša samo jedna stranka, ako se uvjeri da drugoj stranci odnosno osobi koja se ima saslušati za stranku nisu poznate sporne činjenice ili da njeno saslušanje nije moguće, novi ZPP sada ne sadrži. Zato se u praksi sudova može pojaviti dilema da li se prijedlog stranke za izvođenje ovog dokaza mora ticati svih stranaka u sporu, odnosno kako postupiti u slučaju kada se predloži izvođenje dokaza saslušanja samo jedne stranke (samo tužitelja ili samo tuženog). Argumenti za stav da se izvođenje ovog dokaza mora ticati svih stranaka u sporu mogli bi se temeljiti na samoj stilizaciji odredbe člana 163. ZPP koja govori o izvođenju dokaza „saslušanja stranaka“, a ne o izvođenju dokaza „saslušanja stranke“, kao i na sadržinu odredbe člana 99. stav 1. tačka 3. ZPP koja propisuje da se kod izvođenja dokaza saslušanja stranaka prvo saslušava tužilac, a zatim tuženi. Takođe, u prilog ovom stavu može biti i odustvo odredbi ranijih zakona prema kojoj se odluka suda da se sasluša samo jedna stranka vezuje jedino za slučaj ako druga stranka uskrati davanje iskaza ili se ne odazove pozivu suda.

Argumenti za suprotan stav, tj. za mogućnost da se prihvati prijedlog stranke za saslušanje samo jedne stranke, tj. za saslušanje samo tužitelja ili samo tuženog, mogu se pravdati prije svega načelom slobodne dispozicije stranaka i dominantnim raspravnim načelom, u kojima prioritetno mjesto ima princip tereta dokazivanja, pa time i mogućnošću stranke da kod stavljenog prijedloga suprotne stranke za saslušanje samo jedne stranke, stavi prijedlog i za saslušanje druge stranke, odnosno svih stranaka u postupku. Ovaj suprotan stav mogao bi imati prevagu, pogotovo ako se ima u vidu da se izvođenje i dokaza saslušanja stranaka treba ticati samo pitanja bitnih za donošenje odluke, dakle spornih relevantnih činjenica, a o kojima stranke imaju neposredno saznanje.

S tim u vezi smatramo da ne bi bilo suvišno podsjetiti se na jednu od definicija relevantnosti dokaza odnosno činjenica, a koja glasi: relevantan dokaz je onaj dokaz koji na bilo koji način čini postojanje neke činjenice više ili manje vjerovitim nego što bi to bilo bez tog dokaza, pri čemu je ta činjenica od značaja za presuđenje spora.

Primjer: kod tužbi za naknadu štete gdje se kao tuženi označava osiguravajuće društvo, opravdanim se može pokazati samo izvođenje dokaza saslušanja tužitelja kao oštećenog, a ne i saslušanje zakonskog zastupnika osiguravajućeg društva.

I u slučajevima kada je tuženom postavljen privremeni zastupnik, kod ocjene da se izvođenje tog dokaza tiče relevantnih činjenica za predmetni spor, opravdavali bi prihvatljivost prijedloga za izvođenje dokaza saslušanjem samo tužitelja kao parnične stranke.

Na izvođenje dokaza saslušanja stranaka primjenjuju se prema članu 168. ZPP odredbe o izvođenju dokaza saslušanja svjedoka, ako za saslušanje stranaka nije što drugo propisano. Ovo drugačije određenje tiče se prije svega pitanja poziva stranaka. Naime, za razliku od pozivanja svjedoka koje se vrši dostavljanjem poziva lično svjedoku, za stranku čije saslušanje je određeno, a koja nije bila lično prisutna na pripremnom ročištu, prema odredbi člana 166. ZPP poziv se dostavlja punomoćniku stranke koji je dužan da o tome svoju stranku obavijesti. Samo u slučaju da stranka čije saslušanje je određeno nema punomoćnika, poziv takvoj stranci se dostavlja lično.

Zahtjev koji je u tom pogledu imperativno određen članom 166. ZPP tiče se dužnosti suda da u pozivu naznači:

- da će se na ročištu za glavnu raspravu izvoditi dokaz saslušanja parničnih stranaka,
- da će stranka koja dođe na ročište biti saslušana u odsutnosti druge stranke.

Ako stranka ima punomoćnika, njegova je obaveza da svoju stranku obavijesti o izvođenju ovog dokaza i postupanju suda u slučaju izostanka stranke.

Takođe, drugačije određenje vezano za izvođenje dokaza saslušanja stranaka u odnosu na izvođenje dokaza saslušanja svjedoka tiče se i pitanja primjene prisilnih mjera. Za razliku od odredbe člana 137. koja propisuje dužnost svjedoka da se odazove pozivu suda i da svjedoči, kao i odredbe člana 410. ZPP koja predviđa mogućnost prisilnog dovođenja svjedoka i njegovo novčano kažnjavanje u slučaju neopravdanog izostanka ili samovoljnog ili neopravdanog udaljenja sa mjesta gdje treba da bude saslušan, kod izvođenja dokaza saslušanja stranaka odredbom člana 167. ZPP izričito je propisano da se prema stranci koja se nije odazvala pozivu suda radi saslušanja ne mogu

primijeniti nikakve mjere prisile, niti se ta stranka može prisiliti na davanje iskaza. To znači da u takvoj situaciji sud jedino može odustati od izvođenja ovog dokaza.

I sam način izvođenja dokaza saslušanja stranaka drugačije je regulisan u odnosu na izvođenje dokaza saslušanja svjedoka. Za razliku od dokaza saslušanja svjedoka koji se prema članu 105. i članu 144. ZPP izvodi tako što stranke ispituju svjedoka uz datu mogućnost suda da postavlja pitanja svjedoku, dokaz saslušanja stranaka izvodi se na način propisan članom 104. ZPP. Naime, prema ovoj odredbi stranku koja ima punomoćnika prvo ispituje njen punomoćnik, a nakon toga suprotna stranka, dok stranku koja nema punomoćnika najprije ispituje sud. Pri tome nema mjesta za dilemu da li pri ispitivanju stranke koja ima punomoćnika i sud može postavljati pitanja, obzirom da je takva mogućnost predviđena u članu 106. ZPP, koja propisuje da sudija može postavljati pitanja strankama, svjedocima ili vještacima u svakoj fazi saslušanja.

ANEX VII

Primjeri i obrasci iz sudske prakse za oblast dokazivanja

PRIMJER 1.

DOKAZIVANJE KADA STRANKE DISPONIRAJU ZAHTJEVIMA KOJIMA NE MOGU DISPONIRATI

Tužitelji su kod osnovnog suda u B.L. podnijeli tužbu protiv tuženih radi postojanja usmenog ugovora o kupoprodaji. U tužbi i u toku postupka ističu da je prednik tužitelja A. M. zaključio 1956 godine sa tuženom ugovor o kupoprodaji nekretnina upisanih u ZKUL. Broj 206,k.o.Laktaši. Ugovor je u cjelosti izvršen, a plaćena je i kupoprodajna cijena, tako da tužitelji drže u posjedu predmetne nekretnine, a posjed je upisan u starom katastarskom operatu koji je važio od 1959 do 1975, a u faktičkom posjedu je od 1956.godine do danas prednik tužitelja. Kako tužitelji ne posjeduju pismeni kupoprodajni ugovor, a prema odredbama Zakona o prometu nekretnina propisano je da je kupoprodaja zakonita ukoliko je ugovor zaključen usmeno prije stupanja na snagu Zakona o prometu nepokretnosti, to su tužitelji u konačnom predložili da se tužbenom zahtjevu u cjelosti udovolji uz naknadu troškova parničnog postupka.

Tužena je osporila tužbu i postavljeni tužbeni zahtjev ističući da tužitelji nemaju valjan pravni osnov za sticanje prava svojine na predmetnim nekretninama, jer ni tužitelji, a ni njihovi pravni prednici sa tuženom nisu nikada zaključili bilo kakav ugovor o prometu nekretnina, a kako se radi o nekretninama u društvenom vlasništvu to nema uslova ni za sticanje prava vlasništva po osnovu održaja.

Pored predloženih dokaza od strane parničnih stranaka, i pored činjenice da parnične stranke nisu predložile izvođenje ovog dokaza, sud je u smislu odredbe člana 3 stav 2 Zakona o parničnom postupku odredio izvođenje dokaza pribavljanjem i čitanjem Zbirke isprava od 1941 godine od strane Zemljišno-knjižnog ureda, na okolnosti da li postoji zabrana raspolaganja istim nekretninama u smislu Izmjena i dopuna Zakona o prometu nepokretnosti (SL. LISt SR BiH 22/91). Članom 1 izmjena dodat je član 16

kojim je utvrđeno da poljoprivredna i šumska zemljišta, zgrade, stanovi i poslovne prostorije kao posebni dijelovi zgrada u društvenoj svojini ne mogu se prenositi, otuđivati, zamjenjivati i na drugi način s njima raspolagati ako su pribavljena u društvenu svojinu na osnovu Zakona o Agrarnoj reformi i kolonozaciji.

(Presuda Osnovnog suda u B. Luci, postupak po žalbi)

PRIMJER 2.

ZAPISNIK O UVIĐAJU UZ UČEŠĆE VIŠE VJEŠTAKA

BOSNA I HERCEGOVINA

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

BROJ: P-1703/98

Sarajevo, 16.09.2005.godine

Z A P I S N I K

**Sastavljen na licu mjesta u Semizovcu, ul. Stara cesta br. 47. dana
16.09.2005.godine**

SASTAV SUDA:

Sudija: ...

Zapisničar: Mundžehasić Enesa

RADI: poništenje Ugovora o kupoprodaji i predaje u posjed

Sa početkom u 12,00 časova.

PRAVNA STVAR:

TUŽITELJ: .... i dr.

TUŽENI: ... i dr.

Konstatuje se da je za tužitelja pristupila ..... adv.iz Sarajeva i I, III-tužitelj lično i IV-tužitelj lično

Konstatuje se da je za I-tuženog pristupila ....

Konstatuje se da je pristupio II-tuženi lično u pratnji pun. .... adv. iz Sarajeva

Konstatuje se da je pristupio vještak geometar ....

Konstatuje se da je pristupio vještak građevinske struke ....

Sudija zajedno sa prisutnim punomoćnicima obilazi predmet spora iz tužbe i protivtužbe, te nakon toga punomoćnik tužitelja sudu na licu mjesta pokazuje parcele koje su bile predmet kupoprodajnog ugovora čije se poništenje traži.

Tužitelj ... izjavljuje da je dio parcele koju je on koristio prije rata ... prodao Hasnović Adisu, te će isti svoju parcelu pokazati u prisustvu suda prisutnom geometru.

Hasanović Adis pokazuje sudu i prisutnom geometru šta mu je to ... pokazao prije nego što su sklopili kupoprodajni ugovor, šta on to njemu prodaje, te je vidljivo na licu mjesta, a što II-tuženi i pokazuje od betonskog zida koji se nalazi uz ulicu, da mu je rekao da prodaje 30-40 m od šahta koji se nalazi u uvali, od kuće prema tom šahtu, 30-40 m, i od ceste prema brdu 15 duluma.

Prisutni punomoćnik I-tuženog izjavljuje da je ona prije prodaje bila prisutna na licu mjesta zajedno sa Muminović Hasibom koji je bio ispred kupca, punac i Mušanović Kasim i Bajramović Sedin i da je predstavniku kupca pokazala ono što je ona uživala od 1969. godine.

Vještak geometar zajedno sa prisutnim strankama obilazi predmetne parcele, te se isti upoznaje sa predmetom i obimom vještačenja, a to su katastarske čestice koje su predmet tužbenog i protivtužbenog zahtjeva, a koje su prisutnom vještaku pokazale stranke u postupku, da izvrši identifikaciju istih i da prikaže posjedovno stanje, s posebnim osvrtom na parcele koje su bile predmet kupoprodajnog ugovora.

Vještak građevinske struke upoznat sa predmetom vještačenja, potpornim zidom, te je potrebno da isti u svom nalazu prikaže u površini kao i vrijednost izvedenih radova na izgradnji zida, kako zida ispred kuće tako i do ceste, čime je bio nasut ispred kuće i dali je moguć povrat u pređašnje stanje, obzirom da tužitelji tvrde da je parcela bila obradivo zemljište – šljivik.

Sud donosi

RJEŠENJE

Nastavak ročišta za glavnu raspravu će biti određen u ponedjeljak 19.09.2005.godine nakon izvršene konsultacije sa punomoćnicima parničnih stranaka o čemu će vještaci biti obaviješteni.

Vještacima se nalaže da svoje pismene nalaze i mišljenja dostave u roku od 15 dana.

ZAPISNIČAR

DOVRŠENO

SUDIJA

PRIMJER 3

RJEŠENJE O ISPLATI TROŠKOVA UVIĐAJA

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

BROJ: _____

Sarajevo, _____

Općinski sud u Sarajevu i to sudija ..., u predmetu tužitelja _____
_____ protiv tuženog _____ radi
_____ donio je dana _____

R J E Š E N J E
-PUTNI RAČUN-

U gornjem predmetu sudska komisija izvršila je uviđaj na licu mjesta u Sarajevu, u
ul.

dana

Sa polaskom u _____ časova i povratkom u _____ časova.

TROŠKOVI UVIĐAJA SAS TOJE SE OD:

1.SUDIJA

DNEVNICA PAUŠAL

2.ZAPISNIČAR

KM DNEVNICA PAUŠAL

3.VJEŠTAK

DNEVNICA PAUŠAL

S V E G A : KM

Prednji troškovi padaju na teret polagača – plaćeno

_____ položenog na depozitom računu ovog
suda broj: **10100-696-16** na kartici –partiji broj: _____

Ostatak pologa u iznosu od _____ KM ima se vratiti polagaču na
adresu

_____
_____

a prednji trškovi su obračunati u smislu odredbe i isplatiti troškove na zahtjev stranke («Sl.list SR BiH» 2/71).

SUDIJA

PRIMJER 4.

RJEŠENJE O NOVČANOM KAŽNJAVANJU SVJEDOKA

BOSNA I HERCEGOVINE

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

BROJ: PR-...

Sarajevo, 16.03.2005. godine.

Općinski sud u Sarajevu i to sudija .., u pravnoj stvari tužitelja .. iz Sarajeva, ul. Dobrinjske bolnice br. 11. protiv tuženog .... Sarajevo, ul. Mula Mustaafe Bašeskije br. 10. radi isplate plata, na ročištu za glavnu raspravu dana 16.03.2005.godine u prisutnosti tužiteljice a u odsutnosti uredno obavještenog tuženog, donio je slijedeće,

RJEŠENJE

Kažnjava se novčanom kaznom od 500,00 KM, ... svjedok, koji nije pristupio na ročište za glavnu raspravu zakazanu za dan 16.03.2005. godine.

Obrazloženje

Svjedok iako, uredno obavješten na ročište za glavnu raspravu od 16.03.2005.godine, nije pristupio, a izostanak nije opravdao.

Primjenom odredbi člana 410. stav 1. ZPP-a, novčano je kažnjen sa 500,00 KM, usljed čega je sud imao u vidu da se zbog neopravdanog izostanka svjedoka, postupak produžava, a za stranke nastaju dodatni troškovi.

Shodno članu 410. stav 2. ZPP-a, ukoliko novčana kazna ne bude plaćena ona će se zamjeniti kaznom zatvora čije trajanje odmjerava sud srazmjerno visini izrečene kazne u skladu sa odredbama Krivičnog zakona, a koja ne može biti duža od 15 dana.

Sudija

POUKA: Protiv ovog rješenja dozvoljeno je pravo žalbe u roku od 30 dana od dana dostavljanja Kantonalnom sudu Sarajevo putem ovog suda.

PRIMJER 5.**RJEŠENJA O ODREĐIVANJU VJEŠTAČENJA****BOSNA I HERCEGOVINA****FEDERACIJA BiH****KANTON SARAJEVO****OPĆINSKI SUD U SARAJEVU****Broj P   /03 -A****Sarajevo,   2005. godine**

Općinski sud Sarajevo i to sudija u pravnoj stvari tužitelja,   , protiv   , radi   v.s.   KM, na pripremnom ročištu dana   . godine, na osnovu člana 150. ZPP-a, donio je slijedeće:

R J E Š E N J E

ODREĐUJE SE VJEŠTAČENJE PO VJEŠTAKU   u predmetu Općinskog suda u Sarajevu broj

ZA VJEŠTAKA SE ODREĐUJE   iz Sarajeva   ,

Nalaže se vještaku da izvrši vještačenje na okolnost

Nalaže se vještaku da nakon uvida u dokumentaciju i preduzimanja potrebnih radnji sačini stručni nalaz i mišljenje, te isti sudu dostavi najkasnije do   . godine.

Ovim rješenjem vještak je ovlašten da u svrhu vještačenja može izvršiti uvid u potrebnu dokumentaciju bilo da je ista u posjedu parničnih stranaka ili državnih ustanova ili institucija.

Protiv ovog rješenja nije dozvoljena posebna žalba.

SUDIJA

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BiH
KANTON SARAJEVO
OPĆINSKI SUD U SARAJEVU
BROJ: P – ...
SARAJEVO, ... g.

Općinski sud I u Sarajevu i to sudija ... u pravnoj stvari tužitelja ... iz Sarajeva ul.Obala Maka Dizdara br.7, zastupan po ... advokatu iz Sarajeva i umješaka na strani tužitelja ... iz Sarajeva, protiv tuženog ... ul.Dolina br.8, Sarajeva, radi raskida ugovora i naknade štete, na pripremnom ročištu održanom dana...godine, donio je sljedeće:

R J E Š E N J E

Određuje se izvođenje dokaza vještačenjem po vještaku građevinske struke, a za vještaka se određuje ..., iz Sarajeva, ul.Marka Marulića br. 9/8.

Vještak je dužan podnijeti svoj nalaz i mišljenje u roku od 15 dana od dana dostave prijepisa ovog rješenja te dostaviti zahtjev za naknadu troškova u istom roku.

Vještak je dužan nakon izvršenog uvida u dokumentaciju u spisu, zapisnik obezbjeđenja dokaza od 25.8.1988.godine, projektnu dokumentaciju, izvještaj o utrošenim sredstvima za izgradnju predmetnog stana broj 02/3-KJ 9417/88 od 10.10.1988.godine, broj 02/3-KJ 3226/89 od 15.3.1989.godine, da se izjasni na:

visinu utrošenih sredstava za izgradnju predmetnog stana do 25.8.1988.g.

vrijednost radova za izgradnju stana a prema projektnoj dokumentaciji.

visinu uloženi sredstava za izgradnju predmetnog stana a po cijenama u vrijeme završetka istog.

SUDIJA

POUKA: Protiv ovog rješenja nije dozvoljena žalba.

PRIMJER 6.**RJEŠENJE O ISPLATI TROŠKOVA VJEŠTAČENJA****BOSNA I HERCEGOVINA****FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE****KANTON SREDIŠNJA BOSNA****OPĆINSKI SUD U TRAVNIKU****Broj: Rs: ....****Travnik, 17.01.2005.god.**

Općinski sud u Travniku, po sucu .... u pravnoj stvari tužitelja ... iz N.Travnika, zastupan po pun. ... odvjetniku iz N.Travnika, protiv tuženog ..., radi naknade štete, donio je dana 17.01.2005.godine, slijedeće:

R J E Š E N J E

Nalaže se blagajni ovog suda da stalnom sudskom vještaku iz oblasti ekonomije dipl.ecc. .... na ime obavljenog vještačenja isplati iznos i to:

- na ime davanja nalaza i mišljenja iznos od 150 KM

sa obračunatim porezom i doprinosom, te 43%

te ista doznačiti na žiro račun vještaka br1701501000000058, kod Gospodarska banka N.Travnik, poziv na br.585995

Obrazloženje

Rješenjem ovog suda br.Rs.207/04.od 09.11.2004 godine, određeno je vještačenje po vještaku ekonomske struke, ... dipl.ecc.

Tužitelj - tuženi, je na ime vještačenja predujmio na žiro- račun depozita suda iznos od 220 KM.

Nakon obavljenog vještačenja i datog nalaza i mišljenja vještaka, je sudu dostavio svoj troškovnik kojim potražuje na ime davanja nalaza i mišljenja iznos od 150 KM. Cijeneći podneseni troškovnik, obzirom na složenost predmeta, valjalo je donijeti odluku kao u izreci rješenja.

Prilog:- kopija virm.uplatnice

SUDAC:

PRIMJER 7.**RJEŠENJE O NOVČANOM KAŽNJAVANJU VJEŠTAKA****BOSNA I HERCEGOVINE****FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE****KANTON SARAJEVO****OPĆINSKI SUD U SARAJEVU****BROJ: P-...****Sarjevo, 10.01.2005. godine.**

Općinski sud u Sarajevu i to sudija ..., u pravnoj stvari tužitelja ... zastupan po advokatu ... iz Pala protiv tuženog ..., zastupan po ... advokatu iz Sarajeva, radi poništenja ugovora, na ročištu za glavnu raspravu dana 10.01.2005.godine u prisutnosti tužitelja i punomoćnika tuženog, donio je slijedeće,

R J E Š E N J E

Kažnjava se novčanom kaznom od 500,00 KM, ... vještak geodetske struke, koji nije pristupio na ročište za glavnu raspravu zakazanu za dan 10.01.2005. godine.

O b r a z l o Ź e n j e

Vještak iako, uredno obavješten na ročište za glavnu raspravu od 10.01.2005.godine, nije pristupio, a izostanak nije opravdao.

Primjenom odredbi člana 411. stav 1. ZPP-a, novčano je kažnjen sa 500,00 KM, usljed čega je sud imao u vidu da se zbog neopravdanog izostanka vještaka postupak produžava, a za stranke nastaju dodatni troškovi.

Shodno članu 412. ZPP-a, ukoliko novčana kazna ne bude plaćena ona će se zamjeniti kaznom zatvora čije trajanje odmjerava sud srazmjerno visini izrečene kazne u skladu sa odredbama Krivičnog zakona, a koja ne može biti duža od 15 dana.

Sudija

POUKA Protiv ovog rješenja dozvoljeno je pravo žalbe u roku od 30 dana od dana dostavljanja Kantonalnom sudu Sarajevo putem ovog suda.

PRIMJER 8**ZAMOLNICA ZA PROVOĐENJE DOKAZA SASLUŠANJEM SVJEDOKA
PRED ZAMOLBENIM SUDOM****BOSNA I HERCEGOVINE****FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE****KANTON SARAJEVO****OPĆINSKI SUD U SARAJEVU****BROJ: P-...****OPĆINSKOM SUDU U ČAPLJINI****Č A P L J I N A**

Pred ovim sudom u toku je parnični postupak po tužbi ...UL. Drage Palavestre br.13 koju zastupa ... advokat iz Sarajeva, protiv tuženog ... iz Čapljine, Šurmanci bb koga zastupa ... advokat iz Sarajeva i ... iz Sarajeva ul. Odošašina br.26A, radi priznanja prava vlasništva i uknjižbe, v.s. 1.050,00 KM.

Na pripremnom ročištu, dana 10.03.2005.godine, na prijedlog punomoćnika tužitelja i prvotuženog određeno je provođenje dokaza pred zamoljenim sudom. Na osnovu člana 128 stav 2 ZPP-a dostavljamo slijedeću

Z A M O L N I C U

Za izvođenje dokaza saslušanjem u svojstvu parnične stranke prvotuženog ....iz Čapljine, Šurmanci bb.

Predmet spora je priznanje prava vlasništva na stanu koji se nalazi u Sarajevu ulica Grbavička broj 131/IV površine 44 m², kao i pripadajućim dijelovima zajedničkih prostorija i zamljišta ispod zgrade. Navedeni stan prvotuženi je stekao na osnovu ugovora o udruživanju sredstava za finansiranje izgradnje stanova koji je zaključio sa drugotuženim dana 25.06.1986. godine u kome je propušten upis clausule intabulandi.

Prvotuženi je zaključio ugovor sa tužiteljicom dana 22.10.2004. godine, ovjerio pred sudom i kod poreske uprave. Kako se tužiteljica ne može upisati kao vlasnik, na osnovu člana 38 Zakona o vlasničko pravnim odnosima, predlaže da sud utvrdi da je po osnovu valjanog ugovora o kupoprodaji stekla pravo vlasništva nad predmetnim stanom, što su tuženi dužni priznati i trpiti da se u Zemljišno knjižnom uredu Općinskog suda u Sarajevu u knjizi položenih ugovora izvrši upis prava vlasništva na ime tužiteljice. Punomoćnik prvotuženog u odgovoru na tužbu ne osporava činjenične navode iz tužbe, pravni osnov i tužbeni zahtjev. Drugotuženi u odgovoru na tužbu navodi da ne raspolaze podacima da je prvotuženi isplatio cijenu po ugovoru koji je zaključio sa drugotuženim, niti postoje dokazi da je stan moga prodati tužiteljici.

Prvotuženog .... potrebno je saslušati u svojstvu parnične stranke na okolnosti:

- zaključenja ugovora o udruživanju sredstava za finansiranje izgradnje stana sa prvotuzenim dana 25.06.1986. godine,
  - isplate kupoprodajne cijene po navedenom ugovoru
  - načina useljena i svojstva u korištenju predmetnog stana.
- Zapisnik o izvedenom dokazu potrebno je dostaviti ovom sudu najkasnije do 20.05.2005. godine kako bi se pročitao na glavnoj raspravi.

Sudija

ANEX VIII

Problemi vezani za pravo žalbe protiv rješenja po prijedlogu za povrat u prijašnje stanje

Odredbom člana 233. stav 1. ZPP FBiH i ZPP RS te člana 200 stav 1 ZPP BiH propisano je da je protiv rješenja prvostepenog suda dopuštena žalba, ako u Zakonu nije određeno da žalba nije dopuštena, dok je stavom 2. istog člana propisano da ako zakon izričito određuje da posebna žalba nije dopuštena, rješenje prvostepenog suda može se pobijati samo u žalbi protiv konačne odluke.

U pogledu rješenja kojim se usvaja prijedlog za povrat u prijašnje stanje i rješenja kojim se odbija prijedlog za povrat u prijašnje stanje, odredbom člana 333. ZPP-a FBiH i ZPP RS te 268 ZPP BiH, propisano je da posebna žalba nije dopuštena. To znači da se sukladno odredbi člana 233. stav 2. ZPP F BiH i ZPP RS, te člana 200 stav 2 ZPP BiH ova rješenja mogu pobijati samo žalbom protiv konačne odluke.

S tim u vezi postavlja se pitanje koje su to konačne odluke na koje se može uložiti žalba, a time ujedno i pobijati rješenje povodom prijedloga za povrat u prijašnje staje, a od kojeg pobijanja vezano za konačnu odluku zavisi da li se radilo o nezakonitom postupanju odnosno onemogućavannju raspravljanja, što znači i da bi osnovanost tog pobijanja opravdavala ukidanje konačne odluke po članu 227. stav 1. tačka 2. ZPP F BiH i ZPP RS.

Pri ovom razmatranju treba poći od same sadržine odredbe člana 328. ZPP F BiH i ZPP RS, koja institut povrata u pređašnje stanje vezuje za 2 oblika propuštanja stranke i to:

- propuštanje ročišta
- propuštanje roka za poduzimanje neke radnje u postupku, a koje propuštanje mora da ima za posljedicu gubitak prava stranke na poduzimanje te radnje.

Kada se radi o propuštanjima ročišta ili roka za poduzimanje radnje tokom prvostepenog postupka sve do donošenja prvostepene odluke, stranka može odluku o

prijedlogu za povrat u prijašnje stanje pobijati žalbom protiv te prvostepene odluke kao konačne.

Problem se postavlja kod rješenja po prijedlogu za povrat zbog propuštanja roka za žalbu. Prije svega, postavlja se pitanje kada stranka taj prijedlog treba da podnese, odnosno koji momenat se ima smatrati njenim saznanjem za propušteni rok, a što je ujedno odlučno i za ocjenu blagovremenosti prijedloga.

Ako je stranka uredno primila prvostepenu odluku sa poukom o pravu na žalbu, onda se momenat saznanja za propušteni rok za izjavljivanje žalbe ne može smatrati dan kada je njena žalba na prvostepenu odluku odbačena kao neblagovremena. Naime, na stranki je u tom slučaju dužnost odnosno obaveza da vodi računa da svoje pravo na izjavljivanje žalbe iskoristi u propisanom zakonskom roku, dakle i da vodi računa kada joj ističe rok za žalbu. Ako postoje opravdani razlozi zbog kojih stranka nije mogla podnijeti žalbu u datom roku, onda stranka ima pravo da u roku propisanom članom 329. stav 2. ZPP F BiH i ZPP RS podnese prijedlog za povrat u pređašnje stanje zbog propuštenog roka za žalbu, ali mora istovremeno sa podnošenjem tog prijedloga i da obavi propuštenu radnju, tj. da podnese žalbu.

U tom slučaju prvostepeni sud će prvo odlučiti o prijedlogu, pa ako ga odbije i donese rješenje o odbacivanju žalbe kao neblagovremene, onda to rješenje o neblagovremenosti žalbe ima karakter konačne odluke na koju je dopuštena žalba, te se tom žalbom može pobijati i rješenje o prijedlogu za povrat u pređašnje stanje po članu 233. stav 2. ZPP.

Međutim, šta ako se prijedlog za povrat usvoji, rješenjem suda? Koja bi u tom slučaju bila konačna odluka prvostepenog suda, protiv koje bi suprotna stranka mogla podnijeti žalbu kojom bi pobijala i ovu odluku o prijedlogu. Takve odluke nema jer sud ne donosi posebno rješenje kojim se utvrđuje blagovremenost žalbe. Da li bi se u takvoj situaciji rješenje suda o usvajanju prijedloga moglo smatrati konačnom odlukom?

Odredbe ranijih parničnih zakona su imale jasnu regulativu jer prema toj odredbi žalba na rješenje kojim se prihvata povrat nije bila dopuštena, osim ako je prijedlog prihvaćen protivno odredbi koja je propisivala da se ne može zahtijevati povrat u prijašnje stanje ako je propušten rok za stavljanje prijedloga da se propusti povrat u prijašnje stanje ili ako je propušteno ročište određeno u pogledu prijedloga za povrat u prijašnje stanje, ili ako se radilo o nepravodobnom prijedlogu. Dakle, po ranijem ZPP ovakva odluka se nije mogla pobijati ni žalbom protiv konačne odluke.

Slična je situacija i kada stranka podnese prijedlog za povrat tek nakon što primi rješenje kojim se njena žalba na prvostepenu presudu odbacuje kao neblagovremena, a sud taj prijedlog ne odbaci kao neblagovremen već ga odbije. Dakle, i u ovom slučaju postavlja se pitanje staje konačna odluka protiv koje se može uložiti žalba, kojom bi se moglo pobijati i ovo rješenje.

Pošto takve konačne odluke nema, postavlja se pitanje da li bi u ovoj situaciji, uskraćivanjem prava na žalbu na rješenja iz člana 333. ZPP F BiH i ZPP RS te člana 268 ZPP BiH, bio povrijeđen član 6. Evropske Konvencije koji garantuje pravo na pristup sudu, a koje pravo se proteže i na žalbeni sud, te član 13. Evropske Konvencije koji garantuje pravo na djelotvoran pravni lijek.

ANEX IX

Dileme u pogledu pravomoćnosti presude i roka za izvršenje činidbe

1. Dileme vezane za pravomoćnost presude

Zbog nepostojanja zakonskih odredbi koje bi jasno i precizno regulisale pitanje o tome kada presuda postaje pravosnažna, u praksi sudova često se primjenjuje tumačenje prema kojem presuda, (u slučaju kada je izjavljena žalba), postaje pravosnažna danom donošenja presude kojom je odlučeno o žalbi, što je, u slučaju kada se presuda po ZPP-u dostavlja strankama, sasvim pogrešno, i to iz više razloga od kojih ćemo navesti neke:

Ovakvo tumačenje u direktnoj je suprotnosti sa odredbama čl. 197. st. 2. kojima je propisano da presuda prema strankama ima učinak od dana donošenja, a u slučajevima u kojima strankama prema odredbama ovog zakona presudu dostavlja sud – od dana kada im je dostavljena.

Rok za dobrovoljno izvršenje činidbe ne bi trebao početi prije nego što stranka koja je izjavila žalbu sazna za ishod odluke po žalbi (ako nije prisustvovala donošenju odluke).

U nekim slučajevima, kada se dostavljanje odluke po žalbi stranci koja je izjavila žalbu obavi sa velikim zakašnjenjem u odnosu na dan donošenja odluke (zbog odsutnosti, promjene adrese, ili drugih razloga), presuda bi postala pravosnažna, pa čak i izvršna, prije nego što stranka (kojoj je izvršenje činidbe naloženo) sazna za ishod odluke po žalbi, pa bi takva stranka bila uskraćena za mogućnost dobrovoljnog izvršenja odluke i bila prinuđena da snosi troškove izvršnog postupka koji se možda ne bi vodio da je stranka znala da je odluka donešena i sa kakvim ishodom.

2. Dileme u pogledu roka za izvršenje činidbe naložene presudom

Odredbe ZPP-u, kako starih, tako i novih, kojima je određeno od kada počinje teći rok za izvršenje činidbe (član 179. st. 3. novog ZPP-u) na koju je tuženi obavezan presudom, kao i odredbe o tome kada presuda postaje pravosnažna (član 196. st. 1.), su nedovoljno regulisane i neprecizne, te su čak u određenoj mjeri i kontradiktorne sa odredbama čl. 203. st. 2., i kao takve izazivaju određene dileme, ali i praktične probleme kod izvršenja pojedinih odluka.

Razlog tome leži u činjenici da u članu 179. ne postoje odredbe koje bi premostile vezu i uklonile kontradiktornost između tog člana i člana 203. st. 2., jer u članu 179. nedostaju odredbe kojima bi se rok za dobrovoljno izvršenje činidbe u slučaju kada je izjavljena žalba vezao za pravosnažnost odluke kojom je činidba naložena, zbog čega bi član 179. bilo nužno dopuniti stavom 4. koji bi mogao glisati otprilike ovako:

"Ukoliko je stranka kojoj je naloženo izvršenje određene činidbe protiv presude izjavila žalbu kojom se odluka napada u pogledu te činidbe, rok za njeno izvršenje počinje teći prvog dana nakon donošenja, a u slučajevima u kojima strankama prema

odredbama ovog zakona presudu dostavlja sud – prvog dana nakon dostavljanja pravosnažne presude stranci kojoj je izvršenje činidbe naloženo".

U međuvremenu, dok se Zakon ne dopuni (kao što vidite, mi razmišljamo optimistično), sudovi bi u odlukama kojima se nekoj od stranaka nalaže izvršenje kakve činidbe mogli na drugačiji način nego što su to do sada činili određivati početak roka za izvršenje činidbe, a jedna od mogućih varijanti mogla bi biti i ovakva:

«Obavezuje se tuženi ..... da tužiocu ..... na ime ..... u roku od 30 dana od dana donošenja, a u slučajevima u kojima strankama presudu dostavlja sud – dostavljanja pravosnažne presude tuženom, isplati .....»

(U praksi sudovi su najčešće koristili formulaciju «... u roku od .... dana od dana pravosnažnosti ....», što je opet nedovoljno jasno, budući da dan u pogledu nastupa pravosnažnosti nije ni u praksi ni u Zakonu jasno određen.)

Zbog nepostojanja zakonskih odredbi koje bi jasno i precizno regulisale pitanje o tome kada presuda postaje pravosnažna, u praksi sudova često se primjenjuje tumačenje prema kojem presuda, (u slučaju kada je izjavljena žalba), postaje pravosnažna danom donošenja presude kojom je odlučeno o žalbi, što je, u slučaju kada se presuda po ZPP-u dostavlja strankama diskutabilno, i to iz više razloga od kojih ćemo navesti neke:

Ovakvo tumačenje je u suprotnosti sa odredbom člana 197. stav 2. kojom je propisano da presuda prema strankama ima učinak od dana donošenja, a u slučajevima u kojima strankama prema odredbama ovog zakona presudu dostavlja sud – od dana kada im je dostavljena.

Rok za dobrovoljno izvršenje činidbe ne bi trebao početi prije nego što stranka koja je izjavila žalbu sazna za ishod odluke po žalbi (ako nije prisustvovala donošenju odluke).

U nekim slučajevima, kada se dostavljanje odluke po žalbi stranci koja je izjavila žalbu obavi sa velikim zakašnjenjem u odnosu na dan donošenja odluke (zbog odsutnosti, promjene adrese, ili drugih razloga), može doći do situacije da bi presuda postala pravosnažna, pa čak i izvršna, prije nego što stranka (kojoj je izvršenje činidbe naloženo) sazna za ishod odluke po žalbi, pa bi takva stranka bila uskraćena za mogućnost dobrovoljnog izvršenja odluke i bila prinuđena da snosi troškove izvršnog postupka koji se možda ne bi vodio da je stranka znala da je odluka donešena i sa kakvim ishodom.

ANEX X**PRIMJERI I OBRASCI IZ SUDSKE PRAKSE U POGLEDU SUDSKIH ODLUKA****PRIMJER 1.****ODLUKA KOJOM SE USVAJA TUŽBENI ZAHTJEV****BOSNA I HERCEGOVINA****FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE****TUZLANSKI KANTON****OPĆINSKI SUD U ŽIVINICAMA****Broj:****Živinice, 22.12.2004 godine**

Općinski sud u Živinicama po sudiji ..., u pravnoj stvari tužioca iz .... zastupan po ... punomoćniku advokatu iz Živinica, protiv tuženog ... Živinice, zastupan po punomoćniku..., advokatu iz Živinica, radi naknade štete, nakon glavne rasprave održane dana 13.9.2004 godine u prisutnosti tužioca, punomoćnika tužioca i punomoćnika tuženog, dana 22.12.2004 godine, donio je slijedeću:

PRESUDU

Obavezuje se tuženi da tužiocu isplati: za pretrpljene duševne bolove zbog umanjena opšte životne aktivnosti iznos od 2.800,00 KM, za pretrpljene fizičke bolove iznos od 1.750,00 KM i za pretrpljeni strah iznos od 1.400,00 KM, te da mu naknadi izgublenu zaradu zbog nesposobnosti za rad za vrijeme liječenja u iznosu od 3,36 KM, sve ukupno iznos od 5.953,36 KM zajedno sa zateznom kamatom počev od dana 22.12.2004. godine kao dana presuđenja, kao i da tužiocu na ime troškova parničnog postupka isplati iznos od 1.133,09 KM, sve u roku od 30 dana od prijema prijepisa presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

Sa preostalim dijelom tužbenog zahtjeva za naknadu štete, u iznosu od 2650,00 KM, tužilac se odbija.

Obrazloženje

Tužilac je protiv tuženog podnio tužbu dana 08.11.2002 godine, radi naknade štete. U tužbi je naveo da je dana 26.6.2001. godine, radeći kod tuženog na poslovima stolara, prilikom obrade drvene ukrasne lajsne zvane «blenda» na mašini zvanj «frezer», zbog neispravnosti mašine doživio povredu na radu u vidu traumatske amputacije dijela drugog prsta lijeve ruke. Kako je usljed zadobijene povrede kod tužioca nastupilo umanjeno opšte životne aktivnosti u procentu od 10%, te kako je tužilac trpio fizičku bol i strah, a uz to je izgubio određenu zaradu jer je za vrijeme dvomjesečnog bolovanja

primao manju naknadu nego što bi dobio da je radio, tužilac se dana 22.8.2002. godine obratio tuženom sa zahtjevom za isplatu naknade pretrpljene štete, pa kako mu tuženi štetu nije isplatio, tužilac je podnio predmetnu tužbu kojom traži da mu tuženi isplati: na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog umanjnja opšte životne aktivnosti iznos od 4.400,00 KM, na ime pretrpljenih....

PRIMJER 2.

ODLUKA KOJOM SE ODBIJA TUŽBENI ZAHTJEV

BOSNA I HERCEGOVINA

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

TUZLANSKI KANTON

OPĆINSKI SUD U ŽIVINICAMA

Broj: .

Živinice, 02.7.2004. godine

Općinski sud u Živinicama, po sudiji ...u pravnoj stvari tužioca ... iz Đurđevika, zastupan popunomoćniku..., advokatu iz Tuzle, protiv tuženog...zastupanog po punomoćniku pravniku zaposlenom kod tuženog, radi naknade štete, nakon glavne rasprave održane dana 04.6.2004. godine u prisutnosti tužioca i punomoćnika parničnih stranaka, dana 02.7.2004. godine, donio je sljedeću

PRESUDU

Tužbeni zahtjev tužioca koji glasi: "Tuženi je dužan tužiocu na ime naknade štete, troškova dislociranja stambenog i porodičnog objekta koji su izgrađeni na njegovoj parceli označenoj kao k.č.br. 80 zvana "Stupa" upisana u pl. br. 492 u k.o. Đurđevik isplatiti novčani iznos od 56.254 KM zajedno sa zateznom kamatom na taj iznos počev od dana presuđenja pa do isplate" odbija se u cijelosti.

Obrazloženje

Tužilac je protiv tuženog podnio tužbu dana 15.01.1991. godine, radi naknade štete. U tužbi je naveo da je vlasnik nepokretnosti označene kao k.č.br. 80 zvana "Stupa" u k.o. Đurđevik na kojoj se nalazi njegov porodični stambeni objekat. Preko objekta tužioca prelaze užad visokonaponskog dalekovoda Tuzla-Zvornik. Prenos električne energije putem tih užadi štetno utiče na korištenje kućanskih aparata pa se zbog toga često kvare. Do sada su ostali potpuno neupotrebljivi zamrzivač, frižider, TV prijemnik i radio aparat Dalje je tužilac naveo da je zbog prelaska visokonaponskog dalekovoda iznad njegovog stambenog objekta prometna vrijednost istog znatno umanjena.ia osim toga visokonaponski dalekovod je izvor opasnosti po zdravlje tužiocu i njegove

porodice, pa zbog toga i ostalih navedenih razloga traži naknadu štete na ime pokvarenih kućanskih aparata i dislociranja stambenog objekta. Prvobitno tužilac je tražio isplatu ukupnog iznosa od 30.000,00 ondašnjih dinara. Tokom postupka tužilac je tužbeni zahtjev označio na iznos ~ od 30.000,00 KM, a potom je na glavnoj raspravi izvršio preciziranje tužbehog zahtjeva tako da od tuženog traži naknadu štete (šteta se odnosi 'na dislociranje stambenog i pomoćnog objekta tužioca) u iznosu od 56.256 KM sa zateznom kamatom počev od dana presuđenja....

PRIMJER 3.

Presuda Kantonalnog suda u Sarajevu broj Gž-339/99

Razlika između alternativnog tužbenog zahtjeva i alternativnog ovlaštenja oslobađanja tuženog od obaveze.

Iz obrazloženja:

Prvostepeni sud udovoljava tužbenom zahtjevu N.N. kojim se traži da tuženi M.M. vrati tužiteljici jedan klavir ili u nemogućnosti isplate protuvrijednost od 5.100,00 KM, sa zateznom kamatom i troškom spora. Između ostalog, utvrđujući da je tužiteljica vlasnik klavira kojeg je neutvrđenog dana prodao trećem licu, prvostepeni sud odbija prijedlog tuženog za provođenje vještačenja po vještaku – komisionaru pozivom na član 327 ZPP-a kao nepotreban. Ukidajući presudu, ovaj sud je naložio provođenje ovog dokaza pošto je prvostepeni sud pomiješao očigledno pojmove značenja alternativnog tužbenog zahtjeva i alternativnog ovlaštenja oslobađanja tuženog od obaveze. Ovo drugo je građansko-pravna ponuda tuženog pa se unosi u izreku: "da se tuženi može oslobađati od davanja stvari ako plati taj novčani iznos". Samo u tom slučaju sud ne ispituje označenu vrijednost stvari i primjerenost označenog zahtjeva. Ali , kada se alternativno postavlja tužbeni zahtjev, kao u ovom slučaju dakle, traži dosuđenje izvjesne stvari ili u nemogućnosti predaje isplata određenog iznosa, sud je dužan ispitati da li je taj zahtjev za isplatu tog iznosa osnovan i primjeren.

PRIMJER 4.**ODLUKA PO IZJAVI O PRIZNANJU TUŽBENOG ZAHTIJEVA****BOSNA I HERCEGOVINA****FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE****KANTON SARAJEVO****OPĆINSKI SUD U SARAJEVU****BROJ: P-924/04****Sarajevo, 24.09.2004.godine**

Općinski sud u Sarajevu i to sudija ...postupajući u pravnoj stvari tužitelja ....iz Sarajeva, ul. ...zastupana po ...advokatu iz Sarajeva protiv tuženog .....Sarajevo, ul..... radi utvrdjenja prava nosioca stanarskog prava v.s.p. 1.000,00 KM, dana....godine donio je slijedeću:

P R E S U D U**na osnovu priznanja**

Utvrđuje se da je tužiteljica stekla svojstvo nosioca stanarskog prava na stanu koji se nalazi u Sarajevu, općina Novo Sarajevo,...., sprat „, broj stana .. jednoiposoban koji se sastoji od dvije sobe, kuhinje, hodnika i ostalih nus prostorija ukupne površine 53,97 m² prije 06.12.2000.godine pa je tužena dužna tužitelju priznati sva prava koja pripadaju nosiocima stanarskog prava koji su to pravo stekli do 06.12.2000. godine, kao i naknaditi troškove postupka u iznosu od 315,00 KM, a sve u roku od 30 dana pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

O b r a z l o ž e n j e

Tužbom od 15.03.2004.godine tužiteljica je putem punomoćnika predložila da sud donese odluku kao u izreci.

U obrazloženju tužbe navodi da je tužiteljici predmetni stan dodijeljen rješenjem tuženog o davanju stana na korištenje broj: 10501/91 od 26.02.1992.godine. Predmetni stan je bio predmet ugovora o kupoprodaji koji je zaključen 31.12.1991.godine između ŽGP Sarajevo i tuženog a koji je tuženom predat u aprilu 2003.godine a tužiteljica je u stan uselila u maju 2003.godine.

U pismenom odgovoru na tužbu koji je zaprimljen kod suda dana 13.07.2004.godine tužena je priznala tužbeni zahtjev u cjelosti te predložila da sud donese presudu zbog nespornih činjenica kako bi se izbjegli dalji sudski troškovi i omogućilo tužiteljici da na osnovu ove presude ostvari svoje zakonsko pravo na otkup stana u društvenoj svojini jer tuženi još nije privatizovan.

S obzirom na navedeno tj., da je tuženi priznao tužbeni zahtjev pismenim podneskom sud je primjenom odredbe člana 180. ZPP-a donio odluku kao u izreci.

Odluku o troškovima sud je donio primjenom odredbi člana 386. stav 1. a u vezi sa članom 387. stav 2. ZPP-a i Zakona o sudskim taksama a isti se sastoje od sastava tužbe po advokatu u iznosu od 240,00 KM, takse na tužbu u iznosu od 50,00 KM, takse na odluku u iznosu od 25,00 KM što ukupno iznosi 315,00 KM.

SUDIJA

POUKA:

Protiv ove odluke dozvoljena je žalba Kantonalnom sudu u Sarajevu putem ovog suda u roku od 30 dana od dana prijema iste. Žalba se podnosi u dovoljnom broju primjeraka za sud i stranke.

PRIMJER 6.**PRESUDA NA OSNOVU PROPUŠTANJA****BOSNA I HERCEGOVINA****FEDERACIJA BIH****KANTON SARAJEVO****OPĆINSKI SUD U SARAJEVU****BROJ : Mal-2285/03-B****SARAJEVO, 8.1.2004.godine**

Općinski sud u Sarajevu i to Sudija _____ u pravnoj stvari tužitelja _____ protiv tuženog _____, radi isplate duga, v.s. 253,00 KM, van ročišta, dana 8.1.2004. godine donio je:

PRESUDU**zbog propuštanja**

Tuženi se obavezuje da tužitelju na ime duga po osnovu premije osiguranja, plati iznos od 253,00 KM sa kamatom od dana 1.7.2003. godine, kao i da mu nadoknadi troškove sudskog postupka u visini od 25,30 KM, a sve u roku od 15 dana pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

Obrazloženje

Dana 1.7.2003.godine tužitelj je kod ovog suda podnio tužbu protiv tuženog radi isplate 253,00 KM. Tužbom je navedeno da su tužitelj i tuženi dana 21.11.2000 godine zaključili ugovor o plaćanju premije od automobilske odgovornosti kojom prilikom je tuženom od strane tužitelja izdata polica osiguranja br. 08-0136072 na iznos od 388,00 KM a koji iznos je tuženi trebao da plati u tri rate. Tužbom je navedeno daje tuženi po ovom osnovu ostao u obavezi prema tužitelju novčani iznos od 253,00 KM te da dug izbjegava platiti zbog čega da tužitelj predlaže da sud presudom obaveže tuženog na isplatu navedenog novčanog duga sa kamatom od dana podnošenja tužbe i nadoknadu troškova spora.

Podneskom od 18.11.2003. godine tužitelj je dopunio tužbu prijedlogom za donošenje presude zbog propuštanja po cl. 182. ZPP-a koji se primjenjuje od 5.11.2003. godine.

Kako tuženi u ostavljenom zakonskom roku iz cl. 70. st.1. ZPP-a od dana 22.11.2003. godine kao dana prijema dopune tužbe kojom tužitelj predlaže presudu zbog propuštanja nije dostavio pismeni odgovor na tužbu to je tužbeni zahtijev usvojen primjenom cl. 182. ZPP-a.

Odluku o troškovima postupka sud je donio primjenom cl. 386.st.1. ZPP-a i tarife Zakona o sudskim taksama Kantona Sarajevo a isti se odnose na takse na tužbu i presudu od po 12,65 KM, ukupno 25,30 KM.

SUDIJA

Pouka: Protiv ove presude nije dopuštena žalba.

PRIMJER 7.

OBAVIJEST O DATUMU DONOŠENJA I URUČENJA PRESUDE

BOSNA I HERCEGOVINA

FEDERACIJA BIH

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD SARAJEVO

BROJ:

SARAJEVO,   godine

Općinski sud u Sarajevu rješavajući po tužbi tužitelja   , protiv tuženog radi duga v.s.   KM zaključio je glavnu raspravu na ročištu održanom dan godine.

Obzirom da niste prisustvovali ročištu za glavnu raspravu, obavještavamo vas da će se odluka u ovoj pravnoj stvari donijeti dana   . godine i da ste u skladu sa članom 185 stav 2 Zakona o parničnom postupku dužni pristupiti u pisarnicu suda (soba 137/I)u vremenu od 09-13 sati radi preuzimanja sudske odluke koja vam se neće dostavljati, sa napomenom da rok za žalbu uredno obavještenoj stranci teče od dana donošenja odluke.

Sudija

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BIH
KANTON SARAJEVO
OPĆINSKI SUD U SARAJEVU
BROJ

DNA

1.-OBAVIJEST O DATUMU DONOŠENJA PRESUDE I DATUMU I MJESTU
PREUZIMANJU PRESUDE DOSTAVITI: -Tužitelju - Tuženom

2.-PREPIS PRESUDE - URUČITI DANA

Tužitelju - lično - na ruke zastupnika

Tuženom - lično - na ruke zastupnika

3. P.O. spis u ev. ___

Sarajevo,...

SUDIJA

PRIMJER 8.

DOPUNSKA PRESUDA

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BIH
KANTON SARAJEVO
OPĆINSKI SUD U SARAJEVU
Broj; MAL-...

Sarajevo; 04.01.2005. godine

Općinski sud u Sarajevu i to sudija... u pravnoj stvari tužitelja .. koga zastupa
advokat ....., protiv tuženog...., radi duga, v.s.p. 240,50 KM, van ročišta ,dana
04.01.2005.godine donio je

DOPUNSKU PRESUDU

-zbog propuštanja -

Obavezuje se tuženi ... da nadoknadi tužitelju... troškove sastava tužbe u iznosu od
66,00 KM u roku od 15 dana pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

O b r a z l o ŷ e n j e

Podneskom od 14.10.2004.g. punomoćnik tuŷitelja predlaŷe donoŷenje dopunske presude obzirom da u presudu zbog propuŷtanja od 1.10.2004.godine, sud nije odlučio o troŷkovima tuŷitelja koji se odnose na sastav tuŷbe u skladu sa vaŷećom advokatskom tarifom.

Odlučujući o blagovremenom prijedlogu punomoćnika tuŷitelja sud je utvrdio da su u presudu zbog propuŷtanja dosudjeni troŷkovi sudske takse na tuŷbu i presudu. Nadalje je utvrđeno da je punomoćnik tuŷitelja u tuŷbi opredjelio troŷkove sastava tuŷbe u iznosu od 60,00 KM I poreza na promet usluga u iznosu od 6,00 KM.

Kako je sud propustio odlučiti o zahtjevu tuŷitelja za naknadu troŷkova sastava tuŷbe u skladu sa vaŷećom advokatskom tarifom, ispunili su se uslovi propisani u članau 192.i 193. Zakona o parničnom za donoŷenje dopunske presude.

Sudija

POUKA: Protiv presude zbog propuŷtanja ŷalba nije dopuŷtena.

PRIMJER 9.

ISPRAVKA PRESUDE

BOSNA I HERCEGOVINA

FEDERACIJA BIH

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

Broj:P-...

Datum:....godine

Općinski sud Sarajevo i to sudija .... u pravnoj stvari tuŷitelja Stjepić Rose, Stjepić Danila i Stjepić Alekse zastupanih po punomoćniku .... advokatu iz Sarajeva, protiv tuŷenog Stjepić Sretka, radi ustanovljenja prava sluŷnosti puta dosjeloŷću, van roćišta dana ...godine donio je sjedeće:

R J E ŷ E N J E

Vrŷi se ispravka presude broj P-.... od ..... godine, tako ŷto u uvodu presude, umjesto pogreŷno upisanog prezimena svih parnićnih stranka Stijepić, treba da stoji Stjepić.

U ostalom dijelu presuda ostaje neizmjenjena.

O b r a z l o Ź e n j e

U presudi Općinskog suda II Sarajevo broj P-.... od 27.10.1989 godine pogrešno je upisano prezime stranaka Stijepić umjesto Stjepić

Podneskom od ... godine, tužitelji su preko svog punomoćnika podnijeli prijedlog da se izreka gore navedene presude ispravi, tako što će se prezime parničnih stranaka pravilno napisati

Imajući u vidu gore navedeno, te kako je prijedlog za ispravku presude osnovan, sud je na osnovu člana 195 Zakona o parničnom postupku Federacije BiH odlučio kao u izreci rješenja.

Sudija

POUKA: Protiv ovog rješenja dozvoljena je žalba u roku od 30 dana od dana dostavljanja. Žalba se podnosi Kantonalnom sudu u Sarajevu, putem ovog suda.

PRIMJER 10.

ODBIJANJE ZAHTJEVA ZA ISPRAVKA PRESUDE

BOSNA I HERCEGOVINA

FEDERACIJA BIH

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

BROJ: P.-1747/98

Datum: 07.03.2005.godine

Općinski sud u Sarajevu i to sudija ..., u pravnoj stvari tužitelja Pećinar Ljiljane iz Sarajeva ul. Djevojačke vode bb, Gornji Ahatovići, protiv tuženog Pećinar Mahira iz Sarajeva ul. Vrbovska br. 115, radi razvoda braka, van ročišta dana 07.03.2005.godine donio je

R J E Š E N J E

Odbija se zahtjev tužiteljice za ispravku presude broj P.1747/98 od 14.01.1999.godine.

O B R A Z L O Ź E N J E

Presudom od 14.01.1999.godine razveden je brak parničnih stranaka.

Podneskom od 22.12.2004.godine tužiteljica traži ispravku slova "ć" u slovo "č" u prezimenu u presudi donesenoj kod ovog suda dana 14.01.1999.godine pod brojem P.1747/98.

Članom 195. st. 1. Zakona o parničnom postupku je propisano da pogreške u imenima i brojevima i druge očite pogreške u pisanju i računanju, nedostatke u obliku i nesaglasnost prepisa presude s izvornikom ispraviti će sud u svako doba. Dakle, radi se o greškama suda do kojih je došlo prilikom izrade presude. U konkretnom slučaju prezime tužiteljice je u tužbi napisano "Pećinar" i tužiteljica se i potpisala "Pećinar" iz čega proizilazi da sud nije načinio grešku prilikom izrade presude u kojoj je navedeno prezime tužiteljice "Pećinar".

Imajući u vidu gore navedeno, očigledno je da je stranka načinila grešku u pisanju, a prema čl. 195. Zakona o parničnom postupku nije dozvoljeno vršiti ispravke koje je u tužbi ili podnescima učinila stranka, pa i kada se radi o očiglednim greškama stranke u pisanju, zbog čega je odlučeno kao u izreci rješenja.

SUDIJA

POUKA: Protiv ovog rješenja dozvoljena je žalba u roku od 30 dana od dana dostavljanja. Žalba se podnosi Kantonalnom sudu u Sarajevu, putem ovog suda.

PRIMJER 11.

PRESUĐENA STVAR U ODNOSU NA UMJEŠAČE U PARNICI

Za postojanje presuđene stvari potrebno je da se ispune tri uslova: da postoji identitet stranaka u istoj ili obrnutoj ulozi, identitet zahtjeva i identitet činjeničnog osnova. U odnosu na obične umještače, pravosnažna presuda proizvodi tzv. intervencijsko dejstvo i ne može djelovati neposredno. Umještači koji imaju položaj jedinstvenog suparničara direktno su vezani pravosnažnošću presude.

Iz obrazloženja:

Predmet spora u ovoj parnici je je zahtjev tužioca da se u odnosu na tužene utvrdi njegovo pravo svojine na nepokretnostima označenim kao k.č. 89/1/2, 89/1/3, 89/1/4, 89/1/5, 89/1/6, 89/1/7, 92/9/2, 92/9/3, 92/9/4, 92/9/5, 92/9/6, 92/9/7, upisanih u pl. 25.1. k.o Krnja Jela.

Među strankama nije sporno da je pravosnažnom presudom Osnovnog suda u Foči P – broj 688/83 od 20. 12. 1984 godine, u ranijoj parnici između tuženih u kojoj je tužilac učestvovao kao umještač na strani tuženog M.I. utvrđeno je da je tuženi S.N. dana

9.11.1956 godine zaključio sa pravnim prethodnikom tuženom M.I. kupoprodajni ugovor prema kome je tuženi S.N. kupio, a pravni prethodnik tuženog M.I. prodao nepokretnost, u odnosu na koje tužilac ističe svoje pravo svojine i da je tuženi K.I. dužan priznati tuženom S.N. pravo svojine na ovim nepokretnostima.

Polazeći od ovog utvđenja, nižestepeni sudovi su zaključili da je u pitanju presuđena stvar i sudili tako što su tužbu odbacili pozivom na odredbu člana 333 stav 2 Zakona o parničnom ostupku (dalje ZPP-e).

Osnovano se u reviziji ukazuje na to da u ovom slučaju nisu ispunjene zakonom propisane pretpostavke za konstataciju da je tužbeni zahtjev istaknut od strane tužioca u ovom sporu pravosnažno riješen presudom Osnovnog suda u Foči P broj 688/83, od 20.12.1984 godine.

Za postojanje presuđene stvari potrebno je da se ispune tri uslovi: da postoji identitet stranaka u istoj i obrnutoj ulozi, identitet zahtjeva i identitet činjeničnog osnova.

U pravosnažno okončanom sporu tužilac je podnio prijavu o stupanju u parnicu i sud je dopustio tužiocu to učešće, iako nije bilo osnova da se dopusti miješanje tužioca u parnicu.

Lice koje ima pravni interes da u parnici koja teče među drugim strankama jedna od tih stranaka uspije, jer će se pravne posljedice presude na posredan način odraziti i na njegovu pravnu situaciju, može se pridružiti ovoj stranci u svojstvu običnog umješača ili intervenijenta (član 206 stav 1 ZPP-a). Razlozi intervencije su dvojaki: da se time pomogne jednoj od stranaka u parnici zbog toga što se uspjeh te stranke pozitivno reflektuje i na umješačevu pravnu situaciju i da se umješaču omogući da neposredno kontroliše postupanje stranke od čijeg uspjeha zavisi i njegova pravna situacija.

U podnesku o stupanju u parnicu tužilac je naveo da ni jednom od tuženih ne pripada pravo svojine na nepokretnostima u odnosu na koje tužilac ovom tužbom ističe svoje pravo svojine, jer da ove nepokretnosti pripadaju tužiocu iz osnova prava svojine. Prema tome, sadrživa prijave o stupanju u parnicu jasno je ukazivala na nepostojanje razloga intervencije. O situaciji kakva je ova tužiocu je pripadalo samo pravo da pred sudom pred kojim je tekla ova parnica tužbi obje strane (ovdje: tužene) tužbom tzv. glavnog miješanja i da traži da se u odnosu na njih utvrdi njegovo pravo svojine (član 198 ZPP-a)

Presuda donesena u parnici u kojoj je učestvovao treći u svojstvu umješača proizvodi prema njemu specifičan procesni efekat. On se svodi na to da umješač ne može poricati činenicu i pravnu ocjenu stvari u donesenoj presudi pri regulisanju svojih odnosa sa strankom kojoj se pridružio. Jedan od izuzetaka od opšteg pravila po kome pravosnažna presuda djeluje samo prema parničnim strankama tiče se određenog kruga trećih lica u odnosu na koje po izričitom zakonskom propisu ili po prirodi pravnog odnosa presuda djeluje neposredno, iako ta treća lica u parnici nisu učestvovala kao stranke. u odnosu na obične umješače, pravosnažna presuda proizvodi tzv. Intervencijski učinak i ne može djelovati neposredno. Samo su umješači koji imaju položaj jedinstvenog suparničara direktno vezani pravosnažnošću. U prvobitno okončanoj parnici tužilac nije imao položaj običnog, a ni položaj jedinstvenog suparničara, jer priroda tog pravnog odnosa, a niti zakon nije uslovljavala učešće tužioca u toj parnici u bilo kom svojstvu da bi se donijela jedinstvena odluka u odnosu na sve njih, pa samim tim ne može imati pravno dejstvo i u odnosu na ovog tužioca, u smislu člana 209 stav 1 ZPP-a. Odredbom ovog

člana predviđeno je samo pravo umješača (za slučaj da umješač ima položaj jedinstvenog supraničara ako pravno dejstvo presude treba da se odnosi i na njega) da ne može podnijeti vanredni pravni lijek i kada nije stupio u parnicu sve do pravosnažnosti presude.

Prema tome, u konkretnom slučaju, nema uslova za postojanje presudene stvari jer ne stoji prvi uslov – identitet stranaka u istoj ili obrnutoj ulozi, usljed čega nije bilo mjesta odbacivanju tužbe na osnovu člana 333 stav 2 ZPP-a na koju se prvostepeni sud poziva. Time je prvostepeni sud počinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka u smislu člana 354 stav 1 ZPP-a jednako kao i drugostepeni sud, jer iz njenog postojanja, na koju je ukazao tužilac u žabi protiv prvostepenog rješenja, nije povukao zakonske konsekvence, pa je time pružio temelj da se zbog nje, iako potiče još iz prvostepenog postupka, izjavi revizija (član 385 stav 1 tačka 2 ZPP-a).

(Vrhovni sud RS broj Rev. 14/96 od 14.05.1996 godine).

PRIMJER 12

RJEŠENJE O KAŽNJAVANJU UČESNIKA U POSTUPKA

BOSNA I HERCEGOVINE

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

BROJ: P-...

Sarajevo, 10.01.2005. godine.

Općinski sud u Sarajevu i to sudija ..., u pravnoj stvari tužitelja .... protiv tuženog ... radi poništenja ugovora, na ročištu za glavnu raspravu dana 10.01.2005.godine u prisutnosti I i II-tužitelja i punomoćnika I-tužitelja, punomoćnika I i II-tuženog, donio je slijedeće:

R J E Š E N J E

Kažnjava se novčanom kaznom od 500,00 KM, vještak geodetske struke..., koji nije pristupio na ročište za glavnu raspravu zakazanu za dan 10.01.2005. godine.

O b r a z l o Ź e n j e

Vještak iako, uredno obavješten na ročište za glavnu raspravu od 10.01.2005.godine, nije pristupio, a izostanak nije opravdao.

Primjenom odredbi člana 411. stav 1. ZPP-a, novčano je kažnjen sa 500,00 KM, usljed čega je sud imao u vidu da se zbog neopravdanog izostanka vještaka postupak produžava, a za stranke nastaju dodatni troškovi.

Shodno članu 412. ZPP-a, ukoliko novčana kazna ne bude plaćena ona će se zamjeniti kaznom zatvora čije trajanje odmjerava sud srazmjerno visini izrečene kazne u skladu sa odredbama Krivičnog zakona, a koja ne može biti duža od 15 dana.

Sudija

POUKA: Protiv ovog rješenja dozvoljeno je pravo žalbe u roku od 30 dana od dana dostavljanja Kantonalnom sudu Sarajevo putem ovog suda.

PRIMJER 13

RJEŠENJA KOJIMA SE U POSTUPKU RJEŠAVA O TROŠKOVIMA

BOSNA I HERCEGOVINA

FEDERACIJA BIH

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

Broj P:

Sarajevo, .2005. godine

Općinski sud u Sarajevu i to sudija ...u pravnoj stvari tužitelja iz, broj , protiv tuženog , radi v.s. KM, van ročišta dana . godine, donio je

R J E Š E N J E

Obavezuje se tužitelj da nadoknadi tuženom troškove parničnog postupka u iznosu od KM u roku od 30 dana po pravosnažnosti rješenja.

O b r a z l o ž e n j e

Rješenjem broj od . godine kojim se tužba smatra povučenom okončan je parnični postupak po tužbi tužitelja, protiv tuženog, radi .

Blagovremeno izjavljenim podneskom drugotuženi je zahtijevao naknadu troškova parničnog postupka. Sud je utvrdio da ispunjeni uslovi propisani u članu 390 stav 1

ZPP-a, te je primjenom člana 396 ZPP-a odlučio o zahtjevu bez raspravljanja i donio odluku kao u izreci rješenja.

Visina troškova utvrđena je u skladu označenom vrijednosti spora primjenom važeće AT u vrijeme preduzimanja radnje. Troškovi se sastoje od .

SUDIJA

POUKA: Protiv ove odluke dopuštena je žalba Kantonalnom sudu u Sarajevu u roku od dana od dana dostavljanja. Žalba se podnosi putem ovog suda u dovoljnom broju primjeraka.

BOSNA I HERCEGOVINA

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

BROJ: P-

Sarajevo, 03.06.2005. godine

Općinski sud u Sarajevu i to sudija ..., postupajući u pravnoj stvari tužitelja..., zastupan po punomoćniku ....advokatu iz .... protiv tuženog ...radi naknade štete zbog građenja, v.s.p. 28.000,00 KM, odlučujući o prijedlogu za oslobađanje plaćanja troškova vještačenja, donio je dana 03.06.2005.godine, slijedeće:

R J E Š E N J E

Odbija se prijedlog tužitelja da se oslobodi plaćanja troškova vještačenja u ovom postupku.

O b r a z l o ž e n j e

Tužitelj je putem punomoćnika predložio da se oslobodi plaćanja troškova vještačenja u ovom postupku. Istakao je činjenicu da po saznanju koje on ima sva tri predložena vještačenja sa svim troškovima vještaka ne bi trebala preći iznos od 1.500,00 KM. Pozvao se na Odluku Doma o ljudskim pravima BiH broj: CH99/2425 od 06.12.2002. godine. U prilogu dopisa dostavlja ček od penzije na iznos od 93,00 KM.

Na osnovu izvještaja korisniku Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje RS za juni 2005.godine utvrđeno je da tužitelj na ime penzije prima iznos od 93,30 KM, međutim

tužitelj je posjednik nekretnina upisanih u k.o. «Vagan» a što je vidljivo iz prepisa posjedovnog lista 57, katastar Glamoč broj: 575/02 od 16.03.2004.godine i to sa dijelom 1/1. Ujedno a s obzirom na navode u toku postupka punomoćnik tužitelja je izjavio da tužitelj da s obzirom da se radi o starijoj osobi rođen 1927. godine živi kod punomoćnika koji mu je sin.

Prema utvrđenom činjeničnom stanju, po ocjeni suda tužitelj prema svom općem imovinom stanju može podmiriti troškove ovog postupka a koji se odnose na naknadu za tri vještaka u iznosu od po 180,00 KM, predujam koji se određen od strane suda, bez štete za svoje nužno izdržavanje, s obzirom da isti nije dostavio dokaz o tome da eventualno živi u domaćinstvu sa članovima uže porodice koja nemaju sredstava za izdržavanje.

S obzirom na izloženo sud cijeni da nisu ispunjeni uslovi iz člana 400. stav 1. ZPP-a, te je primjenom odredbe člana 401. i 402. stav 1. ZPP-a, donio odluku kao u izreci.

SUDIJA

.....

POUKA:

Protiv ovog rješenja dozvoljena je žalba Kantonalnom sudu u Sarajevu putem ovog suda u roku od 30 dana od dana dostavljanja. Žalba se podnosi u dovoljnom broju primjeraka za sud i stranke.

BOSNA I HERCEGOVINA

FEDERACIJA BIH

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

Broj P-,,

Sarajevo, 21.01.2005. godine

Općinski sud u Sarajevu i to sudija ....pravnoj stvari tužitelja ... iz Njemačke, zastupan po ....advokatu iz ....., protiv tuženog ..... nastanjena u Njemačkoj i ....iz zastupani po .... advokatu iz ...radi utvrđenja bračne tečevine v.s.75.000 KM, na prijedlog punomoćnika tuženih, van ročišta, dana 21.01.2005. godine, donio je sljedeće:

RJEŠENJE

Usvaja se zahtjev tuženih za obezbjeđenje parničnih troškova.

Određuje se tužitelju JURGENU VEHLGUT da položi na depozit suda u roku od 30 dana iznos od 6.000,00 KM na ime obezbjeđenja troškova parničnog postupka.

Ukoliko tužitelj u određenom roku ne dokaže da je dao obezbjeđenje parničnih troškova smatrat će se da je tužba povučena.

Obrazloženje

Tužitelj putem punomoćnika dana 11.11.2003. godine podnosi tužbu ovom sudu protiv tužene ....koju proširuje i na tuženog ....i predlaže da sud donese presudu kojom će utvrditi da tužitelj ima pravo svojine sa dijelom $\frac{3}{4}$ na poslovnom objektu koji se nalazi u....sagrađen na parceli broj 259/4 k.o..... što po starom premjeru odgovara kat. parceli 228/21 upisanoj u zkul. 489 k.o. ....ukupne površine 31 m² i dvorište 3 m², što su tužni dužni priznati i trpiti da se na osnovu presude tužitelj uknjiži kao suvlasnik sa dijelom $\frac{3}{4}$ u javnim knjigama ili da na ime suvlasničkog udijela solidarno isplate tužitelju iznos od 75.000,00 KM i naknade troškove parničnog postupka u roku od 30 dana.

Podneskom od 8.11.2004. godine punomoćnik tuženih ističe prigovor aktorske kaucije obzirom da je tužitelj državljanin Njemačke. Za slučaj da se tužitelj odbije sa tužbenim zahtjevom tuženi neće biti u mogućnosti naplatiti parnične troškove i stoga predlaže da sud naloži tužitelju da predujmi iznos od 10.000,00 KM na ime osiguranja troškova sastava odgovora na tužbu, zastupanja na pripremnom ročištu, glavnoj raspravi i troškova vještačenja.

Na osnovu člana 458 stav 1 ZPP-a u parničnom postupku primjenjuju se odredbe Zakona o rješavanju sukoba zakona koji u članu 82 propisuje da je strani državljanin dužan obezbjediti parnične troškove na zahtjev koji tuženi istakne prije pripremnog ročišta. Kako između između Njemačke i Bosne i Hercegovine nije zaključen sporazum o pravnoj pomoći, to se tužitelj ne može osloboditi plaćanja parničnih troškova pod uslovima uzajamnosti iz člana 85 zakona i kako je sud utvrdio da je zahtjev tuženih osnovan, primjenom člana 84 Zakona o rješavanju sukoba zakona donio je odluku kao u izreci rješenja nalazeći da je određeni iznos realan troškovim koje može proizvesti ovaj postupak za tužene.

Sudija

POUKA: Protiv ove odluke dopuštena je žalba Kantonalnom sudu u Sarajevu u roku od 30 dana od dana dostavljanja. Žalba se podnosi putem ovog suda u dovoljnom broju primjeraka.

PRIMJER 14.**RJEŠENJE O ODREĐIVANJU JEMSTVA****BOSNA I HERCEGOVINA****FEDERCIJA BIH****KANTON SARAJEVO****OPĆINSKI SUD U SARAJEVU****Broj P:****Sarajevo, .2005. godine**

Općinski sud u Sarajevu i to sudija u pravnoj stvari tužitelja iz Sarajeva, broj , protiv tuženog , radi v.s. KM, na ročištu dana . godine, u prisustvu tuženog i tužitelja, donio je sljedeće:

R J E Š E N J E

Određuje se jemstvo u gotovom novcu u iznosu od koji predlagatelj osiguranja treba polažiti na depozitni račun suda broj 1291011000079316 u roku od dana po donošenju rješenja.

O b r a z l o ž e n j e

Tužitelj je podnošenjem tužbe ovom sudu dana godine pokrenuo parnični postupak za i u istoh predložio donošenje mjere osiguranja i privremne mjere kojom će se naložiti tuženom kao protivniku osiguranja koju zasniva na .

Punomoćnik protivnika osiguranja osporio je razloge za donošenje mjere osiguranja i predložio .

Primjenom člana 269 stav 2 ZPP-a u vezi sa članom 18 stav 2 Zakona o izvršnom postupku FBiH sud je naložio tužitelku davanje jemstva u gotovom novcu u iznosu nevedenom u izreci rješenja našavši da je određeni iznos adekvatan šteti koja bi za protivnika osiguranja mogla nastati određivanjem i provođenjem mjere osiguranja. Naime...

ANEX XI***Šema načina izrade presude i sadržaj obrazloženja*****1. ŠEMA NAČINA IZRADE PRESUDE****I**

UTVRDITI MATERIJALNO PRAVNI PROPIS NA OSNOVU KOJEG SE DONOSI ODLUKA O TUŽBENOM ZAHTEJU U IZRECI PRESUDE

II

UTVRDITI ČINJENICE KOJE KOJE OPRAVDAVAJU PRIMJENU TOG PROPISA, NA OSNOVU REZULTATA RASPRAVLJANJA U TOKU CJELOKUPNOG PARNIČNOG POSTUPKA

III

UTVRDITI DOKAZE PROVEDENE U TOKU POSTUPKA KOJIMA SU TE ČINJENICE DOKAZANE (UKOLIKO SE NE RADI O NESPORNIM ILI NOTORNIM ČINJENICAMA)

IV

IZVRŠITI ELIMINACIJU ONIH DOKAZA KOJIM SUD NIJE POVJEROVAO ODNOSNO KOJE JE ODBIO CIJENITI IZ OPRAVDANIH RAZLOGA

V

NA TAKVO UTVRĐENO ČINJENIČNO STANJE PRIMIJENITI KONKRETAN MATERIJALNO-PRAVNI PROPIS.

2. OBAVEZNI SADRŽAJ OBRAZLOŽENJA**1.****ZAHTJEVI STRANAKA****2.****NAVODI O ČINJENICAMA NA KOJIMA STRANKE ZASNIVAJU SVOJE ZAHTEJEVE**

3.

OCJENA IZVEDENIH DOKAZA

4.

RAZLOZI ODBIJANJA DA SE PROVEDU DOKAZI ČIJE JE PROVOĐENJE ODBIJENO

5.

KONKRETNI MATERIJALNO PRAVNI PROPIS KOJI JE PRIMJENJEN NI U KOM SLUČAJU UOPŠTENI POZIVANJE NA PRAVNE NORME

6.

RAZLOZI ZA OSTALE ODLUKE, KAO ŠTO SU ODLUKE O PROCESNIM PRIGOVORIMA, PRETHODNOM PITANJU I DR.

7.

ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA, SA IZNOSOM PRIZNATIH TROŠKOVA ZA POJEDINE PARNIČNE RADNJE - IZVRŠENA SPECIFIKACIJA TROŠKOVA